2

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS.

Animaduerſionum; & cautionum Medicarum.

Libri ſeptem.

Quorum materiam ſequens pagina indicabit.

NEAPOLI,

Apud Lazarum Scorigium. 1627.

Superiorum permiſſu.

Excellenti

D. IVLIO CÆSARI BARICELLO A S. MARCO, CIVI BENEVENTANO,

Medico, & Philoſopho Clariſſimo.

AM diù, ob multa in me collata beneficia Excell. Iuli Cæſar, aliquod meæ deuotionis argumentum, in animi grati ſignum oſtendere debebam. At varijs implicito negotijs, varijsque interrupto curis in noſtra Typographia, optatis meis, pro mea obſeruantia demonſtranda, haud vnquam licuit ſatisfacere. Ad præſens; imprimendi in Typis noſtris, medicas animaduerſiones Ludouici Septalij viri de Republica bene meriti, acceſſit occaſio. Quia autem eas patrono indigere cognoui, qui à calumnijs, & Zoili loquacitate vindicaret; proinde nomini tuo clariſſimo illas dicare conſtitui. Iure autem, tùm ob magna in me non ſolum officia, ſed etiam merita, nam, & in ijs dicandis monumentum meæ gratitudinis tibi aperiebam: tùm atq; ob virtutum tua-

rum debitum. Scio enim quantùm non solum in Medicina, & Philosophia praecellis: verũ atque in multis alijs scientijs. Testantur hoc Typi nostri, qui, libros tuos de Hydronosa natura, Opuscula de lacte, sero, & butyro, & Hortulum Genialem impressere. Testantur hoc Vltramontani, qui tua miscellanea sub Hortuli Genialis nomine iterum Typis mandarunt. Scio quanto desiderio scholia à te composita eidem, & alias doctas lucubrationes, quas promisisti expectent. Scio quanto cum decore, & laude medicinam facis. Scio quantùm laetitiae languentes ex tua praesentia desumant, & quantam ex praesidijs tuis sentiant vtilitatem. Qua re iure factum existimo Septalij Cautiones, vt insignẽ patronum obtinerent, & meam cognosceres beneuolẽtiam, tibi dicasse. Accipe igitur. Excell. Iuli Caesar hoc munusculum à Lazaro tuo amãtissimo: tibiq; persuadeas nihil mihi carius, nihilq; iucundius succedere posse: quã tibi viro doctissimo inseruire. Vale, & Typis nostris continuò fauete. Neapoli mense Maij 1627.

Dominationi tuae addictissimus seruus,

Lazarus Scoriggius.

Præfatio ad Lectorem.

Via videbam fore, vt hic labor meus incurreret in varios sermones eorum, qui, vel instituti rationem auerent cognoscere, vel fortassè cognitam improbarent; vtrique hominum generi satisfacere primum omnium in animo habeo. Cùm ab iuuenilibus annis ad hosce iam exactæ ætatis terminos, ità medicam hanc factitauissem artem, vt simul alias homine libero dignas artes affectarer, & colerem, expostulauere mecum amici homines, quòd in omni litterarum genere plùs aliquātò viderer ponere laboris, ac studij, quàm in hac ipsa facultate, vnde nominis, ac vitæ splendor nobis petitur vniuersus. Quippe aiebāt nostros in Hippocratem, & in Aristotelis problemata commentarios, itemque de næuorum varietate commentarium, quamuis ad ipsos medicinæ fontes haud dubiè pertinerent, non tamen attingere consuetudinem, & vsum artis, & æquū esse, vt quadraginta annorum, quot fermè contriuimus in hoc medico negotio, fructus aliquis ad publicam vtilitatem extaret. Iusta omnino, & plena sensus humanissimi visa est querela, fecimusque libentèr, vt animum, & cogitationem a nostris oblectamentis ad commune beneficium auocaremus. Verum enimuerò, cùm attenta meditatione mecum ipse considerarem,

rarem, ecquis in tantâ librorum varietate vacuus locus industriæ meæ relictus foret, ità reperiebam, omnia, quæcunque vel scientiæ peruestigatione, vel disserendi subtilitate tradenda essent, explicasse magnos viros, quorum nec vincere, nec æquare gloriam possem. Ità noua cura solicitabat animum meum, & haud sanè mediocriter angebar. Nam neque placebat actum agendo tempus conterere, neque certando cum excellentibus ingenijs, mereri reprehensionem, & cauillos, & rectè monentibus atque cohortantibus amicis, animus erat satisfacere. In hac fluctuantis animi solicitudine diù multùmque volutatus animaduerti tandē, locis alijs omnibus occupatis eum vacare, qui veluti mores artis, & quotidianam disciplinam contineret. Nam etsi partem hanc ipsam attigere permulti, veriùs tamen attigere, quàm ad plenum sunt executi; Et plerumque ità variant opinionibus, atque sententijs, vt haud fermè vera ratio possit extricari. Quamobrem vel inchoata perficiēdo, vel colligendo dispersa, vel contraria conciliando, vel omnia complectendo via quadam, & ratione, videbar aliquid cōferre posse vicissim arti, quæ nobis, & vitæ dignitatem, & commoda rei familiaris, & gratiā, & amicos, & vitam denique ipsam confert, velut æmula fortunæ, certè diuinæ opis administra. Cæterùm sciant, quorum in manus hæc nostra cura peruenerit, summam esse voti, vt

vergente iam ætate, patriæ proximus extremo conatu, cætera concupiscere, vel sequi desitum mihi esse. Sciant item, quamuis certissima hæc sit, & simplicissima experimentorum disciplina, quam tandiu tractando calamitates humani corporis in ipso præsertim valetudinario Mediolanensi theatro morborum omnium hausimus, haud tamen pugnaciter nos defendere quicquam, & affirmare. Sententiam meam expono, inde fœdum incœptu fœdum exitu quod vitet, sumat iuuentus, quæ prodit nunc primùm ad publicæ valetudinis curam.

Primus animaduersiones & cautiones continet, quæ ad medicum pertinent, quatenus medicus est, & prohæmij loco esse poterit.

Secundus eas, quæ in recta victus ratione potissimum in acutis occurrunt.

Tertius eas, quæ ad pharmaceuticum negotium pertinent.

Quartus eas, quæ in sanguinis missione obueniunt.

Quintus eas, quæ in curandis febribus obseruari debent.

Sextus in ijs versatur, quæ ad morbos particulares à capite ad membra naturalia pertinent.

Septimus eas comprehendit, quæ in reliquis morbis obseruanda sunt.

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS.

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Primus; continens eas.

Quæ ad Medicum pertinent, quatenus Medicus est, qui Prohæmij loco esse poterit.

1 EDICVS pietatis, & religionis maxime sit cultor, atque ad eandem ægros conetur reuocare. Medicus pietatis cultor.

2 Habitu corporis in omnibus sanitatem præseferat, quantum peculiaris eius natura concesserit: putant enim plerique hominum, si qui minus feliciter corpus dispositum habeant, eos neq; alijs consulere posse. Hipp. lib. de medico, nam aiunt, curet primum se, & tunc me illi dabo. Sanitatem præseferat

3 Caueant igitur medici, ne se valetudinarios prædicent, & si quandò periodicis morbis tentantur, cur illos euitare nequeant, ostendant; quomodo autem facile illos euincant, etiam doceant. Nō sit valetudinarius.

4 Sit studiosus externę munditiei manibus potissimum, vnguibus, capillis, & barba. Ex Hipp. lib. de Medico. Studiosus munditiei

5 Caueat

Non excedat in ea.

5 Caueat tamen excessum, ne in mollitiem cadat, neue excrementorum alui, lotij, & excretorũ per tussim conspectum auersari credatur.

Vestitu decorus.

6 Vestitu vtatur decoro, Hipp. lib. de Medico. caueat ne in suspitionẽ ampullosi artificis cadat, & sophistæ, quem depingit suis coloribus, Hipp. lib. de decenti ornatu his verbis; ij .n. conuentu facto ambitiosa, & quæstuosa sua professione decipientes, in vrbiũ circulis versantur. Quos ex vestitu, & cæteris ornamentis quis cognoscere poterit. Quin etiam quò sumptuosius ornati fuerint, eò maiore odio auersandi, & ab eis, qui eos circumspexerint, fugiendi. Ex vsu autem fuerit contrarium in his spectare, quibus non inest exquisitus, neq; curiosus ornatus, qui se se & cultus venustate, & frugalitate non tàm ad superfluam curiositatem, quàm ad optimam existimationem, prudentiam, & animi moderationem comparatunt. Cum .n. illi doctrina sibi auctoritatẽ comparare nequeant, splendore auri, vestiũ cultu Medico, ac seruorũ grege eũ comparare student, quos ridens Aristophanes in Nebul. loco vocat σφραγιδονυχαργοκομήτας; quòd digitos ad vngues vsque anulis ornent.

In odoribus qualis.

7 Odoratis vtatur, caueat tamen, ne morbi inde concitentur: sæpe .n. moscum, & similia redolentes hystericas mulieres enecant: sint igitur temperata omnia.

Medicus in omnibus præstans qualis.

8 Qualis esse debeat Medicus in omnibus præstans, non alijs verbis quàm Hipp. describendus videtur lib. de decenti ornatu: In reliquo vitæ cultu minimè sint diffluentes, aut superflui, idest honesti in omnibus, studẽtes, dicto, nec facto suas actiones vltra, quàm decet, iactantes, sed cum candore, veritate, & integritate, seposita omni simulatione

lation

latione sincerè omnia repræsentaares, in hominũ concursibus graues;ad respondendũ, & docendũ faciles, & appositi, aduersus altercantes graues, & prò veritate constantes; in similiũ amicitijs cõtrahendis prospicientes, cũ omnibus humani, familiares, & affabiles; in seditiosis cõtentionibus taciturni, eosq; audiãt patienter, & in respõdendo, si effugere nõ possint, modesti, & quasi cogitabundi prudẽtèr respõdeant, errores aliorũ ità corrigant, vt nõ reprehensionẽ, sed veritatem ob oculos sibi præfixisse ostendant: In occasione prudentèr captanda, & cognoscenda oculati; In victu frugales, & paucis contenti; liberales sint, non sordidi, aut petaces. Patientes sint in occasione expectanda, neq; sinant se aut ęgri, aut assistentiũ præcibus, aut importunis verbis vinci, aut ad medicamentũ antè tẽpus dandũ, aut ad solidiores cibos, vinumq; cõcedendũ: Non sint taciturni, neq; loquaces, sed in ea re moderationẽ seruent; promptitudinẽ tamẽ, data occasione, ad ratiocinandũ ostendant, nihil sine demonstratione proferentes: non barbarè, aut popularitèr loquantur, sed cum assistẽtibus, & ægro elegantèr, & purè, cũ medicis latinè. Rectę sciant persuadere, nã Plato Primo de legibus vult, vt primum doceat, & persuadeat Medicus, quid sit ægro faciendum, & non priùs imperet, ita prõptius parebit, quare dicebat Arist. parebo lubens, si vera hæc, quæ dicis, esse demonstraueris: Honores per se contemnant ambitione carentes; sed ob virtutem, cuius comes est gloria, prò ipso etiam honore certent, virtutem tamèn certa ratione stabilitam libentèr admittant, ne opinionis suæ nimium studiosus videantur.

9 Caueant maxime, ne inani gloria, aut nimio

sui

Nō inani gloria, aut sui amore tentetur.

sui amore tentētur; illa.n.quod nesciunt discere præpudore renuunt, ne inscitiam cum rubore prodant: per alium verò eò peruenisse se persuadent sibi, quò pergendum erat.

Nullius sit sectæ.

10 Ne se alicuius sectæ, tāquā mācipiū, addicāt; nec iurēt in alicuius auctoris sententiam, sed nudā tantū sectentur veritatem, illiq; soli subscribant.

Qualis in congressibus.

11 Medicorum congressus, & consultationes libentèr admittant, illud obseruantes, vt in ijs superflua omnia deuitent, nihil ad pompam proponant, contradicendi studio non ducantur; sed eum solum sibi finem præfigant, vt morbum euincant, ac pristinam restituant sanitatem.

Consultationes fiāt seclusis arbitris, cur.

12 Congressus hi, & plurium Medicorum cōsultationes seclusis arbitris fiant, neq; affines, & domestici admittantur; liberiùs.n. sic proferuntur sententiæ, atq; facta à primo Medico, si quandò correctione indigent, corrigi libere possunt sinè nota ignorantiæ; quæ si firmis rationibus erunt firmata, facile à Medico admittentur: quæ si palā, & domesticis audientibus proponantur, ab eodē mordicus defendentur, etiam si falsum defendere se cognouerit, ne si mors subsequatur, illius causa in eum referatur. Vndè perpetua diffidia inter Medicos oriuntur, quod antiqui Patres nostri in hac nostra vrbe, & nostro Collegio obseruantes, lege cauerunt, ne consultationes medicæ publicè haberentur; vnde etiam tanta concordia inter Medicos magnæ huius vrbis semper perseuerauit, vt inter tàm multos vix vnum reperias, qui alium ad medicas consultationes non admittat.

Siluā medicamētorū ad manº habeat.

13 Siluam medicamentorum præstantissimorum ad morborum genus quodcunq; promptam ad manus habeāt; ne ingruēte morbo, ac inducias

non

non faciente, veluti in salo hærere videantur.

14 Vt selectiora quædam, & experta, sæpiùsq; experientia confirmata habere eos conuenit, ita illa in arcanis ità habere non decet, vt etiam alijs communia non faciant.

Secreta remedia nõ habeat, sed cõmunicet.

15 Sit re, & opere Medicus, nõ fama, aut nomine tãtũ; quod vt assequatur his omnibus præditũ esse oportet, de quibus Hipp. lib. de lege. Nã excoli optimè debẽt hominũ ingenia, si ad pfectionẽ in hac facultate peruenire debeãt. Qualis. n. in terris nascẽtiũ est cultura, talis etiã medicinæ cognitio: indigemus igitur natura, doctrina, loco ad discẽdũ accõmodato, institutione à puero, industria, & tẽpore: Natura nostra veluti ager est, dogmata vero docẽtiũ veluti semina sũt: Institutio à puero respõdet opportuno tẽpori, quo semina terræ cõmitti debẽt: Locus studijs aptus est veluti ambiens aer, à quo terræ nascentibus nutrimentũ accedit; Industria, & studium cultura est: Tempus tandem hæc omnia confirmat, vt perfectè nutriantur.

Quomodo excolendus.

16 Exercitationem medicam sub docto, & perito viro facere non dedignetur, neque erubescat difficilia queq; perscrutari, atq; de obscuris interrogare: sic per aliquod temporis interuallum in magnis vrbibus se se exerceat, non statim in vilibus opidis stipendio constituto, quod plerique faciunt, ad medicinam faciendam se se accingat.

Exerceat se sub perito Medico.

17 Modestia quadam accinctus ægrotantium domos ingrediatur, qualibet. n. hora virgines, matronæ occurrunt: vt continentiam omnibus in rebus & habere, & repræsentare teneatur.

Modestè domos ingrediatur.

18 Cum imperitis, & mulierculis de morborũ causis, aut præsidijs adhibendis non agat; sed necessaria solùm proponat: solẽt. n. imperiti Medici, vt &

Cũ mulierculis, & imperitis de reb⁹ Medici nõ disserat

vt & gratiam apud multos, aucupentur, hoc medio mulieres, & imperitos seducere, quasi illas multi facientes, vt si quandò morbis tententur, eos ad curationem accersant.

Gratis aliquãdo curandum.

19 Gratis aliquandò medendum tùm pauperibus, tùm veris amicis, ne aut sordidi animi, aut minus grati notam subire cogantur.

Mercedẽ prompte accipiat.

20 Neq; tamẽ velim Medicos mercedẽ, aut datã non recipere, aut oblatã quasi auersari, aut exhibitã quasi cũ rubore, aut veluti furtim excipere: si.n. promptè mercedẽ recipere viderit, sibi æger persuadebit medicũ illius curationẽ libẽtèr suscepturũ; neq; quippiã eorũ ommissurũ, quæ pro sanitate introducenda fuerint peragenda. Mercede autẽ non recepta, aut dubitabit toto animo curationẽ non suscepisse, aut certe dignũ illũ ea non se cognoscere, vnde contẽptus, & existimationis non leuis iactura. Sunt.n. qui hac ratione multorũ curationes aucupentur; quibus cum expectationi præmium non postmodum correspondeat, aut molestiã, & onus illud sinè fructu sustinere cogũtur; aut musitãtes, & in angiportu de ingrati animi vitio conquerentes quasi ridiculi, amissis laboribus, & laborũ præmijs, deseruntur, aut etiam exploduntur, alijs in illorum locum electis.

De mercede non paciscatur.

21 Impium est, magno morbo vrgẽte, de mercede pacisci: vt.n. in nobili hac arte semper hoc indignum videtur, ità vrgente morbo, impium: occasio.n. mædendi sæpe euolat, dum de mercede æger deliberat: huius.n. opportunitatis momenta redire nequeunt: & ea elapsa, inclinatio fit ad mortem, aut ad deterius.

Ingratos ĩ necessitatibus non deserat.

22 At ne etiam, si quem ingratum futurum arbitretur in periculis deserat: satiùs.n. semper fuit

ingratos

ingratos et futuros humanitate seruare, quā inhumaniter ob ingratitudinis metū deserere: & meliꝰ multò est à morbo eualescētibus exprobrare, quā calamitosè affectos deserere. Hipp. ī pceptionibꝰ.

23 Ne immoderatè, aut immodestè nimia cū iactātia nimiū polliceatur, nimia. n. ante curationē pollicitatio excusationem post curam requirit. Nō fit iactabūdus, & nimius pollicitator.

24 Nec ratione in curādis morbis solū nitatur, nec vsu, aut nuda experientia: Claudicat. n. Medicus alterutro horum crure destitutus. Ratio igitur ab experientia incipiat, & in eam etiam desinat: Experientia autem ducem habeat rationem, & in eam deniq; terminetur; vtra enim per se indigens, altera alterius auxilio eget. Doctrina, & vsu polleat.

25 Non inhumana seueritate vbiq; vtatur, sed secundum conditionem hominum se gubernet, nonnūquam gratis curet, vel ob gratitudinis memoriam, vel præsentem existimationem, ne auaritiæ notam incurrat. Quòd si occasio exercendæ liberalitatis se se obtulerit, vel peregrino, vel egeno omnino succurrat: Si. n. adfuerit benignitas, aderit etiam artificio comparatus arti amor: Adèo vt quidam ægri, etiam si sentiant morbum suum calamitosum esse, tamen propter Medici benignitatem, sibi persuadeant se ad sanitatem redire posse: Hipp. in præceptionibus. Non sit seuerus.

26 Pro laborantium varia natura, & conditione in congressibus, & sermonibus cōferendis orationē instituat, & materiā sibi deligat; alio. n. modo cum viro philosopho est differendum, & alio cum aulico: diuersa est ratio alloquēdi puellā virginem, & matronam grauem: cum bibace aliquid de vino loquetur, de frigidæ, & limpidæ aquæ delicijs cum abstemio; & sic in singulis. In sermonibus varius, pro ægrorū varietate.

LVDO-

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS,

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Secundus continens eas.

Quæ in recta victus ratione, potissimum in acutis occurrunt.

Victus in acutis tenuis, cur.
Vict⁹ virtute per se debili augēdus ēt i forma; si vi morbi solū quantitate.
In virium ibecillitate cibus parū & raro si p aggrauatione: si p resolutione parum & sæpe.

1 Qvamuis acuta febre laborantibus victus tenuis conueniat, pro varietate acutiei immutandus, vt & materiæ concoquendæ natura magis possit vacare, atque morbo & symptomatibus conflictata, cibo etiam & crassiori, & pluri oppressa non succumbat; virtute tamen debili per se ipsam existente, & non vi morbi, aut forma victus per vnum gradum, aut saltem quantitas erit augenda. Si verò vi morbi debilis reddatur, vt aliquo modo quantitas augeri potest, ita nunquam forma victus erit immutanda.

2 In virium imbecillitate alia fit ratio victus in quantitate, si per resolutionem fiat, & alia si per aggrauationem: in hac enim parum, & rarò; in illa parum, & sæpè cibus offerendus est.

3 Victus forma, & quantitas licèt ab Hipp. & Medicis

Medicis præscribantur definita pro cõditione morbi, & virtutis; cautio tamen maxima adhibenda est respectu naturalis téperamenti: cũ alios ad inediã minus idoneos videamus, alios iejunio ne tantillũ quidem debilitari; quare augendam in illis quantitatem dicimus, quin & formæ gradum aliquando immutandum, vt in calidis, & calidis, & siccis obseruamus; in quibus nisi id fiat, & acuuntur magis febres, aduruntur humores, & exhauriuntur spiritus; vnde in animi deliquia, syncopes, & marasmũ deniq; terminentur ægri.

Victus immutandus ratione têperamentorum.

4 Cautio etiã adhibéda est in victu instituendo, qualis sit corporis habitudo, an mollis, laxa, poris peruia; an solidior, torosa, & durior, in illa. n. quãtitas erit cibi augenda, in hac potiùs minuenda.

Victus immutandus rõe habitus corporis.

5 Habenda etiam maximè est ratio ventriculi: Si. n. vegetus sit calore, & multo sẽsu præditus aliquantò plùs illi erit concedendum: si ad coctionẽ iners, & calore destitutus, subtrahendum de quantitate erit.

Victus immutandus rõe dispositionis vẽtriculi.

6 Viris, quàm mulieribus; iracundis, & robustis, quàm pusilli animi homuncionibus, plùs semper est concedendum.

Cibi quãtitas mutãda respectu sexus.

7 In ætatibus, vt pueris, & adolescentibus plura sunt concedenda tum ob difflationem nimiam, & ob caloris robur, & ob teneram, mollemq; substãtiæ compagẽ, tum quòd perenni quodam corporis motu agitati facilè exhauriuntur; itã senibus liberiùs etiam ieiunium potest imperari. Caue tamen ne inter senes decrepitos collocaueris: hi. n. cum virium imbecillitate tententur, ac spirituum paucitate, vt pauco cibo sunt reficiendi, ne paucus calor à multo suffocetur, itã sæpè cibandi ne consumantur. Primo Aphor. 14.

Pueris & adolescẽtibus plus cibi cõcedẽdum quã senibus.
Decrepitis parum, & sæpe.

Victus ratio pro varietate consuetudinis & regionis est mutanda.

8 In quantitate vero, qualitate, numero exhibitionum, ac forma victus & consuetudini, & regioni multum tribuendum censebat Dictator noster Prima Aph. 17. quia quorũ ventriculus semel, aut bis humescere, intumescere, & concoquere cõsueuit, si defraudetur, mutata consuetudine, temperamẽtũ, habitum, & actionẽ immutat. Et si multa & ingerere, & concoquere solita, aut potionem simplicẽ, aut sorbitiunculam exhibeas, in marcorem cito inducas, ac vires vitales quam primum destrues.

Hyeme plus concedendũ, sed rarius. Æstate minus, sed sæpius.

9 Cauendum etiam in quantitate cibi præscribenda in febribus, ne semper, & omnibus in hi tẽporibus eandem definiamus, cum hyeme, & Vere, quod ventres tunc naturali calore maxime abundent, vnica exhibitione plus sit exhibendum: hoc est quod docebatur ab Hipp. Prima Aph. 15. Æstate autem, & Autumno, cum calor langueat, minor quantitas singulis vicibus erit concedenda, sed sæpius repetenda, vt calor, qui dissoluitur, possit instaurari. quod insinuauit P. Aph. 18.

Æstate quomodo plus comedendũ in acutis.

10 Cautio tamen sit, vt Æstate, si paritas exhibitiones, & quantitatem totam, aut vnius diei, aut integri quatridui metitus eris, maior sit quantitas, minor autem hyeme, nam hyeme minor adest necessitas, quod tunc minus resoluatur corpus: æstate autem copiosiori cibo, sed partitis vicibus concesso, & imbecillitati caloris satisfaciemus minus singula vice exhibentes, & multæ resolutioni sæpius cibum exhibentes: quod Gal. insinuauit 1. de rat. vict. in acut. 44. vbi enumerans, quæ ad cibi in ægris subtractionem faciunt, vnum id esse inter alia scribit, quod hyeme quis laboret, minus enim tũc cibi erit offerendum: recensens autem quæ ad cibi adiectionem faciunt, vnum esse dixit, si æstate

laboret,

laboret, quod Auic. 1. 4. Tract. 2. cap. 8. decibat. febricit. in generali agens confirmauit.

Hyeme quãdo minus nutriẽdum.

11. Obseruandũ autem, prædicta non perpetuã habere veritatẽ; neq; ratione corporũ, neq; ratione temporũ anni; aliquam. dãtur corpora, quorũ naturalis calor adeò est imbecillis, vt à frigiditate hyemis facilè euincatur, calore verò æstatis quasi foueatur: alia etiã sunt occulta quadã; & nobis incognita proprietate, in aliquibus dictorum temporũ anni, in robore virium, aut imbecillitate proportione non respondent dispositionibus ex anni temporibus profluentibus: aliquos enim videas æstate robustiores reddi, quàm hyeme; & alios fortiores Autumno, quã Vere. In his in ratione victus instituenda potissimũ respectu quãtitatis, id, quod proximè dictũ est, non erit seruandũ, dum in quantitate continua, tum in discreta: Et hyeme pauciora, sed sæpius, æstate plura, sed rariùs erunt concedenda; & anni tẽpora, si naturalem non seruauerint naturam, victum instituendum ostendent pro ratione temporis, cuius naturam induerunt.

Victus forma in actu varianda pro varietate regionis.

12. Forma etiam victus pro regionum varietate, & locorum consuetudine aliquo modo est immutanda, & quidem eadem seruata proportione per gradus, et in quantitate varianda ratione temporum obseruandum diximus. Vnde laudandus Auer. 7. collect. asserens in sua regione, nempe in Hispania parte calidiori tenuissimam diętam esse, aut cremorem hordei, aut panem, aut incisum, aut friatum ex aqua coctum, cum antiquis, & Gal. potissimũ esset, aut omnimoda quatriduana inedia, aut ad summum melicratum; sic tamen vt victus forma solùm per gradum vnum immutetur, non autem transitus fiat non à gradu ad gradum, sed à

tenui ad medium, & aliquandò etiam, vt dicam, posteà, etiã ad plenũ, quasi Petronæ sectatores in multis Italiæ nobilissimis Prouincijs, & apud Hispanos, & Gallos passim fieri obseruamus. Prò variãda verò hac victus ratione respectu regionũ etiã iuxtà præcepta Hipp. legendus est pulcherrimus eius liber de aere, aquis, locis, qui etiam luculentis commentarijs à nobis est illustratus.

Vitæ institutũ mutat formã victus in acutis.

13 Ex vitæ instituto, ex arte etiam, quam exercent, desumenda erit à Medico, & forma quandoque victus, & quantitas, eaque vtraque mutanda, prout magis, minùsue, & laboribus solidiores partes colliquantur, & humores, spiritusue exhauriuntur.

Victus mutandus ex anteactà vita.

14 In quantitate etiam præscribenda anteactæ vitæ rationem habere non parui momẽti est: si.n. lautè altus sit, si plura ingesserit, subtrahenda erit quantitas: si verò ieiunauerit, & pauca, eaq; concoctu facillima assumpserit, per aliquod temporis interuallum quantitas erit augenda, aut formæ gradus.

Morbus cũ ignoratur attendãdũ quomodo, & cur.

15 Cum à morbi longitudine, aut breuitate, distãtiaq; status morbi maxime desumatur & forma victus, & aliqua ex parte quantitas, vt virtutis; ad quam omnis victus ratio, maxime habeatur ratio; optimè consultum Medicis, & ægris censemus, quod ab Auic. constitutum est: Cum ignoras ęgritudinem subtilia regimen: id .n. in morbis à materia pendentibus omnino intelligendum est: breui .n. illo temporis interuallo materia non augetur, nec virtus distrahitur à proprio fungendo munere agendi in materiã: interim .n. suis se signis morbus, & materia faciens morbũ facilè ostendet.

16 Vt verissimum est Medicorum illud præce-

ptum,

ptũ,& cõmune tã diuturnis morbis,quã acutis; In statu tenuiori victu vtendum esse,quàm in principio; quoniàm tamèn sæpè numero euenit ob ingluuiem in aliquibus Ciuitatibus ventriculos primis statim diebus, qui principio debentur, crudis humoribus esse refertos, in ijsdem etiam tenuiori victu,quàm per principium liceret,vti,& aliquandò etiam tenuiori, quàm in statu,cùm & inædia aliquandò omnimoda conueniat, oportere cẽsendum est. Celsus lib. 2. cap. 16. dicebat initia morborum primum famem,sitimq; desiderant. In principio cur tenuiss. aliquando cibandum.

17 Laudãda illorum est distinctio in tenui, aut crasso victu instituẽdo in acutis,& diuturnis morbis;quòd in febribus acutis tenuior esse debet data eadem breuitate, quàm in alijs acutis morbis; quód in illis magis coctioni incumbendũ sit, q̃ virtuti, ac maiora subsint symptomata: in diuturnis autem febribus minùs tenuiter alendum est,quàm in alijs diuturnis morbis, quòd in illis maior, quã in his fiat virium exolutio,& proptereà etiàm magis in febribus virtuti est prospiciendum. Acutis in febrib⁹ tenuius cibãdum quã in alijs acutis.

18 Cũ Hipp. aphoristicæ sentẽtiæ quàm maximè vniuersales esse soleant, ea itidem, quæ lib. 1. proposita est numero octaua, qua asseritur. Cũ morbus in suo vigore cõstiterit,tenuissimo victu vtẽdũ est,vt vniuersalis sit, omnibusq; morbis cõueniat, de statu intelligẽda erit, qui ex magnitudine symptomatũ sumitur:sic.n. tã vera erit in morbis non seruãtibus materiã ad vnã criticã expulsionẽ, quã in seruãtibus,secus quã cõmuniter Medici crediderint,qui Aphor. illũ solũ verũ esse cẽsuerũt in morbis seruantibus materiã ad vnã criticã expulsionẽ, de statu arbitrantes Hipp. loqui, qui à coctione desumitur: in quo obseruarunt Hipp. primo de Tenuiss. victu vtẽdũ in statu sẽper 1. aph. 8. verissimũ de statu penès symptomata.

victu acut. 22. in morbo non seruante materiam ad vnã criticã expulsionẽ, vt in Pleuritide, in statu penès coctionẽ plenius nutriẽdũ statuisse, quòd si statũ penes magnitudinẽ symptomatũ etiã in ijs morbis sumamus, vt in Pleuritide, etiã tenuissimo victu vtitur eodẽ li. tex. 21. cũ os amarescit, & siccus morbus est, tenuiùs erit alendũ: tunc n. etiã si sit principium, aut augmentũ penès coctionem; in statu tamen penès symptomata constitutus est morbus.

Tenuiss. victu licet vtendum in acutis, pestilẽtes tñ febres sũt excipiẽdæ.

19 Quamuis verissima Hipp. sententia 1. Aph. 7. tenuissima diæta vtendum esse, vbi morbus peracutus est, & extremos habet labores, eximendæ tamen ab his omnino erunt febres pestilentes, in quibus quamuis summa sint symptomata, & citissimè ad statum perueniatur, quòd vires in eis statim quasi collabascunt, lautiùs, & vberiùs est nutriendum ipso etiam vigoris tempore: vt abundè demonstrauimus in nostro libro de Peste.

Victus formã in acutis quæ doceant.

20 Ad formam victus instituẽdam, puta an tenuissimo, an tenui, an mediocri, an omnimoda inædia, an solo potu, an sorbitionibus, an ferculis, puta tota ptissana, pane conciso, aut cphtrito ex iure, quamuis virtus primum locum sibi vendicet Gal. teste 9. Meth. med. cap. 11. & 13. & 1. de rat. vict. in acut. 44. quòd cùm morbus sui ablationem solùm indicet, virtus verò sui custodiam, hæc potissimum victus formam ostendet, morbi tamen dispositio etiam ad hoc cõcurrit, nam prima Aph. 6. dicebat, vbi morbus peracutus est, & statim extremos habet labores, extremè tenuissimo victu vtendũ est; per labores accessiones, & symptomata intelligens, quæ morbi dispositionem constituunt, vt & colligi potest ex Aphor. seq. & primo acut. 42. 43. 44. & 2. acut. 36. vbi ad formam victus inue-

stigandam dicit necessariam esse cognitionem, & roboris virium, & dispositionis morbi; & 3. acut. 64. & iure quidem meritò; quis n. nesciat ex longis, grauibusq; accessionibus, grauibusq; symptomatis formam victus tenuiorem indicari, ne natura tunc in resistendo causæ morbificæ, & symptomatibus detenta ad concoquendum cibum distrahatur? Verum nec virtus sola sufficit, neque illi coniuncta morbi dispositio, nisi ijs distantiæ status præcognitionem adiungamus; nam etsi ex constitutione morbi, & virium robore solam potionem in præsenti cóuenientem esse cognouerimus, perfectè tamen hoc scire non licebit, citrà status præcognitionem, an cibo illo in posterum sufficere valeat citra virtutis incommodum. Ob id Hipp. postquam morborum dispositionem recensuisset, subintulit, Conijcere autem oportet ægrotantem, si sufficiat, cum victu perduraret, donec morbus cósistat, & ob id Hipp. in consideratione virtutis, status meminit. A morbi igitur dispositione victus formā eliciemus; deinde ægrotantis virtutē inspiciemus, deinde status distātiā conijciemus; demum æstimabimus, an eo victu, quem morbi constitutio indicat, virtus ægrotantis ad statū citrà magnū virium incommodum durare queat, in quam sententiam venisse Gal. videmus prima Aphor. 12.

21. Cum in victus institutione illud maxime sit apud & antiquos patres nostros, & recentiores cótrouersum, cum difficili admodum negotio, & forma victus, & quantitas determinata perscribi possit, ad quam partem præstet declinare, vt minùs lędamus, an ad ampliorem, an ad tenuiorem, ob locos Hipp. controuersos 1. Aph. 5. & 2. de rat. vict. in acut. 37. & alios, in ea difficultate has adhibeat Errores in tenui victu ꝑualēte indicatione virtutis, sunt deteriores si in defectu.

cautiones Medicus: Cum à virtute primò illa dicatur institui,& per se p adiectionē, secundariò,& per accidens à morbo per subtractionem; Si Medico in victus ratione instituenda, tùm in forma, tùm in quantitate, viribus nō multùm validis, nec morbo multū cōtraindicante,contingat aliquantisper à recta victus ratione deflectere, satiùs multò est paulò pleniori vti victu, & ad latus, vt aiunt plenioris accedere, quā ad tenuiorem prævalente indicatione virtutis:quā regulam etiā exemplo cōfirmauit Gal. 1. acut. 44. Quemadmodum è cōtrà, contraindicatione morbi subtrahendi prævalēte, & viribus validis, cæteris etiā morbum adiuuantibus,præstabit omninò ad tenuiorē deflectere,ac si quando errando à recto illo tramite recedat, minùs peccabit,si ad latus tenuioris accedet;sic.n.ratio dictat, prævalēte, eo quod subtrahendum esse indicat,morbo,quod ibidem Gal.affirmauit.

Prçualēte morbo sūt deteriores si in excessu.

22 Obseruandum autem, si par sit indicatio à virtute, & contraindicatio à morbo in victus forma instituenda, æquale omnino esse peccatum, si per vnum etiam solum gradum à recta deflectamus tùm suprà,tùm infrà;si nempè, aut plenior, aut tenuior instituatur victus, secùs quàm censuerint hactenus interpretes omnes,quorum alij vni, alij alteri sententiæ sunt addicti: Hipp. lib. de veteri medicina id ostendit eorum opinionem refellens,qui asseruerunt tutiùs esse,si quis aberret, deflectere ad tenuiorem,quàm ad pleniorem,loquitur verò de forma victus, vt eius verba ostendunt; cum inquit. *Si quidem igitur simpliciter, velùt aliqui putant,quæ fortiora sunt,nocerent,quę debiliora prodessent,facilis sane res erat: Multū.n. de securo detrahere oportebat, vt ad debilissimū*

Errores in forma vict⁹ pari indicatione à virtute, & morbo existente sunt pares

deduce-

deduceretur. Nunc autem nõ minus delictum, nec minùs lædit hominẽ, si pauciora, & defectuosiora, quã satis est, assumãt: fames .n. magnã potentiã in naturã hominis habet, & sanandi, & debilitãdi, & occidendi: multa autẽ etiam alia mala diuersa quidẽ ab ijs, quæ ex repletione fiunt, non minùs autẽ grauia inanitionis sunt: Quamobrẽ multò variegatior est, & maiorem diligentiã requirit; oportet .n. modũ aliquẽ coniectari: Modũ autem neq; põdus, neq; numerũ aliquem, ad quẽ referas, cognosces; Certitudinẽ .n. exactã non reperies aliã, quàm corporis sensum: Quapropter valdè operosum est, ità exactè condiscere, vt parùm in alterutrã partẽ delinquas, quanquàm ego etiàm eũ medicũ vehementer laudarẽ, qui parùm delinquat; Certitudinẽ .n. exactã rarò videre contingit. Mox cõparat malos medicos malis nauiũ gubernatoribus, qui dùm tranquillum sulcant mare, etiam si aberrẽt, nõ fiunt manifesti eorũ errores: at vbi tẽpestas ingruerit, statim eorũ detegitur ignorãtia; Ità & medicorũ errores, dùm salubres morbos curãt, etiã si maximè delinquãt, nõ fiunt manifesti: at vbi graues morbi se se illis offerunt curãdi, tũc manifestè deprehẽdunt: mox exẽplo sanorũ, docet nõ minora incõmoda ꝓuenire à repletione, quã ab inanitione: & loquit̃ nõ de quãtitate, sed de forma victꝰ vt patet ex primis, cũ dicit, si quę fortiora sunt, nocent, quod ad substantiã ciborũ pertinere constat.

23. At verò paribus, & ex virtute, & ex morbo vigentibus indicationibus, si quis in metiẽda quãtitate à recta ratione recesserit, ità vt plus in quantitate, quàm oporteat, exhibeat, aùt à debita mensura aliquid detrahat, puta, si sex vncias succi ptisanæ exhibere debeat, & aut octò, aut qua-

Errores in quãtitate sunt peiores, si plùs cõcedatur quã oportet.

quatuor præbeat, maius cōmittet erratum, si octo cōcedas, quàm si quatuor solas propinet: hoc enim est quod Hipp. 37. 2. auct. docebat, adiectioni autē ciborum multo minùs attendendū: & rationē reddit, nā quod plus est noxas affert inemendabiles: quod verò minus, facilè emendatur: nēpè, si virtus labascere videatur, cibi exiguum possumus ministrare; verū, si in vētrem cibus sit absorptus, quod superfluit, si aliàs, multò magis in acutis morbis tollere est difficile, vbi & Hipp. & Gal. verba non de forma victus, sed de quantitate esse manifestū est: multū verò id refert; quoniā victus formæ, & gradu, & specie diuersæ sunt: cognosci q; & eligi, discerniq; à medico in Hipp. & Gal. operibus exercitato poterunt, sique in ea errores cōmittantur, necesse est speciē mutare, sicq; magna erit mutatio, etiamsi per vnū solū gradū, aut speciē transieris, vt à melicrato ad inediā, vel succū ptisanæ; vndè & par error cōmittitur: At in quantitate cùm coniectura sola vti possimus an magis, an minus sit exhibendū, non est par ratio; quia, si tantam quantitatem exhibueris prima cibatione, vt commodè cōficere possit nullo morbi, aut in vehementia, aut in accessionibus facto augmento, & eam quantitatem facilè ferat, videaturque maiorem etiam quantitatem citrà incommodum ferre posse, quis inde conijcis te minùs, quàm oportet, exhibuisse, in sequenti oblatione parùm adijcies, ità quod minus est, facilè emēdatur; quòd si plus exhiberemus, quàm ægrotantis natura ferre posset, noxam emēdare ità facilè non esset; Nàm hunc errorē hæc sequuntur incommoda, grauitas hypochondriorum, frequentia anhelitus, febriles incensiones, sitis, capitis dolores, & huiusmodi, quæ omnia difficilè tolli possunt;

sunt; nam repletionem hanc medicamento tollere non licet, cùm in acutis passionibus rarò medicamentis purgantibus vti liceat, præsertim antè declinationem. In forma verò sequi est; nā si à debita forma vel suprà, vel infrà etiā paululū grauiū tantū deflexeris, ægrū præcipitem ages in mortē, vt longa oratione docuerūt Hipp. & Gal. 1. acut. 30. 40. & 44. & 2. acut. 19. 37. & 48. locus verò 1. aphor. 5. qui huic determinationi è directo aduersari videtur, nullo modo repugnát; neque enim loquitur de tenuiori victu quā par sit, sed de erroribus, & læsionibus in tenui victus ratione euenientibus, dicens esse maiores læsiones, quæ accidunt ex erroribus in tenui victu accidentibus, quā quæ ex erroribus cōmissis in paulò pleniori. Velcerte dici potest in illo 5. Aph. loqui de tota victus rationis forma in toto morbo, quæ multò periculosior est, quia errores cōmissi magis lædūt. at 2. acut. 37. lōquitur de vnica, aùt altera cibi exhibitione in quantitate, quæ si plùs fuerit, quā oportet, plùs lædit, quàm si minùs.

24 Ne quis errorem censeat, si medicus aliquandò ex pluribus cibis non malis, minùs bonū seligat, & per totum morbi decursum in vsum ducat, si multò magis palato ægrotantis arrideat, siuè ex consuetudine; siuè ex natura peculiari, siuè ex appetitu in morbo: Docebat enim Hipp. id omninò præstandum 2. aphor. 30. sed diligenter attendat ne luxu, & intemperantia ægri in errores ducantur, quod passim ab adulantibus medicis fieri video, qui vt principum virorum gulæ tanquàm mancipia inseruiant, abutētes vtilissima Hipp. sententia, aut ægrotantes præcipites agunt in mortē, intemperantiæ, & dominandi cuiusdam libidinis poenas dātes, aùt morbo prorogatō crumenas suas

Cibus paulò deterior, modò suauior cōcedendus: quomodo intelligendum.

om.

omninò implentes; cum sciant Hipp. dixisse non absolutè, sed paulò deteriorem præstantiori, modò suauior sit, esse præferendum.

Cibatione in vna gratificādū ægris etiā contra regulas.

25. Gratificandum præterea quandoq; ægris docebat Hipp. 6. Epid. sect. 4. n. 8. à t. id aliquid amplius est, vnam. n. aùt alteram cibationē respicit, in qua deiecto appetitu, aùt vi morbi, aùt lōgitudine, aùt vt obsequentē magis in reliquis habeamus aliquid comedendum; quod extra limites instituti victus etiam sit positum, modò modicū sit: interim plura polliceātur, vt importunitatem cohibeant.

Auersantibus oīnò cibum aliquādòetiā pessima cōcedenda.

26. Aliquandò tamen eò vsque deiecta est in ægris appetentia, vt cibi genus omne refugiant, ac auersentur, quin etiàm, ratione suadente, cùm vim sibi ipsis inferāt cibos assumētes, statim illos euomūt, & tūc medicus deterrima queq; cōcedere semel, aùt iterùm debet, vt vires custodiat, ne in certissimā mortē cadāt: sępè. n. euenit, vt ex malo illo cibo assūpto expetito natura instauretur, & morbus omninò quasi conclamatus superetur.

Cibos auersantes ne cibos preparare videant.

27. Caueāt in auersātib. cibū, ne alimēta preparētur ipsis presētib. aut. n. maior ex diuturna visione subsequetur auersio; aùt recula aliqua minùs illis arridēte visa, in maiorē cadēt abhominationē.

Victus humidus febricitātib. oībus cōuenit actu & potētia talis.

28. Cū Hipp. 1. aphor. 16. febricitantiū victum omnē humidū esse debere scribat, caue, ne censeas de humido solùm potentia loqui: quàmuis. n. & illud requiratur, humidū tamèn actu, siuè liquidū, esse debere manifestè intelligit: nàm alibi, vt 1. de diæta, cibū humidum esse debere, idest potentia, imbecillum, sitis expertem, coctu facilem, & liquidum omninò testatur, qualem ibi Ptisanam cōstituit: humidum verò potentia etiàm liquidum esse debere docet, & Cornel. Cels. lib. 3. c. 6. cuius etiā

tei rationem reddit Gal. lib. de opt. secta ad Trasib. 4. cùm ait, quoniam quæ cōcoquuntur, effunduntur, ideò, & mox distribuuntur, & ęgrotantes nō multo labore in cibis conficiendis indigent. Et ab his præceptum nascitur, liquidos cibos oēs febricitantibus cōuenire. quod confirmauit 1. acut. 18. & 1. ad Glauc. cap. de cur. feb. cont. sine accidētibus, vbi cibos oēs febricitantiū debere esse liquidos testatur; quià humida actu, & faciliùs in chili formā reducuntur, & cęteris paribus faciliùs multò cōcoquuntur: cùm enim ex febre calor naturalis imbecillior reddatur, ea erunt exhibēda, quæ facilè cōficiuntur. Viderint igitur quàm bene victū in febricitantibus instituant, qui petronā imitantes solidiora concedunt, & non solùm elixatas carnes exhibent, sed assatas etiàm, in quibus vix humiditas in potentia reperitur: sed de hoc posteà.

29. Vt verissimum est in accessionibus. i. principio, augmēto, & statu abstinendū esse; declinationemq; in cōtinuis, & potiùs interuallū in intermittentibus cōmodum tēpus esse nutriendi, vt colligi pōt ex 1. aph. 11. & in fin. 1. de ratione vic. in acut. ità declinante febre acuta, si vires vrgeant, forma aliquo modo erit mutanda, vt, si ptissana hordeacea sit forma, in fine status, aut inchoante declinatione primò potionem dabimus, vt cremorē hordei, vel iusculum refrigerans, vel stillatū carnium cum aliqua aqua refrigerante; mox interpositis tribus, aut quatuor horis cibum iam institutum concedemus, vt innuit Hipp. 1. acut. in fine. *In longis accessionibus quomodo, & quādo cibandum.*

30. In synochis verò, quæ vniformes sunt, eandēq; à principio morbi ad finem vsq; seruant formā, vnicaque accessione perficiūtur, quandò nàm sit ęger cibād⁹, docuit Gal. 11. meth. med. c. 5. nēpè *In synochis quandò cibandum.*

quan-

quando æger faciliùs tolerare morbum videtur, & quando, dùm in sanitate frueretur, cibū sumere consueuerat: si igitur & facilior tolerantia cum solita hora coincidat, hæc erit eligenda: sin minùs semper præualebit facilis tolerantia, quæ si immanifesta modò fuerit, tùm sola consuetudine tunc tempus nutriendi erit desumendum.

Cibare ꝑstat in fine status, quā propè inuasionē & quando.

31. Quòd si cōtingat in intermittētibus etiā interuallū nullum esse, & declinante morbo nouam expectari accessionē, ita vt tantū tēporis à fine status ad nouā inuasionē non intercedat, vt cibus ingestus coqui possit, puta spatiū triū horarū tantùm, ità vt necessariū sit aut in summo vigore nutrire, vel sequēti accessioni occurrere cibo incocto, & repleto ventriculo, quod sæpe in praxi exercenda occurrit, quid in eo casu faciendū erit? an meliùs sanius erit vigēte accessione cibū propinare, an potiùs vigore cessato sanius erit, cibo in ventriculo existente, febri occurrere? Cōmuniter ab omnibus respōdetur deterius esse multò in principio cibū exhibere, quā in statu, quòd nocumēta principij etiā alijs temporibus cōmunicantur, non sic autē nocumenta status. Verùm multò secus Gal. 11. meth. med. vbi primò rē hanc definiuit, vbi, casu proposito eodē, considerandum esse id docet, quod magis vrget, quodque magis nociturum iudicauerimus, fugiendum. Docetque esse consideranda, locum affectum, affectionem, principij, & status naturam, tùm & morem morbi: locus quidem, & affectio, vt si ventriculus vel hepar afficeretur inflammatione, si paulò antè accessionē cibaremus, omninò esset perniciosum: hepate enim affecto, alui deiectiones vnà cum accessionibus solent inuadere: ore autem ventriculi vexato syncopes superueniunt. Vbi verò abest inflam-

flammatio, & vires debiles fuerint, statu omnino essitato, propius principio cibum offerre expedit, potissimum si mos morbi, principij, & status mori respondeat, hic vero cõsideratur in vigore, & principio, si annotauerimus in summo vigore an citrà magnitudinẽ febrilis calor siccus sit, & squallens, an citrà squallorẽ, vrens; Priorẽ nãq; humectãte victu madefacere quãprimũ oportet: In secũdo, dum plurimũ caloris remittat, expectare. In principio verò accessionis morẽ æstimabis, an corporis extrema perfrigeret, & magnã sanguinis reuocatione ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non premat. Quippe secundũ hoc, ceu facile, mãsuetumue, contẽnes: in priore distinguas, oportet. Nã si absq; visceris phlegmone, aut succorũ redundãtia, motus ad interiora, in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans, sin vel phlegmon, vel redundantia subsit, cauenda est antè accessionẽ cibatio, ceu res maximè noxia. Cũ tamẽ multò maior sit quantitas morborũ, & habitudinũ corporis, quæ exposcunt, vt potiùs in fine status nutriamus, quàm propè principiũ nouæ accessionis, magis laudarem eam propositionem medicã, qua assereretur, vigente hac necessitate, præstare in fine status nutrire, quàm etiam per duas horas antè principium, quod maior quantitas febrium sit ex genere putridarum ex obstructione ob abundantiam crassorum humorum, & ex interno, vel externo phlegmone, in quibus, Gal. teste, pręstat in fine status nutrire, quàm proximè antè principium.

32 Commendandus tamen aliquando cibus & in principio, & in augmento, & statu, & proximè antè principium, vbi habitus corporis aridus admodum, atque squallens fuerit, & in febre admodum

Cibũ offerre in principio, & augmẽto accessionis qñ liceat,

dùm ardente, bilioso humore etiàm exuberante, atque ad ventriculi os transfuso; Tùm vbi longa præcessit inedia, vigilia immoderata, tristitia, & sollicitudo, quibus & exsiccatũ est plùs nimio, & excalefactum corpus, multiq; cõgesti acres, & mordaces humores; prò quare benè intelligẽda legẽdus est Gal. noster 10. Meth. med. 2, 3, 4. & 5. in quibus casibus præstabit antè inuasionem, & in ipso principio cibare, quàm in fine status. Verùm cùm hoc rariùs contingat in casu proposito vbi à statu ad principium nouæ inuasionis tantum temporis intercedit, vt commodè cibum offerre possimus, præstabit dicere, melius esse in fine status nutrire, quã proximè antè principium, secùs quàm recentiores omnes medici hactenus crediderint; Cùm aliqui passim Hipp. & 1. acut. penultimo, & 4. acut. 39. & Galen. in com. multo plura referant incommoda, si quis in principio cibũ offerat, quàm si in statu; & hoc est quod innuit prima aphor. vndecimo. cum dicit in accessionibus abstinere oportet, idest & proximè antè, & inchoante inuasione.

Augmẽtũ acceſſionis minus incõmodũ cibationi quã status

33. Quoniàm autem aùt in complicatione duarum febrium, aùt in vna etiàm, in qua tempora adeò extenduntur, vt, antequàm superueniat declinatio, noua accessio superueniat, sicque neque interuallum, neque declinatio reperiatur, in quibus cibum offerre ex ratione possimus, in ambiguo medicorum animus hæret, quandò nam cibũ offerre expediat; augmenti tempus pauciores, & minores secum inuehere læsiones censerem, quòd nec ea immineant damna, quæ sequi docuit Gal. & 11. Meth. & 1. acut. penult. & 4. acut. 39. neq; eò vsq; calor, & symptomata peruenerint ad summũ, vt in vigore, nõ negandum noxas etiàm ex oblato cibo

cibo in augmento nõ paruas excitari, at in dictiõne à virtute vrgente, commodo tempore, nisi importunitate sublata, illud eligendum censemus, quod minora secum inuehit incommoda.

34. Caueant, ne tẽpus triũ horarũ censeant sufficere à cibi oblatione ad nouã inuasionẽ, quod plerique consueruut Gal. auct. ducti 8. meth. 4. vbi asserit satis esse, si tres horas æquinoctiales, quatuor vè inter balneũ, accessionisque tempus interponatur: à balneo enim cibũ exhibere solebãt; Cum alioqui Gal. 11. meth. 15. docuerit maximè in omni febre coctioni incumbendũ esse: quia si adueniente accessione cibus in ventriculo non sit confectus, ex retractione caloris ad interna febris omnino intendetur, pessima illa symptomata producentur, de quibus Hipp. & Gal. 4. acut. 19. & Auic. 1. 4. c. 8. ità in febribus cibandum præcipit, vt vacuo ventriculo occurrant: hæc verò concoctione in sanis quidem triũ horarũ spatio confici potest: cùm in ægris natura ex morbo debilis reddita segniter coctioni vacet. Si igitur fuerit sorbitio vt prissana, aut contritus panis lotus ex iure, aut idem concisus, aut huius quippiam, quinque, sex, aut etiam septem horæ concedendæ sunt, plus, minùs pro robore ventriculi, & pro conditione febris, aut humoris peccantis; si verò potio simplex fuerit, vt cremor hordei, mulsa, oximel, aqua ex sacchare cum succo aurantiorum, aut iusculum alteratum, tres quidem horæ æquinoctiales sufficient, de qua locutus est Gal. 8. meth. 4. de decocto enim radicum apij loquitur, non de sorbitione, aut ferculo, quæ non exhibuisse constat ob angustiam temporis ad sequentem accessionẽ subditam. Si verò circà vesperã, aut duabus horis citius accessio si

Horæ tres à cibatione ad accessionem nõ sufficiunt.

Cibus quo tempore ante accessionem exhiberi debeat, & quibus horis quæ.

inuadat, tùm lauisse manè liceat, tùm cibasse, vt euitet illa incommoda, quæ sequi docet Hipp. 4. acut. 39. vbi cibis incoctis in ventriculo accessio superuenerit; venter enim, inquit, calet, fastidit cibũ, intenditur hypochundrium, iactatur corpus propter internam turbationem, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur, vellicatur, vomere affectat, & si mala euomerit, dolet.

In accessione quãdo offerre cibũ oportet, & in quibus.

35. Excipienda tamèn ab hac regula, & horarũ cibandi antè accessionẽ, & non offerendi alimenti aùt in principio, aùt antè principiũ accessionis, ea corpora, quæ & calida, & sicca sunt tẽperamento, & habitu gracili, quibus spiritus facilè dissoluuntur, quæ ore ventriculi admodùm sentiente, & in quibus acris humor, & mordax aduentriculũ trãsfusus ità ægrũ infestat, vt in ipsius etiam inuasionis initio syncope inducta, vel etiã in simplicibus tertianis intermittentibus sæpenumerò mortẽ inducat; in ijs enim antè inuasionem, vel in illius principio cibandũ censuit Gal. 10. meth. cap. 2. 3. 4. & 5.

Cibus qñ offerẽdus in principio accessionum, & qñ paulò antè.

36. Adhibenda tamèn ea est cautio, quòd, si animi deliquia in febriũ initio superuenerint, affluẽte acri humore ad ventriculum, & os illius mordicante, cibus, vel immediatè antè accessionem, vel in ipso principio erit exhibendus, vt admixta cibo bilis minus mordicare valeat; Si verò ex spirituũ subtilitate exolutio sequatur in principio febriũ, nutriendi erunt ægri per duas, tresue horas cibis huiusmodi, qui citò instaurare possint spiritus, facilèq; commutari, vt sunt oua sorbilia, iuscula, quę instaurativa dicuntur, & similia, quibus adstringẽtis si non nihil addiderimus, vt succi granatorum, aurantiorum, aut similium, optimè illis cõsultum fore existimamus.

In

37. In acidis tamen ijs in vsū ducēdis, illud maximè cauēdum existimo, ne nimiò plùs limonum succus, aùt acidorū aurantiorū addatur, quod passim etiā à doctissimis viris fieri video, qui in acutis, & malignis febribus in omnibus ferculis, & iusculis succi limonū quamplurimū adiungunt, non animaduertentes tantā illi inesse acerbitatē, vt, si modū excedat, aùt coctione nō tēperetur, quod in syrupo de limonibus, & de succo citri fit, aùt sacchari mixtione non moderetur, obstructiones in venis pariat inemēdabiles, ideò moderatè illo vtēdū: in qua mēsura si in vsū veniat, refrigerabit, & incidet, aliuùsq; medicatas potiones exercere faciet. Aurantiorū succus aliquātò minorē habet austeritatē, & pptereà nō tātà liquoris mistione indiget. | Acidòrum vsus in febrib. acutis vtilis, sed moderandus, & quomodo

38. Victū omnem aùt crassum, aut tenuem, aùt tenuissimū antiquos constituisse docuit Hipp. lib. de prisca medicina, nempè cū crassa comedimus, cùm sorbemus, & cùm bibimus; quartū Gal. victus genus addidit, omnimodā cibi, & potus abstinentiā 4. com. 1. aphor. quod extremè tenuissimū appellauit; quòd si quę sorbentur, bifariā partiamur, nēpè in tenuē, & crassam sorbitionē omnes victus habebimus differentias. verùm quatuòr sunt, quæ acutè febricitantibus conueniunt: Crassa sorbitio, de qua 1. acut. 26. est integra ptissana, alica, panis lotus siuè contritus, siuè concisus, & contusa carniū. Tenuis sorbitio est, vt ptissana colata, aut fercula eadē tenuiora. Potiones sunt aùt oximel antiquo more paratū mulsa, stillatitius liquor ex carne, iuscula cuiusq; generis. Aquæ verò frigidæ potus, aut omnimoda abstinentia summè illū tenuissimum victū constituunt. Quæ omnes victus rationes, vltima excepta, vires augent, atq; instaurant, | Victus tenuis in acutis quotuplex antiquis, & q recipiēdus, & qui excludendus.

quáuis aliquando imbecillas vires reddere dici soleant, habito respectu ad corpora sanorum, qui si illis victibus viuerentur, ad marcorem ducerentur. Nostris tamen temporibus victus ille extremè tenuissimus, & quatriduana illa inedia aut ob consuetudinem, aut ob regionē exterminari omnino debet, vtpote periculi omnino plena, ex qua & mors ægris inducitur, & medicis infamiæ nota inuritur, sed loco illius potiones induci debent, syrupus acetosus, vel de succ. citri, cum stillatitio aliquo liquore, aut iuscula alterata, vel cremor hordei.

Vict. crassus in acutis reijciēdus, vt & horarij fructus.

39. Cauendum tamen ne transitus fiat ad victū illum, qui extra limites victus febricitantiū contineatur, ne scilicet quæ comeduntur, sintq; solidiora, non liquida concedantur, vt panis, carnes, &c, quod deterius est, horarij fructus, quod passim extra hanc prouinciam fieri videmus.

Hordeum prò ptisana quale eligendū.

40. Cum nihil sit, quod in ægrotantibus cibandis, & apud antiquos, & apud recentiores antiquo more febricitantibus maximè rectè victū instituentes, magis in vsum ducatur ipsa ptisana hordeacea, optime consulturū medicis in his meis cautionibus practicis censui, si aliqua hoc loco interposuero de recta conficiendæ ptisanæ ratione; de qua etiam Gal. 1. de alim. facul. c. 9. lib. de ptisana cap. 4. Orib. 4. collect. c. 2. & 11. & Paul lib. 1. c. 73. Potissimū cum adeo variare in ea scriptores antiquos videā, recentiorū autem aliquos doctissimos etiam longe aberrare. In ea igitur, prima sit in electione hordei cautio, quod cum hordeum sit duplex, alterū quod sponte nudū nascitur 1. de alim. facult. c. 13. & lib. de attenuanti victu c. 6. quod in Cappadocia nasci scribit, vt alicubi etiā apud nos Insubribus, alterum vestitum, quod magis commune est,

Hordeum aliud sine cortice crasso nascēs, aliud vestitu.

est, postremū hoc eligi debet, deglubitū tamen, & à cortice exutū; quāuis enim multi primo illo potiùs vtendū censeant, ea fortè ducti ratione, qđ cùm Gal. arte corticē adimat, satius videatur spōtè tali nato vti; sed non bono argumēto: Gal. n. illud cùm nouerit 1. de alim. facul. 13. eo tamèn nō vtitur; quin specie ab alio differre asserit, fortèq; etiā facultate; Vndè Herod. Gal. antiquior apud Oribasiū 1. collect. dicebat illud plurimū nutrire, multū succū habere, & proximè ad tritici naturā accedere, quibus rationibus minimè in acutis cōuenire scribit, quę. n. nimis multū nutriūt, quæq; crassū, & glutinosū succū generāt, vt triticū, i acutis febrib. minimè cōuenire possūt. j. d ali. fac. c. 4.

41. Sed qua arte præparandū sit, vt cū fructu sine dāno in vsum duci possit, nō leuē requirit diligētiā, multaq; cautione indiget; farina aliqui vtūtur aquæ, aut iuri miscentes, & pultē eformantes, quā tanquā flatulentā, & excremēta multa producentē omnino reijcit Gal. lib. de attenuāte victus ratione c. 6. & 1. de rat. vict. in acut. c. 18. freso alij, & fracto vtūtur. At refelluntur ij ab eodem Gal. lib. 1. de alim. facul. c. 9. & lib. de attenuante victu c. 6. & 1. de rat. vict. in acutis cap. 18. quod tormina faciat, hypochondria distendat, non leuis sit, nō lubrica, quòd deniq; crassos succos producat. Leuiter torrefaciunt alij, vt faciliùs externa tunica spoliari pōssit, & flatus exuere: At sic prissanā minus humectantē reddunt, minusuè aptā aluū soluere; colligitur id ex Herodoto referente Gal. 1. de alim. facul. cap. 13. ptisanam ex Zea torrefacta aluum cohibere asserente; Vndè Oribasius 4. collect. cap. 7. ex Diocle, hordeum in polenta torrefactum aluū cohibere asserit; quod confirmauit

Hordeum quo parādum prō ptissana.

mus C 3 Gal. 1.

Gal. 1. de alim. 9. quinimò c. 22. eiusdé frixa omnia flatū quidé deponunt, sed difficilé coquuntur, & adstringunt, crassumq; succum generant, quod obseruans Trallianus lib. 8. c. 6. voluit in dysenteria hordeū torreri, ne, si sine frixione vteremur, aluū subduceret; non cohiberet. Brassauolus hordeum aqua sæpius macerat, mox siccat, & in mortario ligneo illud contundes decorticat. At si prò primo cortice expurgando id facit, non est, quòd aqua illud prius maceret, si prò secundo subtiliori, malè facit, cū coctione sola eximatur: Gal. igitur c. hordeū integrū leui manu cōtusum, & hoc modo decorticatū, atq; mox panno aspero perfricatum vt reliquum corticis, si quid reliquum est, quod verisimile est, ob leuem ictum, tolli posit.

Hordei quantitas ad aquam prò ptissana paranda.

42. Cautio autē in quantitate hordei ad aquā, & aquæ ad hordeū in præparatione ptissanæ maxima est adhibenda, cùm varia sit de his apud grauissimos etiā scriptores sententias, alijs prò singula hordei hemina decem aquæ admiscentibus, vt Dieuches apud Oribasiū 4. collect. 7. censuit; quā quantitatem secutus est Constantinus Cęsar lib. 3. de re rust. 9. Antillus verò eodé Oribasio referente 4. collect. 11. prò singula hordei hemina quindecim aquę adhibet; quā sententiā secutus est Paulus lib. 1. c. 73. Brassauolus autem 1. de rat. vict. in acut. 18. Pro singula hordei hemina triginta, & triginta quinq; aquæ miscebat. Galen. autem 1. de alim. facul. 9. & 10. & lib. de ptissana nullam quantitatis aquæ; aut eiusdem proportionis ad hordeū meminit. Neque verò id præter rationem, sed iure merito; quòd obseruasset hordeum prò varietate soli, aliud facilius coqui, aliud difficilius, vt docebat ipsemet lib. de cibis boni, & mali succi, c. 5.

tū etiā pro varietate naturę illius grani; vt passim in cicenbus excoquendis obseruamus, sed & aquæ non leuis habēda est ratio, cū aliā grana, & cerealia omnia facillime cōficere obseruauerimus, aliā difficillime, vt docuimus in com. in lib. de aere, aquis, & loc. Hipp. Si tamen eius generis assumamus, quod intumescat, & coquatur facilè, apud nos Insubres pro singula hemina illius quindecim, aut viginti aquę assumere poterimus; quæ quantitatis aquæ varietas erit pro varia conditione hordei, & aquæ.

45. Sed in ptisanæ præparatione quid obseruādū, & in condienda quid cauendū? sanè Gal. oleū, & acetū addidit, & salē, illa quidē 1. de alim. facul. 9. 4. tuendæ valet. 4. & 5. eiusdē 8. lib. de marcore vlt. 7. Meth. med. 6. 8. eiusdem 2. & 10. meth. 1. & Orib. 4 collect. 1. & Paulus lib. 1. c. 88. salē etiā indendū constat ex 1. alim. 9. & Orib. & Paul. loc. cit. Sed quo tēpore hæc addenda? Galen. 1. de alim. 9. acetū indendū cēsuit, cùm ad summū intumuerit hordeū, deinde etiā permittendū, vt lento igne in succū dissoluatur, tum addendū: salē ante addi voluit paulò ante tēpus dissoluendæ ptisanæ: oleum addebat pro condimento; nos quibus placuerit, concedemus. Placet tamen potiùs, vt ex iure optimo carniū paretur, siue integra paretur, siue colata addita aut leui portione salis, aut sacchari pauxillum plus, pauxillum enim mellis addebat ptisanæ 5. tuendæ valet. 8. cuius loco præstabit sacchari indere: aliquato plus illius etiā addentes, si aceti nonnihil admisceatur, prohibemus enim admixtione illius, ne saccharū in bilem vertatur, quod si quis aceti vsum refugiat, licebit loco illius aut succum aurantiorum, aut citri, aut etiam limonū in-

Pro ptisana cōdiēda, quę addenda, & quomodo.

 dere,

lorũ glutinoſa aliqua adſint, multò tamẽ pauciora ſunt, atq; ex parte etiã auferri poſsũt. Quòd ſi quiſpiam gallinarũ, aut caponum ius expetat, cautionem hanc adhibeat; vt alarum duæ extremæ iuncturæ auferantur, & coxarum vltima pars; quòd ſi cute etiã pullum ſpoliare poterimus, ſalubriorẽ cibum, & potum proculdubio parabimus.

46 Sedentes in lecto alantur, ſi n. iacentes cibũ capiant, vix ad vẽtriculi fundum cibum effundẽt; deinde à cibo ſumpto ſemihoram ſedeant, vel ſaltem erecti aliquantulùm ſemiaceant. Quẽ ſi tũ tenere debeãt, dũ cibantur.

47 Antè cibũ memores ſint expurgationis oris: nã à febre plurimi vapores, & fuligines ſursũ ferũtur, q̃ limũ quendã in lingua eformãt, qui cũ guſtũ perturbet, cibos ẽt mala qualitate imbuit; quare & lingua, & os colluẽdũ, & œſophagus, q ſępe per febres areſcit, madore aliquo rigandus, cui maximè inſeruit aqua etiam cruda ex aceto, & ſaccharo. Os abluendum antequã cibus aſſumatur.

48 De potu aquæ in febribus pro potu quotidiano, nõ pro medicamento, hæc ſit obſeruatio ſi in ægrum inciderimus, qui in ſanitate aſſuetus ſit aquæ potui, etiam citrà noxam poſſe nos vtiq; per crudã optimã, aut fontanam, aut pluuialẽ ciſterninam cõcedere; aut certè decoctam ſimplicem; ſin minùs aſſuetus potui aquæ æger fuerit, ne in ea incõmoda incidat, de quibus Hipp. 4. de rat. vict. in acut. aliquid addi licebit, quò facilius ex hypochõdrijs meet, cruditas reprimatur, atq; etiã morbo, ſi fieri poſſit, morbificęque cauſæ aduerſemur; vt ſi mel, aut ſaccharum, cinnamomum, aniſum, ſemen coriandrorum, aut hordeũ incoquerimus. Potus acutorum qualis. Aqua concocta põt eſſe potus in acutis.

49 De aqua hordei, quẽ potũ antiquis ignorõ plerię; cẽsẽt, q nullibi Gal. Or. Paul. Ætius, & alij illius mẽtionem fecerint, ità cẽſeo, Hip. 3. de rat. vict.

Aqua hordei in acutis pro potu optima

vict. in acut. 13. & 4. de ratione victus 71. potissimū autē lib. 2. de morbis, vbi laborantibus corpore capitis propinandā censet aquā hordeaceā de ea mētionē fecisse; vbi etiā intelligere nō potest succum hordei, quia illico subiungit, nā prò alimento succū hordei exhibeo: vt nec in alijs duobus locis; cū potum aquam hordeaceā appellet, succū autē hordei passim non potū, sed sorbitionē appellat: Neq; verò reijcienda est potissimùm in febribus exurētibus, quòd flatulenta sit; si. n. rectè excoquatur, flatulentiā exuit; neq; si diutiùs excoquatur salsedinem cōtrahit; quod ab alijs obijcitur; si enim in ptissana, quæ longiori tēpore elixatur, id non veriti sunt Hipp. & Gal. nec experientia id ostendit, in qua magis hoc sequi deberet ob hordei maiorē ad aquā proportionē, & quantitatem, quā ob crassitiem salsedo in elixatione longa contrahi deberet, cùr id in aqua hordei omninò aquosa, & potu vereb[illegible]? Cautio tamen est adhibenda, ne ea in

Aqua hordei in omnibus morbis, non conuenit.

omnibus morbis, aut in omnibus febribus in vsum ducatur, vt aliàs fieri solebat, sed in ijs solū, in quibus magnus æstus fuerit, vt vbi abstersione opus est. At verò in ea conficienda magna adhibēda est

Aqua hordei quomodo paranda.

cautio; Accipito hordei veri, non speltæ, seu zeæ, vt plerīq; faciunt libram vnā duodecim vnciarum, maceretur tantillùm in aqua, mox panno admodū aspero optimè cōfricetur, donec omnis arista deciderit, & quippiā etiā ipsius corticis crassi sit detersum, deinde optimè abluatur, & omni sorditie expurgata addantur aquæ libræ quadraginta, & [illegible] igne decoquatur, donec optimè hordeū [illegible]; mox deposito de igne decocto, permittitur perfrigerari, deinde transfundatur, quod perspicuum est, ac valdè clarū decocti in vas

vitreum,

vitreum, in quo si quippiam iterum resederit, denuò in alterum vas transfundatur, quod perspicuum est; & relinquendum, donec resideat, quod pro potu in vsum duci poterit.

50 In mulsæ melicratiuæ cōpositione maxima adhibenda est cautio: vel. n. mulsam paramus prò medicamento, aut falsè cibo medicato, aut prò pōtu pro medicamento, aut cibo medicato, vel cruda erit, vel cocta Gal. 3. de alim. facul. 39. & 12. meth. cap. 3. cruda magis aluum subducit, minus nutrit: contra autē cocta; quinimò etiā coctarum aliæ integrè coctæ sunt, aliæ imperfectè; quæ etiā magis, & minùs & nutriunt, & deijciūt, prout magis, aut minus coctionē susceperint, vtramq; etiam hanc aut meraciorē cōstituit, aut dilutiorē Hipp. 3. de rat. vict. in acut. t. 13. immò Gal. 8. meth. med. 4. in meracissimā, mediocrē, & dilutam diuidit; sed quænā est mellis ad aquā, quibus duobus solis cōstat mulsa, omninò proportio? censent alij q meracissimā esse ex vna mellis, & duabus aquæ; sic censuit Auic. lib. 5. & Dioscor. mediocrē ex vna mellis, & quatuor aquæ ex 4. de tuend. val. c. 6. Dilutā autē ex vna mellis, & octò aquæ facta ebullitione, & despumatis excrementis, donec supernatēt ex Paulo lib. 1. ca. 46. sic Mesues, & Rasis 9. ad Almāsorē, sed ante hos omnes Oribas. 4. synopseos cap. 38. hæc cōmunior est recentiorū opinio. Ego verò, vt verissimā hāc esse opinionē censeo in melicrato prò cibo simplici, seu medicato, ita falsam existimo, si mulsā paramus prò potu ad distributionē cibi parando. Quin censeo dilutā illā de qua 3. de ratione victus. t. 3. mentionem facit, eam esse posse, de qua Gal. 3. de rat. vict. in acut. t. 3. vbi dicit, mulsam dilutam fieri, vbi Pauxillum mellis multæ

Mulsæ dilutio & parandi ratio.

aquæ

aquę admiscetur, vt aqua permeare queat ad distributionē, ne diutius in hyppocondrijs commoretur; hoc .n. munus est potus, vt potus, non vt cibus; quā fortasse diuersam à diluta, de qua 8. meth. meminit, credere poterimus, q diluta illa tāquā cibus esse poterit, ex vna mellis, & octo aquę: At q̄ diluta est pro potu ad distributionē cibi diluta magis esse debet, q̄ vt vna sit mellis ad octo aquæ, neque .n. pauxillū mellis vna est, vncia ad octo. Erit igit mulsa p potu si p vncia vna mellis viginti vnciæ aquæ sumātur paulò plus, aut minus: neq; .n. determinata aquæ quātitas certò pscribi pōt, vt ēt Gal. videmus fecisse 3. acut. 13. 3. de alim. facul. 39. 8. meth. c. 4. qui nullibi quātitatis mellis ad aquā meminit, q mellis videmus esse magnā differētiā, cū sciamus aliud esse bonū, aliud malū 3. acut. 23. & 4. de tuēd. val. 6. bonū celerrimè coquitur, & celerrimè desinit spumā facere, inde minus aquę absumitur in coctione. Cōtra euenit in malo, & propterea in eo coquendo maior inducenda erit aquæ copia, q absumi possit, q̄ in bono, qđ ex philagrio colligitur, qui referēte Oribas. 5. collect. c. 17. in cōfectione apomelitis, si mel crassum esset, plus aquę addi voluit, si tenuius minus, si medium medio modo. Vbi etiam obseruandum est, si aqua fortè crassior fuerit, vt apud nos Insubres putealis esse solet, quæ in mellicrati confectione sumitur, & optimū mel indatur, cùm ea aqua, vt adsequetur, lōgiori egeat elixatione, mel verò illud pauca, antequàm illi mel indatur aliquantisper esse elixandam; sic enim, & attenuabitur, & in sese mellis substātiam recipiet, faciliùsque hypochondria permeabit.

Mulsa ex sacchato optima quomodo paratur.

151. Sed cū iā sacchatū antiquis incognitū, feliciter perfectū nostrū in vsum medicū, & inter delicias

gustus

gustus fit traductū, an ex eo mulsa parari poterit? Vtiq; & optima, cū non tāta polleat acrimonia, vt mel, immo in biliosis vtilior erit, & suauior. Censent aliqui nō nisi crudā mulsam ex zucchare parari posse colliquatione, q̄ si saccharū coctū fit. Ego vero, & crudā colliquatione parari posse crediderim, sed p̄stātiorē esse coctā; quia p coctionē aquæ p̄ficer attenuata aqua, & melius p hypochōdria penetrabit vi ignis ambob⁹ attenuatis. Verū ea adhibeat cautio, vt prius aqua elixetur, q̄ illi indat saccharū, & in minori quantitate, ita vt sæpè p vncia sacchari libra aquę sufficiat, potissimum si affectus non admodum ęstuans fuerit, in quo casu succi limonum nonnihil in coctione addi poterit.

52. Oximel, & syrupus acetosus ad pensum veniāt, qui & pro potu ad sedandā sitim, & pro cibo in peracutis febribus, & pro medicata potione in vsū medicū sæpenumero veniunt; hi in triplici sūt differētia pro vario vsu: vel. n. sunt valde acidi, vel mediocriter, vel minimū: de 1. Hipp. 3. acut. 26. de 2. 3. acut. 30. de 3. 3. acut. 27. locutus est. De tribus ijs oībus Gal. 4. de tuend. val. 6. docens illorū mixtionem ex aceto, melle, & aqua; aut zuccharo loco mellis in syr. acetoso: Minimè acidū fieri asserens ex vna parte aceti, duabus mellis, aut sacchari, & octo aquæ: Mediū ex vna aceti, duabus mellis, & quatuor aquæ: Valde acidū ex duab⁹ aceti, & mellis, & quatuor aquæ. Gal. secutus est Oribas. 5. coll. 24. Paulus solius acris meminit lib. 7. c. 11. Mesues solius mediocris meminit, cōpositionemq; tradidit; sed animaduertēdū multū in coctura à grecis differre, Gal. n. ad quārtā, aut tertiā excoq; debere dicit. Plerīq; ita intelligēdū censent, donec remaneat tertia, aut quarta pars, qb⁹ subscribere vr Mesues,

Oximellis parandi ratio.

Oximel. & quinam ... diuersa à Galeno quomodo ... [illegible]

qui ferè hoc modo excoquit, vt per totũ fortè annũ conseruetur, quod etiã oẽs seplasiarij faciunt. Verùm illud verissimũ est censuisse græcos solã tertiã, aut quartã partẽ esse absumẽdã: docuit. n. Gal. oximel esse temperandũ, vt vinũ ibidẽ, cùm autẽ vinũ nunquã meracum biberetur, sed tẽperatum, vt colligitur ex Plinio 14. naturalis hist. cap. vlt. & lib. 23. cap. 1. & hoc ipsũ vario modo tẽperaretur, aut pari aquę cũ vino quantitate asũpta; aut plus aquæ addentib. & hoc triplici modo, aut duabus vini tres aquæ, aut vni vini duas aquæ; aut denique vni vini tres aquę addentib. vt docuit Plut. 3. quęst. synopseos c. 9. Athenęus lib. 10. c. 8. & 9. Si igitur oximel vt vinũ tẽperari debebat, nunquã ad duas tertias, aut ad tres ex quatuor excoqui potest, alioqui nõ modò dupla, aut tripla ad mel erit, sed triplò, aut quattruplò à melle superabitur quoniã mellis quatruplò minus aqua ob crassitiẽ, & visciditatẽ absumitur. Exẽplo sint vna aceti, duæ mellis, quatuor aquæ vnciæ in quartã redigãtur, erũt vna vncia cũ dimidia; sicq; tota aut penè tota erit mel, si ad tertiã, erũt reliquæ duæ vnciæ, quarũ vna cum dimidia erit mel, media vncia erit aqua, & acetũ; nõ igitur tẽperatura simile erit vino; q. si vnica ex quatuor, aut vna ex tribus absumatur, optimè tẽpe ramẽto vini correspõdebit; quòd si leuissima fiat decoctio, cũ aqua vis aceti, & in sapore, & in odore cum melle relinquetur. Quòd si tandiù coqueretur, mulsa fieret meracissima, quæ solùm in extrinsecis erat in vsu, non per interna 8. meth. 4.

Oximel seplasiariorũ diuersũ à Galenico quomodò paretur.

53. Animaduertendum præterea pharmacopolas, vt diutiùs oximel, aut syr. acetosum conseruare possint ex decreto Mesuæi priùs aquam, & mel vsque adeo excoquere, donec tota aqua, aut penè vni-

vniuersa absumpta fuerit, mox acetum addere, & iterùm coquere, omninò quod aquæ reliquum est absumentes, sicque oximel non fieri ex aceto, & mulsa. Vbi obseruandum oximel hoc ità paratum prò potu nutriente in vsum duci non posse: est. n. potiùs sorbitio, quàm potus.

54 Cauendum prætereà ne medici cõmuni nostro oximelite vtantur ad humectandum; cùm ex siccãti potiùs facultate cõstet, cũ aqua careat; in vsũ tamen etiã hoc nostrũ ducitur, quod diluatur, liquidumq; & fluxile reddatur quadrupla ferè parte aquę, aut stillatitię, aut decocti alicuius addita. Oximel nostrum non humectat.

55 Obseruandum præterea in Pleuritide, vbi crassi sunt, & viscidi humores oximel nostrum imbecillius esse: quòd sit illud mediocre: cùm in eo casu valde acri vtẽdum docuerit Hipp. 3. acut. 26. Oximel nostrũ imbecille ad crassa incidenda.

56 Obseruãdum præterea, si per totum morbi decursũ vtendũ sit oximelite, aut syr. acetoso, neq; acriori, neq; mediocri esse vtendum in acutis febribus, quòd non humectet, potissimũ nostrũ ità paratum; sed docet Hipp. 3. acut. 37. vtendum esse eo, in quo minimum aceti sit admixtum, vt multũ possit humectare, nec intestinis noxam inferre. Oximel nostrũ in acutis non ità accommodatũ.

57. Cauendum præterea ne in oximelitis, aut syr. acetosi compositione acetum illud acerrimum sumatur, aut ex vino cretico, vel alio potenti confectum; nàm in acutis febribus, in quibus præter facultatem obstructiones tollendi, abstergẽdi, & incidendi requirimus, & humectationem, & refrigerationẽ, potiùs siccare solet, & excalefacere quàm humectare: aut si tale acetũ in vsum ducatur, aquę quantitas erit augenda; & tunc forrasse controuersia in verbis Gal. tolli posset; cùm 4. de val. Tuend. 6. voluerit ex vna aceti, & duabus mellis fieri oximel Acetũ pro oximelite nõ sit acerrimũ, neq; ex vino potentissimo.

mel mediocre: acerrimũ verò ex æqualibus aceti, & mellis partibus: cũ in cõsilio pro puero Epileptico acidissimũ oximel ex vna aceti, & quatuor mellis velit cõfici: Minimè acidũ ex vna aceti, & octo mellis. Nisi cũ doctissimo Cigalino dixerimus libellũ illũ esse quidẽ Gal. sed multis in locis deprauatũ. Potissimũ cũ oximel ex fauis cõfici ibi tradiderit; cuius oppositũ docuit, & 4. de val. tuend. 6. & 2. de fract. 29. ꝙ si ex fauis quis dixerit docuisse cõficiẽdũ Gal. lib. de Ther. ad Pãphil. oximel; is sciat lib. illũ Gal. nõ esse, ꝙ vel indè colligitur, ꝙ diuerso modo cõposuerit ibi Theriacã, ac lib. de Ther. ad Pisonẽ, ac lib. de Antid. Deindè cõstat consiliũ illud pro puero Epileptico esse deprauatũ, ꝙ dies caniculares constituat quadraginta, viginti ante exortũ caniculæ, & viginti post; quod Gale. repugnat, & græcis simul, ac latinis omnibus scriptoribus, caniculares dies ab exortu huius sideris inchoantibus, vt lõga oratione, & in com. lib. Hipp. de aere, aq. locis. & in com. in Probl. Arist. docuimus. Colligitur tertiò mẽdosũ esse libellũ illum ex eo, quòd pueris Epilepticis apium cõcedendũ, petroselinũ abdicãdum censet, ꝙ petroselinũ lædat epilepsia correptos; cũ oppositũ reperiamus apud oẽs scriptores apium epilepticis obesse nulla facta petroselini mentione: sic Plin. lib. 20. ca. 11. sic Alex. Trall. lib. 1. cap. 15. sic Auic. lib. 2 tract. 2. cap. 56. sic Serãpio lib. simpl. cap. 290. & Mesue in sua praxi cap. 26. de dolore capitis: nisi dixerimus corrigendum esse locum illum in cõsilio epileptico, vt loco mellis partes octo, legamus aquæ partes octo; sic enim conueniet cum loco 4. de Tuend. val. cap. 6.

58 Cùm in vino concedendo in febribus, & potissimùm acutis tot, tantæque controuersiæ excitentur

Vinũ febricitantibus acutè interdicẽdũ per se.

tur ob varios Hipp. & Gale. locos inter se contrarios, de quorũ conciliatione, eadamq; controuersia quid sentiendũ sit alibi à nobis cõstitutũ est, nẽpè nũquã ratione morbi esse concedẽdũ, aliquãdò verò ratione causæ & symptomatũ, tùm etiã eorũ, quæ secundũ naturã dicuntur, & virium: qm̃ autẽ alicubi concedi passim intelligo, vt in agro Neapolitano, & fortasse frequentiùs q̃ debeat, atq; non apparentibus signis coctionis æstuanteq; ægrotante, quàm fęlici successu ipsi viderint; nos Insubres laborantibus febre acuta, & maligna omninò vinũ interdicimus, quod adeò fœlici successu fit, vt ex viginti laborãtibus maligna febre cum maculis vix vnus intereat, nisi fortè, quod rarissime euenit, ratione virium aliquando concedatur. Vinũ in acutis cur aliquando cõcedatur

59 Cauendum tamen, quantùm maxime possumus, ne in nostris his regionibus vinum concedamus, etiamsi coctionis signa appareant; videmus enim plerosque ex quauis vini concessione quantùmuis minima in deterius labi; atque denuò materiam recrudescere: quod cum sæpè, ac sæpiùs considerassem, viderem q; antiquos adeò frequenter vinum in febribus concessisse non solùm ratione virium vitalium, aut symptomatum, sed etiam ad adiuuandam coctionem materiæ morbificę, atque ad promouendam illius per lotium euacuationem, vt videre est 11. meth. med. 9. & 1. ad Glauc. in curanda tertiana, & quartana febre; tùm ad sputum facilitandum, vt 1. acut. 22. 3. acut. 1. & 4. acut. 37. non aliam horum apud nos infelicium euẽtuũ ex vini exhibitione causam esse coniectaui, quam vinorũ nostratiũ conditionẽ. Rubra, & nigra optima multa sunt, q̃uis primis mẽsibus, & austera, & crassa; sed min⁹ apta ad febres, qđ nec vrinas promo- Vinũ nũquã ne apparẽtibus quidem signis coctionis apud Insubres cõcedẽdum, & cur.

 ueant,

ueant, nec sputum facilitent. Quæ alba sunt, aut flaua, aut sunt potentia, aut imbecilla; potentia quoniã maximè alba expetũtur à nostris in aperto vase, vbi compressis vuis reponuntur, vt simul ebulliant, non permittuntur tandiù firmari, quandiù oporteret, vt debitã coctionẽ in se conciperent, & id, vt albo colore oculis, austero sapore, quẽ picantẽ vocant, palato gratificentur, hinc & austeritate coctionis officiũt, obstructiones excitant, neq; vrinas promouent, neq; sputũ adiuuant; prætereà verò caput petunt quàm maximè igneis partibus validè in ipso contentis ob terrestres partes admixtas. Vnde etiam primis mẽsibus gratissima palato esse solent, si dulcedinis aliquid retinuerint, subausteris partibus cum dulcibus duplici sapore gustui blandientibus. Imbecilla vero, & tenuia alba huiusmodi sunt, vt nunquam maturescant, nisi maximo æstatis calore superueniente, & ne tunc quidẽ austeræ partes omninò coctione euincuntur; sicq; minùs apta erunt, & vires instaurare, & lotia promouere: quod etiam incommodum alterum excipit, quòd, vbi quasi maturuerint, austeritatemque deposuerint, aut statim ferè acescant, aut euanida reddantur, aut corruptionem contrahant, vnde ad vsum inepta redduntur. Euitandus igitur quã maximè apud nos in febribus putridis maximè in acutis, potissimùm in malignis, & etiam magis in internis inflammationibus, vt in Pleuritide, vini vsus: & si in vsum duci debet, potentius potiùs eligatur, quod multa aqua diluatur.

Bibẽda sępè, & paulatim aqua i febribus æstuãtib⁹, nõ affatim & confertim.

60 Cautio prętereà in bibendo adhibenda est in febribus potissimùm æstuantibus, quam docuit Aristoteles 1. problem. 56. vt sæpè, & paulatim aquam, & alios potus frigidos ad sedandam sitim

illā ex calore febrili excitatā cōcessos assumāt: Potio.n. multa, & confestim assumpta nec exsiccatas partes humectat, quibus æstus, & siccitas inest, cū statim præterfluat, nec sitim sedat: at si sæpiùs data fuerit, & paulatim pitissando hauriatur, os ventriculi, æsophagum, linguam, & palatū, dū sēsim per eas transit, refrigerat, & humectat aliqua ex parte parietibus, & tunicis adhærens; quin & paulatim se se insinuans in carnes consēdit, & venulas exsiccatas madefaciendo, & irrorādo humectat. Quod aptissimo exēplo docet; si enim multa aqua, & cōfertim aut decidat, maximè si sicca sit, in terram, aut aliundè per cauū corriuetur, superficiem terræ non permeat, sed præterfluit, nullam noxā ducens; at si paulatim aut decidat, aut deducatur, superficiē paulatim madefaciens, & occlusos poros aperiens viam subsequenti ad penetrationem parat. Id verò intellegendum est de aqua in potum assumpta ad sitim sedandam: non verò de ea, quæ in multa quantitate assumpta ad extinguendam febrem ardentem assumitur, quæ & multa, & affatim est assumenda; sed de hac re in com. nostris in Probl. illud: quidquid dicat aduersus Aristotelem Hieremias Triuerius in lib. Hipp. de victu idiotarum.

61 Quamuis somnus in accessionum febrium omnium principijs consensu omnium medicorū, & multis rationibus id persuadentibus sit fugiendus, animaduertendum tamen aliquos reperiri, qui adeò sensu exquisito in musculis, & carnosis partibus sunt, vt superueniente effusione materierum acrium ad illas partes, vnde rigorem illū cōcussiuum fieri medici omnes profitentur, tantis, tāque magnis doloribus conficiantur, vt vitales vires prosternātur, & mors sæpenumero subsequatur, Somnus aliquando in principio accessionū concedendus, & quādo.

tur, in ijs non solum in principio somnus est auertendus, sed potiùs omni ingenio procurandus, vt sensus ille exquisitus retundatur, aut sopiatur, vigorque, & dolor initior reddatur.

Sõnus immoderatus in acutis quãdo permittendus.

61 Somnus in febribus potissimũ acutis si modũ excesserit, licet maiori ex parte malo ęgrotãtibus cedat, & propterea sit euincendus, quoniã tamẽ, vt omnes alias à natura factas euacuationes cohibet, ità eã, quæ per sudorẽ fit, omninò ꝓmouet, si in fine status vniuersalis febris, aut in declinatione superuenerit, etiã si tẽpore modũ excesserit, ità vt decẽ, aut etiã plures horas perduret, non est impediendus, potissimũ si indicatoria die immineret crisim per sudores cõmonstratũ fit: fit enim sæpenumero, vt promotis per longũ illũ somnũ sudoribus ex vniuerso corpore, & ex illo sõno instaurata natura, & morbus soluatur, & ęger conualescat: cognoscemus autẽ ex signis præsentibus bono cessurũ huiusmodi somnũ longũ, si sine stertore sit, si lenis, si deniq; illum non imitetur, qua in lethargo, comitosisue affectibus passim conspicitur: Videmus .n. aliquando excitatos ægrotantes huiusmodi etiam medicorum consilio impeditos in huiusmodi euacuatione recidiuam fecisse. Propterea cauti maxime in hac re medici esse debent.

Aer frigidus fbrici tãtib⁹ acutè quõ cõcedendus.

63 In aere frigido admittendo in acutis, & æstuantibus febribus hæc adhibeatur cautio. Vt prò viribus frigidus quidem aer ambiens in cubiculum admittatur, & procuretur, vt omninò & inspirari possit, & interna viscera æstuantia refrigerare, & faciei oblectamentum hoc afferre: reliquo autem corpori ne nudo obueniat omninò cauendum; quin ne etiam nimis tenui stragula, ac peruia operto: circumuersante enim aere ambiente

te frigido, aut flatu, & calidus vapor, exalatione, quæ foràs per sensum effugientem euacuationem promouebatur, ad interiora repelletur, & pori cutis peruij fortasse adstringētur, & internus feruor adaugebitur: imminuenda quidem in augmento, & magis in statu erunt coopetimenta, vt æstus ille imminuatur per vniuersum, & natura instauretur à tanto labore, at sensim id fiat, neque eò vsque, vt illa incommoda sequi possint.

64 Non placet tamen eorum consuetudo, qui quasi ægris vim inferentes plùs nimiò coopertos, & stragulis obuolutos tenent, sic & transpirabile magis corpus reddere censentes posse, & sudores promouere; cùm alioqui illud nimium effluxum spirituum efficiat, & subinde vires imbecilles reddat; hoc autem violentiam naturæ inferat, & aut crudum humorem extrahat, aut qui per alias partes exitum sibi quærebat, ad cutim vi quadam natura repugnante attrahatur. Nō nimis cooperiēdi stragulis acutè febricitantes.

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS.

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Tertius, eas comprehendens.

Quæ ad Pharmaceuticum negotium pertinent.

Medica materia mutanda.

1. Vamuis tanquã verissima sit Hipp. sententia 2. aphor. 52. omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem non est transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est. Cauendum tamen ne diutiùs in eadem materia medica insistamus, potissimùm si in alterantibus versemur; fit enim sæpenumero, vt, dum longo tempore eodem remedio vtimur, natura illi assueta ità illud in alimentum vertat, vt morbificam causam euincere non valeat, potissimùm si alexipharmacum sit, peculiarique qualitate agat: immutanda igitur erit materia præsidij, & quantitas etiam, quæ adeò certa præscribi non potest: Hac enim ratione, & existimationi nostræ consulemus, & ægros obsequentes magis habebimus; ne tamen id frequentiùs fiat, ne ignorantiæ notam per incostantiam subeamus.

2 In purgandis humoribus per medicamentũ, siuè leniens, siuè soluens, vt multa sunt à medico, & animaduertenda, & præcauẽda, ità huic nostro Cautionum libro minimè inserenda, quòd regulæ, & canones illi non nisi cautiones omnes sunt, quibus medicum iam benè institutũ supponimus; ne igitur in immensum crescat liber, solùm cùm Hipp. in fragmento lib. de medic. purgantibus illud admonebo; debere medicum præscripturum pharmacum, quod sursum, vel deorsum purgat, priùs interrogare, num aliàs pharmacum purgãs hauserit; & num aluus ex purgatorijs deorsum facilè se soluat, ac citò obediat, vel potiùs dura sit: hæc enim erit cautio purgatoria in metu hypercatharseos, vt naturam peculiarem cognoscat ægrotantis, cùm nullis notis idiosyncrasia cognosci possit; quam si cognoscere potuisset Gal. se æqualem Æsculapio censuisset: adeò enim aliqui faciles ad solutionẽ sunt & vt vel primo pharmacorũ odore trepident, atq; in fluxum soluantur; alij ita duri aluo sunt, vt vix vllis remedijs aluus respondeat; sic enim aut mollioribus, & leuioribus, aut valentioribus vti poterit.

Purgãdũ ęgrum interrogare expedit quomodo alias se gesserit.

3 At si nunquã pharmacorum aluũ subducentiũ vsum se inijsse affirmet; tum demũ exquirendum, num, dum sanus esset, officij memor aluus fuerit prò conditione rerum assumptarũ, & nũ à pleniore cibo se in fluxum effundere aluus soleat, sic n. tutiùs ægrotanti consulere poterit medicus.

Purgandũ interrogare oportet an lubricæ sit aluus.

4 In lenientium medicamentorũ vsu; cũ videã medicos adeò dissentientes, & in quantitate, & in hora exhibitionis, & in interuallo ab exhibitione ad cibum, concedentibus aliquibus puta succi cassiæ ad minus vnciam, tum, & sesquiunciam, vel ele-

Lenientiũ vsus vtilis in principio morborum.

ctuarij lenitiui, vel diapruni per horã ante cibũ, & hunc potiùs matutinũ, quàm vespertinũ, vt somnum fugiant, quem post medicinas imbecillas fugiendum auctoritate magnorum virorũ omninò probant, vel ea ratione, quòd per somnũ, & euacuationes per secessum impediantur, & medicamentũ naturæ adeò familiare alimenti naturam subeat; quod in Italis medicis Franciscus Valleriola 2. enarrat. c. 5. maximè reprehendit: Negãtibus alijs, aut hæc in principio morborũ esse concedẽda, aut sanè admodùm rarò, in quo numero Mercurialem nostrũ esse video. Ego de hac re ità censeo: In febrium omnium, & aliorum quoq; morborũ curatione maiori ex parte ab initio lenientiũ vsum conuenire, & vt excrementa, & in vẽtriculo contenta, & in vicinis partibus euacuẽtur, & vt cõmodiùs, securiùsq; incidentia, tenuantia, & abstergẽtia auxilia in vsum duci possint sine periculo, ne crudi succi ad intimiores partes ducãtur.

Lenientia qua quantitate, & qua hora exhibẽda; distinctio

5 Qua verò quantitate, distantia à cibo, & quo tẽpore? Sanè nisi cautio adhibeatur, & distinctio, in errore versabimur: Aut enim in principio morbi ad præscriptum vsum exhibentur, aut progressu morbi, vt aluus aliqua deijciat in dies, cum enemata, quòd aut tenuuntur, aut lædunt, aut nihil subducunt, aut alia causa in vsum venire nequeũt; si ob primã occasionẽ, & ad vnciã, & ad sesquiunciam concedi debent, & aliquanto tempore antè cibum, & potiùs matutinum, quàm vespertinum, tempus eligi debet, nisi aliter accessio febrilis persuadeat. Colligitur id ex Gal. 2. de alim. facul. c. 31. de moris, mox etiam de prunis agente, vbi ait; Aluum pruna mouent præsertim si prandium non statim, sed aliquanto post interuallo inchoe-

choetur;& ipsa sola comedantur: hęc enim cõmunia omniũ laxantiũ prȩcepta meminisse oportet; vt.n. per se inexistentia excrementa subducãt, sinè cibo per se cõcedi debent; ne verò, cùm naturæ ea familiaria sint, in alimentũ vertantur, non multò post cibus est illis concedendus; ne vero somnũ interrumpant, dũ aluum ad excretionem mouent, quod post quatuor, aut sex horas fieri solet; potiùs ante prandium erit exhibẽdum; quòd si ad excrementa, quæ in intestinis aggregantur ex quotidiano cibo, subducenda exhibeatur, cùm id sępius sit præstandum, multò minor copia illorum erit cõcedẽda, puta semuncia, aut etiã dracmę duę in molli aluo, & facilè solubili, & ea quidẽ immediatè añ cibũ, vel cũ cibo ipso, & potiùs cũ cęna, quàm cum prandio: sic enim cibus emolliẽs, & lubricans redditur; & ferculũ illud liquidũ, aut iusculũ medicamentosam induit qualitatẽ lubricantẽ; & selecta à natura parte nutriente, reliquũ, quod ad intestina transfunditur, & fęces contentas emollit, & tunicas intestinorũ lubricat, neq; crudũ subducit; quoniã, cũ naturę ea familiaria sint, illa nõ auersatur, aut cũ crudis expellit, sed concoctione facta, quod familiare magis attrahit, reliquum cũ excrementitia parte ad intestina pellit, quod cùm non fiat nisi celebrata coctione, post somnum solet fieri; & vt, millies & ego expertus sum, & nostrates medici meo exemplo cognouerunt, hoc modo aùt semuncia, aùt etiam duabus dracmis sæpenumero maior excrementorum copia educitur quam cùm vncia, & etiam sesquiuncia per horam, vt moris est, antè prãdium exhibetur; Somnus potiùs adiuuat coctionem illam, & lubricitatem, quàm impediat. Neq; interrumpitur, quia quantitate tardiùs

mel mediocre: acerrimũ verò ex æqualibus aceti, & mellis partibus: cũ in cõsilio pro puero Epileptico acidissimũ oximel ex vna aceti, & quatuor mellis velit cõfici: Minimè acidũ ex vna aceti, & octo mellis. Nisi cũ doctissimo Cigalino dixerimus libellũ illũ esse quidẽ Gal. sed multis in locis deprauatũ. Potissimũ cũ oximel ex fauis cõfici ibi tradiderit; cuius oppositũ docuit, & 4. de val. tuend. 6. & 2. de fract. 29. ꝙ si ex fauis quis dixerit docuisse cõficiẽdũ Gal. lib. de Ther. ad Pãphil. oximel; is sciat lib. illũ Gal. nõ esse, ꝙ vel indè colligitur, ꝙ diuerso modo cõposuerit ibi Theriacã, ac lib. de Ther. ad Pisonẽ, ac lib. de Antid. Deindè cõstat consiliũ illud pro puero Epileptico esse deprauatũ, ꝙ dies caniculares constituat quadraginta, viginti ante exortũ caniculæ, & viginti post; quod Gale. repugnat, & græcis simul, ac latinis omnibus scriptoribus, caniculares dies ab exortu huius sideris inchoantibus, vt lõga oratione, & in com. lib. Hipp. de aere, aq. & locis. & in com. in Probl. Arist. docuimus. Colligitur tertiò mẽdosũ esse libellũ illum ex eo, quod pueris Epilepticis apium cõcedendũ, petroselinũ abdicãdum censet, ꝙ petroselinũ lædat epilepsia correptos; cũ oppositũ reperiamus apud oẽs scriptores apium epilepticis obesse nulla facta petroselini mentione: sic Plin. lib. 20. ca. 11. sic Alex. Trall. lib. 1. cap. 15. sic Auic. lib. 2 tract. 2. cap. 56. sic Serapio lib. simpl. cap. 290. & Mesue in sua praxi cap. 26. de dolore capitis: nisi dixerimus corrigendum esse locum illum in cõsilio epileptico, vt loco mellis partes octo, legamus aquæ partes octo; sic enim conueniet cum loco 4. de Tuend. val. cap. 6.

Vinũ febricitantibus acutè interdicẽdũ per se.

58 Cùm in vino concedendo in febribus, & potissimùm acutis tot, tantæque controuersiæ exciten-

tur ob varios Hipp. & Gale. locos inter se contrarios, de quorũ conciliatione, eadamq; controuersia quid sentiendũ sit alibi à nobis cõstitutũ est, nẽpè nũquã ratione morbi esse concedẽdũ, aliquãdò verò ratione causæ & symptomatũ, tùm etiã eorũ, quæ secundũ naturã dicuntur, & virium: quã autẽ alicubi concedi passim intelligo, vt in agro Neapolitano, & fortasse frequentiùs q̃ debeat, atq; non apparentibus signis coctionis æstuanteq; ægrotante, quàm felici successu ipsi viderint; nos Insubres laborantibus febre acuta, & maligna omninò vinũ interdicimus, quod adeò fœlici successu fit, vt ex viginti laborãtibus maligna febre cum maculis vix vnus intereat, nisi fortè, quod rarissime euenit, ratione virium aliquando concedatur.

Vinũ in acutis cur aliquando cõcedatur

59 Cauendum tamen, quantùm maxime possumus, ne in nostris his regionibus vinum concedamus, etiamsi coctionis signa appareant; videmus enim plerosque ex quauis vini concessione quantùmuis minima in deterius labi; atque denuò materiam recrudescere: quod cum sæpè, ac sæpiùs considerassem, viderémq; antiquos adeò frequenter vinum in febribus concessisse non solùm ratione virium vitalium, aut symptomatum, sed etiam ad adiuuandam coctionem materiæ morbificę, atque ad promouendam illius per lotium euacuationem, vt videre est 11. meth. med. 9. & 1. ad Glauc. in curanda tertiana, & quartana febre, tùm ad sputum facilitandum, vt 1. acut. 22. 3. acut. 1. & 4. acut. 37. non aliam horum apud nos infelicium euẽtuũ ex vini exhibitione causam esse coniectaui, quam vinorũ nostratiũ conditionẽ. Rubra, & nigra optima multa sunt, q̃uis primis mẽsibus, & austera, & crassa, sed min' apta ad febres, q̃d nec vrinas promoueant,

Vinũ nũquã ne apparẽtibus quidem signis coctionis apud Insubres cõcedendum, & cur.

ueant, nec sputum facilitent. Quæ alba sunt, aut flaua, aut sunt potentia, aut imbecilla; potentia quoniā maximè alba expetūtur à nostris in aperto vase, vbi compressis vuis reponuntur, vt simul ebulliant, non permittuntur tandiù firmari, quandiù oporteret, vt debitā coctionē in se conciperent, & id, vt albo colore oculis, austero sapore, quē picantē vocant, palato gratificentur, hinc & austeritate coctionis officiū, obstructiones excitant, neq; vrinas promouent, neq; sputū adiuuant; præterea verò caput petunt quàm maximè igneis partibus validè in ipso contentis ob terrestres partes admixtas. Vnde etiam primis mēsibus gratissima palato esse solent, si dulcedinis aliquid retinuerint, subausteris partibus cum dulcibus duplici sapore gustui ablandientibus. Imbecilla vero, & tenuia alba huiusmodi sunt, vt nunquam maturescant, nisi maximo æstatis calore superueniente, & ne tunc quidē austeræ partes omninò coctione euincuntur; sicq; minùs apta erunt, & vires instaurare, & lotia promouere: quod etiam incommodum alterum excipit, quòd, vbi quasi maturuerint, austeritatemque deposuerint, aut statim ferè acescant, aut euanida reddantur, aut corruptionem contrahant, vndè ad vsum inepta redduntur. Euitandus igitur quā maximè apud nos in febribus putridis maximè in acutis, potissimùm in malignis, & etiam magis in internis inflammationibus, vt in Pleuritide, vini vsus: & si in vsum duci debet, potentius potiùs eligatur, quod multa aqua diluatur.

Bibēda sępè, & paulatim aqua in febribus æstuantib⁹, nō affatim & confertim.

60 Cautio prętereà in bibendo adhibenda est in febribus potissimùm æstuantibus, quam docuit Aristoteles 1. problem. 56. vt sæpè, & paulatim aquam, & alios potus frigidos ad sedandam sitim

illã ex calore febrili excitatã cóceſſos aſſumaſi: Potio.n. multa, & conſeſtim aſſumpta nec exſiccatas partes humectat, quibus æſtus, & ſiccitas ineſt, cũ ſtatim præterfluat, nec ſitim ſedat: at ſi ſæpiùs data fuerit, & paulatim pitiſſando hauriatur. os ventriculi, æſophagum, linguam, & palatũ, dũ ſẽſim per eas tranſit, refrigerat, & humectat aliqua ex parte parietibus, & tunicis adhærens; quin & paulatim ſe ſe inſinuans in carnes conſcẽdit, & venulas exſiccatas madefaciendo, & irrorãdo humectat. Quod aptiſſimo exẽplo docet; ſi enim multa aqua, & cõfertim aut decidat, maximè ſi ſicca ſit, in terram, aut aliundè per cauũ corriuetur, ſuperficiem terræ non permeat, ſed præterfluit, nullam noxã ducens; at ſi paulatim aut decidat, aut deducatur, ſuperficiẽ paulatim madefaciens, & occluſos poros aperiens viam ſubſequenti ad penetrationem parat. Id verò intellegendum eſt de aqua in potum aſſumpta ad ſitim ſedandam: non verò de ea, quæ in multa quantitate aſſumpta ad extinguendam febrem ardentem aſſumitur, quæ & multa, & affatim eſt aſſumenda; ſed de hac re in com. noſtris in Probl. illud: quidquid dicat aduerſus Ariſtotelem Hieremias Triuerius in lib. Hipp. de victu idiotarum.

61 Quamuis ſomnus in acceſſionum febrium omnium principijs conſenſu omnium medicorũ, & multis rationibus id perſuadentibus ſit fugiendus, animaduertendum tamen aliquos reperiri, qui adeò ſenſu exquiſito in muſculis, & carnoſis partibus ſunt, vt ſuperueniente effuſione materierum acrium ad illas partes, vnde rigorem illũ cõcuſſiuum fieri medici omnes profitentur, tantis, tãque magnis doloribus conficiantur, vt vitales vires proſternãtur, & mors ſæpenumero ſubſequatur,

Somnus aliquando in principio acceſſionũ concedendus, & quãdo.

tur, in ijs non solum in principio somnus est auertendus, sed potiùs omni ingenio procurandus, vt sensus ille exquisitus retundatur, aut sopiatur, vigorque, & dolor initior reddatur.

Sónus immoderatus in acutis quãdo permittendus.

62 Somnus in febribus potissimũ acutis si modũ excesserit, licet maiori ex parte malo ęgrotãtibus cedat, & propterea sit euincendus, quoniã tamẽ, vt omnes alias à natura factas euacuationes cohibet, ità eã, quæ per sudorẽ fit, omninò ꝓmouet, si in fine statut vniuersalis febris, aut in declinatione superuenerit, etiã si tẽpore modũ excesserit, ità vt decẽ, aut etiã plures horas perduret, non est impediendus, potissimũ si indicatoria die immineret crisim per sudores cõmonstratũ sit: fit enim sæpenumero, vt promotis per longũ illũ somnũ sudoribus ex vniuerso corpore, & ex illo sõno instaurata natura, & morbus soluatur, & ęger conualescat: cognoscemus autẽ ex signis præsentibus bono cessurũ huiusmodi somnũ longũ, si sine stertore sit, si lenis, si deniq; illum non imitetur, qui in lethargo, comitosisue affectibus passim conspicitur: Videmus .n. aliquando excitatos ægrotantes huiusmodi etiam medicorum consilio impeditos in huiusmodi euacuatione recidiuam fecisse. Propterea cauti maximè in hac re medici esse debent.

Aer frigidus febricitãtib⁹ acutè quõ concedendus.

63 In aere frigido admittendo in acutis, & æstuantibus febribus hæc adhibeatur cautio. Vt prò viribus frigidus quidem aer ambiens in cubiculum admittatur, & procuretur, vt omninò & inspirari possit, & interna viscera æstuantia refrigerare, & faciei oblectamentum hoc afferre: reliquo autem corpori ne nudo obueniat omninò cauendum; quin ne etiam nimis tenui stragula, ac peruia opperto: circumuersante enim aere ambien-

te

te frigido, aut flatu, & calidus vapor, exalatione, quæ foràs per sensum effugientem euacuationem promouebatur, ad interiora repelletur, & pori cutis peruij fortasse adstringẽtur, & internus feruor adaugebitur: imminuenda quidem in augmento, & magis in statu erunt coopertimenta, vt æstus ille imminuatur per vniuersum, & natura instauretur à tanto labore, at sensim id fiat, neque eò vsque, vt illa incommoda sequi possint.

64 Non placet tamen eorum consuetudo, qui quasi ægris vim inferentes plùs nimiò coopertos, & stragulis obuolutos tenent, sic & transpirabile magis corpus reddere censentes posse, & sudores promouere; cùm alioqui illud nimium effluxum spirituum efficiat, & subinde vires imbecilles reddat; hoc autem violentiam naturæ inferat, & aut crudum humorem extrahat, aut qui per alias partes exitum sibi quærebat, ad cutim vi quadam natura repugnante attrahatur. Nõ nimis cooperiẽdi stragulis acutè febricitantes.

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS.

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Tertius, eas comprehendens.

Quæ ad Pharmaceuticum negotium pertinent.

Medica materia mutanda.

1 Vamuis tanquã verissima sit Hipp. sententia 2. aphor. 52. omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem non est transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est. Cauendum tamen ne diutiùs in eadem materia medica insistamus, potissimùm si in alterantibus versemur; fit enim sæpenumero, vt, dum longo tempore eodem remedio vtimur, natura illi assueta ità illud in alimentum vertat, vt morbificam causam euincere non valeat, potissimùm si alexipharmacum sit, peculiarique qualitate agat: immutanda igitur erit materia præsidij, & quantitas etiam, quæ adeò certa præscribi non potest: Hac enim ratione, & existimationi nostræ consulemus, & ægros obsequentes magis habebimus; ne tamen id frequentiùs fiat, ne ignorantiæ notam per inconstantiam subeamus.

In

2 In purgandis humoribus per medicamentũ, siuè leniens, siuè soluens, vt multa sunt à medico, & animaduertenda, & præcauẽda, ità huic nostro Cautionum libro minimè inserenda, quòd regulæ, & canones illi non nisi cautiones omnes sunt, quibus medicum iam benè institutũ supponimus; ne igitur in immensum crescat liber, solùm cùm Hipp. in fragmento lib. de medic. purgantibus illud admonebo; debere medicum præscripturum pharmacum, quod sursum, vel deorsum purgat, priùs interrogare, num aliàs pharmacum purgãs hauserit; & num aluus ex purgatorijs deorsum facilè se soluat, ac citò obediat, vel potiùs dura sit: hæc enim erit cautio purgatoria in metu hypercatharseos, vt naturam peculiarem cognoscat ægrotantis, cùm nullis notis idiosyncrasia cognosci possit; quam si cognoscere potuisset Gal. se æqualem Æsculapio censuisset: adeò enim aliqui faciles ad solutionẽ sunt & vt vel primo pharmacorũ odore trepident, atq; in fluxum soluantur; alij ita duri aluo sunt, vt vix vllis remedijs aluus respondeat; sic enim aut mollioribus, & lenioribus, aut valentioribus vti poterit. Purgãdũ ęgrum interrogare expedit quomodo alias se gesserit.

3 At si nunquã pharmacorum aluũ subducentiũ vsum se iniisse affirmet, tum demũ exquirendum, num, dum sanus esset, officij memor aluus fuerit prò conditione rerum assumptarũ, & nũ à pleniore cibo se in fluxum effundere aluus soleat, sic.n. tutiùs ægrotanti consulere poterit medicus. Purgandũ interrogã re oportet an lubricæ sit aluus.

4 In lenientium medicamentorũ vsu; cũ videas medicos adeò dissentientes, & in quantitate, & in hora exhibitionis, & in interuallo ab exhibitione ad cibum, concedentibus aliquibus pura succi cassiæ ad minus vnciam, tum, & sesquiunciam, vel ele- Lenientiũ vsus vtilis in principio morborum.

ctuarij lenitiui,vel diapruni per horā ante cibū,&
hunc potiùs matutinū,quàm vespertinū,vt som-
num fugiant,quem post medicinas imbecillas fu-
giendum auctoritate magnorum virorū omninò
probant, vel ea ratione,quòd per somnū, & eua-
cuationes per secessum impediantur, & medica-
mentū naturæ adeò familiare alimenti naturam
subeat;quod in Italis medicis Franciscus Vallerio-
la 2.enarrat.c.5.maximè reprehendit:Negātibus
alijs,aut hæc in principio morborū esse concedē-
da,aut sanè admodùm raro,in quo numero Mer-
curialem nostrū esse video.Ego de hac re ità cen-
seo:In febrium omnium, & aliorum quoq; mor-
borū curatione maiori ex parte ab initio lenien-
tiū vsum conuenire,& vt excrementa, & in vētri-
culo contenta, & in vicinis partibus euacuētur, &
vt cōmodiùs,securiùsq; incidentia, tenuantia, &
abstergētia auxilia in vsum duci possint sine peri-
culo,ne crudi succi ad intimiores partes ducātur.

Lenientia qua quantitate, & qua hora exhibēda; distinctio

5 Qua verò quantitate, distantia à cibo, & quo
tēpore? Sanè nisi cautio adhibeatur, & distinctio,
in errore versabimur:Aut enim in principio mor-
bi ad præscriptum vsum exhibentur,aut progres-
su morbi,vt aluus aliqua deijciat in dies,cum ene-
mata,quòd aut tenuuntur, aut lædunt, aut nihil
subducunt,aut alia causa in vsum venire nequeūt:
si ob primā occasionē, & ad vnciā, & ad sesquiun-
ciam concedi debent,& aliquanto tempore antè
cibum,& potiùs matutinum,quàm vespertinum
tempus eligi debet, nisi aliter accessio febrilis
persuadeat. Colligitur id ex Gal. 2. de alim. fa-
cul.c.31.de moris, mox etiam de prunis agentes
vbi ait; Aluum pruna mouent præsertim si pran-
dium non statim, sed aliquanto post interuallo in-

choc-

choetur;& ipsa sola comedantur: hęc enim cõmunia omniũ laxantiũ prædicta meminisse oportet; vt.n. per se inexistentia excrementa subducãt, sine cibo per se cõcedi debent; ne verò, cùm naturæ ea familiaria sint, in alimentũ vertantur, non multò post cibus est illis concedendus; ne vero somnũ interrumpant, dũ aluum ad excretionem mouent, quod post quatuor, aut sex horas fieri solet, potiùs ante prandium erit exhibẽdum; quòd si ad excrementa, quæ in intestinis aggregantur ex quotidiano cibo, subducenda exhibeatur, cùm id sępius sit præstandum, multò minor copia illorum erit cõcedẽda, puta semuncia, aut etiã dracmę duę in molli aluo, & facilè solubili, & ea quidẽ immediatẽ añ cibũ, vel cũ cibo ipso, & potiùs cũ cęna, quàm cum prandio: sic enim cibus ẽmolliẽs, & lubricans redditur; & ferculũ illud liquidũ, aut iusculũ medicamentosam induit qualitatẽ lubricantẽ, & selecta à natura parte nutriente, reliquũ, quod ad intestina transfunditur, & fęces contentas emollit, & tunicas intestinorũ lubricat, neq; crudũ subducit; quoniã, cũ naturę ea familiaria sint, illa nõ auersatur, aùt cũ crudis expellit, sed concoctione facta, quod familiare magis attrahit, reliquum cũ excrementitia parte ad intestina pellit, quod cùm non fiat nisi celebrata coctione, post somnum solet fieri; & vt, millies & ego expertus sum, & nostrates medici meo exemplo cognouerunt, hoc modo aùt semuncia, aùt etiam duabus dracmis sæpenumero maior excrementorum copia educitur quam cùm vncia, & etiam sesquiuncia per horam, vt moris est, antè prãdium exhibetur; Somnus potiùs adiuuat coctionem illam, & lubricitatem, quàm impediat. Neq; interrumpitur, quia quantitate tar-

diùs agit; & non nisi post coctionem: Auctoritas illius sententiæ à Valleriola adductæ, aut de primo modo exhibendi ea intelligitur;vel potiùs de verè purgantibus debilibus,de quibus aliàs.

Pharmaco assumpto an dormiendum, & quando.

6. Ab assumpto autem medicamento verè purgante an somnus concedendus,im petandusue sit, alia est ratio;neq; vna responsione potest satisfieri: aliter enim est agendū in medicamēto leni,aliter in valido:alia est ratio si medicamētū simplex sit medicamentū,alia si venenosi in se quippiā cōtineat,vt elleborus,colocynthis videntur;neq; idē imperandū si liquida exhibeantur,aut in boli formā molliores,aut solida concedantur,quales sunt pilulæ: si ex blādioribus fuerint,& in forma liquida vix est superdormiendū, nisi vētriculus admodùm imbecillis fuerit;si boli molliores fuerint,& medicina satis potens, aliquandiù superdormire licet potissimū si nauseabundus sit æger,aut debili stomacho; sic enim faciliùs ad actum ducuntur, & non commouentur: A pilulis optimū est dormire, & longiori tēpore, vt citiùs colliquatæ,ad actumque deductę facilè opus suū exercere possint. A valentissimis autē medicamētis assumptis, in quibus virulentiæ nonnihil inest, nullo modo dormiēdum censeo: ne virus ad principes partes,& potissimùm cor per somnum means,aut ad cerebrum vapores transfusi noxas pariant irremendabiles.

Purgante assumpto gulæ, aut regioni ventriculi calida non sunt applicanda.

7. Malè ijs cōsulitur, quibus ab assumpto pharmaco, ne vomitus superueniat, calidi pāni aut gulę,aut regioni ventriculi applicantur, illud enim potiùs vomitū trahendo conciliat, hoc autem, & calorem naturalem à loco auocat, & sæpenumerò flatus excitando ex materia in ventriculo contenta nauseam promouet. gulæ igitur, & ęsophago

potius

potiùs frigida statim promoueri debent; vẽtriculo autem, non nisi cum difficulter ad actum deduci potest, aut dolor à flatu concitatur, calida applicentur. Cauẽdum autem semper ne calor excedat; reuocatur enim potiùs sic natura ab opere.

8. Cùm Hipp. viderint aliqui ab exhibito elleboro, aliove medicamẽto validiori cremorẽ hordei exhibuisse, vt & reliquiæ, si quæ adhærerent medicamenti œsophago, superioribusq; ventriculi partibus subluerentur, æstusq; ex medicamenti vi in ventre productus reprimerẽtur, post quodcunque medicamentũ assumptũ post tres horas, siue euacuare iã cœperit, siue nullus adhuc motus fiat, iusculũ pulli propinant, adiuuari sic cẽsentes opus medicamenti. Quod omninò cauendũ censeo: sic enim medicamenti vis hebetatur, aut præter rationem actio medicamenti cõfunditur. In fine sanè euacuationis siquis id pstiterit, optimè illi consultũ censeo; nã & siti consulitur, & reliquię medicamenti, aut humorũ subducuntur, eluitur vẽtriculus, atq; vires aliquo modo instaurantur.

Pharmaco assumpto non semper iuscula post tres horas exhibẽda.

9. Purgante medicamento dato si spatio quatuor, aut quinq; horarum nõ deiecerint ægri, nec benè, nec tutò clysma inijci potest, quod passim à practicis fieri video, nã distentis intestinis pharmaco, ac tuentibus succis aditu prohibetur remedium; sæpèq; deorsum pellente natura, & sursum propellẽte clysmate pugna exorta dolores concitantur maximi, & aliquandò voluulus promouetur. glandem igitur præstiterit ex melle imposuisse cũ semidracma salis, fellis bubuli, & succi cyclaminis; aut cũ puluere trochiscorum alhandal, sed cum filo. Quòd si clysma indatur, sit acre quidẽ, sed sex solùm vnciarum. Præstat tamen id promouere

Pharmaco non euacuãte, clysma nõ indendũ, & quid faciendũ eo in casu.

uere cum haustu octo, aut decem vnciarum iuris pulli addito sacchato rubro ad duas vncias, aut vncia addita mannæ, aut sesquiuntia.

Vomitus quotuplex quibus, & qñ côueniat.

10 Eò vsq; mollities nostra peruenit, vt vomitiuorum vsus ferè exoleuerit, vt vel eam esse causam etiam credam, vt raro rebelles morbi à nobis euincantur; ne tamen id sine animaduersione relinquam, animaduertendum, cum duplex sit vomitus, arte procuratus vniuersalis vnus, quo totius corporis compages, si quid mali conceperit, euacuatur per vomitum: Particularis alter, quo ventriculus, aut à collectis per se excremētis in se, aut ab affusis aliundè, inanitur; in primo illo exercendo cauendā omninò esse hyemem dicebat Hipp. 4 aphor. 6. quod cùm crassi humores tūc exuberēt, & viæ non sint apertæ, corporisq; cōpages densior sit, quàm vt locum humoribus attractis concedat, difficillimā reddunt eam actionem; secùs est si vacuare humores per se in ventriculo natos tentaueris: frequentiùs enim id præstare debemus hyeme auctore Hypp. lib. de salubri dięta, quoniā, inquit, hoc tempus in diætam fœcundius est, & quamuis eo tēpore ventres statuantur calidiores 1. aphor. 15. quoniam tamen pituitę metropolis cerebrum, ob aeris frigiditatē maximè pituita abundat, vnde defluxus illius ad pectus, & ventriculum, ideò vomitus hyeme magis conueniunt blandis ijs auxilijs, quæ nauseam promouendo partem illam solā possunt euacuare, vt docet Gal. 5. de vsu part. cap. 4. At si hepate se exonerante, bilis recipiatur in ventriculo, quod ex amarore linguæ, & alijs conspicitur, quouis id anni tempore eueniat, euomi potest, licèt frequentiùs id eueniat æstate.

11 Nunquam tabidi, aut in tabem propensi

euo-

euomant, si fieri possit, sed per inferna euacuentur ob grauiorum symptomatum metum. Vomitus tabidis inimicus.

12 Cauendus itidem est vomitus, quibus caput dolet, nisi ex recrementis in ventre collectis id fiat; aut quos interna phlegmone obsidet; aut qui laborant molesta aliqua hæmoptoisi, aut oculorũ morbis; lypothymiæ, aut vterinæ affectioni expositis etiam incommoda est vomitio, vt & ijs qui fracto, nauseabundoq; sunt stomacho; & denique consumptis, & morbo exhaustis. Vomitus quibusnõ conuenit.

13 Eò vsq; progressa est hominum mollities, vt etiam in medicinis purgantibus assumẽdis voluptatem quærant, dum illas frigidas actu; quin etiam si Deo placet, glacie refrigeratas expetant, & sæpè ab adulantibus medicis concedantur; non animaduertẽtibus, & multùm de natura propria per glaciẽ corrumpi, igneas partes, in quibus maximè purgandi vis inest, extingui; difficillimè ad actum deduci; dolores sæpè excitari, tùm ex frigiditate, tùm diminuta actione medicamenti; & sæpenumero crassiores humores in ventre existentes, dum adhuc densat magis, contumaces etiam nimiũ reddit, vnde repugnamus actioni medicamenti, indeq; tormina, & intestinorum dolores. Pharmaca refrigerata, vel glaciata pessimè cõceduntur.

14 Cùm nostris his temporibus, quibus Chimicis, & Hermeticæ medicinæ locus sæpè datus est, illud inoleuerit, vt extracta virium medicamentorũ per infusionẽ in vino, aut in aqua vitę ferè fiant, nisi diligẽs cautio adhibeatur, errores sequentur inemendabiles: vt. n. cõcedi hoc vtiq; potest in medicamentis blandis, & placidis, vt sena, agarico, & similibus, vt etiã in simpliciter alterãtibus ad calidum, ita in venenosis, & fortibus non semper est tutum, vt in Colocynthide, Turpeto, Pharmacorũ validorũ per vinũ, aut aquã vitę extracta valde periculosa.

Catapucia,& similibus; vis enim virulenta altiùs permeat,& cordis palpitationes producit;aut si virulentia non insit, sed mediātibus igneis partibus vehementiā habeat, adeò medio harum magnus vigor illis additur,vt super purgationes, aut sanè dyssenterias efficiant;sitisq; tanta excitetur,vt difficillimum sit huic symptomati occurrere.

Rhabarbari infusio in vino exhibita febres excitat.

15 Quinimò vel ob hanc ipsam causam aliqua sunt etiam blanda medicamēta,quæ,quòd igneis maximè partibus constent,vt rhabarbarum,si infusione facta in vino concedantur,febres sæpenumerò inducunt non parū æstuantes:irrorari vtiq; antequam infundatur rhabarbarū debet,vt igneæ partes terrestribus multis admixtæ quodāmodo ad superficiem trahantur; at infusio in vino facta nullo modo laudari à me potest.

Pharmaca quæ misceantur, sint ex ijs, quæ æquali tēpore agunt.

16 In componendis formulis medicamentorū diligenter animaduertat medicus,ne ea misceat, quæ multùm tēpore differant in operatione edenda,ita vt vnum ex ijs sit, quæ non nisi longo post tempore,& humores peculiares, & attrahunt, & subducunt; aliud ex ijs, quæ velocissimè eadē præstant,vt si quis electuarium ex succo rosarum cum pilulis masticinis misceat: quod enim citò vires suas exerit, integrum subducet medicamentum tardius ad agendum,aut dùm vix id humores peculiares agressum erit attrahere, sicq; imperfectæ remanebunt actiones medicamentorum, & tormina in intestinis,ac dolores exorientur.

Pilulæ qn̄ magnę, & qn̄ paruæ cōcedēdæ pilulę pro capite maiores, pro vētriculo minores.

17 In pilulis concedendis,& secundùm magnitudinem,aut paruitatē efformandis,magna adhibenda est cautio: si enim à capite,aut longinquis partibus attrahere debēt, crassiores magnitudine formari debent,vt diutiùs in ventriculo firmatæ

&

& valentiùs,& magis à longinquis attrahere possint: ac si ad excrementa solùm,quæ sunt in ventriculo,excutienda vorentur, vt solemus de pil. alephanginis,& aloe facere, minutulæ sẽper esse debent,vt non diù ibi hæreant, sed quàm primũ abstergant, sic ad trium cicerum magnitudinem eas pil. exhibemus,quãuis ex aloe lota confectæ pilulæ aliquantò crassiusculæ concedi possint, quàm quæ ex non lota:cùm enim robur parti addere illi soleant,aliquandiù etiam plus retineri debent.

18 In validis verò pilulis concedendis, nimis magnæ sunt vitandæ,cùm enim non nisi longo tẽpore euinci à calore nostro possint, atq; colliquari, diutiùs ibi firmantur, vndè nimis magna sæpè fit attractio humorum, vndè & superpurgatio. Pilulę validissimæ forma nõ sint magnæ.

19 De aloes frequentiori vsu,de illius assumendi consuetudine à cęna, de eiusdẽ quantitate maximè varia, ac de eiusdem in febribus vsu, cautiones plures,aut hic,aut in aptiorẽ locum erunt addendæ, describendæ eodem ordine, quo superiùs scriptæ sunt. Aloes vsus frequens.

20 De clysteribus hæ sint cautiones. Prima, in grauidis non multùm frequens sit clysterum vsus, si enim emollientes sint, progressu temporis per communicationem partes vteri, & adiacentes nimiùm laxant, & hinc ad inferna repletus vterus prolabitur; si acriores verò fuerint, & fœtui noxas afferunt magni momenti,& ex prẽmitu,quem inducunt, prolapsum excitant partis, & sæpenumerò hæmorrhoidas maximè molestas producunt. Clysteres prægnantibus non frequẽter indantur.

21 In grauidis grandiori fętu clysteris nõ multa sit quãtitas,præterquã enim quòd cõprimit fętũ, statim quasi etiam comprimente fętu repellitur. Clysteres in pręgnãtibus grãdiori fętu quãtitate non excedant.

22 Renibus calculo, vel inflãmatione laborantibus

Clysteres laborãtibus renibus sint paruę quãtitatis.

tibus pardæ itidem sint quantitatis, ne repletis nimium intestinis cõprimendo dolorẽ adaugeant.

In pręping guibus, & intestinis multi sensus clysteres nõ indãtur multum calẽtes.

23 In præpinguibus non multũ calentes indantur; solent enim intestina habere sensu maximè prædita, ita vt ab iniectione quasi subito expellantur sine vtilitate: hoc verò in omnibus obseruetur, qui exquisiti sensus habent intestina.

Intestinis turgẽtib. flãtib. clysteres blãdè inijciẽdi.

24 In quibus flatibus maximè intestina turgẽt, qui enema inijcit, blandè admodùm id faciat, neque cum impetu propellat; in angusta enim loca propulsi venti nimiùm distendunt partes, atque indè dolores sæpenùmero vehementissimi excitantur.

Clysteres violenter nõ inijciẽdi intestinis fęcẽ repletis.

25 Tantundem damni ijs euenit, qui & plùs nimiò duratas fęces in intestinis habent, quique intestina ijs nimiùm repleta habent; paulatim enim emollire illas debent, atque mediocri quantitate indita, & blandè admodùm.

Clysterũ cõmuniũ incõmoda.

26 Clysteres, quos ex malua, althæa, mercuriali, violaria, beta, & similibus decoctis parant passim pharmacopolæ, quos communes appellãt, vel hac ratione semper suspectos habui, quòd decoctum illud paratum diutiùs conseruent; & quãuis oleo diutiùs seruare incorrupta huiusmodi decocta profiteantur, si tamen passim obseruaueris, putrida, & malè olentia esse cognosces: quo nidore sæpenùmero vterus in mulieribus commoueri solet, in alijs dolor capitis excitatur: Quare præstaret mulsa benè mellita, & oleo id præstare, aut extrcim cum melle despumato, & oleo eosdem præparare, aut sanè recens semper decoctum illud parare.

27 Magis verò ijdem commendi erunt, si addita vncia cassiæ fistulæ, quam adorat, aut diacassiæ pro cly-

clysteribus parentur:eam enim passim parari scio ex recrementis cassiæ ablutis fęce aliorũ medicamentorum exoletorum, & syrupis iam corruptis loco mellis,aut sacchari,vt sæpè, & magnos dolores intestinorum inducant,& in aluo soluenda nihil proficiant.

28 Quantitas enematum maior sit in mulieribus.Oribas.8.collect.cap.24.sunt enim ventricosę magis,& ventre capaciori,vt & cùm vterum ferrent,minùs præmerentur. Clysteres pro mulieribus quãtitatẽ maiores.

29 Salem recentiores semper adiungunt, & si quis illum omiserit,tanquam si piaculum commisisset,derident; sed præter vsum antiquorum, & rationem; quoniam illo addito nõ diutiùs detinetur; cũ etiam per noctem integrám aliquãdo probè detineri scribat Aetius Ter.2.sect.1.cap.129. Sal clysteribus rarò indendũ.

30 In puerorũ clysmatibus olei vsus interdicatur,& eius loco butirũ succedat; ne vermes,si qui sunt sursum ferantur; sicq; sebesten iuri, aut sero incocti maximè erunt ex vsu, ex Paulo lib.4.c.53. Clisteribꝰ puerorũ oleum nõ indatur.

31 Vt ante venæ sectionem optimum aliquandò est aluum clysteri euacuare; ne inanitæ venæ crudam illam,& fœculentam materiam ad se trahant;ità non placet statim ferè ab iniecto illo venam secare: Præterquam enim quòd, & frigore tentantur aliqui ex surrectione, & alijs deliquia animi superueniunt;fit etiam sæpiùs,vt natura adminiculante nõ semel tantùm,sed bis, ter, & quater, & sæpiùs deijcere soleant: vnde,aut in ipso sectionis actu aluus perturbatur; aut etiam artifex in ipso deiectionis actu, ne tempus conterat, ob lucrum venæ sectionem exercet. Clysteri ĩndendo añ sectionẽ venæ, quæ obseruanda.

32 Cũ morbus causę implicetur, caue ne morbo euincẽdo insistas causa postposita; si enim illud

primò tentaueris, quamuis interdùm mitior reddatur morbus, manente tamen causa, aut nõ euincetur integrè; aut sanè renascetur proximè maiori cum periculo.

Morbo causæ cõplicato, causæ primo habẽda ratio.

133 In causis remouendis externa priùs tollatur, secundò antecedens, tertiò continens: siquidẽ cùm alia ex alia nascatur, nisi in ijs euincendis is ordo seruetur, frustrà quod primò expetitur, sed postremò superare intendimus, nempè morbum superare, obtinere tentabimus.

Causis multis p̃sentib. qui ordo in illis euincẽdis seruandus.

134 In complicatis morbis remouendis, si ità dissideant, vt varias sedes occupent, nec vnius curatio alterius curationi officiat, simul curari, & eodem tempore poterunt, aut etiam diuerso, neque multum refert ab vtro curationem exordiaris.

Nõ cõtrarijs cõplicatis morbis quomodo p̃cedendũ.

135 Si verò vnius curatio alteri incommodum afferat, maximè erit cauendum, ne dùm vni studemus affectui, alterũ exacerbemus; sicq; aut ei, qui magis vrget, maximè insistemus altero non neglecto, aut sanè (quod potissimùm obseruabitur, vbi æquè vrgeant) vtriq; mediocritate quadam, & cõtrariorum permixtione erit succurrendum.

Cõplicatis morbis cõtrarijs quomodo succurrẽdum.

136 In decernenda remediorum copia hæ sint animaduersiones prima in leuioribus morbis parsit remedium, ac semel, vniuersimq; morbum submouens, cũ enim leue sit, nullã naturę vim inferet.

Remedijs in multis quomodo procedendum.

137 At in extremis, & periculosis morbis, ineunte morbo præstat valentissimum adhibere remedium; quia, cùm mortis immineat periculum, nisi vniuersim remedio euincatur, præcipitem in mortem agemus. Hinc extremis morbis extrema remedia adhibenda consulebat Hipp.

Extremis morbis statim extremis remedijs occurrendum.

138 Quòd si mediocres fuerint, sensim, & blandè meliùs depellentur; nullam enim sic contrariæ

qualitatis noxam corpori inurent; Nec tamē adeò lentæ eorum remediorum vires esse debent, vt illas morbus non sentiat; exasperatur enim sæpè morbus, & acerbior fit, cùm morbus talia remedia facilè superet.

Morbis mediocribus blādè occurēdū.

39 In fouendis externè partibus, vt incalescāt, prudenter se gerat medicus, ne diutiùs ijs vtatur; scripsit enim Hipp. Calidum, si quis diù, multùmque eo vtatur, ægris damnum auget, carnis effeminationē inuehit laxatis carnium fibris, dissipatoq; proprio carnium pabulo, & inducto humore excrementitio; vndè etiam neruorum sequitur infirmitas; nàm eorum robur in mediocri cōsistit siccitate. Cerebri quoq; affert stuporem, nam sensus, motus, omniumque cerebri actionum quasi resolutionem parit, & hæmorrhagias concitat, laxatis venis, & sanguine fuso; & lipothymias, dissipatis spiritibus, & resolutis membranis; quæ mors ipsa excipit.

Fotus calidi nō longo tēpore vsu sunt ducendi.

40 At verò, nec multùm frigidis diù vtatur; nàm frigidum, idem inquit Hipp. si quis inconsideratè eo vtitur, spasmos & rigores affert; nam exitu omnia corporis inquinamenta prohibet, & ossibus, ac cerebro bellum indicit.

Frigidis externis diù non vtendum.

41 Ad prohibendum sanguinis fluxum vbique commendantur frigida, nisi in pectore fuerit malum; summè enim frigida pectori sunt inimica; etenim sanguinis, & spirituum vias intercipiunt, ipsiusque thoracis naturam, quæ cartilaginea est, labefactant, quòd multo calore gaudeat ad vitam fouendam.

Frigida ad sanguinis fluxū optima præter quā in thorace.

42 In vehementi dolore, vel ex multa copia materiæ, vel ex acri, vel si in partem multùm sensilem accurrat, cauēdum ne meris repulsorijs vtamur;

Repellentibus solis in principio quādo non vtendum.

mur; sed nonnihil eorum, quæ discutiunt, erit ad miscendum; quæ enim adstringendo repellunt, cũ tunicas siccãdo exasperent, maiorem inferunt dolorem, hinc potiùs influxum augent; quæ verò sola refrigeratione id præstant, vt aqua frigida, nix, glacies, narcotica, cùm materiã nimis crassefaciãt, partemq; condensent, & si dolorem minuant, curatú tamen difficilem affectum reddunt.

Narcoticis rarò vtendũ, & quando.

43 Narcotica, quæ stuporem sensui inferunt, ne temerè in vsum ducantur, sed non nisi in vehementissimis doloribus, vbi vires concidunt, vt cessantibus doloribus robur recoligant: Adulatoris verò medici erit, aut auram popularem captantis, ea in leuibus doloribus in vsum ducere.

Narcotica nũquã applicanda futuris capitis.

44 Nunquam commissuræ coronali, vt in cæteris fit, applicentur in vehementibus capitis affectibus, sed temporibus, & fronti.

Narcotica nũquã intrà aures.

45 Nunquam in aurium doloribus intra auris meatum; surditatem enim sæpè cõcitant, quicquid Rasius contra sentiãt.

Narcotica nũquã in pueris.

46 In pueris Narcoticorum vsus omnis suspectus; si enim intùs sumantur, cùm angustis venis adhuc constent, quasi strangulantur; extrinsecùs autem ad somnum conciliandum si admoueantur, in reliquam vitam memoriæ multam iacturam faciunt.

Natura quo vergit, eò ducere oportet; quomodo intelligẽdũ.

47 In quacunque euacuatione molienda à medico siuè non operante natura, siuè imperfectè agẽte, quàmuis, & quò maximè natura tùm partis, tùm humoris vergit, eò ducere oporteat, per loca conuenientia, ideſt per quæ euacuari possunt, & à natura etiam saltem secundaria intentione sunt instituta, qualis est ventriculus, vesica, intestina. Cautio tamen adhibenda est, quia sæpè euenit, quæ

quæ per se sunt conuenientia, ex accidenti talia non esse, vt si hæc loca laborent aùt inflammatione, aut alio morbo. Vnde Galen. 1. ad Glauc. cap. vndecimo. dicit, si ventriculus, vel intestina laborent, vel vulnere, vel inflammatione, non esse euacuandum per illa loca; tùm etiam si vicinus locus ille per se conueniens parti alicui laboranti fuerit, per accidens non erit conueniens; vt quamuis thorax, & pulmones ad excipiendam materiam à cerebro transfusam aptissimi sint, laborante cerebro non est per eam viam euacuandum quia trachea arteria, quæ pulmoni iuncta est, cerebro maximè est proxima, & sic periculum esset, nè ad pulmones irrueret, vt testatur Galen. 2. in 6. Epid. 32.

Cōcocta medicari oportere, & cruda nō mouere, v. quomodo intelligēda Hipp. sententia; & loci controuersi cōciliati.

48 Quamuis, quæ ab Hipp. medicinæ parente primo Aph. 22. Proposita est sententia; Concocta medicari oportet, & cruda non mouere, nisi materia turgeat, quæ alioqui rarò turget, huiusmodi sit, vt maxima curandorum morborum ratio ea nitatur, vt fœlicitatem, qua in curandis ægris per quadraginta ferè annos fruor, in obseruationem huiusce canonis maximè referre soleam; quoniam tamen vnicam hanc exceptionem adiecit, nisi materia turgeat; tunc enim cruda sunt purganda; cùm alioqui, & in Pleuritide Hipp. secūdo. acut. vndecimo, & in angina 4. acut. 30. & cùm lotium crassum est, & nebulosum quarto acut. 44. quod imperfectæ coctionis signum constituit Galen. primo de cris. decimoseptimo. Et in quinta die si venter murmurauerit Hipp. 4. acut. 64. & in quarta in Pleuritide, quæ est principium 4. acut. 76. medicamento vsus sit purgante; vt & Gal. 1. de differentijs feb. 4. in febribus

pestilentibus,& 1.de compos.med.per loca.cap.1. & 8. curans alopeciam;& secundo eiusdem cap.de curatione doloris capitis:&4.meth.med.cap.4.in vlcere superueniente erysipelate:& 11.meth.9.qđ ità putridum est,vt corrigi nequeat,ab initio euacuandum. & cap.22. in ophtalmia, & linguæ inflammatione statim initio fluxus medicamentis purgantibus ab initio,quod est,ac dicere, cruda existente materia,vsi sunt;in quibus certū est non turgere materiam; & fortè ea ratione, quòd præstet aliquid cum periculo experiri,quàm ęgrū destitutum remedijs sinere mori; Vndè tanquam in salo hærent medici: cùm confirmari sententiam illam 22. 1.sect.videât 1.aphor.24.4.aphor. com. 10.4.acut.22.2.prorrhit.58.3. de diebus decret.8. lib.quos,& quandò purgare oportet in fine per lōgum processum.Quomodo in hoc negotio omnium, quæ ad faciendam medicinam faciunt maximi momenti, se gerere debeant dubij hærent, & quid pro conciliandis contrarijs ijs sentētijs dicendum sit,dubitant: An igitur cum antiquis patribus euacuatione distincta in eradicatiuam, quā in cruda materia nunquam cōuenire, & minoratiuam,quam conuenire asserunt, satisfaciendum erit?minimè, quòd vniuersalis sit regula cum vna sola exceptione, & 4. acut.22. dicit vniuersaliter non conuenire,quia cruda non cedunt; at minùs cedent minoratiuis debilioribus. Nec rarò in acutis in principio vteremur medicamentis purgantibus. Et ratio à Gal.in com.22.tradita,quòd non sit in cruditate separatum bonū à malo, in minorantibus locum habet. An potiùs canonem intelligemus de euacuatione,quæ fit curandi gratia; at præseruationis gratia cruda ab initio euacuare poterimus?

tetimus? At Hipp 4.acut.22.reprehendenti medicos cruda ab initio euacuare tentātes ab inflāmatione responderemus, excusari posse eos, diceremusque id illos præstitisse non curationis, sed precautionis gratia. At nec placēt ij, qui cùm euacuationem aliam constituant euacuatiuā solùm, aliam reuulsiuam; in reuulsiua nunquam cruda in principio esse euacuanda, in euacuatiua simplici aliqñ posse censuerunt, cùm in Pleuritide, in Angina, & alijs inflāmationibus sciamus eo tempore reuulsionis gratia fieri eas euacuationes: Præterea incōmoda, quæ sequi scribit Gal. ad crudorum euacuationem tàm in reuulsione, quàm in euacuatione vera sunt, potissimùm cùm absolutè, & simpliciter regula ab Hipp. ponatur. Minùs recipiendi, qui euacuationem crudæ materiæ à toto, nisi turgeat Hipp. reijcere censent aphor. 22. Alibi verò candē concedere, si à parte solùm aliqua fiat. Quoniam rationes Galeni non solùm in totali conueniunt, sed & in partiali: Et 4. acut. 22. Potiùs de euacuatiō ne loquitur, quæ à parte fit, cùm preterea medicamentum intùs assumptum non electione, & intellectu ducat, vt cognoscat, se non ad totū euacuandum, sed ad partem, esse deuoratum; Nec dicendum est, expectandam coctionem ordinata curandi ratione; Coacta verò, ne opprimatur æger, cruda posse euacuari, vt aliquibus visum est. Nam coactam esse turgentis crudæ materiæ euacuationem scimus; quā solam in 22. aphor. excepit, nulla alia omninò superaddita: Minùs etiam dici potest in febribus nunquam licere cruda euacuare, nisi forte turgeat materia: in morbis autem sine febre cruda posse euacuari; quod alijs visum est. Conuincit enim eos Hipp. auct. 2. acut. 21. qui in

pleuritide morbo cum febre sinè turgentia à principio purgat. Vt igitur iàm tandem in difficillima hac controuersia quid faciendum sit, eruamus, nō pigebit longiori vti oratione, & præter institutum cautionum practicarum tradendarum; cùm res hæc basis ferè sit curationum omnium, in qua tamen omnes ferè aberrarunt. In primis igitur memoria repetendum est, cruda, & cocta in duplici esse differentia, alia enim cruda dicuntur, quæ coctione mutata in aliti substantiam verè possunt: alia verò non verè cruda, aut verè coqui dicimus, sed per similitudinem; nàm licet nutrire cocta nequeant, in meliorem tamen conditionem ducuntur: de duplici hac coctione, & cruditatę etiã primo locutus est Aristoteles 4. meth. vbi non solum cibum, chylum, & sanguinem cruda, & cocta appellauit, sed & lotium, & excrementa, vt & Hipp. 2. acut. 44. vbi bilem crudam appellat. & Gal. lib. quos, & quando, &c. & lib. de constit. art. med. 16. Distinguuntur autem hæc, quòd, quæ concoquuntur propriè vt nutriant, eandem qualitatem, & substantiã nutritæ partis suscipiunt; quæ verò impropriè, & per similitudinem cruda concoqui dicuntur, non suscipiunt aut qualitatem, aut substantiam, sed suscipiunt tãtùm quandam similitudinē caloris concoquentis: nam chylus albus fit in hepate ruber, & sanguis ruber albas partes nutriens fit albus. In crudo verò cocto, cùm putridum esset, non fit mutatio secundum substãtiam, sed in qualitate; vt sanguis putridus crudus dicitur, per coctionem albescit in pus. Hinc Gal. variè varijs modis coctionem definiuit. Secundo enim de naturalibus facul. cap. 4. concoctio, inquit, est alteratio, & mutatio eius quod nutrit in similitudinē eius, qđ nu-

nutritur: quā etiā recepit 3. de sympt. causis cap. 5. Diuersā tamē ab hac posuit aliā 2. in primū Epid. c. 46. cū dicit, coctio est victoria humoris lædentis. & in arte med, 89. inquit concoctio est, quæ finit putredinē manente substātia; per primā.n. illā, vera coctio definitur; duabus ijs alia, quæ per similitudinē dicitur, quæq; putridi humoris est. At. 8. de cōpos. med. secundū loc. cap. 7. dicit, concoctio est alteratio secūdū, transmutationē ad similitudinē, vt vtramq; cōprehēderet; quòd in vtraq; fiat mutatio ad similitudinē, sed in prima secundū similitudinē qualitatis, & substātię; in secūda verò tantū secūdū qualitates. Secundo supponendū est, ꝙ inflammationes ex Gal. 3. meth. med. c. 3. duobus modis fiūt, vel à transmisso sanguine ab alijs partibus ad partē inflamandā: vel ab attracto sanguine à parte inflammata: si inflammationes primo modo fiant, vt sanguis ab alijs partibus ad partem inflammādam transmittatur, dupliciter etiam fieri possunt; vel quia partes afficiantur à multo sanguine, vel quia pungantur ab acri sanguine; Cùm enim multus est, partes insurgunt ad illum expellendum, atque ità expellunt ad partem inflāmandam; iste autem sanguis, qui expellitur crudus dici non potest; non enim cruditate alimentali, quia ꝑ se nutrire aptus est, nisi quantitate, excederet; neq; impropria cruditate, quæ putredinalis est, quia si in toto abundaret, synocum generaret, cùm tamen nulla præcedat sępè febris; si verò in parte mitten te computruisset, iàm in ea parte inflammationē produxisset: sanguis igitur ille transfusus crudus non erat. Idem dicendum est de sanguine expulso à parte per punctionem ex acrimonia bilis sanguini admixtæ; cruda enim nullo modo dici pōt

bilis

bilis illa, neq; n. cruditate alimẽtali cruda dici potest, quià bilis nõ nutrit, neq; putredinali, quià anteq̃ fluat faceret febrẽ ardẽtẽ, vel erisypelata, nõ igitur tùc crudus sãguis ille põt. Vbi verũ sanguis iste influxerit in partẽ inflãmãdã, cũ extrà venas est trãsmissus, incipit calefieri, & putrescere, tũcq; crudus efficitur cruditate putredinali; sensim verò à calore naturali cũ eo, qui p̃ter naturã est, pugnãte incipit cõcoqui, & ex rubro fit albus, vndè oritur pus. Hãc autẽ distinctionẽ elicimus ex fõte medicinę Gal. primo prognost. com. vltimo, vbi reddens rationẽ, quomodo fiãt inflãmationes, dicit, sanguinẽ, vel humorẽ nõ nutrientẽ sanguini mixtũ, priusquã influxerit, crudũ appellari nõ posse; nã tùm primũ tantũ incipit alterari, & à sua natura in alienã permutari, cũ influxerit, nã sãguis excidens è proprijs vasis, in pristinã naturã reuertere nõ potest, sed putrescit, & mox in pus vertitur, & propter obstructionẽ illi calor præter naturam accedit, & immutat, eadẽ de causa 4 de vsu part. c. 1. erisypelata, herpetes, & similes affectus præter naturã ex excrementis prætèr naturam fieri dicebat; quòd ad retẽtionẽ obstructio sequatur, hincq. calor sequatur præter naturã, qui humores corrũpit, ex quibus huiusmodi affectiones producũtur, vt à calida propter dictas causas, & acri bile reddita erisypelata generãtur, & quę prius malè olẽs non erat, fœtida tandem redditur. 4. acut. 44. Qua suppositione efficitur, vt in quibuscunque inflammationibus à bilioso humore liceat ab initio purgare, quià humor non est crudus; & proptereà nõ comprehẽditur sub aphor. illo vigesimo secundo primæ sectionis concocta medicari, cruda verò non mouere oportet, quià bilis in principio inflã-
mationis

mationis nõ est cruda. Ab initio verò purgari posse intelligo in erisypelate, herpete, & cęteris inflãmationibus, & similibus, vbi minimũ est, quod influxit, plurimũ verò quod influxurũ est, vt influxuri humoris pars maior reuellendo euacuetur; nã si multũ influxisset, plus periculi ex pharmaco purgãte sequeretur ob influxã materiã, quã commodi propter fluxurã, vt docuit Hipp. 4. acut. 22. reddẽs rationẽ, quamobrẽ purgante medicamẽto nõ cõuenit materiã defluxã detrahere; quod pro materia noxia bona euacuetur, vires debilitẽtur, & in morbũ addatur. Quibus positis facillimũ erit intelligere cùr in Pleuritide ab initio purget 2. acut. 11. & cùr in angina 4. acut. 30. quià bilis in principio fluxionis nõ est cruda. At 44. 4. acut. in lotio crasso, & nebuloso purgat, quia iã erat cocta materia. Primo verò de cris. 17. cũ crasũ lotiũ cruditatis signũ dicit, intelligit de crasso, & turbido. quòd verò. 4. acut. 64. quinta die purgarit crudo morbo, optimè fecit, quòd ex historia cõstat fuisse turgentẽ; Gal. etiã loci illi regulæ nõ refragantur: nã quod de pestilentiali dicit primo de differentijs feb. nihil est. præterquam. n. qđ ĩ peste maiori ex parte materia turget, vndequaque mota, nullum præfigens sibi locum determinatum; dico etiam verè crudã non esse, vt alias docebimus, cruditas enim coctionem supponit, at in peste maiori ex parte eo corruptionis materia deuenit, vt corrigi, concoquiue nequeat; de qua putredine locutus est 2. aph. 17. & li. aduersùs Iulian. cap. 6. Gal. quam non nisi euacuatione tolli posse docuit. Auctoritates aliæ ferè omnes sunt aùt de bilioso sanguine ĩ principio inflammationum, aùt erisypelatis affluente, quem ab initio purgari posse iã docuimus, quòd adhùc

crudus

crudus non sit, aut de materia alia, quæ nullo modo cruda dici potest, quòd non computruerit.

Syr. ros. solutiuus inter lenientia non cõnumerandus, sed inter soluentia potissimum in acutis.

49 Caue etiã ne inter lenientia potissimùm in biliosis naturis, & febribus tũ verò maximè in acutis veris morbis syr. ros. solutiuũ recenseas, quòd à plerisq; medicis factũ video; cùm.n. obseruauerim sæpenumero, aut simplicẽ, aut ex sero lactis sumptũ tantã humorũ copiã euacuare, quantã vix intestina, meseraicæ venæ, & ventriculus capere simul possent, semper sũ arbitratus ab vniuerso corpore, & venis maioribus humores attrahere.

Syr. & mel. ros. quandò in principio concedenda.

50 Non negauerim tamen in alijs febribus, vbi multa in vẽtriculo, intestinis, & primis venis crudorum humorum copia subsit, quòd altius vires suas exerere nequeat, tanquam abstersorium medicamentum mel ros. solutiuũ in vsum duci posse.

Serum ex lacte quõ separetur.

51 In seri lactis vsu animaduertendũ, quomodo separetẽ aquosa hæc lactis substantia à reliquis; Modus enim, quo passim nostri vtuntur, vt copula separentur, vt facilior est, ità minùs salubris: præstat enim separare, vt Diosc. docet lib. 2. cap. 276. quod fit duobus modis, primò si decoquatur lac donec efferuescat, dimoueaturq; ramis ficulneis, & vbi bis, aut ter deferbuerit, conspergatur oximellite, prò singula hemina, quæ est octò vnciarum cyathum illius immiscẽdo, idest sesquiũntiã. secundo modo ait serùm separari, si ei efferuescẽti immergatur vas argenteum aqua frigida plenum. Idem docet Gal. 4. acut. 9. & Oribas. Primo Euporiston cap. 9. Sed multò diligẽtiùs Ætius lib. 1. quatern. sec. 2. c. 96. qui ter vt efferuescat, & ter deferuescat vasculo aquæ frigidæ pleno voluit, mox oximellite, vel mulsa aspgẽdũ, & pcolandũ esse; quod etiam docuit Paulus lib. Primo cap. 88.

52 In

52 In eiusdem seri assumendi quantitate cautio maxima esto, aùt enim sumitur ad vniuersum corpus expurgandum, & tunc maxima illius quãtitas haurienda est, sic fecit Hipp. 4. acut. 29. vbi Cotylas ad minus duodecim propinandas voluit, quæ sunt centùm, & octo vnciæ; quòd si validæ sint vires etiã ad sexdecim peruenire posse, idest centùm quadraginta quatuor vncias, scribit; sic enim interpretabatur Gal. lib. de salubri diæta c.28 vbi cógium potionis similis propinasse scribit, idest centùm, & octo vncias. Quòd si ad ventriculum, & intestina abstergenda, & euacuanda bibatur serum, ea quantitas sufficiet, quæ tradita est à *Diosc.* lib.2.c.176. népè quinq; heminæ. Heminã enim priùs hauriendã scribit, deindè deambulandum, rursus aliam bibendam, iterum deambulandũ vsq; ad quinq;. Hanc sequitur Orib. 1. Euporiston c. 9. addens hanc quantitaté esse moderatam. Idem Aetius 1. Quat. ser. 2. c. 96. Paulus lib. 1. c. 43. tradit, quantitaté ad idẽ tendẽtem adhuc parciorẽ tres, aùt quatuor heminas tradens; & se explicans c.88. ætate vigentibus triginta sex vncias, iunioribus, solùm decẽ, & octo idest cotylas quatuòr, aùt duas concedens. Aliquãdò autẽ sero lactis vtimur tanquam materia infusionis, aùt macerationis, tũc multò minor illius copia sufficiet; & sic Mesuæus lib. 2. c. 9. à sex vncijs ad duodecim concedit. Neque obijciat quispiam Gal. 4. acut. 7. asserentem serum intestina solùm subire, illaque euacuare, quod repugnare illi videtur, quod primò dicebamus ad vncias centũ, & octo dari ab Hipp. 4. acut. 29. ad vniuersum corpus expurgandum. Cùm tamen ipso tantam quantitatem non probaret, vt constat ex locis propositis, cùm solùm intestina

Seri lactis quantitas varia, quomodo cõcilianda.

euacuare scribit, de moderata alia intelligēd° est.

Purgandū non sēper in febriū declinatio ne.

53 Caueat medicus in declinatione febrium putridarum semper medicamento purgāre materiæ, quæ morbum faciebat, euacuationem facere; quamuis enim sępè hoc necessarium sit, ne quæ relinquuntur, recidiuas faciant 2. aphor. 12. sæpe tamen in iuditijs naturæ nihil relinquitur: quinimò aliquando etiam si nulla crisis facta sit, aut recta victus ratione, & debita abstinentia, aut insensibili per habitum corporis facta euacuatione, aut paulatim per clysteres eadem materia euacuata, si euacuare in fine medicamento tentaremus, colliquatis humoribus bonis, & carnibus, & spiritibus exagitatis, ac excalefactis, viribusque destructis ægrum præcipitem ageremus in mortem.

Purgandū quādò in declinatio ne feb. putridarum.

54 Quandò igitur cognoscemus purgandū esse corpus in fine febris? Docuit id Hipp. 2. aph. 8. cū dicit, si quis à morbo cibū assumens nō corroboratur, signū est corpus pleniori vti alimēto; Quòd si nec capienti id contingat, vacuatione tū opus esse prò certo habēdū. Vbi Gal. dicit intelligere, si cibū multū assumat, & cū appetentia quæ si adsit, nō potest abundare prauis humoribus relictis: sicque nō indigebit euacuatione, si multū cibū, & cū appetētia assumpserit, & corroboretur; si verò nō multū cibū sumens nō corroboretur, indiget euacuatione. Animaduertendum tamen corporis hāc confirmationē non statim cognosci, sed trium, aut quatuor dierum spatio, post quos dies, nisi sequatur & appetentia, & corroboratio, euacuatione per medicamentum purgans vtendum est.

Purgandū in ipsa declinatione

55 Animaduertendum tamen purgationem illam, & statum morbi intermedio illo tēpore supponere, & apparere signa coctionis perfectæ in vrina.

na. fit enim quandoque vt cessãte febre per diem vnum, aut alterum febris antè quartam redeat; nō quòd non desierit ex ratione cōcocta materia, qđ quandoque fit etiam per octò dies; neque tamen terminatus morbus dici potest, quia adhuc cruda est materia, & in eo casu non est in eo spatio purgandum, quià nec cocta est materia; nec separata mala ab vtilis; tunc enim & tormina, & vertigines produceret euacuatio, colliquatis carnibus, & spiritibus euacuatis 2. aph. 35. & 36. Vndè in intermissione hac falsa putantes aliqui medici esse veram declinationem post coctionem materiæ factã euacuantes, ægrum interimunt.

56 In ijs, qui dura admodum sunt aluo, aut viscidis, crassisq; multum succis potissimum in ventriculo, & intestinis sunt, ne medicamentum verè purgans cōcedatur, quin prius clysma vespere iniectũ sit, vt faciliùs subducat, & dolores nō pariat, exitumq; per inferna nō inuenientes humores, & medicamentum, ad ventriculum regurgitent, quod docuit Ruffus apud Orib. 6. collect. 26.

Clysterem indēdũ sæpe in aluo dura ante purgationem.

57 Criticis diebus quarto, septimo, vndecimo, decimo quarto, vigesimo, si nihil antè iudicatum fuerit, nę dubitet medicus aut purgare, aut sanguinem mittere; critici enim tunc ij dicendi non sunt,

Criticis dieb⁹ quãdò purgãdum.

58 Quòd si indicatorio die monstratum sit naturam crisim facturam, nec tamen faciat, leuibus remedijs, quæ etiam in manu nostra est subtrahere, manus adiutrices porrigere eadem die etiam poterimus.

Crisi deficiẽte quõ prouedendum.

59 Caue tamen ne in deficiente natura in materiæ motu per aluum id facias, ne maior quàm sit fiat euacuatio, si auxilium medicamenti tũc adiũgas.

Crisi die critica deficiẽte, eadẽ die nihil moliẽdum.

gas, cùm semel haustum pharmacum reuocari nequeat, nec illud amouere liceat: naturæ enim is est mos, vt aliquandò cunctetur aggredi euacuationem, & aliquandò cunctantèr moueat, mox verò validè aluũ excludat. Quarè postridiè potiùs erit pharmaco vtendum, quo manus quasi adiutrices fatiscenti naturæ porrigamus; aut quod restibile est à Crisi imperfecta excludamus.

Symptomatice natura operãte, quid medico p̃standum.

60 Quid si natura antè coctionem symptomaticè euacuationem molatur? Digladiatur hic medici doctissimi. Ego sic sentio, si fiat per loca naturæ dissentientia omninò cohibendam cum Gal. 1. aphor. 21. at si per consentanea feratur cohiberi non debere: nam fallit interdùm, & quæ mala videri poterat, benè aliquandò cedit. 4. aphor. 46. 47. vt in Methone contigit; vndè si cohiberetur, praui humores copia, vel qualitate stimulantes, qui euacuantur, ad partem aliquam principem calamitosè rapi possent. Et licet, & eruditatis, & multitudinis, & prauitatis hæc euacuatio sit argumentum, & signum malum; ratione tamen causæ bonum est, vel minùs malum: nàm minùs malum est humores educi, quàm in principem partẽ ferri. Si in otio quiescerent illi succi, præstaret eos non excerni, sed cùm praui adeò sint, vt partes irritent, præstat eos excludi.

Symptomaticè natura operante cautè agẽdũ.

61 Cautio tamen adhibenda, quòd licèt talem euacuationem non conueniat cohibere; minimè tamẽ à medico est valdè iuuãda, cùm fiat à natura non omninò benè agente, etiam si fuerit diminuta. Imò vbi diutiùs perseuerauerit talis euacuatio, & vires prosternat, omninò erit cohibenda.

LV

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS.

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Quartus, continens eas.

Quæ in sanguinis missione obueniunt.

1 IN sanguinis euacuatione per sectā venam, licèt illud sit obseruandum, vt ventriculo, & venis mesenterij crudis humoribus, & excrementis repletis, non priùs fiat, quàm ea abstergente aliquo, aut leniente subducantur: Cauendum tamen ne si morbus ità vrgeat, vt mortis periculū immineat, id faciamus: statim enim missione sanguinis illi occurrendum est; vt in Angina, & vehementi aliqua inflammatione, & febre: melius enim est imminentem mortem præuertere cum aliquo damno, quàm ægrotantem à morbo opprimi sinere: potissimū cum leuioribus ijs noxis nō difficili negotio occurrere possimus. **Sanguinis missioni nō semper præmittēda alui lenitio.**

2 In sanguine detrahendo cauendum maxime ne quantò putriorē, & deterioris conditionis sanguinem è vena profluere viderimus, tantò maiorem quantitatē effluere sinamus; quod plurimos facere obseruamus; tali enim existente sanguine, **Sanguine malo minor illius quantitas euacuāda.**

& pauciores subesse spiritus constat, & vires facillimè solent collabascere.

Coloris in sanguine mutatio i missione sanguinis non séper expetēda.

3 Coloris in sanguine, qui euacuatur, mutatio, quæ in euacuatione reuulsiua potissimùm in internis inflammationibus spectatur non sit terminus, & mensura quantitatis detrahendę; nam in febribus sæpè primus sanguis, qui detrahitur, ruber est, mox niget, aut lucidus; cuius mutationem si quis expectare voluerit, præcipitem ægrum aget in mortem.

Coloris mutatio i sanguine i inflammationibus ne etiā expectanda.

4 Quin nec in inflammationibus internis quidem perpetuò illa coloris mutatio expectanda est: aut enim vix à parte, & circumfusis ob crassitiem quandoque extrahitur, aut sanè tanta illius est copia, vt, si coloris mutationem expectare voluerimus, vires omninò simus deiecturi.

Coloris in sang muta tio quō intelligenda

5 Mutatio hæc coloris ab Hipp. 2. acut. 10. tradita intelligatur, si primum albidior ille fluxerit, mox purpurascat: vel cum primū purpureus exierit, post liuescens fundatur; tunc enim supprimēdus est modo dicto.

Coloris in sang. mutatio i reuulsione longinqua nō expectāda

6 Hoc aūt seruandum erit, vbi vena proxima est affecto loco: aliòqui si in alijs casibus inflammationum, idem quis agere vellet, nimia foret euacuatio, antequam sanguis à phlegmone abduceretur.

In angina & hepatis inflāmatione copiosius sāg. euacuari pote[?], q in alijs [?] eur.

7 In Angina tamen, & hepatis inflammatione copiosiùs sanguinem extrahere poterimus, quàm in Pleuritide, & Pulmonia; quòd in illis maxime, & euacuare, & reuellere opus sit; in ijs verò prętereà, quod reliquum est, vbi suppuratum fuerit, excretione per tussim expelli debet: quòd, & si opus sit animalis facultatis, vitali tamen imbecilla existente, constare illa non potest.

8 In

8 In pueris sectio venæ quæ euacuandi officiũ solũ adimplet, vt rariùs in vsũ duci debet ob eas, quas Gal. & sequaces eius adduxerunt, causas; non tamẽ adeò perpetua hęc regula esse debet, quin aliquãdo ante decimũ quartũ annũ hoc remediũ pręscribi possit, & debeat, tùm, quòd pubertas sæpè terminũ illum præueniat, potissimũ in mulieribus, tũ, quòd multos solidioris, & nigrioris habitus antè illud tẽpus conspiciamus, tùm, quòd aliquos tãta sanguinis copia refertos obseruemus in acutissimos morbos incidere, quorũ plenitudinẽ, nisi secta vena statim soluamus, certum mortis impendere periculum scimus. vndè sæpenumero natura præueniens, [quã omnino benè operantẽ immitari debet medicus] copiosa per nares hæmorrhagia subitò morbos huiusmodi soluit. Et quamuis huic sententiæ refragari videatur Gal. cum tamen Cornelius Cęlsus, Mauritani ferè omnes, Hispani, & Galli plerique, & ex Italis quamplurimi, in hãc deuenerint sententiam, ijs assentiri potiùs placuit, atque experimentis propemodùm infinitis spatio quadraginta annorum, quo in magna hac vrbe, & in magno hoc nostro Valetudinario medicinam exercui, firmare possum. Pueris ẽt euacuationis gratia antè annũ quartũdecimũ secari potest vena.

9 Quòd si de sanguinis missione per sectam venam loquamur, quę reuulsoria est, qualis est, quæ administratur pro internis inflammationibus curandis ab initio, quales sunt Angina, phrænitis, Pleuritis, Peripneumonia, hepatis inflammatio; omninò in pueris antè quartum decimum euacuari sanguis per sectam venam poterit, cum & statim, nisi retrahatur sanguis, ægrotantes iugulent; & cum impacta est materia, retrahi, amouerique nequeat; neque ex transpiratione per mollẽ trans- Pueris prò reuulsione secari omnino vena debet.

pirabileq; habitũ sperari possit materiã extrahi posse, etiã si concedatur permeabilẽ illũ habitum euacuationis vices supplere posse; reuulsiuum tamen nunquam constitui poterit verè remedium.

Pueris antè septennium pręstat hirudinibus sã guinẽ euacuare, & cur.

10 Præstat tamen in pueris ad sextum annum hirudinibus vena aperta sanguinẽ extrahere; cùm enim vsque ad septimum annum ob excessum humiditatis vena, arteria, neruus ferè simul conglobata sint periculum subest, ne loco venæ, aut simul cũ ea neruus, aut arteria pertundatur. quòd si etiã manifestè se exerat, lanceola, pertũdatur quidem, sed amplum potiùs, quàm profundũ vulnus fiat.

Tempore mittẽdi sã guinis si mẽses flue re contigerit, sed imperfectè, euacuãdũ antè quã desinat motus.

11 In febribus, si tempore mittendi sanguinẽ, aut menses moueri contigerit, aut hæmorrhoides fluant, quamuis doctissimi aliqui viri censeant nõ priùs quippiam à medico esse moliendum, quàm euacuationes illæ desierint, etiam si sint imperfectæ, quòd nesciamus quantum velit natura euacuare, & cum imperfectè aliquandò in principio agat, versus finem autem suppleat, vndè si euacuaremus periculum immineret, ne ex excessu vires deficerent; Censendum tamen melius esse, cum versus finem videmus naturã deficere, manus adiutrices porrigere, vt ex coniunctis naturæ, & medici actionibus faciliùs euacuemus, quantum opus est; sic enim Methoni diminutè sanguinem nariũ euacuãti lauit caput Hipp. 1. Epid. sec. 3. c. 14. quod confirmat 3. acut. 39. sic. 6. Epid. sec. 2. p. 8. exeuntem humorem vna dicebat debere medicum effũdere; quod etiã Gal. in com. vna explicabat, idest, dùm imperfectè natura operatur; nõ autem dicit post. Sed quod omnem tollit difficultatẽ, Gal. 9. meth. ca. 5. vbi hac proposita difficultate respondet, quod in eo casu impetus fluentis sanguinis

spectan-

ſpectandus eſt, qui ſi ſatis fore videbitur, totũ negotiũ permittendũ erit naturæ; ſin minùs tãtum medicus detrahet, quantùm ſatis videbitur, vt ex cõiunctis ambobus tanta fiat euacuatio, quãta prò euincẽdo morbo erat neceſſaria. Vbi duo ſunt, ex quibus facilè colligitur noluiſſe expectare finem motus naturæ, ẽt ſi imperfectus ſit. Primũ quoniã dicit, ſi ſatis fore videbitur, quod non ceſſatũ motũ oſtendit, ſed dùm in motu eſt coniectandũ eſſe ex impetu, an ſufficiens futura ſit illa euacuatio: ſecundum quoniam fruſtrà ex impetu id coniectari doceret: ſufficeret enim ceſſato motu videre, an adhùc & morbus magnus eſſet, & ſanguinis ſubeſſet abundantia, vireſq; valentes: cùm autem impetum fluentis ſanguinis ſpectandũ iuſſerit, id nõ alia de cauſa faciendum voluit, quàm vt ex impetu cõiectari poſſimus, an ſuffectura ſit huiuſmodi naturalis euacuatio, vt, ſi ſuffectura ſit, puta ſi magno cũ impetu effluat, totum negotium naturæ relinquamus: ſi verò lẽtè, & guttatim, antequã deſinat, manus adiutrices porrigere valeamus, vt vtriſq; coniunctis poſſimus tantùm euacuare, quantùm opus ſit; qua diligentia adhibita, ea effugiemus periculã, quam adeò verebãtur, qui contrà ſentiunt.

12 In ſanguinis metienda quantitate ex habitu corporis gracili cautio magna adhibenda eſt, atque diligenter conſiderandum, an à natura gracilitatem nactus ſit, an à conſuetudine, victu, morboue 2. de tempe. cap. 4. ſi enim aũt ob victus parſimoniam, animi curas, aut ſimilia, quià veriſimile eſt parum ſanguinis in venis contineri, minor extrahi debet quantitas. In ijs verò, qui tales ſunt natura, quià fieri poteſt, vt & liberaliori victu vſi fuerint, & proptereà ſanguine abundent, pluũ

Gracilib⁹ quãdò parum ſanguinis detrahendũ, & quandò multum.

detrahi poterit primo ad Glauc. cap. 14.

13 Idem in crassis animaduertendum. Distinguẽdi n. erũt carnosi à pinguibus; in carnosis quià plùs sanguine abundant, plùs sanguinis detrahi poterit; contra in pinguibus. Gal. 1. ad Glauc. 14.

Carnosi à pinguibus distinguẽdi, in illis plus sanguinis detrahẽdum.

14 In vitę instituto video multos medicos errare plus sanguinis in ijs detrahentes, qui laboriosas artes exerceat vt, in fossoribus, & similibus, quã in ijs, qui in artibus sedentarijs toti sunt; quasi in illis plus insit sanguinis; viribusq; maximè valeant; nõ animaduertentes etiã in illis spiritus, & sanguinẽ exhauriri: robur verò potius in solidiori supra repositũ esse, & ex quotidiano alimento suppeditari; cùm alioqui venæ nõ multo sanguine refertæ sint.

Sanguinis minus detrahẽdum ijs, qui artes laboriosas exercẽt, & cur.

15 Cum repetitam sanguinis euacuationem per sectam venam in putridis febribus curandis aliquandò eadem die, aliquandò sequenti, aliàs etiã tertio die vno interposito faciẽdam docuerit Gal. lib. de curandi rat. per sang. miss. cap. 16. si tertiana notha simplex fuerit, vrgeat verò necessitas mittendi sanguinis, bis eadem die intermissionis fieri poterit septèm horarum spatio interposito, aùt in sequentem diem etiam reseruari, si accessio vesperi superuebiat. Quòd si duplex facta sit interposito die maioris inuasionis, in tertium differri potest. In quartana verò præstabit bis facere duobus diebus intermissionis.

Sanguinis repetita missio quomodo facienda.

16 Animaduertendum præceptum Gal. lib. de curan. rat. per sang. miss. cap. 21. si repetitio fiat euacuationis gratia, repetendam potiùs eadem die; sin reuulsionis in alterum, aut alterum esse differendam.

Repetitio sanguinis missionis quãdo eadẽ die, & quãdo alterò.

17 Caue tamen ne in præcipiti morbo reuulsionem exposcente id serues; cùm enim affluxus

fiat

fiat vehemens, vt in effusione sanguinis per nares, aút vterum, aút hæmorrohides, aút in inflammatione gutturis, hepatis, pulmonum; nisi eadem die fiat, frustrà sequenti die id tentabimus, quòd cum sanguine anima sit effusa, aút suffocatio eò peruenerit, vt nulla amplius subsit spes salutis.

Repetitio sanguinis missionis reuulsiuæ quãdò eadem die facienda.

18 Cùm in reuulsione per sectam venam facta, & rectitudo obseruetur, & venarum cõsensus, vndè laborante inflammatione crure dextro nunc secandam iecorariam dextri brachij, nũc saphenam internã cruris sinistri præcipiebat Gal. hac distinctione in harum alterutra seligenda ego vtendum cēseo; si ex interna causa, calido sanguine affluēte, fiat inflammatio, secanda omnino erit vena iecoraria dextri brachij; sic enim versus originem, & fontem retrahemus sanguinem seruata rectitudine, & à corpore extrahemus. At si externa aliqua causa, puta vulnus, contusio, aút quod simile inflammationem pepererit, præstabit ex crure sanguinem mittere, vt sanguis, qui ex vicinis ad partem laborantem affluit, facilius per venarum communicationem, & reuellatur, & euacuetur.

Reuulsio per sectã venã quãdo magis requirat rectitudinem, & quãdo magis cõsensum venarum.

19 Cùm sanguinis missionem ad animi vsque deliquium concedat Gal. 23. 1. Aph. in ardentissimis febribus, maximis inflammationibus, & vehementissimis doloribus; non nisi in extremis morbis admittendum esse hoc genus auxilij manifestè ostendit. Verùm cùm ad illud exequendum tot requirantur etiam conditiones, nẽpe, vt adsit ætas iuuenilis, temperamentum calidum & humidum, regio temperata, corpus sanguinis missioni assuetum, anni tempus temperatum, quas vix in vno, & eodem corpore reperiri posse constat; Cauebit iuuenis medicus sanguinis missionẽ ad animi vsq;

Sanguinis missio ad animi vsque deliquium rarò in vsũ ducenda, & à quibus, & cur.

deliquium aggredi; sed eam peritis medicis, & plurimùm in arte versatis relinquat; quià, cùm vix tot conditiones in vno concurrant, & si in vno reperiantur, vix cognosci possint, potissimum à iuniori, necdùm multùm in arte exercitato, præstabit illã omittere, & maturiori iuditio relinquere.

Sectionẽ venæ quãdò præcedere debeat foecũ inanitio.

20 Non semper antè sectionem venæ lenienda est aluus, vel leniente medicamento, vel clystere; sed vbi crudorum humorum colluuiem in ventriculo, & venis mesenterij adesse cognouerimus, aùt ex præterita victus ratione, vel ex colore linguæ, vel ex grauitate partium illarum, iuxtà ea, quæ tradita sunt à Gal. 4. de tuend. sanit. cap. 5. & antè ab Hipp. 4. acut. 116. vbi dicit, si secanda est vena, & aluus fluat, priùs esse adstringendam: àt si adstricta sit; clystere, ait, priùs esse soluendam; ne scilicet inanitæ venæ crudos humores, aùt etiam corruptos ab illis locis sugant, ac attrahant.

Morbo in præcipiti sãguis mittidebet antè alui lenitionem.

21 In febribus putridis, in quibus dantur induciæ, præmitti vbi adsint crudi illi humores, aùt putridi in primis venis clysteres debẽt, aùt lenientia aluum: at in præcipiti morbo à fluxione sanguinis facto venam priùs secato, non aluum emollias.

Venis brachij inferiẽdis, quę cautiones adhibendæ.

22 Cæterùm omnibus in pertundendis in brachio venis hæc adsit cautio, vt Basilica feriatur, postquam se iunxerit cephalicæ infrà eundo per digiti latitudinem, cephalica contrà suprà per digiti latitudinem; nàm corporum sectio id docet; nàm maximus neruus, qui ex ceruice inter primã costam, & clauiculam permeans toto brachio fertur, basilicæ subest eo loco, quo ferit digiti latitudo, sursùm eundo, si consotiationi basilicæ, & cephalicæ imponatur: tùnc si digiti altera latitudine ad axillas abieris, eo loco supergreditur basilicæ

cum neruum, dum nepè cursum suum ad cephalicam flectit, ibi periculum. Quòd si infra pergas in altum se abdit neruus. Nec etiam tutò in ipsa coniunctione vtriusque venæ fit sectio, cui plerumque validissimi tendines subsunt, cephalica autem superiùs, vt dictum est, erit ferienda; nàm ibi ab arteria, quæ ei vicina est, longiùs abest; nec quicquam periculi habet.

23 Plures, si quis in sanguinis missione, & vena secanda exposcat, cautiones, & animaduersiones Auic. legat 1. quarti cap. 20. sed potissimùm Nicholum Florentinum serm. 2. tract. 1. summa 2. cap. 16. 17. & 18. & recentiores qui de sanguinis missione per sectam venam ex professo scripserũt. Dùm enim regulas quasdam ad hanc materiam pertinentes tradunt, cautiones plerasq; attingunt, quas, ne actum agamus, in præsentia prætermittendas censemus, potissimùm cùm in animaduersionibus circà febres, & morbos particulares quamplurimas ad hoc negotium spectantes infrà simus propositurì. Cautiones in mittendo sanguine aliæ à quibus petendæ.

24 In Cucurbitularum vsu, si locus scarificandus sit, non adeò multo igne opus est; nàm præterquam quòd sæpenumero vesicæ in cuticula eleuãtur aqua plenæ, quæ scarificationem cutis integrę impediunt, attractum etiam sanguinem adeò cõdensant, vt mirum non sit, si incisa cute sanguis non effluat, potissimùm si diutiùs adhæreant. Cucurbitulæ si cũ scarificatione, effigantur cũ pauco igne, & cur.

25 In scarificanda sub cucurbitulis cute ad euacuandum sanguinem non eodem modo semper incidenda est cutis: nam in cute subtili, & alba, in tenui sanguine, & bilioso non profundis incisuris est vtendum, sed superficie tenùs est scarificandum: vbi verò in crassum corium inciderimus, Scarificatio quãdo profunda & qñ leuis facienda.

mus,& nigrum, crassusq; sanguis, & fœculentus erit euacuandus, profundiùs erit cutis, & subiacens caro incidenda, ne euacuationis fine frustremur: cùm alioqui artifices quamplures videamus, qui in quouis corpore vix cuticulam transeunt, solumque & ichorosum, tenuem, & in extrema superficie consistentem sanguinem extrahunt, vt manus agilis, & vix ferientis nomen adipiscantur.

Cucurbitula non diutiùs affixæ parti permittatur.

26 Caueant quàm maximè, ne diutiùs cucurbitulam carnosę potissimum,& molli parti adhęrere sinant: cùm enim vehemens fiat attractio,& multa carnosa substantia cucurbitulam ingressa sit, adeò coarctatur, vt spiritibus non permeantibus pars emoriatur, & gangręnam, quin etiam sphacelum subeat; vnde maxima vitæ pericula sequuntur.

LVDO-

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS,

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Quintus, eas complectens,

Quæ in Febribus curandis obseruari debent.

1 VT verum est in febribus putridis sudoris, & vrinæ prouocationem vtilem esse; ità in intermittẽtibus, maximè autem tertianis, sudoris vtiliorem censemus, quàm vrinæ, nàm cùm singulis harum accessionibus videamus ferè ad ambitum corporis portionem materiæ transfundi à natura per sudorem, motum illius imitari debemus. In febrib. intermittentib. sudorũ prouocatio pstatior, potissimùm tertianis.

2 Oppositum in cõtinuis fiat; quòd in intimioribus venis in eis humor putrescat; ex quibus per lotium aptissimè expurgatur, nisi forsan sero si nimiùm, & tenues humores præualeant, & æstas cum madore sit; tùnc enim etiam sudoribus euacuatur. Febribus continuis cõmodior euacuatio per lotiũ.

3 In Tertiana febre vera, & ardente hæc in clysteribus adhibeatur cautio, vt sicut molles, & refrigerantes potentia esse debent, ità actu vix teporem habeant. Tertianis, & ardẽtibus clysteres vix tepentes indendi.

Tertiana in febre añ coctionem quãdoque purgandũ, & quando.

4 Vt in tertiana respectu sui, aut materiæ illam facientis, nunquam ab initio antè coctionem est medicamento purgãte euacuandum, ità cũ quandoq; ad ventriculum bilis acris transfundatur, & mordens grauissima inuehens pericula, & sæpè mortem, potissimum si æger ad vomendũ ineptus natura fuerit, vt illa præueniamus, licebit purgatione vti respectu symptomatis, vt syr. ros. solutiuo ex seto lactis, vel solo, vel cui incocti sint thamarindi, aut & valentioribus, vt electario rosato Mesue, aut de succo rosarũ, quin in accessione ipsa symptomate vrgente aut hydræleo vtemur, vel vt vomitũ adiuuemus, vel vt deorsum ducamus, aut sanè, vt acerrimã illã qualitatem attemperemus.

Rhabarbari vsus in æstuosis febrib. quomodo suspectus.

Biliosis in febrib. pro purgatione sufficit adesse nubẽ albã, leuẽ, & æqualem.

5 Vsus rhabarbari, vt omninò inter principia harũ febriũ est interdicendus, quòd electiuè purget, qđ nõ licet cruda materia, & qđ calidum sit, & siccũ, qualia oĩa euitanda antè concoctionẽ docebat Gal. 1. ad Glauc. ità ad deturbãdos biliosos illos humores, & syncopim ex morsu oris vẽtriculi, & vehemẽtissima alia accidẽtia in primis trib. aut quatuor accessionib. antè coctionẽ oĩnõ fugiẽdus: humores. n. illos feruẽtes magis exacuit, partẽ flogosi quadã afficit, obstructiones ĩ venulis meseraicis poti' adauget, siticulososq; deniq; ęgros reddit

6 In purgatione in biliosis febribus moliendã caueat medicus, ne decipiatur hypostasim in vrina albam, leuem, & æqualem expectans: cùm enim in biliosis affectibus sola nubes illas habens conditiones ad concoctionem ostendendam sufficiat, si exquisitiora illa signa expectauerit, recidiuæ facilè occasionem præbebit.

Rhabarbarũ et ĩ declinatione æstuãtium febriũ pro bile purgãda suspectum; cur.

7 In bile in æstuosissimis ijs febribus euacuanda, licèt rhabarbarũ primas apud oẽs medicos teneat, animaduertendũ tñ oĩnò erit, si calor adhùc

vehemens in declinatione, vel in ventriculo, vel in hepate, vel in vniuerso corpore, & solidis partibus relictus sit, & sitis ingẽs, qđ in vehemẽtissimis tertianis aliquãdò, sæpiùs in cõtinuis, & Causone cõtingit, præstare illo non vti, vndè in illius locũ substituere poterimus decoctum thamarindorũ cum syr. ros. solutiuo, & portione mannæ, & similibus: rhabarbarũ.n.caliditate sua, & siccitate, ac igneis partibus, vt calorem per accidens minuit euacuata calida materia, ità per se in huiusmodi corporum cõditione calorẽ exacuit, siccitatẽ adauget, ac sitim inducit; vndè accensis denuò spiritibus denuò febres excitantur, aût solidioribus magis siccatis hecticæ introducuntur, quòd multi non animaduertentes non leuem ignominiæ notam subeunt; quòd iàm vel declinata, vel cessata febris noua eorum actione excitetur.

8 Si qñ autem etiã in ijs casibus rhabarbaro vti placuerit, aût in tertianis ipsis adeò nõ ardẽtibus, aût in corporis tẽperie, aût cõstitutione sic calida, & sicca, quòd præstantissimũ Colagogũ sit, ac maximè in biliosis affectibus ab omnib. & à me commendatũ, potiùs dilutũ, facta in aquis refrigerantibus, aût sero infusione cõmendo, vt caliditas illius, & siccitas retundatur, & igneæ partes reprimantur; aût ex saccharo in syrupũ paratũ cũ cicoraceis, vt est syrup. de cicorea cũ rhabarb. descrip. Guglielmi. Quòd si potiones quispiã auersetur, in vsum in puluerẽ quidẽ ducetur, sed admixta cassia, eiusue succo ad vnciam, facilè enim sic siccitas eius retundetur, & igneæ partes compescentur.

Rhabarbaro qũo vti possimus prò purgãda bile, & in æstuosis febribus.

9 Scammonij vsum, vt in biliosis omnibus febribus suspectum habere conuenit, & non nisi refracta illius caliditate mixtione aliorũ medicamẽtorum

Scãmonij vsus in æstuosis feb. suspectus, & quandò eo vtendũ.

torum refrigerantiū, vt in electuario rosato Mesue, & de succo rosarum, & admodùm rarò, ità in ardente febre omninò fugiendum censeo; hæc .n. febris magis quàm quæuis alia refrigerantia exposcit. Quapropter per cassiam, mannam, syr. ros. solutiuum ex sero, violas, thamarindos subducere humores peccantes conueniet; vel etiam Aetio Tetrab. 2. serm. 1. cap 78. id persuadente.

Blandis assūptis medicamentis potest leuis sōnus concedi.

10 Pòst blāda hæc medicamēta optimè suadet Auic. dormire aliquantulū; cùm enim etiā alimen rosam habeant facultatē, etiamsi portio aliqua in alimentum vertatur, refrigerabit, neq; tamē euacuatio impedietur, natura per somnū refocilata.

Causone laborante purgato serum lactis optimum.

11 A purgato in Causone humore, si quis lactis serū ad frigidū alteratū per duos, tresuè dies sumpserit, vel lac asinæ, illi maximè consulitū censeō: humectat .n. & refrigerat corpus, sitim extinguit, atq; si fortè hectica inceperit, oīnò eā reprimit.

Sacchari rosati vsus post purgationē in ardentibus non probandus.

12 Vndè etiam non adeò probanda est practicantium consuetudo altero à purgatione die semper saccharū ros. ex aliqua aqua refrigerante concedentium, vt calor, siccitasq; vi expurgantis medicamenti facta, & ex febre relicta, & sitis compescatur: Cùm experientissimus Rasius 3. tract. contin. 27. eos, qui calorem, & ardorem in ventriculo patiuntur, illud comedere nullo modo debere testetur, & maximè si æstas fuerit: calefacit enim; inquit, & sitim inducit; id quod etiā in multis experientia docet; quarè præstabit aût sero, vt dixi, vti, aût aqua hordei cum succo aurantiorum, aût iulepo rosato, aût violato.

Tertianæ in febre et intermissionis die victus à Gal. & alijs institutus apud nostrates periculosus.

13 Lautè etiam nimis, etiam intermissionis tempore, cibari mihi videntur tertiana laborantes, ab omnibus ferè, & à Gal. ipso: qui cibandi modus si

apùd nos in vsum duceretur, oēs ex tertiana simplici in duplicē, aùt etiam continuam duceremus: atq; hoc sępè, ac sępiùs iuniores medici, cū ex scriptorū instituta victus ratione victū præscriberent ægrotantibus, experti sunt cum ægrotantium periculo, vndè mutare sententiam coacti sunt.

14 Quinimò si vinum prò potu incipiente coctione cum Gal. & antiquis concesserimus, omnes in deteriorem cōditionem ducemus, vt vix in ipsa declinatione cōcedere illud possimus, siuè hoc corporum nostrorum constitutioni tribuatur, siuè vinorum nostratium conditioni, siuè vtrique, hoc vnum scimus, securiùs per totum morbi decursum abdicari vinum.

Vino Tertianarij apùd nos p totū morbuminterdicendi.

15 In quotidianis curandis febribus animaduertendum est, quòd, licèt in febribus alijs in principio vberiùs sit nutriendum, paulatim versus statum progredientibus imminuendo; in illis tamen primo septenario tenuiùs sunt alendi ægri, vt & crudæ in ventriculo contentæ materiæ attenuatæ, excalefactæ, & exsiccatæ, aùt in bonum succū vertantur, aùt saltèm absumantur, aùt per se, aùt ope medici lenientibus, & abstergentibus subducātur; in qua re Rasius, Auic. & reliqui omnes Mauritani conueniunt, vt nempè primis septē diebus tenuiori victu vtamur, quàm etiam in statu; qui omnes à Tralliano mutuati videntur.

In quotidianis in principio tenuiùs alendū etiā, quam in statu.

16 Si tamèn à salsa pituita fiat, potiùs vomitu in principio expulsa, aùt deiectorio abstergente per inferna educta, cùm nutricatui inepta sit, euacuabitur, neq; diæta adeò ab initio erit attenuanda, ne incalescat magis, sicceturque, minusque eductioni apta reddatur.

Pituita salsa abundāte vict. ab initio non adeò attenuandus, sed euacuāda.

17 Quamuis vomitum in hac febre Gal. laudasse

Quotidianæ in febre vomit' vtilis ab initio, & quomodo.

Quotidianã in febre præter vomitũ ab initio, valentior cõuenit, in statu ex Galen.

Mel rof. solutiuũ, licèt in biliosis ab initio non cõueniat; in pituitosis optimũ est remediũ; & cur.

Aloe in quotidianis, & alijs febrib. longis optimũ remedium.

Aloes duplex facultas.

dasse visus sit apparentibus signis coctionis, quod in statu euenit; id tamen de ea per vomitum euacuatione intelligit qua vniuersum corpus euacuatur radicula, cui veratrum album infixum sit: cùm enim maiori ex parte primis diebus ventriculus pituita sit refertus, si ad vomendum ineptus non sit, aùt natura, aùt structura corporis, optimum erit blando, & facili vomitorio tentare illius euacuationem, aùt, si sit nauseabundus, à cibo.

18 Quãuis mel, & syrupũ rof. solutiuũ in biliosis febribus, ab initio cruda existente materia, in vsum duci nõ posse ad subducenda excremẽta cõmunia iã docuerimus; in quotidiana tñ ad abstergendos viscidos à ventriculo humores præcipuè mel præstantissimum remedium censendum est: attrahens enim facultas frigiditate, & visciditate humoris primò occurrentis euanescit, & quasi emoritur; valens autem maximè facultas abstergentibus relinquitur.

19 Ne quis in amphimerinis suspectum habeat aloes vsum ad deturbanda communia excremẽta, & pituitam in ventriculo, & primis venis existentem subducendam, vel ob eam rationem, quòd bilem potissimùm illam subducere scribat Gal. & 7. meth. med. 4. & 8. de compos. med. secũdum loca. c.2. & lib. de Ther. ad Pisonem. 4. & Paul. lib. 7. cap. 4. vel sanè quia eandem calidam in primo, & secundum gradum attingentem, & in tertio siccam idem Gal. constituerit, quod quàm sit febribus inimicum, quilibet, qui febris naturam examinauerit, facilè poterit intelligere, hæc animaduertat: si enim duplicem in aloe esse facultatem consideraverit, alteram à tota substantia dictam, qua bilem potissimùm, tum etiam pituitam, si

non

non à toto corpore, saltèm à venis etiam circa hepar attrahere,& è corpore pellere consueuit; de qua locis propositis etiam Gal. alteram detersoriam,& attenuantē, qua & excrementa, quæ sunt in ventre,& intestinis cuiuscunq; sint generis per inferna subducit,cùmq; potissimū inter fęces euacuantia ἐκκοπρωτικά dicta principē ferè locū occupet,facilè propositas omnes difficultates superare poterit; Cùm enim tanquàm bilis purgatoriū medicamentum assumitur aloes ad dracmas etiā duas,& nō nisi rarò,vt alia medicamēta,& lōgè à cibo summo mane; quin etiā rarò in febribus biliosis concedi potest: si verò aloem sumamus, vt deiectorium medicamentū, vtq; detersione quadā,ac attenuatione quicquid per viā inuenit, subducit,& frequētiùs assumi, cum cibo permisceri, in minori quantitate assumi,& febribus lōgis tertianis nothis,& quotidianis quā maximè auxilio esse poterit,potissimū si lota fuerit; nā quāuis 5. & 6. de tuend. val. Gal. aloem neq; siccā, neq; melle exceptā senibus concedendā statuerit, nisi magna aliqua necessitas vrgeat:& 8. de compos. med. secundum loc. c. 2. biliosis,& siccis corporibus aloes vsum non mediocritèr infestum docuerit. In ali js sanè corporibus siuè morbo tentatis,siuè sanis, vbi vitiosis succis vtcunq; infestentur, aloes non sinè magno cōmodo in vsum ducitur, potissimum vbi ventriculi villis ij adhæreant: sic enim Oribas. 7. collect. cap. 27. abscintio aloem conferens, stomacho placidissimam esse contendit, & sumi quotidiè posse à cœna; subducit enim, inquit,& ciborū vim non hebetat, præterea sitim non inducit, & hominem ad cibos sumendos facit promptiorē. Et quoniam proximè antè hæc verba dixerat;

Febribus lōgis aloes vsus commodus.

aloem ad duas dracmas sumptā pituitam, & bilē subducere: cùm addit, sumi etiā quotidie potest à cęna, non intelligit de eadē quantitate; sed alium vsum sumit; de quo 1. Euporiston c. 9. vbi de euacuantibus, quę in sanis corporibus cōueniunt, agit; quantitatē enim ijs præscribit, qui quotidiè eam assumunt, trium cicerum magnitudinem. Idem enim, & longiori oratione explicuit Aet. Tetrab. 1. serm. 3. cap. 24. cùm enim ad trium dracmarum etiam quantitatem ad multos demoliendos morbos optimam esse statuisset; commodam etiā esse scribit sanitati conseruandæ, si quotidiè antè cęnā sumatur, aut antè prandiū manè: id autem esse nō potest in eadē quantitate, sed ad scrupulū, aut semidracmā, sic ex Mauritanis Auic. lib. 2. cap. 43. & de ijs, qui secunda valetudine constitutis aluū mouere possunt, de detersoria hac facultate loquitur, vt lib. 7. de eadem, vt medicamento purgante agit, vt & apud Mesuæum videre licet. Si igitur tanquam detersorium medicamentum, & ventriculum expurgans sumatur, & in minori illa quantitate, & statim à cibo, vel etiam ante cibum statim sumatur, febricitantibus ijs sæpè concedi poterit, in quibus aut crudi multi humores febres produxerunt, aut certè ex diuturna febre debili reddito calore ventriculi multa pituita congeratur, vt in longis febribus euenire docet Gal. 1. ad Glauc. & 8. de compos. med. secundū loca c. 2. & Oribas. loc. cit. In febribus huiusmodi, potissimùm si lota fuerit, aloem quàm maximè cōmendarunt, non lotā tamen in ijsdem, si redundandi indicatio præualeat, etiā concedunt; Concedatur igitur intrepidè in ijs febribus, cùm, quę ex febrili calore desumitur, indicatio non præualet, sed quę ex crassis humori-

Aloes varia quantitas sumenda, si pro purgatorio & si pro deiectorio medicamento.

bus in ventriculo congestis ob diminutum partis calorem, tùm vbi roborandi ventriculi viget indicatio; quod in longis febribus, & ex pituita genitis, & tertianis spurijs sępissimè euenire dicebat Gal. 1. ad Glauc. Vndè videmus Mauritanos, & eã scholam sectantes, & pilulas ex hiera Gal. comendare, & alephanginas bis in hebdomada in pauca quantitate à cœna sumptas.

Attenuantia in principio non sint valentèr calefacientia.

20 In vsu attenuantium, & diureticorum hæc esto cautio, ne ineũnte eorum vsu nimiùm sint calida attenuantia; sed moderatè aperiãt, ne aut materia nimis liquata, & fusa maiori mole turgescat, & dolorem per vniuersum pariat; aut, exhaustis tenuibus partibus, quę relinquuntur crassiores remaneant, & quodammodo lapidescant, & in inuictum ferè malum ægri decidant.

Purgantia valẽter rarò in febribus in vsũ veniunt.

21 Illud certissimum est in Gal. doctrina non multùm in febribus vsum medicamentorum purgantium commendari, cùm 8. meth. 1. absolutam putridarum febrium curationem tradens, ne verbum quidem de purgatione habuerit; & 11. meth. in resolutoria illa methodo curatiua earum, cùm putridum humorem euacuatione esse propulsandum doceat, statim subdat, eligenda esse medicamenta, quæ sine calore educant, vt sunt mulsa, ptissana, clyster. & 1. ad Glauc. etiam in continuarum curatione purgantium medicamentorũ non meminerit. In tertiana verò præstare, ait, medicamenta alterantia, quàm quomodolibet euacuare: id verò, quòd sæpenumero per vrinarum copiam, aut per sudores, insensibilemq; transpirationem morbifica causa fit euacuata; quòd, si quæ supersunt crassiores potius aliquæ portiones erunt, non multæ, illæ medicamẽtis nostris blandioribus non

calidis tolli possunt; cùm in ea quantitate esse coniectabimur, quę ad alios in putredinis communionem attrahendos apta sit, cùm verò non sæpè id in tertianis, continuis, & acutis contingat, rarò etiam in fine earum purgationem exercendam censuit Hipp. 1. aphor. 23. 2. aphor. 29. & lib. de medic. purg. 5.

Purgantia leuia repētita in quotidianis cō ueniunt.

22 In febribus autem à pituita genitis, quæ intermittunt, leuia quasi medicaméta purgantia tātū, eaq; per interualla admittit Gal. quē secutus est Alex. Trallianus magnæ vir auctoritatis lib. 12. c. 7. de hac re disserens, cùm dicit, non oportet autē ipsos vniuersim purgare, sed per vices, & simplicioribus medicamentis, &c. vndè fortasse recentiores suorum minorantium vsum desumpserunt, quod in aliquo casu, & aliquibus febribus, & post coctionem conceditur ex arte, ad omnes febres, & quocunque tempore, & in principio malè traducentes.

Purgādum leuiùs in febre, quā ī alijs morbis, & cur.

23 Leuiùs enim, cautiùsq; in febribus omnibus purgādum esse constat, quàm in alijs morbis à febre seiunctis: calidissimorum enim viscerū, cordis nempè, & hepatis feruor, calor ex humorum motu contractus, & deleteria, vel saltèm satis calens medicamentorum qualitas in causa sunt, vt cum timore in febribus purgemus: in morbo autem non febrili audactèr euacuemus; id quod Hipp. lib. de articulis in fine clarissimis verbis ostendit.

Debiles dū purgantur e lecto nō surgant.

24 Verùm purgare corpora in febribus cùm opus est, inclinante morbo, vel post illum, quo tēpore vires maiori ex parte sunt imbecillæ, & spiritus multùm exhaustis cauendum maximè medico est, ne ex assurgendi frequentia, aût ex humorum euacuatione in syncopem incidant sui ægri;

quod

quod vel in purgandis ijs, qui à tertiana sunt euacuandi, maxime timuit Auerroes. Quapropter iubeat excrementa in lecto exonerare vase aliquo huic vsui accommodato supposito, aùt syndone plicata, quod innuisse visus est Gal. 3. de cris. cap. 9.

25 In quartanæ febris recta victus ratione, & in quantitate illa sit animaduersio, vt in principio non in omnibus sit eadem, neque enim semper à crassiori est incipiendum, quod ex communi regula primo aphor. colligunt aliqui, in statu attenuantes, neque etiam semper per primas tres hebdomadas abstinendum erit à carnibus, & pullis gallinaceis, vt crudi humores possint attenuari, & absumi, quod magni alioqui nominis viris placuit, sed distinctione opus est; sanguinei, & carnosi, quique lautiùs vitam per multos dies traduxerunt, & qui crudis multis scatent succis, & qui ex sanguine in melancholiam verso febricitant, primis quatuordecim, aut viginti diebus tenuiùs alendi erunt, atque etiam, si fieri possit, ab vsu carnium sunt interdicendi; vt & crudi humores in ventriculo, & primis venis existentes concoquãtur attenuati, & in sanguinem mutari queant, neue altius permeantes obstructiones adaugeant. Qui verò in prima regione cruda non aceruarunt, & biliosi sunt, macri, facilè resolubiles, tùm & pueri, alitèr sunt in principio alendi, atque concedendæ erunt carnes, vt diuturno morbo obsistere possint, atque ad statum vsque cum viribus valentibus peruenire. Quartanarum in principio varius victus, & quo modo variandus.

26 Quòd salsamenta in quartanis laudentur à Galc. Cauendum est ne multo eorum vsu melancholicus succus in corpore adaugeatur; concedenda igitur erunt parca manu, vt medicamentosa alimenta Salsamenta quartana laborãtibus concedenda, sed parcè & cur.

alimentis attenuante vi prædita, & vi appetentiam, quæ primis mensibus omninò solet esse deiecta, excitemus.

Quartanis venæ sectio quandò conuenit.

27 Sanguinem quidèm in quartana missum, per sectam venam, si opportunè hoc auxilium administretur, Gale. censuit optimum remedium, opportunè autem fiet, si multus in venis sanguis fuerit, & crassus, & fœculentus, niger, & crassus.

Quartana laborantibus dùm sanguinis euacuatur medici præsentia necessaria.

28 Vndè iure merito medici præsentia necessaria est, dùm talis actio à venifeca exercetur, qui qualitatem sanguinis consideret, vt eo inspecto, si niger, & crassus sit liberaliorem permittat euacuationē, habita semper virium, ætatis, plenitudinis, tēporis ratione: Quòd si potiùs tenuis, & clarus sit, & potiùs ad flauum vergat, supprimendus erit.

Sanguis in missione sangni. in quartanis nō statim supprimēdus, etiāsi bonus.

29 Adhibenda tamen hæc est cautio, ne statim ac perrubentem sanguinem, & bonum exire videmus, illum supprimamus sugillata vena: sæpiùs enim vidi primas illas duas vncias effluentes bonę conditionis, quòd non ex penitioribus educantur, sed ex venis brachiorum, quorum sanguis ob assiduum eorum motum, quandoque purior redditur; Progrediente verò euacuatione nigrum, & crassum effluxisse: quapropter saltèm duæ, aùt tres vnciæ, vt effluant, sinendæ sunt antequam certum de hac re feratur iudicium, & antequam supprimatur.

Sanguis in miss. sang. in quartanis etiam si optimus quādò fi nendus fl. fluere.

30 Buenit tamen aliquandò, vt, etiam si sanguis optimus è vena fluat, permitti debeat effluere, neque sisti oporteat, si fortè ex antè acta vita, & signis plenitudinis ad vasa cognouerimus tantam sanguinis copiam congestam in venis esse, vt nisi soluatur, periculū immineat, ne aùt nouus aliquis morbus magni momenti adiungatur, aùt certè ex

multa illa sanguinis congesta copia obstructione genita aduratur sanguis, & in atrum sanguinem mutetur, addaturque in causam quartanæ.

31 Et licèt Gal. de loco, vndè in quartana sanguis est euacuandus, agens, censuerit ex axillari, siue interna brachij sinistri vena esse educendum, illud sumẽs, quod maiori ex parte euenit, originẽ quartanarũ ex splene pẽdere: Præstat tamen hac in re Ætium sequi, censentem, cõsiderandum esse prius, an potiùs vitio hepatis multũ melancholicum succum gignentis, vel assato sanguine, vel aliqua alia occasione fiat: tũc enim potiùs ex dextro brachio, quàm è sinistro sanguis esset mittendus.

Sãguis in quartana quãdò ex dextro brachio extrahendus.

32 In pestilentibus febribus sic dictis, quòd pestiferas æmulentur, vt verum est maiori ex parte mittendum esse sanguinem secta vena consentientibus viribus, ità in peste pestiferisq; sic verè dictis tutiùs id auxilium missum duci debet: neque enim vnquam si à prauis cibis in annonæ penuria fiat, sanguinem mittemus; neque in ea, quæ ex aeris putredine, nisi magna subsit plenitudo, & humorum æstus, misso enim sanguine, & superfluum sanguinem euacuabimus, & æstum frenantes ægris occasionem subtrahemus multi aeris trahendi, neque periculum imminet tanti colapsus virium. At cùm pestis contagio aliundè delata alicubi serpit, qualecunque sit primum principium mitti intrepidè potest ijs omnibus perpensis, & obseruatis, quæ in reliquis febribus putridis considerari solent, quòd eædem vigeant indicationes. Consentit Galen. 3. in primum Epid. 20. in Oritone, & 3. in tertium cap. 76. in Caluo Larissæ: in quibus valuit missionem sanguinis conuenire, cùm peste laborarent: tertio in tertium Epid. in prooemio

In peste sępè mitti potest sanguis per sectam venam, & quandò.

Quin & Ruffus referente Oribas.6.synops.25. in peste, vbi sanguis abundauerit, vel vbi alij humores admixti sint sanguini, fiatque genus aliquod plenitudinis, iubet esse secandam venam; Idem Æt.ser.5.cap.95.& Paulus lib.2.capit.36. ex Ruffi sententia. Ex Arabibus Auer.lib.3. Theis.tract.3. cap.7. Rasis 3.cont.trac.13. cap.2. & libro de peste cap.6.& Auic.lib.4.fen.1.tract.4.cap.4.vt ij satis esse possint aduersus Fracastorium, & nouitios aliquos, & si magni nominis. Neque verò facessit negotium, quòd hausto veneno sanguis ex vena non detrahatur, ne bonò sanguine ex venis euacuato, in venas trahatur,& per sanguinem dispergatur, non secus quàm de secta vena crudis in venis existentibus humoribus: Dispar enim omninò est ratio, nàm haustum venenum quàm primùm est vacuandum, dum in ventriculo, & primis venis continetur, quod vel vomitu, vel purgatione fit, venæ sectione fieri non potest, quia sanguis bonus in venis existens detraheretur, venę verò inanitæ sugerent, & attraherent ad se venenum in ventriculo, & mesenterio cōsistens; quo nihil perniciosius esse potest; Quarè Diosc. lib.7. de curatione ab hausto veneno agens, non meminit venæ sectionis; quem secutus est Æt. ser. 13. c. 45. & Paul.lib.5. cap.28. At in febre pestifera venenum, siuè materia pestilens non consistit in ventriculo, aut primis venis, sed iam inest in venis cum sanguine commixta; proptereaque detracto sanguine par illius materiæ pestilentis simul cum sanguine inanitur. Hinc Paul.lib.5. cap.2. dixit, veneno in venis existente sanguinem esse detrahendum; Dispar igitur est ratio curandi hausti veneni, & febris pestiferæ euincendæ.

33 Cauēdū tamē ne in Rasis opinionē,& aliorū Mauritanorū sentētiā eamus, qui in aliqua peste ad animi vsq; deliquiū sanguinē detrahunt;cū in peste potiùs quantitas minor esse debeat sanguinis detracti, quā in alijs febribus putridis, quòd vitales vires in ea magis,& faciliùs concidant.

In peste sanguis ad animi deliquiū nō mittēdus.

34 Quinimò ne detrahendus est sanguis per se ctam venam in brachio,si morbus iam inualuerit, quòd vires,quę,si in principio missus esset sāguis, vegetiores factæ essent exonerata ab onere naturæ,iam ex virulentia fractę sint, & propterea resistentibus magnę putredini, & alexipharmacis potiùs erit agendum.

In peste solū in principio mitti sanguis debet & cur.

35 Quid verò erumpentibus, aut eruptis maculis illis, aut pustulis? an mittendus erit sanguis; an potiùs expectandus exitus naturæ; an iam eruptis? Ego sanè dùm operatur natura à principio sum spectator, mox si segniter id agit, & plenitudo magna adsit,& feruor humorum, euacuo sanguinem secta vena,& sæpè mitescit morbus, ęstus imminuitur, validùsq; reliquum ad cutim expelli sæpè animaduerto. Neque enim periculum illud impendet, quod vulgus etiam medicorum timet, & adeò exhorrescit, ne scilicet humores ad cutim impetentes, aut delati retrahantur à circumferentia ad centrum; quod missione sanguinis fieri tanquam certissimum assumunt,& tāquam assertum à Gal.4.tuend. val. 10. Missio enim sanguinis per se potiùs sanguinem à centro ad circumferentiā reuocat, vt experientia docet, & Gal. apertis verbis tradidit 4. de tuenda val. 4. quòd si oppositum cap. 10. eiusdem libri asserit, id de multa sanguinis euacuatione per accidens intelligendum est. Cùm enim per sanguinis mediocrem euacuationem,

Maculis, aut pustulis erūpentibus sanguis secta vena pōt euacuari, & quādo, & quomodo.

nem, sanguis qui in venis internis reperitur, ad externa, & extra corpus reuocetur, vt in internis inflammationibus manifestũ est; si vlterius progrediatur euacuatio, cùm internæ illæ magnæ venæ exinaniantur, natura prouida, ne partes maioris momenti destitutæ remaneant sanguine, ex accidenti, & secundariò à carnibus, & venulis ambitus sanguinem iterùm contrà ad interna retrahit. At si mediocris fiat euacuatio, tãtũ abest, vt missio sãguinis per sectã venã, lędat, aut reuocet, vt docuerit Gal. 6. Epid. sect. 2. com. 30. in lateris illis pustulis Simonis cuiusdã sanguinis missionẽ maximè futurã proficuã. Neq; dicant Oribas. 7. synopseos 7. & 3. ad Eunap. 31. dum hæc verba ad verbũ recensset omisisse sectionẽ venæ; vt proindè cẽseant additũ esse in textu Gal. cum in omnibus Gal. codicibus illa particula reperiatur, vt potiùs ab Oribasij collectore omissam per obliuionem dicere possimus; aut aliũdè desumpta verba illa esse, cum eadẽ difficultas in purgatione etiam subsit, quam opinionem cõfirmauit Aet. 2. Quat. serm. 1. cap. 126. pustulas siuè vibices in principio pestiferæ febris apparentes sanguinis missione curans.

Sanguinis missio copiosa per accidens à circumferentia ad centrum trahis.

36 In anthrace, furunculo, & bubone, potissimùm si in emunctorijs cordis, aut cerebri fiant, nihil esse præstantius cognoui remediũ, si vires cõstent, & in principio versemur, maximè si plenitudo, & sanguinis copia adsit, sanguinis euacuatione, tùm ratione febris pestiferæ, tùm ratione morbi particularis; cùm enim fiant à sanguine crasso adusto bili flauæ admixto, quidæquè sanguinem euacuabit peccantem in toto corpore, tùm, & dolorem illum intentissimum mitigabit, qui sæpè vires deijcit, maximè cùm partem nobilem obsi-

Anthracibus, & bubonib. apparẽtibus secãda vena, & quo modo.

nuerit,

nu eri[illegible]tũ,& materiã euacuatiua reuulsione è parte retrahet? Scio hac in re, vt & in superioribus experimẽtis certari,& cõtrarijs quidẽ. Ego verò in peste illa insigni 1575.& 1576. nostræ huius magnæ ciuitatis profiteri possũ ex doctis illis medicis, quib⁹ peste infectorũ cura erat demãdata, inter quos, & ego vnus erã, cũ vnus, aut alter venæ sectionem in suis ægris auersaretur Fracastorij,& aliorũ dogmatibus insistens, nec ex sententia curationes succederẽt, mutata sententia aliorũ ex [illegible]olis, & felicioribus successibus vtrique excitati, quã præstaret sanguinẽ euacuare tandem cognouere: Vndè etiã cõmuni consensu in peste huiusmodi nobile remedium nullo modo prætermittendum esse decreuerunt, modo statim administraretur,& patciori manu, eaque adessent, quę in eo remedio administrãdo perpendenda sunt. Erat autem non ex aeris corruptione vniuersali pestis ea, sed contagione, & cõmunicata,& serpẽs, salubri alioqui, & cęlo,& anni cõstitutione saluberrima; & rerũ omnium, quæ ad victũ faciunt, maxima aderat abũdãtia; corpora autẽ nostratia verè succi plena cõstitui possunt.

37 Caueant tamen ne semper ex eadẽ, aut vena, aut parte sanguinem hauriant, si enim post aures parotides exoriantur, aut sub axillis bubones, aut anthraces, furunculiuè in tronco superiori erumperint ex brachio eiusdem partis statim tundetur vena. Quòd si in inguinibus bubones erumpant, & inflammatoriũ dolorẽ progignant, in talo eiusdem pedis secta vena sanguis euacuabitur. Si verò anthrax, aut furunculus apparuerit, ex opposito euacuabitur: illa enim sectione venę,& naturã onere leuabimus,& manus adiutrices naturę porrigẽmus, vt ad emunctorium illud humores decidat,

Anthracibus, & bubonib⁹ apparẽtibus in peste vndè mittendus sanguis.

cum

cum enim à corde plurimum recedat, vidimus plurimos ex bubone in inguinibus curatos: paucissimos autem si post aures per parotides: vt ferè nullos si sub axillis materia detrudebatur. At si anthrax enascebatur in dextro puta crure, euacuandus erat sanguis ex sinistro; ne maiorem molem materiæ ad locum affectum traheremus, vnde, & inflammatio maior fieret, & dolor intensissimus, vndè vires collabascerent; præstat igitur in contrarium reuellere euacuando, simulq; à principibus partibus virulentiam retrahendo. Doctrinam hanc licet colligere ex 6. Epid. sec. 7. tex. 1. vbi dicit in angina pestilenti se venā secuisse in cubito.

Scarificacio crurū in peste saluberrima

38 Sed cum in peste omnia sint in præcipiti occasione posita, & aliquandò medicus statim non auersetur, aliquandò etiam venæ sectio ab aliquibus non admittatur, cuperē ad manus artificē habere, qui scarificationē malleolorū sciret administrare; Cōmodum .n. esse remediū censuit Appollonius apud Oribas. 7. collect. c. 19. & 20. quo etiā cū aliquādò peste esset correptus, asseruit esse sanatū, quod remediū prò plenitudine curāda quasi venæ sectioni æquiparatur à Gal. 4. val. tuend. 4 & 20. Quæ actio omninò diuersa est à nostra scarificatione in loco cucurbitularum, vt constat ex Oribas. 7. collect. 18. ex Antylli sententia, si quis caput illud, & modum exercendę illius operationis considerauerit; & quæ à doctissimo Prospero Alpino de hac re scripta sunt lib. de medicina Ægyptiorum, quidquid contrà senserint Auic. 1. lib. Fen. 4. cap. 22. & cęteri Arabes medici.

Cucurbitulę scarifi

39 Verùm si iam aliquantò progressus sit morbus is pestilens, aut nesciamus an vitales vires firmæ satis sint, quòd aut vereamur ne pertentatis ar

terijs

terijs pestem in nobis contrahamus, aut lege cautum sit, ne primis quatuor diebus medici pulsus arteriarū pertāgāt, vt apud nos cōstitutū est; certè solebā ego in nostra peste aqua calida ablutis furibus in interna parte cucurbitulas iniūgere cū profundiori scarificatione, atq; ità euacuare sanguinē ad sex, aut octò vucias prò signis, aut plenitudinis, aut robore viriū; quamuis.n. immediatè sanguinē ex venis nō detrahāt, sed ex carnibus, necesse tamē est, vt carnibus inanitis, ex venis subeat alimentum, & consequenter etiam totum inaniatur.

Cata ali-quandò vi cariæ sectionis vena.

40 Quinimò, & frequentius, & tutius est præsidium hoc, cùm & euacuet sanguinem citra multam spirituum exolutionem; ab hepate autem, & corde ad longinquam partem virulentiam auertat, nec verum est, quòd non sint profuturæ; quia nimis distent à corde tibiæ; nam inanita plenitudine totius corporis, ipsas quoque cordi vicinas partes necesse est inaniri.

Curcurbitulæ cum scarificatione in suis in peste frequētiùs in vsū veniunt.

41 Quid si inanito corpore vrgeant symptomata, & exanthemata lentè prorumpāt, cor verò angustijs præmatur in peste, & animi adsint deliquia, aut insignis aliquis dolor capitis vrgeat, aut simile symptoma, quod sæpenumero in peste contingere videmus, erit à nobis pręstandum? An cucurbitulę dorso erunt admouendę, quod adeò controuèrsum inter medicos video, alijs illas omninò exhorrescentibus, alijs passim, & in quocūq; casu illas in vsum ducētibus? Censeo, si nihil aliud vrgeat, non esse temerè, & sinè distinctione admouēdas, sed negotium naturæ esse permittendum. In illis autem casibus, tùm scarificatis, tùm sinè scarificatione vti nos posse, & debere iudico; neq; periculum subest, ne versus cor attrahantur humores

Cucurbitulæ in dorso quādò applicandæ, & quandò non.

pro-

propterito ius corporis præmissam iam euacuationem: potius enim è corde in superficiem humores euocarent cũ manifesta internarũ partiũ vtilitate.

Vesicantia i peste aliquandò in vsum duci potest, sed raro, & quandò.

42. Vesicantia, vt in hunc vsum antiquis in peste non sunt vsitata, ita, si extremis partibus potissimum suris post vniuersalem corporis euacuationem applicentur, non spernerem, modò æstus ille in corpore non adsit, peccetq; potius serosus humor, & pituitosus, sic enim ad inferna virulenti humores à principus partibus retraherentur.

Vesicantia i. febribus pestilentibus sine peste id vsũ duci nõ debet.

44. In pestilẽtibus verò febribus, quæ cum peste non sunt, sed sic dicuntur, quòd insigne quidẽ habeant putredinem in humoribus, sed non huiusmodi, vt veneni naturam iam subierit, cum putredo corrigi possit, & per coctionem emendari, vesicantia non in vsum ducerem; sed non secus quam aliæ febres putridę curandæ erunt, excellẽtis tamẽ putredinis habita ratione ex exsiccãtibus aliquo addito, & corde nõ mediocriter roborato.

Vesicantia partibus supernis comatosis affectionibus & lethargo cõueniunt.

44. Animaduertẽdũ tamẽ iã in ijs febribus impropriè pestilẽtibus, quã in verè pestiferis ratione symptomatũ, potissimũ lethargi, & comatosorum affectuũ nullũ esse prąstãtius remediũ vesicãtibus ipsis aut parti brachiorũ versus humerũ, aut etiã spatulis applicitis; serosos. n. humores, & frigidos cerebrũ opprimẽtes citò, & facillimè, & attrahũt, & extra corpus euacuãt; cõstat hoc ex Antyllo referẽte Oribas. li. 10. c. 19. in pestilẽtibus affectibus maximã sępenumero esse in sõnũ propẽsionẽ, in qua sinapismos cõuenire scribit maxime in lethargo; & magna sanè ratione; nã in lethargo cõfluxus fit materię ad caput; vndè opus est reuulsione; cũq; perpetuò dormiãt, expergefacere simili grauamine medicamẽtorũ est opportet. Idẽ docẽdit. Aet. & ex Ar-

chigene ser.3.c.181. & Paul. Ægin.li.7.c.19. Hinc Aretæus medicus his, & Gal. antiquior lib. 1. de curādis morbis acutis c.2. Curaturus lethargũ dixit tibias vrticis esse verberandas, aut etiam valentioribus medicamentis esse vtendũ, deniq; et sinapi. Cùm verò ij oēs omnia priùs tētari voluerint, quā ad vesicantia veniretur, ostendunt quanto in errore recentiores versentur, qui protinus in morbi initio vesicantia esse administranda censuerunt.

Vesicantia in principio febriũ pestilētialiũ nō cōueniunt.

45 Alius est casus, in quo tutò in pestilētibus vesicantibus vti possumus: cũ vniuersũ corpus externis alget, & ægrè calefieri potest, nō quidē si refrigeratio fiat ob viriũ extinctionē; tunc.n. instantibus opus est: sed si ob alias causas, tunc administrari posse docuit Antyllus apud Oribas. lib. 10. colle. c. 13. & Archigenes Ætio teste sum. 3. c. 181. ... & tibijs, & brachijs sunt admouēda Oribas. referente loco adducto, & Paul. Ægin. lib. 6. c. 1... quibus locis cōstat duobus solis ijs casib⁹ in acutis, & peste vesicantibus nos vti posse, & hoc est quòd Oribas. ex Ruffo lib. 6. c. 25. docebat in peste calorificis quādoq; esse vtendũ ad euocandũ calorē ex profundioribus corporis partibus ad superficiē; vt & Aet. ser. 5. c. 95. & Paul. lib. 2. c. 36. vndè neq; in omnibus pestilentibus, neq; semper in peste vesicātibus vtendũ censuerũt magni ij medici; sed aut in soporosis affectibus, vel cum externa algent, & interna æstuāt: cũ nouatores ij semper, & in omni peste, pestilentiq; febre, quin &, si Deo placet, in principio vesicantia adhibeant, sed nō est mihi in hac re tēpus conterēdũ cũ à doctissimis viris res nec absolutè, & ex professo sit pertractata, & à nobis in libro de peste annis iuuenilibus, dũm totus in ea curandæ in patriæ meæ calamitate versarer,

Vesicantia in pestilentibus vbi corpus alget vtilia.

Vesicantia in pestilentibus à recētioribus pessimè passim vsurpata.

composito, disputata, quem librum amanuensis meus homo exterus cùm emendatum meo iussu transcripsisset ad æditionem suffuratus est; nescio quo consilio; cùm sciret apud me in schedis ea omnia remanere, licèt multis in locis defędata.

Purgatione vtendum in peste, & cur.

46 Euacuatio prauorum humorum, & cacochymiæ per medicamentum purgans assumptum non minùs, quàm sanguinis euacuatio in peste cōuenit, & fortasse sæpiùs in vsum ducitur: vt enim venæ sectio nunquam in peste, quæ ex praui succi cibis fit, conuenit, & non ità sæpè in ea, quæ ex corrupto aere, sæpissimè in ea, quæ contagio serpit; ità in ijs omnibus Purgatio in vsum venire potest licèt multo rariùs in ea, quæ per contagium vagatur; quòd sæpenumerò virulentia communicetur hominibus sanis, & optimis humoribus præditis; quibus si medicamenta purgantia exhibuerimus, & carnes colliquabimus, & bonos humores euacuabimus, spiritus exhauriemus, & denique vires vitales destruemus: Quòd si refertum prauis humoribus esse corpus coniectabimur, purgatione omninò opus esse dicemus, in ea verò, quæ ex ingestis malis cibis fit, purgatione omninò opus est; licèt etiam ratione virium maxima adhibenda sit cautio. In hanc opinionem medici omnes græci, Arabes, & Latini venerunt, locis adductis ad demonstrandum venæ sectionem conuenire: inter quos Gal. 1. de diff. feb. 4. vnus ex antiquis Celsus lib. 3. cap. 7. & ex recentioribus pauculi medicamenti vti purgantibus in peste iudicarunt inutile, quòd non putredinem, sed venenosam qualitatem simplicem in peste subesse putarint, quòd veneni naturam medicamēta propemodùm omnia, & igneam naturam participare cēseant; quòd ali-

ui fluor ijs concilietur quo plerosque in peste illa interijsse testatus sit Gal. 3. in tertiū Epid. 58. cùm neq; Celsi auctoritas præponderare possit tot magnorum virorum auctoritatibus; neque recentiorum illorum rationes conuincant, quòd ætate nostra tot medicamenta inuenta sint, quæ neq; venena sunt, aut venenatam naturam participant, neq; excessu caloris igneum febris æstum adaugere, neque etiam alui fluorem concitare solent: cùm non in omni peste symptoma hoc superuenire scribat Gal. Sed in ea, quæ suo tempore vagabatur; In quam pestis constitutionem si quis inciderit, cautè se geret, & ijs vti poterit, in quibus vis aliqua inest, & adstringendi, & roborandi.

47 Inuento auxilio in morbis, illius exhibendi occasio est inquirēda; quod maxime in peste est obseruandū: cum n. secundo aph. docuerim Hipp. & Gal. vel statim ab initio, vel postquā maturuerint humores, coctiq; sint, in declinatione humores esse purgādos. Difficultas in hoc casu maxima esse solet etiā inter doctissimos. Ego sanè quid præstiterim in hac nostra pestilētia liberè dicā, & quibus ductus fundamētis; cui et euētū felicē successisse sanctè possū profiteri, quantū pestis effrenis rabies cōcedere potest. Euacuandū igitur in principio statim, aut secta vena censeo saltē secunda die, si putridorū, aut malorū humorū copiā subesse cognouerimus. Neq; aph. 22. prima sect. quo asseritur cōcocta esse medicanda, & cruda non mouenda, nisi materia turgeat, rarò autem turget nobis repugnare censendum est. Quod vt intelligatur, considerandum solùm erit, an sub dictione, cruda, contineri possint humores illi adeò putrefacti in principio febrium pestiferarum. Ego sanè non video

Purgandū esse in initio in peste Disputatio.

Peste materia cruda dici nō potest.

quomodo materia quæ nullã patitur cõcoctionẽ neq; alimentalẽ,neq; impropriã,quæ putridę materiæ conuenit,cruda dici possit. Crudum.n.& coctum correlatiua sunt,ità vt crudũ sit, quod coqui potest,sed nondũ hanc perfectionẽ per coctionem est assecutum: Atqui si gradum eũ putredinis assecutus est humoris,vt pestem gignat,quo maior vix dari potest, vt iã veneni naturã induerit, & ad benignum amplius reduci non possit, certè eum nunquam verè crudum dicere poterimus; aut coctionem eius pro purgatione esse expectandam. Eoque magis quòd maiori ex parte materiam hanc turgentem, esse obseruatum sit, quarè cùm turgentem materiam excipit, vtique pestiferam hanc materiam exceptam esse censendum est. quòd sæpenumero prima die turgeat, aut proxima die, aut altera turgitura sit. hanc enim etiam per turgẽtem intellexisse Hipp. constat. 4. aphor. 1. si turgent in acutis eadem die esse purgandum asserentem. At acutissimum morbum esse pestem, in qua materia plerunque turgeat, quòd aeris sæpe sit, ardens, virulenta, quæque vndequaque mota principes partes impetat, quilibet, qui morbos pestiferos viderit, ac diligenter obseruauerit, facilè concedet: Nos in nostra hac pestilentia sæpenumero vidimus in eodem ægrotante eodem tempore à natura multas, ac varias tentatas esse excretiones per aluum, per vomitũ, per sudores, per vrinas, per cutis efflorescentias, & per carbunculos quoq; & bubones. Docuit hoc Ruffus apud Oribas. 6. synopseos c. 21. & Aet. ser. 5. c. 95. & Paul. lib. 2. c. 36. qui adeò varia, & vehementia symptomata in peste dum referunt, nihil aliud repræsentare videntur, quàm turgentem materiã

Pestis materia turgens sępenumero.

hinc

hinc indè latā,nec certā sedem habentē;Quę si dū non venenata est, purganda statim est ab initio,ne repat ad Princeps aliquod membrū multo magis tunc euacuanda erit,cū veneni naturā habet,cuius proprietas est Principes partes petere; ostendūt id ipsū pestilentes casus, quorū libris de morbis vulgar. meminit Hippocr. colligimus.n. materias in eis fuisse virulētas, & veneni participes, vagas itē, & certā sedem nō habentes;cùm.n.varias sedes peterent, varia etiā symptomata induxisse scribit;in multis papulæ apparebant, quæ mox retrocedēte materia ad internas partes delitescebant, quæ postea alia inducebant sæua symptomata. Neq; quispiam Hipp. obijciat dicentem raro materiā turgere;nos autem in peste sæpenumero turgere asserere;si namq; considerauerimus pestem raro eueniȓe; vtiq; materiam raro turgere, & in peste sæpè turgere non esse contraria, aut contradictoria iudicabit:turget enim materia, cùm natura à multa, aut praua qualitate affecta materia concitata tentat inter initia eam expellere quamuis importunè: scimus autem pestem semper à praua,& veneni naturam sapiente materia fieri. Non tamen credat aliquis nos, vbi non turgeat materia, putare euacuandum non esse: nàm cùm virulenta sit materia morbum faciens, & timendum sit ne vlterius procedat reliquos omnes humores inficiendo, venenique participes eosdem reddendo ex contactu portionis illius primæ ex contagione acquisitæ, purgandum statim erit,ne ad terminū eum ducantur humores omnes,de quo locutus est Gal. libro aduersus Iulianum cap. 7. quòd vbi totus sanguis putrescit,vel alioqui vitiatur, morbi, qui inde oriuntur,curari nequaquam possunt. Inquit

Turgens materia quomodo rarò, & in peste sępè

Putrida nō omnis materia coquend.

quit enim. Non pollicentur medici se omnes morbos ex vitiato humore, omnemq; putredinem curaturos, sed eos tantùm, quibus corpus adhuc validum est, & vires robustæ: non autem quando sanguis penitùs corruptus, & factus æruginosus, vt assumptū alimentū in corruptelā trahat, & quę seq. Cùm præterea morbus is acutissimus sit, si declinationē expectare voluerimus inanis omnis nostra opera erit; non solùm quòd frustrà expectetur coctio quā nullatenus humor potest admittere; sed quoniā cùm declinatio tunc subsequatur, cùm aut à natura extrà corpus pulsus fuerit humor, quacunque tandem via id fecerit, aut ope medici, aut missione sanguinis, aut alexipharmacis, & sudoriferis, frustrà tunc medicus tentabit in fine propellere: non negauerim quidē aliquandò expurgandū esse in fine corpus à reduuijs, vt renutriri possit, atque à recidiuis se se vindicare, & præseruatio hæc potiùs erit, quàm vera curatio. Purgandi igitur potiùs erunt ab initio humores, quòd, cùm emendari nequeant, quàm primùm expelli debent: nàm aptissimo vini exemplo explicuit Gal. 2. aph. 17. q. vbi acescere cęperit adhuc vinum est acidum; & tunc emęndari potest, & ad pristinam naturam reduci: si verò corrumpatur, & naturam propriam amittat, non ampliùs vinum est, sed acetum, & tūc non ampliùs ad pristinum statum reduci potest; Ità sanguis, cęterique humores cùm putrescunt, ad benignum iterùm, aut saltem ad conditionem, quæ nō multùm noceat, coctione deduci possunt: at cùm computruerunt, iam naturam mutarunt, neque corrigi ampliùs possunt, sed tāquam omninò deleteria statim expelli à corpore debent. Est insuper præter morbi causam continentē, quæ est

aut

aut in venis propè cor, aut in partibus cordi communicantibus, alia quædam vitiosa in ventriculo, intestinis, & circà præcordia adhærens, dolore, colore, æstu, nausea, amarore alijsue signis manifesta, quæ necessariò quam primùm purgationē exposcit, neq; declinationem potest expectare. Quæ sane etiam efficit, vt alia ratione in principio etiā expurgari debeat: nam si in hoc morbo per totum eius decursum alexipharmacis, & medicamentis à tota substantia vtendum est, vt etiam ij; qui secùs sentiunt de hac purgatione, cōcedunt, nonne necessariò concedent in impuro corpore præcedere debere purgationem? hæc nàque, vel ipso Gal. teste lib. 5. de sanit. Tuend. cap. 6. antè non sunt assumenda, quàm totū corpus inanitum fuerit: cùm enim ea vel ità antipharmaca, vel antidota dicantur, quod totius [vt aiunt] substantiæ dissidio immutent venenatam illam naturam, frangant, obtūdantque, atque protsùs extinguant, & euacuent à corpore per sudores, atque cutaneas excretiones; nemini dubium esse potest in corpus nostrum hæc minimè præstari posse, nisi priùs inanitum fuerit corpus; non enim ad cor vires suas emittere poterūt, nisi meatus sint expurgati: neq; à corpore per cutaneas excretiones venenum expellere poterūt, nisi pariter totum sit euacuatum: quin neq; euacuationem per cutim vllam esse moliendam, nisi totū corpus inanitum fuerit ex Gal. 8. meth. 4. & 11. meth. 10. at nec rarefaciendum priùs, quàm fit euacuatum. 11. meth. 9. colligitur. Atin quiunt, id fieri sanguinis missione. Verùm quomodò xim argumentu effugiunt, qui illam respuunt; at omnes saltem fatentur in multis non conuenire, vt in peste ex prauis cibis, & in cacochymis corporibus, in quibus

Alexipharmacis impuro corpore non vtendum priùs, quā sit expurgatū corpus.

bus expectari non potest cõcoctio;faciendũ igitur quod iubet Gal.4.de tuend.val.4 quod alienũ à natura est, vt ad pristinã bonitatem redigi nõ possit, protinùs euacuetur: Huius sentẽtiæ fuisse Gal.colligere possumus ex lib.1.de differẽtijs feb.4 vbi dicit impura corpora in principio statim esse purganda,& ad sanitatem deducenda, quod manifestis verbis confirmauit 2.in 6.de morb.vulg.29.in Simone, in quo latæ pustulæ efflorescebant, idq; in libris methodi medendi demonstratũ esse affirmat,quòd vel 5.meth.med.c.12.cõstat,vbi habet. Cęterũ ij in peste facilè sanati sunt, propterea q; præexsiccatũ ijs,purgatumq; corpus totum fuerit, quippè quòd euomuerint ex ijs nonnulli;& omnibus venter profluerit, atq; cũ ità euacuati essent, qui euasuri erant ijs pustulæ,quas exanthimata vocant magis toto corpore cõfestim multæ apparuerint, vlcerosæ quidẽ plurimis, omnibus quidẽ siccæ,quibus verbis, vel cęcis manifestũ est purganda esse corpora ab initio in peste. Quid.n.perpurgãda esse corpora significat,nisi in principio esse euacuanda medicamento purgante? Nonne prætereà constat excretiones has pestilentes nullas ferè esse criticas,sed symptomaticas, quæ in principio, vel augmento accidunt?at nihilominus præpurgatũ esse debere scribit corpus, antequam apparerent; non igitur expectauit coctionem. Secutus est hanc sententiam Auic.lib.1.Fen.4.T.4.capit.4.cùm inquit, summa curationis huius febris est exsiccatio; & illa fiat cum purgatione; à qua incipere debemus,& Auer.4.Theisir.trac.5.capit.1.qui in principio pilulas ex fimo columbino, aloe, & agarico commendat in peste,& Rasis tum 5.continentis, tum lib. de Peste, quos posteà secutus est

Auer.2. Collect.36. ex recentioribus etiam pleriq; ferè melioris notę, inter quos Manardus Ferrariē-sis 5. epist. 3. & 15. epist. 1. & Victor Trincauellius in lib. de febre pestilentiali in hanc venerunt sententiam. Quod experientia etiam confirmare possum; Mihi enim, & socijs in magna hac pestilentia magnæ huius vrbis feliciter cessisse, sciunt, & præfecti sanitatis, & ciues nostri, publicèque etiā nos laudarunt pro bona, & sedula præstita opera, cùm purgante medicamento ab initio ferè curationis vsi fuerimus. Quod, & Gentilis ille Fulginas sibi experimento contigisse testatur prima, quarti, vbi inquit, Ego vidi socios nostros viros expertos, qui in praua pestilentia, prima, vel secunda die, vel in quarta ad summum quam citiùs poterant, dabant pharmaca euacuantia exoluendo materias, sicuti rhabarbarum, vel agaricum, & aliquando dabant medicinas vigoratas cum pauca Scammonea. Et vidimus plures euasisse per manus istorum, quam per manus illorum, qui non purgabant, nisi cum leuibus clysterijs, & quandòque sola cassia. Neque rationes, quas contrà adducunt, multum vrgent, quòd enim aphor. vigesimosecundo obijciunt, iam docuimus aut sub turgente comprehendi; aut sanè verè materiam illam crudam dici non posse, quòd nullam coctionem admittat. Neque caliditas medicamentorum verenda est, quæ non auocauit Gale. ab eorum vsu ob maiorem vtilitatem, in turgente materia; minus autem nos impediet in pestilēti, in qua sæpè minor ęstus subest, potissimùm cū mitiora quàm plurima medicamenta, minùs calida, vel vix caliditatem attingentia, & simplicia, & composita nostris ijs temporibus sint inuenta. Neque verenda sunt mala,

& incōmoda, quæ sequi docet Gal. tū 1. aphor. 22. 24. & 2. aph. 9. vbi quis crudā materiā in principio, & non præparatis vijs eduxerit: ob maiora. n. mala fugienda in turgente materia, vt non veritus est statim euacuare, ob eandē etiā causam nos in peste idem præstabimus: Neq; alui profluuia, quæ in peste Hipp. tēpore vbi superuenirent, mortē inferre solebant, debent nos ab exhibitione medicamētorū in principio deterrere: nā, & si in ea constitutione id eueniebat, in alijs nō sēper est cū peste cōiunctū: sed verò etiam nulla vis est argumenti; nā fluxu illo multi interierunt, quòd nimis oppressa, ac irritata natura fluxus? exonerare tētabat, sed, & succumbebat, & materia quasi effrenis facta plùs iusto fluens vires deijciebat, vnde mors subsequebatur, at statim purgatis humoribus periculū hoc euitabimus, sed argumentantur prætereà auctoritate Gal. 9. de simpl. medic. facult. cap. de terra lēnia: vbi inquit, illos, qui terræ lemniæ, aut boli armeni assumptione curari non potuerunt, plerosq; interijsse. Quasi verò siuè manifestis hæc agant qualitatibus, siuè occultis in vsum hæc tutò duci possint non præmissa purgatione; cùm iam Gal. auctoritate constitutum sit antipharmaca, & antidota tutò exhiberi non posse impuro corpore. Pestiferæ autem, ac virulentæ materiæ cum veneno cōparatio, qua probare nituntur in principio nō esse purgandum, nulla est, neq; conuincit. Assumpto enim veneno, cùm materia ea in ventriculo contineatur, vomitorijs quam primùm expellere tentamus, aut, si id obtineri non possit, emollientibus, lenientibus, vel lubricantibus per inferna subducere conamur. Ità in peste cùm primū cor afficiatur, omni ingenio omninò tentandum est à nobilissima

lissima parte illam reuocare, ac quamprimùm expellere corpore pellere.

48 Caueat autem medicus, ne, quod in Peste constitutum est, in ijs febribus, quę, quòd insigniorem habeant putredinem, quàm vulgares febres putridæ, quódq; in aliquibus symptomatibus pestiferas veras æmulentur. Pestilẽtes dicuntur, quales sunt, quę maculas, quales pulicũ morsus, aliasq; cutis efflorescentias iunctas habent, idem obseruandũ censeat; cùm enim eò vsq; non sit in eis progressa putredo, vt ad pristinam bonitatẽ reuocari nõ possint humores, aut sanè cùm per coctionem ad quandam temperiem, & mediocritatem reduci possint, vt mitescẽte eorũ ferocia, aut à natura, aut arte à medico pelli possint, expectanda omninò erit eorum concoctio, sicq; non in principio, sed in declinatione erunt vacuandi.

Pestilẽtes febres sine peste coctionẽ exposcunt, nec in principio in ijs purgandũ.

49 Quamuis autèm eorum opinionem recepimus, qui in Peste in principio humores esse purgandos censuerunt verè cathartico medicamento, intèr quos diximus fuisse Arabes, & intèr hos Zoarem, & Auerroem, recipi tamen horum duorum opinio non debet, qui validissimis vtendum, & calidissimis medicamentis censuerunt, nàm Auenzoar 3. Theisir. c. 4. cõmendat medicamentum ex euphorbio, & aliud ex fimo columbino. Auerr. vero 3. collect. Cocchias exhibet. Mediocria enim, nec impensè calida potiùs in vsum duci debent, tum simplicia, tum composita, in quibus etiam si scammonij non nihil excipiatur, adeò tamen alijs ingredientibus corrigatur, vt ad mediocritatem reducatur.

Purgantia valida in peste non cõueniũt.

50 Vitrũ stibij, quòd tãtopere probatur aliquibus nullo modo admitti debet, quod venenatã suã

Stibij vitrũ in peste pessimũ

quali-

qualitate maiorem in humoribus inducat malignitatem, & ferociam, tum, quòd experientia compertum sit infelicissimo euentu omnes in hac nostra pestilentia, qui consilio empiricorum eo vsi sunt, ad vnum interijsse.

Peste laborantib. nō sēper conueniūt purgatio, & sanguinis missio.

51 Neq; tamen is ego sum, qui multorū practicantium errorem sequar, vtrūq; hoc magnū auxiliū in peste, vt, & in reliquis febribus putridis exercentiū, cùm Hipp. altero solùm vtendum suadeat aliquandò, aliquandò autem vtroque, aliquandò autem neutro.

Sudorum prouocatio in Peste in principio pessima.

52 Sudorum in vera peste, pestilentibusq; etiā alijs febribus promotio, si natura duce suscepta fuerit, vt rara est, & perplacet, ità displicet omninò cū natura prorsus deses, inersq; nullatenus munere suo fungitur, videturq; malo propè succūbere: Intēpestiua enim, & audax nimiū est eorū curatio, qui miseros ægrotātes frustrà fatigāt, aliàs excitatis toto corpore sudoribus, aliàs adhibitis cucurbitulis, alioue quouis ἐπισπαστικῶν auxiliorū genere, quòd aliud nihil faciāt, quā inanitèr ægrotantiū corpora vexare, incertāq;, pro certa curationē suscipere. Quæ omnia ociosorū sunt hominū, atq; vires, valetudinē, vitāq; alienā pro nihilo habentiū; quantūuis igitur robustæ fuerint ęgrotantiū vires, nunquam admittenda sudorifera hæc ab initio crediderim, nec medicus Galenicus vnquā maturabit expulsionē per cutim tentare, expectabit potiùs, dū aliquid ipsa per se natura moliatur, animaduertetq; curiosè quorsum ipsa vergat, quaue parte infensæ materiæ quærat exitum, alioqui naturæ motus anteuertere, incerta pro certis aggredi, contraria moliri, & ab incepto reuocare non sine vitæ discrimine possent: quinimò ne statim

Sudores in peste quando promouendi.

tim

tim quidem per eas partes euacuare debet, sed solùm vbi imperfectè operetur natura.

Theriaca in peste quando vtendũ, & quomodo, & quando abstinẽdũ.

53 Theriaca, & Mitridatica magna compositio, vt semper, nisi aut æstus ingens, aut in tẽpore, aut in corpore fuerit, ad præseruãda corpora à peste à me cõmendantur, ità pro eadẽ curanda non ità frequẽs earũ vsus esse potest: quamuis enim ad cohibendum excellentẽ illũ gradũ putredinis, ac ad extinguendã virulentiã conuenirent, si tamẽ ardens febris subsit, æstusq; maximus in humoribus, & corpore, non ita tutò concedi possunt, ne dum veneno obsistimus, ità febrilẽ calorẽ augeamus, vt vel ex eo solo mors ipsa subsequatur, quacunq; verò de causa mors subsequatur, idẽ est. Obseruandũ igitur erit, si præualeat bilis in corpore, in eaq; putredo illa virulenta sit concitata, præstare semper postposita Theriaca, & calidis, siccisq; antidotis alijs cæteris vti, quæ refrigerandi, & siccandi facultate præter alexipharmacam prædita sunt, vt acido citri, lapide bezahar, margaritis, & similibus. Si verò quod in plurimis obseruaui, calor febrilis sit mitis, nulloq; modo æstuans, peccetq; aut pituita, aut melancholia, in ijsq; concepta potissimùm sit putredo, virusq; indè enascatur, tutò & Theriaca, & Mitridatica compositione, & similibus antidotis vti licebit, quibus, & si calor febrilis non nihil adaugeatur, maior tamen erit ex illorum vsu vtilitas tum in euincenda vi veneni illius, tum in attenuanda materia, & ad cutim propellenda.

Lapillorũ pretiosorũ vsus neq; oĩò reijciẽdus, nec passim vt fit, recipiẽdus.

54 Vt lapillis pretiosis, & gemmis non omninò fidẽ detraho, Zaphiro, Smaragdo, Hyacinto, &c. quòd multis, & magni quidem nominis viris eorum vsus receptus sit, & in multis, & magnis antidotis receptas illas sciam, vt in electario de gem-

mis dicto,& alio à Conciliatore nomen sortito, ità nec eisdem multum tribuo ob eas rationes,quę à doctissimo Io. Baptista Syluatico Primo medicinæ professori in Academia Ticinensi amico singulari in lib. huic rei dicato propositæ sunt.

Puluisculo rũ cardiacorũ vsus non cũ cibis, sed ieiuno stomacho recipiendus.

55 Si quando tamen in vsum medicum ducendi sunt,communis error erit fugiendus,ne antè cibum immediatè eiusmodi puluisculi exhibeantur, vt nec margaritarum:ex illis enim cibo commixtis cementum quoddam obstructionibus gignendis aptissimum in stomaco generatur: Præstabit igitur,si modò ijs vti voluerimus immediatè antè dulcoratas potiones,aut stillatitios liquores sũmo mane solitos propinari illos concedere.

Auri vsus per os laudandus.

56 Auri vsus,& ad animi mærores,& ad atrabilarios affectus antiquis,& recentioribus cõmendatur,quòd,cũ spiritus recreet, cor nobilissimũ viscus roborare potest:neq;.n. Desseni j opinionẽ recipio,qui non nisi in aurea Alexãdrina recentiorũ Grecorũ antidorũ aurũ recipi,aut proponi asserit; cùm alioqui,& Nicander antiquissimus,& Poeta, & Medicus auro per os assũpto in Alexipharmacis vtatur. Et Diosc. lib. 5. c. 69. de argẽto viuo,auri limatã scobem mirabili esse auxilio scribat. Modus

Auri per os assumẽdi varij modi.

verò,quo vti oportet,est, vel eo in tenuissimũ pollinẽ redacto, & cõminuto hoc pacto: Defęcatissimũ,& purissimũ aurũ eligatur,& cõtusum in foliorũ formã aqua rosacea aspersa sub Porphyrite, aut marmore ad linimenti instar redigatur: sunt etiã qui pãnonicos ducatos, vtpotè ex puriore auro sub lapide pictorũ leuigatos quã tenuissimè accipiãt. Alij aspero linteo cõtinuè affricant,& aqua madefaciũt,in qua descẽdat. Quòd si chymica industria in liquorẽ soluatur, mẽ nimis igneas in se

non

nõ habeat partes, fortasse magis cõmẽdari posset.

57 Stultũ verò mea sentẽtia est aureas monetas, anulos, aut catenas intrà capones, iuscula, aut stillatitios liquores, aliosue quosuis coquere; cum in his nihil aliud absumatur, quàm multarũ manuũ sudor adhærẽs: nihil .n. põderi penitùs detrahit post illorũ elixationẽ: nec etiã quicquã aurum aquę imprimat, nec etiã saporẽ, odorem, aliudue adijciat.

Aureas monetas, & torques iuribus incoquere absurdum.

58 Placentas Iacobi Carpensis ex arsenici cristallini partibus duabus, vna autẽ parte rubri ex albumine oui, & tragaganthæ mucagine exceptis, quas sacculo serico, aut ex aliqua tenuissimæ texturæ materia obuolutas, & cordis regioni appositas, sanos à contagij labe immunes, omninòq; illęsos seruare, ægris verò ad salutẽ magnũ momentũ attulisse creditũ est, neq; recipio, & lõga expientia in nostra hac pestilẽtia ductus oĩò reijciẽdas cõsulo: neq;.n. expiẽtia cui ij tãtoperè innitebãtur pollit icis respõdit, quinimò grauissima aliquib. symptomata induxerũt, vt in aliquib. etiã mortẽ pcipiti quodã impetu cõcitarint. Vidimus seruos, qui in magno illo D. Greg. Valetudinario ęgris, & ĩfectis hoc morbo operã nauabãt, & Chyrurgos hac placẽta alioqui munitos breui fatis cõcessisse, quinimò multos vi huius remedij ĩ grauia adeò symptomata, animi deliquia, syncopales febres, tremores cordis incidisse obseruatũ est, vt si p illud vim pestis effugisse somniarẽt, in vehemẽtiora fortasse accidẽtia, & mortẽ ex remedio incidisse certò cognouerint; multaq; exẽpla in hac nostra pestilentia afferre possem, nisi, & ratio ipsa id psuaderet, nõ .n. p aliqui asserũt, cõferre poterũt, q arsenicũ occultiore vi venenis tanquã venenũ obsistat; cum arsenicũ non occultiore vi, sed corrosione constet es-

Ex arsenico placẽtę pro corde ĩ peste detestandæ.

se lethiferū. Ex quo etiā colligitur nullā eorū esse rationē, qui ea ratione asserunt cōferre, quòd cor in Peste primò affici solitū veneno sēsim assuefaciat, vnde nec tā repēte, nec sine negotio potest cęca, violētaq; pernicie corripi; cum ratio hęc nulla sit, quòd, & experientiā habeat aduersantē, nec arsenicū hoc modo inter venena cōnumerari possit.

Lentiū decoctum in peste, vt & in variolis improbandum.

59 In variolis, & morbillis curandis cùm decoctū lentiū passim apùd medicos Arabes maximè cōmendatū etiā apùd multos in vsum veniat, cùm abusum potiùs illū censeā, hoc loco non ab re esse credidi, etiā huius erroris inter medicas istas cautiones meminisse. Arabes igitur omnes scriptores, intèr quos præcipui Rasis 18. continentis, & 10. ad Almansorē c. 18. & Auic. 4. can. cap. de curādis variolis ad materiā ad cutim expellendā, & ad euocandas variolas ex lentibus solis, aùt ex ijsdem, lacha, caricis, tragagāto, & huiusmodi decoctum parabant, idq; cętera omnia præsidia ad hoc munus obeundū parata superare scripserūt; quo etiā multi ex recentioribus in pestiferis, & pestilētibus febribus ad materiā ad cutim propulsandā, ac ad sudores per mouēdos passim vti solēt: Verū nō satis ego conijcere possum, qua ratione lētes, aùt sudores promouere possint, aùt in variolis, peste, pestilentibusue febribus cōcedi; nā si earū naturā rectè consideremus, eas mali esse succi, atq; melancholicū sanguinē generare dicemus; in actiuis qualitatibus mediā, in passiuis siccā temperiē in secundo gradu sortiri; in secundis verò qualitatibus varias, imò contrarias habere facultates; nàm prima earū adhùc integrarū, & non deglubitarū elixatione cieri aluus solet, quòd in extima superficie virtus sit irritandi, & deturbaddi aluum; cùm è contra

Lentium qualitates.

itera-

iterata decoctio, aut tota comesta aluum adstringat, vnaq; opera collectos in vētriculo, & intestinis succos siccet, vt quæ vires corticis internas, & integrā lenium substantiā recipiat; quæ vim habent adstringentē, vehementiùs tamen lens in cibo sumpta simul cū cortice adstringit, minùs verò decorticata. Hæc sunt, quæ de lentiū natura ex Gal. Græcis, & Mauritanis scriptoribus colligere potui. Gal. quidē 3. simpl. c. 18. octauo eiusdē cap. de lente, primo de cōpos. medic. local. c. 8. Primo de alim. c. 1. & 18. secundo eiusdē c. 18. & 44. quinto in sextum Epid. 33. primo de victu in acut. com. 18. 4. eiusdē c. 4. & lib. de salub. diæta cap. de lente. Orib. 2. synops. cap. 2. & primo collect. c. 18. & Aet. lib. 1. cap. de lente. Paul. lib. 2. cap. 79. & lib. 7. cap. de lente. & Actuar. lib. de spirit. animal. nutrit. cap. 5. Hos secuti sunt in omnibus Arabes, præterquam in temperamento, quòd frigidum, & siccum statuunt, fortasse Hipp. sententiam secuti sexto Epid. sect. 5. tex. 33. vbi lentem frigidissimū cibum statuit, qua in re etiam à Gal. eo loco arguitur Hipp. quòd in actiuis qualitatibus medium tenere indè colligendum sit, quòd, & adstringēti, & soluente facultate sit prædita. Cùm alioqui duplici ratione frigidum cibum cōstituere potuerit Hipp. primò, quòd cùm adstringens sit facultas in pluribus partibus, & in maiori mole substantiæ magis frigidum cibum potest constituere: quòd si potiones è contrà ex lente factas consideremus, quæ soluit prima nempè illa coctio validiùs calefacere dicemus, quàm secunda refrigeret, quòd qualitates calidæ faciliùs in aqua excipiantur, quā quæ terrenæ sunt, & frigidæ. Secundò fortè frigidissimam statuit lentem Hipp. non ratione quali-

Lens quomodo frigidissima Hipp.

tatum primarum, sed quòd, cùm humorē, & sanguinem progignant melancholicum, etiam quatenus cibi sunt; frigidissimæ dici poterunt, quòd succum producāt in nostro corpore frigidissimū. Quæ cùm ita sint de primis, & secundis lentium qualitatibus statuta, non video quomodo Mauritanorū sententia hac in re admitti possit. Nam, si primum eorum decoctum non delibratis ijs præbeamus, cùm aluum moueat, potiùs à peripheria ad cētrum humores trahemus. Quòd si decorticatas, vt Auic. iubet, imponamus, cùm tale decoctū valentèr aluum supprimat, atq; sanguinem melancholicum reddat, valentèrq; adstringat, atq; obstruat maximè tragacantho, & caricis admixtis quandò ad cutim per sudores, vel aliquo alio modo humores virulentos expellere queat, non satis intelligo, cùm austera qualitas, quæ in lente perscentitur etiā Gal. teste 3. alim. 13. in terrea maximè parte cōsistat ex Gal. 5. de simpl. medic. facul. c. 20. Vndè adstringēti qualitate, & obstructiones augebit, & crassitiem humorū, qui ex ea generantur; magis impinget, prætereà si crasū, & melancholicum succum generat, si flatulenta est, & ea ratione sæpenumero morbos commitiales excitat; vt quid in peste conuenire vllus vnquam affirmare audebit? Qua ratione etiam ex tragacantha, & laccha decoctum, aùt syrupus ab Auic. paratus ad materias ad cutim propellēdas in variolis reijci debet quòd humores noxios potiùs intùs obsepiat, quàm foràs expellat, & corporis poros obstruat, non laxet.

LVDO-

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS,

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Sextus, continens eas,

Quæ ad morbos particulares à capite ad membra naturalia pertinent.

1
IN capitis dolore ab æstu, sole, igne, & similibus curãdo, cũ oxirhodina in vsum veniant, & frontalia, illa semper magis laudantur, quę exalto delapsa super suturam coronalem decidunt, maximè si ad interna, & cerebrũ intemperies peruenerit, quæ æstate actu frigida esse debent. **Oxirhodina in capitis dolore prosunt magis si ex alto decidant.**

2 In iisdem stuppis, vel duplicatis linteolis applicandis caueant, ne crassiores applicẽtur, aut exsiccatæ parti nimis adhæreant; contrarium enim effectum pariunt, excalefaciendo, & insensibilem euaporationem prohibendo. **Oxirhodina applicata nẽ siccẽtur nec ex crassa materia applicentur.**

3 Oxirhodinis narcotica nõ misceãtur, vel leniora: frontalibus autẽ etiã valentiora misceri possunt: ad cerebrũ enim vix, & refracta vt per hanc partẽ perueniunt; per illam verò sutura viam pręͤbente, integris viribus ad cerebrum peruadunt. **Oxirhodinis narcotica vix admiscenda.**

Narcotica in capitis dolore ratione doloris nõ adhibenda, sed aliqñ rõne vigiliarum

4 Quinimò in oxirhodinis, & similibus nunquam narcotica admiscenda esse censeo ratione dolorum, sed cùm vigiliæ indè succedant, vnde maximè vires collabascant, in vsum aliquandò venire possunt; sed tamen futuris aùt nulla, aùt debilia applicari debẽt, sed fronti potiùs, & tẽporibus.

Narcotica in dolore capitis per se p os nõ assumẽda.

5 Multòq; minùs somnifera hæc per os erunt sumenda in intemperie calida sinè materia ratione doloris, cùm inde nullum vitæ impẽdeat periculum, nec vllus sibi ob capitis dolorẽ manus intulerit teste Gal. vt ex aurium, & oculorum dolore; ob diuturnas tamen vigilias sumi poterunt.

Refrigerãtia insigniter quę capita nõ ferant.

6 Animaduertendum autem aliqua esse corpora, quorum cerebrum ferre non potest vsum insigniter refrigerantium: Pueri ob excessum humiditatis, ne congeletur, aùt incrassetur, indèq; in morbos comitiales, & similes incidant, tùm, & ob subtile nimiùm carniũ: senes ob imminutum calorem, & excrementorum copiam: mulieres molles, & candidæ: & qui catarrhis sæpè tentantur: & qui laxas nimiùm habent suturas ex ijs sunt.

Dolẽte capite ex intẽperie calida aceti portio in oxirhodinis sit parua.

7 Aceti pars in doloribus mitigandis ex intemperie calida sine materia, nõ maior sit quarta; cùm nullus hic sit vsus repulsionis, sed ad refrigerandũ addatur, & ad penetrationem, cuius leuis portio sufficiet, cùm, & calidæ in eo partes reperiantur.

Acetum in oxirodino nõ sit acerrimũ neq; ex potẽtissimo vino.

8 Ob id acetum neque acerrimum sit, neque ex potentissimo vino, igneas enim multas partes sic continebit.

Dolore capitis ex intẽperie calida sine materia oleũ rosa-

9 Oleum ibidèm rosatum ex oliuis, in eo dolore calido, maturis sit, ne, si ex acerbis sit, cutim cõstipet, ac difflationem impediat, potissimùm cùm repulsione non egeamus nulla affluente materia: in tali enim casu omphacino vti licet.

10 Sic

10 Si oleum rosatum eo anno paratum, & oleum sit eiusdem anni: illud quidem ne rosatum vis refrigerans exoluatur: hoc autem ne ex vetustate calorem contrahat. tum sit ex oliuis maturis. Oleũ in oxirhodino rosatũ sit recens.

11 In dolore capitis à frigida materia, quæ ad mitiorẽ reddendũ dolorem applicantur, non sint fętentia, grauiue odore prędita, replere enim crassis vaporibus cerebrum solent; & dolores augere. Fœtentia nõ sit quæ capiti applicantur.

12 In doloribus capitis ex morbo gallico errhinorũ vsus nullus sit; siuè enim ex bile sit, siuè ex pituita putri, vlcera in penitioribus nasi partibus ex ijs excitãtur, & subindè ossium nasi corruptiones. Errhina perniciosa in doloribuscapitis ex morbo gallico.

13 In acutis febribus, si quandò vehementissimi dolores capitis superuenerint pulsatiles cum rubore faciei, non statim oxirhodinis repellentibus vtendum, potissimùm signis coctionis pręsentibus; sæpè enim superueniunt instãte crisi, & sanguinis è naribus profluuio proficuo: quo in casu si infrigidantibus repellatur, optimo opere naturæ impedito, aùt augescit morbus, aùt in cerebro firmatur materia, & cerebri morbos inuincibiles parit. Doloribus capitis etiã vehemẽtissimis immi nente crisi fugiẽda repellentia.

14 Quòd si etiam crisis immineat dolore magno superueniente, sed non per sanguinem nariũ sed per vomitum, quod quomodo discernatur ex lib. de cris. colligi potest, tunc repellentibus, quin & adstringentibus vti licebit, ne per vomitum cerebro repleto dolor per idiopathiam reddatur. Crisi immi nẽte quãdo à capite repellẽdum.

15 Non recipienda est communis multorum cõsuetudo pilulas ad humores à capite trahendos institutas exhibentium statim à cęna: aùt enim cibos corrumpunt, aùt illorum vis retunditur, aùt simùl cum cibo è ventriculo effusæ fine suo frustrantur: Præstat igitùr, aùt incœnatis concedere, Pilulæ capitales à cœna non dandæ.

aût summo mane exhibere, somno vna, aût altera hora concesso.

Masticatoria nō cōcedenda in dolore capitis à bile vel seroso humore calido, & salso.

16 Si dolor capitis sit à bile, vel à seroso humore calido, & salso, tenuiq; masticatoria suspecta erunt; periculum enim imminet, ne in pulmones violenter influxa, aût phthises producat, aût pulmonum alia vitia.

Errhina & sternutatoria mala laborātibus oculis.

17 Si item oculi imbecilles sint, & fluxionibus obnoxij, errhina, & sternutatoria fugienda sunt.

Vesicantia optima et capiti applicata in vehemētissimis doloribus, & contumacibus.

18 In contumacibus, & diuturnis doloribus, vbi non cederent alijs, & potentibus quidèm remedijs, antiqui, & Græci, & Arabes ad pustulātia, rubificantia, & dropaçes, sinapismosue attrahētes confugiebant, vt ab internis euocarent crassā materiam, atq; attenuatam per insensibilē euaporationem euacuarent: sed cùm cutis capitis crassior sit, quā vt liberū humori aditum concedat, neque vlla sensu patens fiat euacuatio humorum, ego sępissimè expertus sum præstare derasis capillis vesicantia imponere aût parti dolenti, aût toti etiam capiti, sic enim attracta ad externa materia euacuatur, maximè ea, quæ tenuior est, & calida, & acris, vix enim; etiāsi diuturnus dolor à crassa materia fiat, fieri potest, vt vehementia doloris adsit, nisi portio aliqua illius humoris sit admixta.

De Phrænitide.

Phrænitici statim vena secāda.

19 VIx in phrenitide lenienti per os assumendo ad deturbanda excrementa in ventriculo, & primis venis existentia, prima die locus datur, sed molli clysmate iniecto, si eius etiam commoditas detur, mittendus est sanguis secta in brachio vena: cùm enim influxus iam desierit, aût

maiori

maiori ex parte factus sit, frustrà hoc auxilium reuulsorium tentamus.

20 Caue autem ne in Tralliani, & aliorũ errorem incidas, qui cùm ob maniacos motus sanguinem è brachio detrahere nequeunt, venam frontis secant; si enim copia adsit sanguinis in laborante, vt in huiusmodi morbo maiori ex parte contingit, tantùm abest, vt laboranti opem feras, vt potiùs, attracto ad partem laborantẽ sanguine, morbum adaugeas: reuellendùs igitùr potiùs, aut scarificatis cucurbitulis, aùt, quod melius esset, venis sedis apertis.

Phrenitis, cis si i brachio vena secari non potest, nõ secanda est ea, quæ in fronte.

21 Neque etiam in hoc casu ad animi vsq; deliquium mittendus est sanguis, quod plerisq; placuisse video; quòd, cùm repellentibus frigidis ab initio etiam vsi simus refrigerato toto, ac a capite retracto adeò multo sanguine calido, sæpenumero aùt phrenitis hectica inducatur curatu impossibilis, aut lethargus subsequatur.

Phreniticis sanguis nõ mittẽdus ad animi vsq; deliquium.

22 In vena frontis secanda astrictio illa gulæ, quæ fit, vt vena intumescat, aùt nõ multùm sit violenta, aùt quàm breuissimo tempore perficiatur; ne quodammodo ad superna repulso sanguine, vbi ad cerebrum, & meninges peruenerit, morbum adaugeat, aut sanè, eodem in crassato, eundem magis contumacem efficiat.

In frontis vena secanda blandè gula adstringatur, aũt breui tempore.

23 Cucurbitulæ, quæ bregmati, fronti, & reliquis capitis partibus post euacuatum corpus affiguntur ad extrà trahendam materiã, arentes non sint, & cum flamma, sed ex aqua calida, nec lõgiori tempore hæreant; & si subiacens pars in ruborem abierit, leuitèr eam scarificabimus, sin minùs; spongijs ex aqua tepente substratum, & eleuatum locum fouebimus.

Phreniticis cucurbitul's appositis qd faciẽdum.

Phræniti-ci in principio purgandi.

24 Cauendum in hoc morbo, ne in eorum errorem incidamus, qui ab initio non esse purgandũ censent, sed expectandam esse coctionem, maturatio enim putredinem iã factã supponit, quã corrigat; quo in tẽpore, facto iam apostemate, morbus euinci vix potest: eodẽ igitur, vel altero die purgãdũ, vel ex Hipp. pręcepto 4. aph. 20. imminet enim periculum ne tota illa efrenis materia se in partẽ laborantem effundat, apostema perficiat, & vires prosternat: neq; tamen crudam euacuabimus aduersus præceptũ Hipp. primò aphor. 22. vel enim turgens erit, vel nondùm putrefacta, sic nec cruda sanguini admixta bilis intrà propria conceptacula adhuc consistens, vt fecisse Hipp. videmus 2. acut. 10. cùm fluentem humorem ad pleuram statim ab initio medicamento purgãte subduxit tanquam nondùm putridũ, aut crudum, sed coctum.

Rhabarbarũ in phrænitide ĩ ijs qui durio-ri sunt aluo nõ multùm in vsũ ducẽdum.

25 In ijs qui aluo duriori sunt, rhabarbaro non ità facilè vtendum: si enim simùl cum bile nõ educitur, efferuescentem magis bilem reddit: facillimèq; supernis partibus ob igneas partes cõmunicari solet; & ob hanc vnam causam Auic. grana quatuor, aut sex scammonij medicamẽtis ex rhabarbaro indidisse in phrænitide curanda censendum est; quicquid dicant græculi quidam acriores Mauritanorum scriptorum reprehensores.

Repellẽtibus solis a-liquãdò vtendum vl-trà principium.

26 Quamuis in hoc omnes ferè conueniãt simpliciter refrigerantibus, solisq; repellentibus prima tantùm die esse vtendum, vt repellatur influens succus, æstus, & partis, & influẽtium humorum tẽperetur, dolor sedetur, & afflictæ parti robur addatur, sequentibus verò diebus miscenda esse aliqua resoluentia, sæpissimè tamen aliter faciendum esse, quòd vrgeant in augmento adeò sym-

ſymptomata,æſtus,dolor,vigilia,& mania, vt frigidiſſima etiam progreſſu temporis in vſum duci debeant, Aretæus admonuit.

27 Cauendum tamen ne nimis aſſiduè ijs vtamur frigidiſſimis,aut narcoticis:nã dicebat Auer. 5.collect.3: caput tutò calefit, at non citrà pericula refrigeratur,periculum enim impendet,ne quẽ dormire volumus,poſteà excitare non poſſimus, vt ait Celſus: ſæpè enim in lethargũ calamitoſum abire ſolet ex ſola mala curatione phrænitis. *In phrænitícis non diutiùs frigidiſſimis vtendum.*

28 In topicis, etſi acetum in aliqua portione admiſcere expediat, vt,& refrigeret,repellat,& penetrationem adiuuet;neque tamen multùm ad miſcendum eſt,ne ſiccatione vigilias concitet,neque acrius,quòd calidæ partes, & ſiccæ nimiùm præualeant. *Phræniticis acetum parcè applicãdum.*

29 Neque tamen placet,quod à plerіſque recipitur, vt aceti loco acido citri, aut limonum vtamur;nimiùm enim adſtringit,& ob acerbas, terreſtreſque partes neque peruadit,neque admiſtorum penetrationem adiuuat: quinimò externos meatus conſtringendo reſolutionem humoris in alijs temporibus omninò impediet. *Aceti loco in oxirhodinis acidum citri, vel limonum non indedum.*

De Lethargo.

30 ETſi in lethargo, ſi per ſe, & cum febre ſupereuenerit, ſanguinis euacuatio per ſectã in brachio venam viribus conſentientibus omninò cõueniat,ſi tamen, quod ſæpiùs euenit, vel ad continuam febrem ſubſequatur, vel ad phrænitim ſæpè etiam malè curatam,omittendam cenſeo, neque ſolùm deiectarum virium ratione, ſed ob materiam potiſſimùm à ſanguine ſeiunctam. *Lethargicis quãdo ſecãda vena,& quãdo non.*

31 Si hæc exerceri nequeat ob aliquam cau-

Lethargicis cucurbitulæ si applicentur quomodo applicādę.

sam, caput tamen repletum sit, & nō nihil sanguinis admixtū cognoueris, cucurbitulæ in vsum venire poterunt, non tamen dorso, & humeris, aut lumbis, vt Mauritanis visum est, sed colli lateribus potiùs ponè aures propè venas, applicitæ illæ enim subtilem, magisq; fluxilem sanguinem trahentes rebellem magis, & frigidam, difficiliùsq; dissolubilem reddent in cerebro contentam materiam, quòd si è proximioribus eo auxilio eandē trahere contēdemus, impactæ etiam frigidæ materiæ aliquam à cerebro euellemus portionem.

Sternutatorijs nō vtēdū in principio.

32 Cauendum maximè ne ab initio huius morbi ad excitandum à somno, sternutatorijs vtamur, ex intempestiuo enim huiusmodi remedio magis funditur materia, magisque subindè impingitur, vndè, & contumax morbus fit magis, sæpèq; apoplexiæ sequuntur.

Errhina in Lethargo optima in multis tamē fugienda.

33 Errhina in veterno optima sunt; in ijs tamē qui lūgo collo sunt, & angusto pectore, vno verbo dicā, qui proni sūt ad phthisim, & qui sępè morbis oculorum tentantur, in vsum traduci non debent.

Lethargicis repellētia parcè applicāda, & sine adstringētib.

34 In repellentibus applicandis, quæ non nisi ab initio, & etiā non sūmè frigida, administrāda sunt, adstringentiū vsus omninò interdicatur, ne, & crassior pars humoris influxa reddatur, & eiusdem euacuatio, quæ per insensibiles meatus fit, impediatur.

Vesicantia in lethargo optima, & quibus partibus applicanda.

35 Dropaces, & sinapismi, vt in vsum venire debent ad attenuandam materiam, eamq; à cētro ad circumferentiam attrahendam, ità vesicantia magis commendari debent tùm spatulis, & humeris apposita ad extrahendam à cerebro pituitam, & aqueum humorem irrigantem, tùm deraso capite vertici, & super suturam coronalem.

De Cautionibus in læsa, aut deperdita memoria curanda.

36 LIcèt abolita, aût imminuta memoria in solã frigidã intẽperiẽ referri videatur à Gal. 2. de symp. causis cap. 7. & tertio de loc. affect. 4. & & 5. cùm tamen frigiditas hæc nonnunq; vera sit cerebri intemperies frigida simplex sine materia, aliquandò verò cum materia potissimùm pituita; aliquandò verò ex defectu caloris parti insixi, aût spirituũ à corde immissorum, & hoc causas quàm plurimas omninò inter se distinctas, quin, & sæpè contrarias habeat, vt à sũmo externo frigore ambientis frigiditatẽ positiuã inducẽte, aut ab externo calore innatũ calorem, & spiritus vnde pars viuens calescit, absumente, in hoc morbo curando procatarticas, & mediatas causas medici animaduertere debebunt, nec semper medicamentis purgantibus curationem instituent; aût caput purgijs, sternutatorijs, errhinis; masticatorijs vtentur, cùm hæc solùm in vsum commodè veniant, cùm obliuionem producit frigida materia, similem in cerebro intemperiem introducẽs: vbi verò simplex fuerit intemperies frigida, & internis, & externis validè excalefacientibus, & siccantibus erit agendum. Quòd si non positiua frigiditate tentẽtur, sed defectu caloris innati, aût spirituum parte frigida reddita obliuio sequatur, instaurantibus spiritus vti oportebit; in remedijs verò habenda erit ratio causæ antecedentis: cùm enim hæc aliquãdò calida fuerit, vt in illo cuius meminit Gal. qui, cũ incolendis vitibus diutiùs sub sole constitisset, & inedia vsus esset in hunc affectum inciderat; & in conflatore vasorum vitreorum qui ex fornacis immenso calore memoriam amiserat, qui cum in-

Memoriæ deperditæ remedia nõ semper calida, sed varianda pro varietate causarum.

Memoriæ deperdita quomodo à frigido fiat cũ sæpè frigidis curetur.

In memoria d. pdita curanda rarò euacuatione opus est.

eo medici calidis vterentur, & morbus in deterius rueret, embrocis frigidis capiti à me applicitis, & irrigatione ex decocto frigido facta? & cibis optimè sanguinem, & spiritus instaurantibus ad sanitatem est restitutus: In alio autem, qui ob metum, in memoriæ deperditionem inciderat, solùm confirmato animo, ac spiritibus vino, & cibis optimi succi instauratis curatio perfectè est adimpleta: Non igitur semper purgantibus vtendum, non semper caput purgantibus, non semper excalefacientibus vtendum erit in curanda memoria aùt abolita, aùt diminuta.

In Comate, & soporosis affectibus.

Comate laborátibus oxirhodina conueniunt, & lógiori tépore.

37 IN ijs affectibus, vbi aliunde ad cerebrum delatis aùt crassis vaporibus, aùt serosis humoribus affectiones eæ excitentur, non verendus est vsus oxirhodini, neq; statim ad calefacientia, & interna, & externa erit deueniendum, quinimò aceti quantitas est augéda, vel duplicanda ad oleũ rosatũ cõpletum, vel ex Auic. & Rasis sententia ad diem vsq; tertiã; quin, & acriori in ijs aceto vtendum est, vt citrà refrigerationem validiùs repellere possit: Neq; placet Possidonij sentẽtia ab Aetio relata, qui primis illis diebus camæmelino ex aceto vtebatur; cùm ab initio repellentia sola sint adhibenda, non autem diaphoreticis sit vtẽdum: sed postquam affluxerit materia; quo etiam tẽpore alia addi debent valentiora discutienti, & siccanti facultate prædita, vt castoreum, abrotanũ, lauendula, serpyllum, verbenaca, & similia.

In comatosis primis diebus malè ol. camemelinũ ex aceto applicatur.

Comatosis fométa ex

38 In Topicis in hoc morbo applicandis non adeò tutus est vsus fomentorum ex oleis, aut decoctis,

coctis, quia humectatio sæpè actualis ex oleis, & embrochis quandoque vincit virtutem medicamentorum incoctorum, nisi valida facultate siccante prædita sint; qualibus etiam si vtamur, paulòpost lineo, aut canabino panno caput erit abstergendum. oleis non tutò adhibentur.

In Peruigilio, siuè vigiliarum excessu.

39 IN Narcoticorum exhibendorũ hora eligenda, cùm dissideat inter se scriptores, alijs post cibum è ventriculo lapsum, & ante exhibitionem alterius per tres horas concedentibus, alijs cũ cęna, alijs verò post cęnã per horam. Ego sic censeo, si ex somniferis fuerit vehementioribus, quale est philonium vtrumque, & recens theriaca, prestabit priorẽ sententiã sequi, ne coctio turbetur, & cibis admixta nimiùm refrangantur, cùm omninò medicamentosa sint, & nullam nutriendi facultatem habeant: si tamen maximè necessitas vrgeat etiam à cœna per horam concedi possunt, vaporibus cibi facilius deducentibus vim somniferam ad cerebrũ: sic hora somni pilulas ex cino glosso aliquandò propinamus: si verò somnifera fuerint leuiora, aut etiam alimenti aliquid contineant, & cũ cibo exhiberi possunt vt emulsiones seminum papaueris albi ex aqua lactucæ, violarum, nenufaris, & similiũ, tyrsi lactucæ zucharo conditi, aut sanè à cœna per horã; vt syrupus de papauere, de nimphea ex aqua lactucæ: sic enim blanda illa effumatio ex cibo eleuata humidiori illi, & aliquo modo frigida admixta sæpenumerò somnum conciliat, atque immoderatas illas vigilias ex fumida, & sicca exhalatione productas, aut ex calida, & sicca cerebri Somnifera qua hora exhibẽda.

intem-

intemperie factas demulcet, & somnum conuenientem introducit.

Somniferorum vsus frequẽtior esse nõ debet.

40 Quotidianus tamen, & frequentior illorũ vsus, nisi nimius partis calor id persuadeat, fugiendus est; ne, dùm cerebro succurrere tentamus, & illius symptomati, aût contrariũ introducamus affectum, aût ventriculi coctionem imminuamus.

Somnifera parciùs in pueris in vsum ducenda.

41 Pueris parcè admodùm somnifera hæc per os sunt concedenda; rariùs fortasse valentiora extrinsecùs applicanda, solent enim quàm maximè memoriam labefactare.

Somnifera repleto corpore, aût capite non adminiſtrãda.

42 Non priùs inanito corpore, aût repleto nimiùm capite sunt in vsum ducenda, contumaces enim humores, & ad euacuationem ineptos, per os si exhibeantur, omninò reddunt; si verò capiti apponãtur, in comatosos affectus ægros deducũt.

Somnifera danda post cęnam parcam.

43 A tenui admodũ cęna exhibeantur, vt blanda euaporatione cibi meliùs officium suum complere queãt, ita tamen, ne aut coctio cibi impediatur à frigiditate, aût vis remedij à mole obruatur.

Narcotica non danda in principio paroxismi.

44 Caue, ne in principio paroxismi narcotica exhibeas; ex ijs enim sæpè suffocatur calor naturalis, atq; impeditur, ne calor febrilis quamprimùm expandatur.

In Congelatione.

In catalepsi correptis calida impensè fugienda.

45 IN Catalepsi, siue Congelatione cùm videam practicos oẽs statim ab initio calefacientibus, & siccantibus vti, in errore eos omnes versari existimo: cùm enim in ijs peccet materia melãcholica, ab eaq; morbus is producatur, si in principio, & augmento morbi calidis ijs impensè, & siccis vtemur, crassior reddetur materia, siccior & ad dissolutionem ineptior; præstabit igitùr calidis tempetatè vti, ac humectantibus, vt materia attenuetur,

fluxilis

fluxilis reddatur,& ad euacuationem magis apta, quin, vt per sensum effugientem euaporationem d sc[illegible]ati,& euacuari queat; progressu quidē tēporis calidiora adhiberi poterunt ad reliquias materiæ absumendas, & intēperiem à parte auferendam.

46 In topicis itidem remedijs in hoc loco acetum nullibi in vsum veniat: tùm ne pauci, qui supersunt, spiritus extinguantur, tùm etiam ne atri humoris siccitas,& acor adaugeatur. In catalepsi acetū fugiendum.

In Vertigine.

47 ILlud solum in hoc morbo curando obseruandum,& cauendum censeo; cùm ex humoribus in cerebro contentis eleuati vapores,& exhalationes inordinato motu,& in gyrum creantur; sternutatoria non esse in vsum ducenda; neq; valentia illa per nares attracta caput purgia: quamuis enim aliqua materiæ pars educatur, symptoma tamen sæpe augetur, cōcitatur magis,& ex motu subito materiæ morbus is in epilepsiam mutatur. Vertigine sisternutatoria, & caput purgia fugienda.

In Epilepsia.

48 IN tempore paroxismi non placet, quod passim à plurimis fieri video, qui statim corpus concutiunt, quin etiam ipsum caput, sæpenumerò enim magis recurrit ex eo motu ad obstruendum materia, & diutius perdurat inuasio. Epileptici in paroxismo nō cōcutiendi.

49 Fugiant etiā,& omninò caueāt, ne, dùm turpitudinē faciei, & distortionē, ac spumā occultare tentant, capite, & facie panno cooperta, respiratione libera impedita, ægros suffocent. Epilepticis caput non cooperiēdum.

50 Caue ne in paroxismo vomitum prouoces;

vidi

Epilepticis vomit' malus.

vidi enim aliquos in inuasione hoc tentátes scriptorum quorundam auctoritate ductos pręcipitem in mortem ægros duxisse; ex violento enim illo motu magis repleto capite, ac concitata materia in cerebro existente ad perfectam obstructionem faciendam deducunt, vnde apoplexia sequi solet.

Epilepticis in paroxismo lignũ ori nõ indendum sed quid aliud.

51 Vt mirificè placet in principio paroxismi ori aliquid,& medijs dentibus indere, vt hians os esse possit, ne lingua intercidatur, spuma educi posit,& palatum re aliqua attenuãte puta mitridatica compositione, castoreo ex aceto, aùt sinapi, aùt succo rutę perfricari possit, ità lignum solidius immittere non ità tutum est, sæpenumerò enim indè excisos dentes vidi. Præstat igitùr sacculum ex corio, vel ex crasiori tela repletum attenuantibus multis,& validioribus quidem, sinapi, euphorbio, castoreo, ruta, aut eius semine, & similibus ità parare, vt illius vices possit supplere; sic enim,& voti nostri compotes reddemur sine illo periculo, & morbo aduersabimur.

In præseruatione ab epilepsia quando ex brachio,& quandò ex talo sãguis mittẽdus.

52 In præseruatione ab hoc morbo hæc sit in secanda vena cautio, si instent accessiones, nisi ex suppressis menstruis, aùt hæmorrhoidibus originem morbus sumat, mittendus erit sanguis ex vena brachij: si verò semel aùt iterùm Vere, vel Autumno superuenire soleãt, aùt hæmorrhoides, aù menses sint suppressi, secanda erit vena in talo.

Epilepticis ex aura eleuata vix mittẽdus sanguis.

53 Si ex aura virulenta aliundè eleuata ad cerebrum morbus fiat, nisi insignis plettora id persuadeat, mitti sanguis non debebit.

Vomitoria in præser-

54 Cùm plerosque videam Aretæo, & Auic duce in præcauenda epilepsia validissimis vti medicamentis purgantibus tùm per vomitum, tùm per secessum, ego longa experientia ductus profi

teor nunquam morbum hunc in quoque per proprium cerebri affectum productum validioribus vomitorijs curatū vidisse; sed ex ijs omnes ad deteriorem statum deductos: valentiora autem per secessum educentia aliquandò profuisse obseruaui, modò non ità frequentèr in vsum ducta fuerint, à frequentiori enim eorum vsu exhaustis spiritibus animalibus apoplexiæ sæpè concitantur. Natione epilepsiæ sēper mala.

55 In confirmata epilepsia per proprium cerebri affectum si quis, derasis capillis, vesicantibus per vniuersum caput vtatur, atque ad periferiam humores virulentos trahat, diutiùs vlcusculis cutim capitis infestantibus relictis, vt per longum tempus serosi illi humores per vlcuscula emanēt, optimè curationem instituet; contumacissimos.n. capitis etiam morbos huiusmodi ratione curatos vidimus. Vesicantia in capite optimum epilepsiæ remediū.

In Apoplexia.

56 QVàmuis excrementis aluo referta non sit euacuandus sanguis per sectam venā, ne ad venas crudi humores trahantur, in apoplexia tamen, cùm ex mora confirmetur morbus quamprimùm secare venam expedit, si abundet sanguis, aùt mixtus sit sanguini humor morbum faciens. Apoplecticis statim mittendus sanguis.

57 Quin si indicatio secandæ venæ adsit, præstabit repetitò id agere; sic enim neque refrigerabitur corpus, aut vires imbecilles reddentur, & id obtinebimus, quod maximè exoptat Aetius, nempè, materiam morbificam commouebimus. Apoplecticis repetito sanguis mittēdus.

58 Concutiatur blandè corpus, perfricetur calidis, & potissimùm brachium, vnde educendus est sanguis, vt, & reuellatur, & attenuetur, qui crassior Apoplecticis concutiendū, & perf i andū est corpus.

sior per se est, & factus ex refrigeratione adhuc crassior facilius effluere possit.

Apoplecticis in secanda vena vulnus fiat amplum.

59 Neq; vulnus angustū fiat, quod aliquib. placet vt motus diutiùs perduret, sed latū fieri debet; nam crassior cū sit sanguis statim quasi restagnat.

Apoplecticis vena frōtis quādo secāda.

60 Venam frontis, aut ponè aures statim ab initio secare quod aliquibus placet, vt quam primùm presto simus, non est conueniens, nisi præcesserit vniuersalis euacuatio saltem per quatuor horas: admitti tamen aliquandò poterit, si plethora non adsit, & aliqua subsis sanguinis copia in capite, quæ tamen duas non admittat sanguinis euacuationes.

Apoplecticis cucurbitulæ quando, & quomodo applicandæ.

61 In cucurbitulis in hoc morbo affigēdis cautio sit, ne parti posteriori thoracis applicentur, ne respiratio impediatur, sed lumbis, brachijs, & scapulis, quin, & occipitio, & iugularibus quandoque venis, sed post alias, & tunc omninò scarificare cutem subiectam expedit.

Apoplecticis ligaturæ quales.

62 In ligaturis dolorificis non diutiùs persistendum, ne pars gangrænam incurrat, sed partes modò stringantur, modò laxētur, præcepto Auic. vt, & maior fiat reuulsio, & motus humoris.

Apoplecticis cauterium in commissura coronali inutile.

63 Cauterium in commissura coronali, quòd laudat Aetius, & alij, non multùm probatur, quòd præsentaneum non sit remedium, multaque alia etiam inuehat incommoda, de quibus aliàs.

Cucurbitula raso capite, vel vesicatoria cōueniunt.

64 Præstat euacuatione facta, neque nimiùm in extimis rubescente parte, cucurbitulam in vertice ponere, & repetere abraso capite, vel validū medicamentum vesicas excitans capiti apponere.

Apoplecticisque quātitas clysterium.

65 In clysmate inijciendo hæc sit animaduersio, si inijciatur primò, vt reuellamus, & per aluum subducamus, ea quantitas erit infundenda, quæ ic

præ-

præstare possit, & hoc ijs obseruatis, quæ aliàs docuimus; si verò, vt intestina mordicantibus, & valentèr excalefacientibus vellicemus, & dolorem incutiamus, in dimidiata quātitate infundendum erit, vt diutiùs retineatur; quòd si diutiùs retentum tormina, & inflammationes in intestinis excitet, balano eliciatur.

66. Vomitus fugiendus, tùm quòd æger in hoc motu se ipsum adiuuare nesciat, tùm quòd, cùm se erigere nequeat, potiùs suffocaretur, tùm quòd in repleto corpore vomitus caput replere soleat. In apoplecticis vomitus fugiendus.

67. Stibij igitùr vsus in hoc morbo potissimùm in paroxismo est fugiendus. Antimoniū fugiendum.

68. Sed valentiora tamen deiectoria exhibenda erunt, vt pauca quantitate assumpta etiam à longinquis attrahere, & educere possint. Purgantia sint ex valētioribus.

69. Sternutamenta, vt maximè ex vsu sunt in hoc morbo, & quidem valentissima, ità nō statim adhibenda, nisi priùs corpus sit inanitum. Sternutatoria quādò administranda.

70. Si caput derasum oleis calidis inungendū sit, cautio sit, vt à leuioribus priùs incipiamus ad valentiora progredientes. In inūctionib. ab imbecilliorib. inchoādū.

71. Vt verò diutiùs hæreant ceræ aliquid semper indendum erit. Oleis cera addenda.

72. In oleis chimica arte in vsum ducendis hęc sit animaduersio, non ijs solis vtendum esse, sed oleis medicatis esse admiscenda, cùm enim ignea substantia constent, in superficie posita statim dissipantur, & in halitus abeunt, nisi aeris, & oleaginosis quasi ligentur, ac coerceantur. Olea stillata in vsum non veniāt sola, sed oleis medicatis mixta.

In Paralysi.

In paralysi quando ab initio purgandum.

73 ETsi monet Auic. quem omnes sequuntur recentiores, in paralysi in principio non esse purgandum, nisi transacta quarta, aut septima, & ne tùnc quidèm validioribus medicamentis, quod etiam à Paulo obseruatum videmus: id tamen mea sententia perpetuam non habet veritatẽ: si enim prima ipsa die accersitus medicus fuerit, dùm nodùm neruis impacta est materia, dùm adhuc in motu est, dùm nodùm crasse facta, præstabit materiam quã primùm, & medicamẽto satisvalido per aluũ subducere. At vbi iam firmata sit, perfectèque obstructionem fecerit, priùs attenuanda erit, & præparanda, quàm euacuetur.

Paralyticis sudorifera inutilia.

74 Maximus committitur error passim à medicis in paralysi curanda, cùm omissis vrinam promouentibus ad ea, & promptiùs accedunt, quæ sudores mouent, decoctum guaiaci, sarzæ parilliæ, & similium, arte etiam per ignea artificia huberiorẽ sudorem proliciẽtes, cùm alioqui docuerit Hipp. in Coacis prænotion. morbum hunc vrinis repẽtẽ multis, & abundè proruptis exolui: sudoribus autem confertim manantibus in deterius ruere: quòd cùm vrina crassiora quoque educantur, per sudores autem tenuiori exoluta crassior magis callescat, crassior reddatur, magis obstruat, atque difficilior reddatur ad motum, & ad euacuationem.

Paralyticis diuretica optima.

Paralyticis olea nimis calida mala.

75 Qua etiam ratione inunctiones non debent fieri ex oleis nimiùm calidis, & siccis, saltem solis: periculũ enim impendet ne materia neruis adhærẽs nimis exsiccetur, & lapidescat: quarè illis semper pinguia misceri debent; vnde etiam vis ignea

illorum

illorum coercebitur ne exhalet, & diutiùs adhęrescent, neque nimiùm exsiccando contumaciorem morbum reddent.

76 Vt in paralysi curanda aliquandò vesicantia post vniuersum corpus euacuatū spatulis, aùt brachijs applicari debent, vt materia à cerebro, & principio spinalis ad externa attracta euacuetur; ità rubificantia solùm post illa, & progressu temporis [Auic. triginta post dies ijs vtitur] spinæ dorsi applicare conuenit, tùm vt reliquias materię extrà vocemus, sanguinemque, & spiritus iterùm in partem reuocemus, vt ea reuiuiscat.

Olea stillata sola inutilia.

77 Cauendum tamen tunc, ne rubificantia eò vsque adhæreant, vt vesicas, aùt pustulas in cute inducant; sic enim spiritus ad partem non reuocarentur, sed dissoluerentur: eò vsque igitur sinapismi, dropacosue cuti adhærere permittendi sunt, quandiù rubida pars pressa digito non albescit, sed rubida perseuerat.

Paralyticis vesicantia vtilia.

Paralyticis rubificātia quādo cōueniant.

78 Cucurbitularum vsum quàm maximè commendat Auic. post expurgàtum corpus, capitibus musculorum partis laborantis applicitarum sine scarificatione, non quidem ad extrahendam materiam morbificam, vt censuit Gētilis, sed ad euocandos spiritus ad partem ferè demortuam: quod vt obtinere possimus, animaduertendum cucurbitulas angusti oris esse debere, cùm multo igne esse applicandas, ac diutiùs non esse permittendum, vt adhæreant, ne dissoluatur quod ab ijs est attràctum.

Rubificantia quousq; cuti adhęrere debeat

Paralyticis cucurbitulæ vbi, quādò, & quatenùs applicandæ.

De Conuulsione.

79 IN spasmo, motu irruentis materiæ cessante, vt cucurbitulæ medijs musculis affixæ, & scarifi-

In spasmo cucurbitulæ quādo, & vbi applicandæ.

rificatæ extractusum sunt; ita cauendum est, ne finibus musculorum, vbi tendones sunt affigantur.

Cucurbitulæ in spasmo quomodo applicandæ.

80 Addit Aretheus in illarum applicatione parcè flammam excitari debere; nàm, quę à labris cucurbitæ fit cõpressio, doloris, cõuulsionisq; auctor esse solet; mollius igit. trahãt, & diutiùs adhæreãt.

Cucurbitulis sublatis pars subiecta fouẽda.

81 Cauendum etiam ne pars subiecta detractis cucurbitulis frigore tentetur, pars enim rarefacta facilè frigido aere admisso rigeret.

Conuulsis partes oẽs calidis fouendæ.

82 Custodiendæ aut etiam quàm maximè ab ambiente frigido partes, quæ calidis balneis proximè immersæ fuerint, quæ perfricatæ, quæ irrigatæ, quæ denique dropacibus, sinapismis, alijsue ingenijs ad ruborem deductæ, aut quouis modo rarefactæ; quòd neruis frigiditas sit inimica, materiemq; conuulsionem facientem crassefaciat.

Conuulsis si sudor superueńit quid agendum.

83 Quapropter etiam superueniente sudore ob doloris vehementiã maximè obseruandũ erit, ne mador ille adhæreat, neue frigescat; sed oĩo abstergendus erit: sed ne meatus aperti frigiditatẽ admittant, neuè effluens sudor virtutem exoluat, calente aliquo oleo partes erunt deliniendæ blandè.

In Melancholia.

Melancholicis purgãtia liquida magis cõueniunt.

84 QVàmuis nõ negandũ sit, in hoc morbo medicamenta, quę exhiberi debent ad euacuandũ humorem, sub quacunq; forma cõcedi posse, verisimũ tñ est si liquida concedantur, multò magis vtilia esse; nec in omnibus vsum pilularum admitti posse ob siccitatem melancholiæ: quãuis cõtumacia materiæ ad eas nos reuocet: nàm robustiùs agunt cõbinata, diutiùsq; in ventriculo hærent, & vehementiùs à capite proiectãt.

85 In missione sanguinis per sectam venam, quàmuis sciam plerosq; Galeni auctoritate innixos hac vti distinctione, vt viribus consentientibus, & morbo magno facto secetur vena, & si ater sanguis effluat, educatur ad debitam quantitatẽ; sin subtilis, & rubens vbi ad tres vncias effluxerit, supprimatur: perpetuò tamen hoc seruandum nõ est; aliquandò enim aliqua data occasione, cùm cœperit morbus is in cerebro optimo sanguine exsiccato, si in vniuerso abundauerit sanguis, & torosæ fuerint venæ, sanguisque in ijs nullam conceperit labem, sed copia solùm peccet, secanda quidẽ erit vena, & sanguis, etiamsi subtilis, & rubens effluat, omninò in debita quantitate erit euacuandus, vt reuellat à capite, & impediatur, quominùs in nigram bilem vertatur, aut melancholescat. Galeni igitur sententia vera erit, vbi non adsint signa veræ plethoræ; tùnc enim pro reuulsione expedit secare venam, & si nigrum effundi viderimus, cũ in venis magnis abundare nigrum sanguinem viderimus, effluere sinemus: sin verò subtilem, & rubrum, sistemus, quòd potiùs aptus sit melancholicum sanguinem in supernis existentem attemperare, & ad benignam naturam reuocare.

Qñ mittẽdus sãguis ijs, & qñ supprimẽdus.

86 Foramen tamen semper amplum sit, vt, si in crassum sanguinem incidamus, promptè effluere possit, neque tumor circà scissuram excitetur.

Sectio venæ in melãcholicis sit ampla.

87 Admonendus etiam est venisecta, vt dissecta vena vinculum aliquantulùm laxet, ne crassioris sanguinis effusio impediatur.

Laxãdum vinculum incisa vena in melãcholicis.

In Epiphora, seu copioso ad oculos humiditatis affluxu.

88 QVamuis, cùm oculi fluxibus humorum tententur, censuerit Gal. tùm 6. aphor. 31. tùm 13. meth. vltimò ab adstringentiũ vsu esse abstinẽdum; in epiphora tamen multò secùs faciẽdum docet potissimùm in principio: cùm enim affluxus humoris sit externus circà orbitam, & in angulis, roborandæ sunt partes illæ adstringentibus, & siccantibus, vt, & materia in intimioribus recipiatur, & ab externa tunica quodam modo repellatur, aut saltem ab ea nõ admittatur, cui aqua ex rubi sumitatibus, ex folijs teneris quercus ex fragris, & similibus, vel compositis, aut ferrata conuenit: at adstringens siccitas nunquam admitti debet, vbi humiditas ad internas tunicas, & intrà corpus oculi affluit: durior enim medicamẽto illo reddita externa tunica, & crassior humor factus contumaciorem, & solutu difficiliorem efficiunt affectum, & sæpè etiam actioni visus non leuẽ afferunt detrimentum.

In epiphora oculorũ adstringentibus vtendũ in principio.

Influxionibus alijs ad oculos abstinẽdũ ab adstringentibus.

89 Notant recentiores viri doctissimi, & post multiplici experientia à me comprobatum est, in glaucis oculis, vbi etiam venæ amplæ conspiciuntur mitioribus remedijs agendum esse, quòd fortasse magis sint peruij.

Glaucis in oculis, & vbi venæ amplæ mitioribus agendum.

90 Masticatorijs, & apophlegmatismis vtendũ est, potiusquàm errhinis: quæ tamen progrediẽte morbo, & frigida affluẽte materia modò validiora non fuerint, in vsum aliquandò venire poterũt: sic enim auersio materiæ fiet à meatibus cantorum oculi ad nasum.

In epiphora errhinis rarò vtendum.

91 A sternutatorijs cujuscunque generis omninò

ninò abſtinendum: impetu enim propulſa materia à cerebro per nares, & per eoſdem meatus ad oculos promouetur, & ab internis, & meatus magis aperiuntur. Sternutatoria in oculorum morbis fugienda.

In Opthalmia.

92 IN muliebris lactis ex huberibus recẽtèr emulcti, aut ſtillati vſu ad demulcendũ vehementiſsimũ oculi dolorẽ, vt principem locũ inter huiuſmodi præſidia ſempèr obtinuit, ità cautio adhibenda, ne eadem lactis portio diutiùs parti adhæreat; ſæpè enim ab ęſtu corrũpitur, & à vehemẽti calore oculi acrimoniã concipit; abſtergẽda igitur blandè erit, aùt nouo lacte aſperſo ſubluenda. Lacte muliebri qua cautione vtendũ in ophtalmia

93 Opij vſus in inflãmatis oculis neq; frequẽs ſit, neque multus; quàmuis enim in eo præualeat refrigerandi vis, cùm tamen amaroris non nihil habeat, ſæpè mordet, & dolorem adauget: quòd ſi ex longiori mora præualẽte frigiditate ſenſus torpeſcit, & ſubinde dolor imminuitur, tũ, & per frigiditatem temperatur æſtus, craſſefacto tamen affluxo humore contumacior redditur morbus, curatuq; difficilior; tùm, & viſus actio hebetior fit, vt etiam Gal. obſeruauit, 5. meth. med. cap. 2. & 2. de compoſ. med. ſecundum loca. In ophtalmia opij vſus neq; frequẽs, neq; multus.

94 Ob quas etiã cauſas reijciebat Gal. 15. meth. med. vltimò ea, quę vehementèr adſtringũt, etiãſi refrigerent, & repellant in inflãmationibus oculorum, vt acaciam, & hypociſtin, ne materia morbifica, quæ eò influxit, exitu prohibeatur. Adſtringẽtia valida in ophtalmia fugiẽda.

95 Et quemadmodùm remedia in hoc morbo lenia, mollia, eſſe debent, ità nullum lentorem habere oportet, ne pertinaciùs adhæreant; neuè ſi Lentorem habentia ophtalmicis incommoda.

pulueisculum aliquem ex pompholyge, cadmia, plumbo adiungamus, arescant, acrimoniamue, vel ex admixtione acris humoris, & calidi asciscant; quarè licèt albumina ouorum diutius conquassata cum aqua rosarum, vel mirthillorum, vel similiũ, ac spuma semèl atq; iterùm detracta maximè omnibus probentur, ac in vsum ducantur, cùm tamen tenacius adhæreant, vt huic incommodo occurramus, soleo ego ouum recens ad duritiẽ quandã excoquere, & detracta flaua parte per expressionẽ ex albo aquam extrahere, & illa vti cum alijs, ac sanè in loco cauo sacchari albi, tuciæ, & aquæ rosarum portione imposita in modum cęmenti per duplicem peciam expressione facta aquã, succum ue extrahere, quo in inflam matis oculis sine molestia, & maximo cum fructu vti soleo.

Albuminis oui vtendi ratio, & cũ qua cautione.

Emplasticis in ophthalmia q̃ vtendum.

96. Non negandum tamen cum Gal. 12. med. 12. emplasticam vim habentia, & refrigerantia in lippitudine conuenire, vt diutius adhæreant, longioriq; tẽpore refrigerãdo repellant, vbi potissimùm aut ophthalmia sit sicca, aut humor effluens tenuis nec adhærens, vbi verò visoidior sit, & mordens superiorem cautionem adhibebimus.

Fœnugræco vtẽdũ in lippitudine non semine.

97. Obseruandũ prætereà Gal. & 13. meth. 12. & 4. de compos. med. secundum loc. c. 2. inter lenientia dolorem in oculorum inflãmatione cum albumine oui, & lacte collocasse decoctũ fęnugręci, id verò plerịq; medici parant ex semine: cùm alioqui id magis sit calidum, quàm conueniat in oculorum inflammatione; cùm calidum in secundo gradu, & siccum in primo posuerit Gal. semen 8. de simpl. med. facul. assumi igitur proparando hoc decocto ad fouendos oculos debebit herba ipsa, & eius folia, alioqui augebitur inflammatio.

98 Qui-

98 Quinimò in illius vsu hæc sit cautio ex Galibidé, ne in vsum ducatur, nisi priùs abluatur diligentèr, ne puluerem admixtum habeat; semina que etiam erunt excutienda: sicque communem errorem euitabimus. Fœnugræcum abluẽdum antè quã decoquatur.

99 Infinita propemodùm remedia, aquas, pulueres, & alia cùm videam, & passim proponi, & scribi: placet illud hic pro cautione adnotare, qd à doctissimo Mercato lib. 1. de inter. morb. curand. cap. 50. scribitur. In oculorum curatione animaduertendum, quamuis plurima præscripta sint remedia, non omnibus, aut plurimis, aut semper esse vtendum; plus enim boni promittunt, quàm præstent; vt ait Gal. scio profectò plures in omnimodã cecitatem deductos esse copia auxiliorum potius, quàm defectu; nequeunt enim oculi, quæ proficua sunt, citrà damnum perferre; nedùm ea quæ inordinatè, & citrà rationem adhibentur. Ophtalmicis paucissima externa auxilia adhibẽda.

100 In suffusione perfecta, quam Cataractam Barbari appellant, curanda, & acu remouẽda cautio hæc adsit, vt nunquam tali curationi manum admoueamus, si tussi æger laboret; si enim acu introducta superuenerit, perforationis periculum impendet: si verò tunicula depressa fuerit ex concussione vehementi dimota recurrit. In cataracta oculi acu remouenda non adsit tussis.

101 Si verò iam depressa sternutamentũ imminere æger persenserit, vnde aut recursus periculũ immineat, aut inflãmationis ĩ oculo; sũmitate digiti dextræ maioris oculi angulo cõpresso, & perfricato periculũ hoc euitabit impedito sternutamẽto. Sternutamento impediente quo impediri possit.

102 Quoniam antè curationem hanc per acum medici sæpiùs, vt periculum faciãt, an satis incrassata sit, & actioni per acum factæ cedere parata sit sine ruptura, digito pupillam comprimunt; Cataracta antè quam acu deprimatur qd. cauẽdum.

cautè id facere debent, ne si valentiùs id faciant, nimis tuniculam attenuent, facilemque reddant ad disruptionem.

Cautiones in arium morbis curandis.

Aurib. inflãmatione laborãtib. repellentia vix conueniunt.

103 IN aurium interna curanda inflammatione à repellentibus, & oxirhodino abstinendum omninò cẽseo; cùm enim internarum cerebri partium repletarum soboles esse soleat materia eò detrusa, si repellatur, ad principem partem remeabit, & delirium quandoq; pariet, aliquandò verò alios cerebri affectus, quod si Gal. 3. de compos. med. secundum loc. repellentia, & oxirhodinum in doloribus aurium, & in inflammationibus earundẽ concedere visus est, id intelligendum potiùs est de phlogosi, quàm de vera inflãmatione; si tamen non magna fuerit, atq; non multam in particula, & cerebro subesse materiã cognouerimus, repellentia aliqua in vsum venire poterunt.

Aurib. remedia applicita actu nõ sint frigida.

104 Qualiacunque tamen hæc fuerint, quæ ad leniendum dolorem, & refrigerandum infundentur, etiamsi æstus maximus in parte fuerit, nunquã frigida applicari debebunt, nã cùm sanguinis sint expertes aures, facilè ad sibi cognatam intemperiem frigidam flecti possunt: tepentia igitùr semper cum Gal. adhibebuntur.

In aurium dolorib. à man frigida insigniter calefacientia in vsum ducenda.

105 Quod si dolores contigerint à frigida materia partem extendente, quæ actu calida sunt, & potentia omninò instillabuntur: sic enim, & frigidã intemperiẽ euincemus, crassam materiam magis discutiemus, & penetrationem adiuuabimus.

106 In tinnitu aurium à lue venerea alioqui natura sua rebelli, & vix sanabili cauti sint medici

neque

neque vehementioribus remedijs vtantur: longa enim experientia obseruaui maiori ex parte, dùm tinnitum huiusmodi nimis obstinatè euincere tētassent, omnimodam surditatē induxisse: si quod autem remediū illi auxilio est, vrina asini, in qua per noctem maduerit lignum guaiacū, & portio Castorei, & mēthastri fasciculus distillata, & auribus instillata, aut per euaporatorium excepta, maximè id præstat; aut oleum Guaiacinum gosipio exceptum, & auribus impositum.

Tinnitui aurium ex morbo gallico valentiora non applicāda.

Tinnitui aurium ex morbo gallico remedium.

De Catarrho.

107 QVàmuis optimè sciā ab aliquibus etiā præstantissimis in arte medica viris catarrho curādo cauteria proponi inurenda ad futuram coronalē; quo loco illi cōmittitur sagittalis, vt, & caput expurgetur ab excrementis, & ab infernis ad superna, & extrà corpus eadem reuellantur: Quoniam tamen vix credi potest crassiora illa excrementa ascendere posse; ascensa verò per suturas permeare: verisimilius autē est externè producta per eas descendere posse, omninò reijcienda, & ab vsu medico repellenda esse videntur; quod enim aliqui sibi fingunt suspendi, intercipiq; materiam, ne ad pectus fluat, ridiculum est: quo modo enim suspendi queat, quod graue est, nullo retinente, ne mente quidem concipi potest, cùm verò hic neque occlusio adsit vasis alicuius, neque deligatio, aut compressio, neque etiam humor intercipi dici potest: at verò neque reuulsio est, cùm nulla ferè sit distantia; neque deriuatio, cùm hæc ad latera fiat: quarè nullus eius erit vsus; At abusus adest: quis enim denudato cranio periculum

Cauteriū in coronali sutura in catarrho pessimum.

culum non cognoſcat? quis aduſto pericranio ſecuritatem pollicebitur? quis inflammationis, & externæ, & internæ periculum non verebitur adu-ſta parte, vbi mēbranæ externæ cum internis per neruos, per fibras, per venas, per arterias iunguntur: At verò ſi experientia agendū eſt, ſcio ob multa pericula viſa doctiſſimos Montanum conſ. 36. pro nobili Veronenſe 143. & 170. Hieronymum Mercurialem in tomo 3. conſiliorum ſæpiùs, & poſt omnes Fabium Pacium in eruditiſſimis commentarijs in lib. meth. med. lib. 5. cap. 13. & in apendice ad lib. 7. omninò genus hoc auxilij deteſtatos fuiſſe. Ego verò liberè affirmare poſſum quadraginta horum annorum ſpacio, quo in magna hac vrbe medicinam facio, nullum ex ijs, quibus cauterium hoc inuſtum eſt, vidiſſe à tali remedio adiutum, ſed aliquos etiam inflammatione in parte excitata eſſe periclitatos: potiſſimùm primis annis iuuentutis meæ; quo tempore aliqui adhuc ex ijs viuebant, qui barbaram ſectantes medicinam frequentiùs genus hoc auxilij in vſum ducebant: ſed ſubſequenti tempore, medicis ſpe ſua fraudatis ſæpiùs, exoleſcere iàm illud, & poſt haberi meritò cœpit.

Catarrho ad pulmones, & thoracē irruēte gargariſmi periculoſi.

108 Vbi ad pulmones, & thoracem, quin, & ad fauces irruit materia, ſiuè tenuis ſit, ſiuè craſſa, gargariſmi nunquam in vſum veniant; ex motu enim attracta materia ſæpè ſuffocationis infert periculum.

Gargariſmata fugiēda repleto thorace.

109 Quin, & vbi partes ſpiritales iàm repletæ ſunt materia craſſa, à gargariſmis abſtinendū; cùm non leuè indè ſuffocationis ſubſit periculum.

Aſthmati aut tabi obnoxij gargariſmata fugiant.

110 Quòd ſi homo tabi, aut aſthmati obnoxius fuerit, idem genus auxilij fugiet.

111 Solùm tunc conuenient, cùm fluens materia acris fuerit, & aùt exulcerationis in partibus gulæ, aùt anginæ periculum impenderit; tuncq; & blandè id erit præstandum, & additis refrigerationi adstringentibus. Gargarismata in catarro quādo conueniant.

112 Quoniam aliquos esse scio, qui vt contumacem, & molestum morbum breui tempore se curare posse ostendant, statim nulla vrgēte necessitate ad sistendum catarrhum accedunt, theriacam nouam, philonium, pilulas de cynoglossa, & similia exhibentes, animaduertendum erit ijs vti eos non debere antè humorum expurgationem, & reuulsionem, & tunc neque facilè ad hæc veniendū, nè incrassata materia, & refrigerata, si diutiùs in cerebro cōtineatur, cerebrales aliquos magni momenti morbos pariat. Ad ea tamen erit veniendū, si grauia vrgeant symptomata, vt si ità effundatur humor in pulmones, vt grauissimā tussim, metum suffocationis, exulcerationis, vel rupturæ venæ acerrima vi afferat; tunc enim misso sanguine, si opus sit, vel etiam ilicò, & antè purgationem sistere licèt hunc effrænem motum. Catarrhi non sisten di narcoticis nisi magna vrgente necessitate.

De Angina.

113 QVoniàm in hoc morbo missionem quidā sanguinis per sectam venam omnes nos cessarium auxilium esse fatentur, sed in loco deligēdo variasse video; alijs ex brachijs semper emittendum censentibus auctoritate Hipp. 4. de vict. acut. 30. & quòd sectis in brachijs nō solū vniuersum corpus propriùs euacuatur, sed simùl etiā nō parùm sanguinis à faucibus reuellitur; alijs ex partibus infernis saphæna, vel ex vena tali; qđ fluentem sanguinem in fluxionis initio non solùm Angina laborātibus quę vena sit secanda

ad contraria loci laborãtis, sed, & fontis transfundentis, & ad distantia regulæ à Gal. traditæ reuellendũ esse ostendant: cùm igitur laborans pars sit collũ; fons autẽ transfundens sit iecur præcipuè sãguinis oficina: si sanguinem miserimus sectis venis in brachio tantũ abest, vt ad contraria sanguinem retrahamus, vt potiùs ad partẽ laborantẽ auocemus: Vena siquidem caua inde lata in duos ramos scinditur læuũ, & dextrũ; qui in iugulares, & axillares diuidũtur: at à iugularibus externis laryngis vasa ortũ ducunt: sanguine igitùr ex venis brachij tracto certum est ad venas iuguli etiam trahi, sicq; potiùs morbũ augeri attracto sanguine ad laborantẽ partẽ: vicinia, & inflãmatione sanguinẽ trahente. In hac controuersia cẽseo. Ego omninò animaduertendũ esse, an corpus maximè affluat sanguine siuè natura, siuè ob anteactam vitã, siuè ex solita aliqua euacuatione suppressa; tùnc enim cẽseo sanguinem, vel ex vena poplitis, vel malleoli esse detrahendum: eadẽ autẽ die vrgente morbo, vel sequenti iecoraria, vel cęphalica erit secanda, & si non cesserit morbus, rubor autẽ adsit faciei, ampliùs etiã veniendum erit ad sectionem venarum, sub lingua. Quos si tanta non premat sanguinis copia, intactis venis inferiorum partium, prę- stare crediderim statim cubiti venas secare; moxq; ad supernas incidendas accedere.

In anginã laborantibus iteranda sanguinis missio.

114 Repetenda autem, & ex brachijs sanguinis missio est, non solùm quòd magis reuellat, minusq; vires debilitet; sed quòd obseruatum sit sæpiùs ad partem laborantem affluxus nouos fieri, aùt parte aliqua, vt onere, quo premitur, leuetur, transfundente, aùt ob dolorem, & calorem laborante parte attrahente.

115 Cùm

115 Cùm autem aliqui ex molestia medicamẽtorum, aùt quòd natura medicamenta abhorreát, facilè medicamenta euomunt, præstat semper potione vti, quàm bolis, aut pilulis: si enim contigerit pilulas, aùt bolos euomi, cùm cõfertim, & magno impetu ad angustias oppressi ab inflammatione transitus propellantur, suffocationis, & strangulationis periculum non leue afferunt. *Anginosis potiones potiùs dãdæ, quã in solida forma.*

116 Qui ad discutiendum in inflammationibus aliarum partium ex arentibus puluisculis parantur sacculi, in angina nunquam in vsum ducantur, quòd densando externam cutim potiùs curationem impediant; humentibus igitur potiùs est agendum. *Anginosis sacculi ex discutiẽtibus mali.*

De Pleuritide.

117 Quàmuis in Pleuritide curanda secta vena maiori ex parte expectanda sit coloris in sanguine mutatio, ex Hipp. & Gal. præcepto 2. acut. 10. modò æger ferre possit: sic .n. & antecedentẽ inflãmationis causam auertemus, & coniunctam amouebimus: id tamen perpetuò aùt in quacunque Pleuritide obseruandum nõ est aliàs enim docuimus seruandum id esse, vbi vena, quæ secatur, proxima est loco affecto: propterea dolore descendente, & infimam thoracis partem occupante talis non expectatur mutatio: nàm tales partes, ait Galenus, nutrimentũ suum hauriunt à vena subcorde: & cordis partes nimiùm inaniremus, antequàm sanguinem inflammationem facientem euacuaremus. *In Pleuritide dolore descendente in sanguinis missione nõ est expectanda coloris mutatio.*

118 Quin ne semper quidèm in Pleuritide partes supernas occupante mitti eòusque sanguis debet, quò coloris in eo fiat mutatio; sæpè enim- *Neq; viribus debilibus.*

dàm

dùm coloris expectamus mutationem, vitales vires cócidũt, nec æger valebit ea è pectore vacuare, quæ aùt resudant, aùt disrupta vomica in pulmones defluxa collecta sunt.

Neq; im pacto parti sanguine.

119 Et euenit etiã vt, etiamsi vitales vires consistant, non expectari possit vlla coloris in sanguine mutatio, si insederit loco firmiter sanguis, & in densiorem membranam insederit.

In Pleuritide fotib. qñ vtendũ, & quibus.

120 Licèt Pleuritidis curationem primò tétandam docuerit Hipp. 2. acut. fomentis, vt, an ijs curari morbus possit, tentemus, & dolor mitescat, id tamen neq; sẽpér, neq; in quauis Pleuritide, aùt in qualibet corporis cõstitutione, aùt quouis fotu præstari potest; si .n. iã morbus auctus est, aùt vehemẽs est inflãmatio, & dolor, æstusue magnus, aut corpus multo sanguine repletum non alio huiusmodi remedio vti licet, quàm aqua repente, ne maior æstus, dolor, aùt affluxus materiæ ad locum fiat.

In Pleuritidis dolore ascendente fotus sint humidi.

121 At magna etiam in ijs fotibus, qui ad demulcendum dolorem in vsum veniunt, adhibendis cautione opus est; si enim ad supernas partes pertingat, & versus clauiculam dolor, cùm, & materia acrior, & maximè calida esse soleat, calidis, & humidis actum potiùs res erit transigẽda: sin ad inferna vergat dolor, qui etiam non adeò pungens esse solet, quiq; non leuem flatuum copiam adiunctam habet sicca etiam in vsum duci poterunt, & sanè commodiùs: attenuant enim magis, exsiccãt, & digerunt; ex humidis autem attenuatur quidẽ materia, sed crassiores flatus ex simili materia excitati non ità commodè discuti solent.

Dolore descendente sicci.

Sacculi fouentes sint leues.

122 Sicci ij fotus vt ex multiplici materia parari solent, ità ea magis præfertur, quæ leuis sit; sic milium cæteris præfert Hipp. panicum, furfures,

ſemina,& flores diſcutientes;ſalis autem etiã portio aliqua ob exſiccationem licèt admiſceri aliquãdo poſſit,minùs tamen illius addendum,quàm ſoleat,tùm ob grauitatem,tùm ob acrimoniam.

123 Quòd ſi ex fotu etiam dolor miteſcat, non proindè tamen ſtatim euictum eſſe morbum cenſendum erit;aut à generoſis remedijs ceſſandum, puta miſione ſanguinis,ſæpè enim ad primum fotus blandimentum miteſcit in phlegmone dolor quòd pars tenſa laxetur,ſed reuiuiſcit mox ardentiùs noua affluxa materia:quarè ſi,&febris,& ſpirandi difficultas etiã perſeuerent,nõ erit cunctandũ;ſed affluẽs materia quãprimùm erit reuellẽda.

Miteſcẽte dolore nõ ſtatim deſiſtendũ a veris remedijs.

124 In hoc morbo maximè pleriq; medicinam profitentur,arcana remedia promunt externa,interna:in externis nullũ cõmitti poſſe errorẽ oẽs ſibi perſuadent,vnguenta ex dialthæa ſubtili, butiro veteri,& cumini puluere parant,alij ex calce, & alijs,cerata,& cataplaſmata; alij ex pice,& reb. alijs quãplurimis calefacientib.cũ ægrotantiũ detrimẽto:cauenda hæc maximè erunt, potiſſimùm in principio:calore.n.fluxiones cõcitant,atq; humores trahunt,alia verò prætereà etiam laxant.

Externis non indiſtinctè vtendum.

125 Obſeruandũ prætereà,quod optimè annotauit Aretæus,ſi poſt deuictum hunc morbũ, paululùm etiã tuſſis ſuperſit, & corporis adſit aliqua caliditas,quæ aliquandò magis infeſtet, quamprimùm dandam eſſe operam, vt, quæ reliqua eſt, materia diſcutiatur;aut enim quæ relinquũtur recidiuas faciũt,aut ad ſuppurationẽ conuertuntur.

In pleuriticis reliquiæ abſumendæ.

126 Non ſunt hoc loco prætereunda præſtantiſſima duo remedia,quæ doloribus ijs lateralibus adeò vtilia eſſe cognoui,vt multos, qui iàm iã ſuffocari videbãtur,ab huiuſmodi periculis exemerim.

Pleuriticorum tria præſtãtiſſima remedia.

Primum est, si post missum sanguinem exhibuerimus tres vncias melli rosſ. solutiui, & tantundem butiri recētis: quòd si etiā progressus fuerit morbus difficilè autem suppuretur, aùt disrupta vomica ægris periculum immineat suffocationis, maximè etiam conferet. In eundē vsum felicitèr vtor quinq; vncijs olei amigdalarum recentis, cū vncia vna mannæ. In eundē vsum duco infrascriptum. Recipe olei oliuarum optimi, & maturi onc. viij. aquę fontis lib. 11. excoquantur simul sine cooperculo in vase terreo vitreato ad consumptionē totius aquæ, & post olei illius onc. vij. dentur, dolorem mitigat, suppurationem adiuuat, aluum blādè mollit, ac non ignescit, aùt in bilem vertitur.

De suppuratione.

In Empiemate non potest materia à medico p aluū expurgari.

127 CVm suppurati ex disrupta vomica vix alia via rectè expurgentur, quàm per tussim, screatu, non multum spei in euacuanda ea materia per aluum reponere debet medicus, quòd ope medici hoc vix fieri possit; præstat id quandoque natura, quæ nobis incompertas vias inuenit, & ad salutem ægri struit: audacis tamen potiùs est officium: cum non per alias vias excerni per aluū possit, quàm per cor, & iecur sibi transitum materia parante; quod periculi plenum negotium semper censui: syncopem enim, dùm per cor transit, inducere poterit: cùm verò etiam hepar attinget, & intestina, & dysenteriam mordaci vi concitabit, & sanguificatrice hepatis facultate læsa hydropem faciet: salubritèr id quandoque à natura tentatum scimus: id Arethæus testatur, & nos in purulento ex Pleuritide iàm iàm ex suffocatione moribundo

do vidimus in magno hoc valetudinario, qui cum oregmone laboraret, & propemodùm strangularetur, sudores iàm frigidi adessent, liuescerēt omnia extrema, potissimùm facies, subito alui fluore superueniente, maxima saniei copia effusa, breui tēpore conualuit: rarò igitur cùm id faciat natura, cū eadē nobis incognitas vias sibi struat, cū prætereà non fit per loca conuenientia, omninò nō erit imitanda à medico; potissimū quia si leuiori purgāte vtemur, noxij nihil euacuabimus, sin validiori, vires imbecilles reddemus; in quibus solis salutis spes posita est, vt, & ferēdo morbo sint idoneę; & materia per tussim screatu expelli satis possit.

128. Per vrinam, licèt quæ in thorace, & pulmonibus cōtinetur materia difficillimè, & minùs tutò educi possit; promouentibus tamen lotium tutò vti possumus, vt saltē materia, quæ in vomica adhuc continetur, quæq;, & denuò colligitur; per vesicam excerni possit: quòd sciamus venam azygos interdùm inseri ramulis arteriæ aortæ; interdum cauæ venæ bifurcatæ ad renes interdum venæ adipali, vel emulgentibus, & propterea frequentior etiam est per vesicam eiusmodi materiæ euacuatio, & proinde etiam imitanda, cum etiam sit per vias conuenientes. Suppuratis diuretica cōuenire possunt, & cur.

129 In vstione, & sectione facienda in Empycis hæc sit cautio, ne à ruptione vomicæ statim fiat, sed cum Hipp. in Coacis prædictionibus differenda erit in decimum quintum diem, vt, & materia coctione vlteriori mitescat magis, qui ab effusione extrà locum, vbi maturauerat, iterū alteretur, & vlteriori coctione melior reddatur, post quem diem, si inustio fienda, omninò maturandum. Placet enim Oribas. 9. synopseos cap. 3. celeritèr eua- Empyci qn vrēdi, aut secādi

cuandā esse, neq; multū cunctandū, ne vires collabascant, in quo casu omninò à tali actione abstinendum est, ne in illud incommodū incidamus, in qd̄ cū certo mortis periculo incurrūt, qui in ascite ad sectionē nunquā veniunt, nisi cęteris remedijs omnibus primùm in vsum ductis, & iàm viribus exhaustis, & morte præ foribus stante.

Suppuratis vomitus periculosus.

130 In suppuratis vomitus plenus est periculi; si enim eodem tēpore vehemens tussis, & excreandi necessitas superueniat; simùlq; euomātur impetu multo ex ventriculo crassiora, vix euitari potest suffocatio, conspirante ad suffocationem, & æsophago, & arteria aspera: tùm præthereà quòd, constrictis musculis abdominis in vomitu, puris copia multa in pectore repleto coarctata, magis in regione venosæ arteriæ compulsa, sæpè cor ità suffocat, vt statim mors subsequatur.

Suppuratis vomitus quomodo prouocādus.

131 Proderit tamen inanem vomitum etiam digito prouocare, non tamen promouere: sic enim à rectis abdominis musculis ab infernis partibus compresso diaphragmate materia paratior faciliùs propelletur.

In Asthmate.

In asthmate attenuantia, & impensè calida mala.

132 CVm maiori ex parte difficultates eæ respirationis à crassa, & viscida materia in spiritalibus partibus contenta producantur, sæpè etiam non leues errores à medicis committi solent, dùm illam præparantes ad euacuationem attenuantibus valentioribus vtuntur, & impensè calidis; exhausta enim sæpenumerò parte tenuiori, crassescunt nimiùm reliquæ, & morbum reddunt incurabilem.

133 Quin

133 Quin, quòd quandóq; ex nimia arefactione pulmonum fiat, coarctatis, & quasi in globum ductis pulmonum alis, magna diligentia adhibēda erit, ne, dùm attenuare, abstergere, & incidere materiam, quæ vt plurimùm anhelationem producere solet, tentamus, siccitate in parte adaucta, ægrum in mortem præcipitem agamus. Asthmaticis sicca fugienda.

134 Vtinam promouentia tutò in hoc morbi genere in vsum duci non possunt, potissimùm si valida fuerint; sæpè enim euacuatis tenuibus partibus, quæ supersunt crassiores redditæ difficiliorem reddunt curationem. Asthmaticis diuretica mala.

135 Quàmuis, quæ in thorace continetur materia vix medicamento purgante euacuari possit; quoniam tamen maiori ex parte aliundè potissimùm à capite effluit, & suffocationem auget, optimum erit medicamentis antecedentem illam materiam, vbi præparata fuerit, euacuare, at id in magno paroxismo præstare periculi plenum est negotium, ne aùt superueniente vomitu æger suffocetur, aùt deiectis viribus vitalibus, animalis, quæ per tussim excernit succumbat. Asthmaticis purgātia quomodo in vsū ducenda.

136 A vomitorijs potissimùm in vehementi suffocatione abstinendum erit; quidquid dicat Rasis; imminet enim periculum suffocationis absolutæ: mirum enim in modum nisus ille pectus affligit, metusq; adest, ne materia in æsophagum adducta asperam arteriam opprimat. Asthmaticis vomitus malus.

137 Ius galli veteris ex agarico, sena, cgnico, adianto, marrubio, hysopo, passulis, seminibus discutientibus, quod passim paratur; & à Mauritanis primò in hoc morbo, & colicis doloribus adeò commendatur, quodq; ab antiquis, & recentibus pracmaticis passim vsurpatur, quòd experientiæ Asthmaticis ius galli veteris malum, & cur.

non correſpondeat, & rationi aduerſetur, tanquã noxium reijciendum eſt: cùm enim ſæpiùs in magna hac vrbe à doctiſsimis medicis in vſum ductum cernerẽ, potiſsimùm ex deſcriptione Benedicti Fauentini in Empirica, cùm, & ego aliquotiès, irrito ſucceſſu, in huiuſmodi morbis exhibuiſſem, cur fruſtraremur noſtro fine indagare cępi; atque ob multas rationes obeſſe ſæpiùs, prodeſſe vix vnquam mihi perſuaſi, ex longa enim ebullitione nitroſæ illæ partes, quibus maximè prodeſſe jus illud galli veteris crediderunt, tanquam terreſtres ſubſident, atque in percolatione reijciuntur; viſcidæ autem, glutinoſæ, craſſæ, tùm, & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, muſculoſis denique, & neruoſis partibus promanantes maximè remanent, vndè non ſolùm non adiuuabit materiæ ex pectore excretionem, ſed craſsiore, & viſcidiore materia, & antecedẽte, & coniuncta reddita contumaciorem, magiſq; rebellem ad excreãdum reddet: quod ſi non iuris ſubſtantiam, ſed quę illi incoquuntur conſideremus, ne ſic quidẽ in huiuſmodi morbo cum multa pituitæ copia conueniet, quæ enim prò ſoluenda aluo induntur agaricus, ſena, ſemina, cartami, omnino, cùm paucisſimam admittant ebullitionem, vim omnẽ ſoluẽdi amittunt, ex longa ebullitione igneis partibus diſſolutis; quæ verò attenuantia etiam adduntur, vt capillus veneris, & alia, cũ in ſuperficie vires ſuas ſortita ſint, ex eadẽ illas amittunt: alia verò, vt origanum, botris, farfara ex longa ebullitione putrilaginoſa redduntur, atque omninò exoluuntur.

Sudorem mouentia in Aſthma

138 Sudorifera in hoc morbi genere, qualia ſent decocta Guaiaci, chinæ, ſarzæ pariliæ, ſaſſafras, vt concedi poſſunt in aſtmate ad abſumendam

dam materiam antecedentem, quin, & coniunctam, ità maximè cauendum est, ne ingruente magna suffocatione in vsum veniāt: suffocantur enim magis ægri, & aucta necessitate spirandi, quandòque magna sequuntur pericula, & venarū in pulmonibus disruptiones, quin, & mors ipsa.

ticis quomodo, & qñ conueniant, & qñ non.

139 Cùm tamen exficcāti facultate insigni polleant hæc, nunquam in vsum venire debent, nisi admixtis ijs, quæ dulcore, & asperæ arteriæ possint blandiri, & humores in pectore, & pulmonibus contentos ad excretionem magis paratos reddere.

Asthmaticis sudorifera in vsū nō veniāt fine dulcibus.

140 In paroxismo ne medicamento purgante vtantur medici, ne irruens materia attracta vi medicamenti non ad ventriculum, sed ad locum imbecilliorem, & solitum subitò ægrum interimat suffocando.

In paroxismo Asthmatis medicamētū purgāsnō est propinandum.

141 Sic quoq; eodem tempore non est siccandum, ne suffocetur æger; blandiendum enim potius eo tempore teste Gal. quàm curandum.

In Asthmate blādiēdum ęgro in paroxismo.

142 Quin ne clysteribus quidem tunc locus est neque enim prostratis inijci potest citrà suffocationis periculum.

In paroxismo asthmatis ne clysterib. quidē vtēdū.

143 Vomitus etiam, vt diximus, eo tempore euitandus; neque enim materia in spiritalibus côtenta euacuabitur, sed quæ in ventriculo: quæ cùm per æsophagum vi expellitur, ità arteriam asperā comprimit, vt suffocet.

Nec vomitu vtēdū.

144 Eodem tempore supinus vitetur decubitus, nam, vt ait Arethæus, strangulationis periculum affert.

Non stet supinus.

145 Fricatio etiam pectoris eodem tempore omninò fugienda.

Nō fricandū pectus.

146 Quin ne fouendum quidem pectus spon-

Nec fouēdū pectus.

gijs cũ laxãtibus;calor enim ille, sæpè flatib. excitatis,& symptoma auget, & quandoq; suffocat.

In Asmate sæpe mutanda medicamenta.

147 Quãuis in omnibus ferè morbis illud Hipp. verissimum sit, non esse mutanda benè instituta remedia stante eo,quod ab initio visum est; in hoc tamen,communi omnium scribentium opinione,quamuis ad eundem scopum spectantibus eadem seruanda sit intentio, varianda tamen erunt remedia.

De sputo sanguinis.

In sputo sanguinis quæ venæ secandæ. Sanguinis sputo ex retētis mēsibus quæ venæ secandæ. Secta vena in talo in sputo sanguinis a stā tim esse sanguinē detrahendum. Sanguinē reiectāti bus cucurbitula parti affixa quãdo cōuenit.

148 CVm in sanguinis per tussim reiectatione soleant medici statim optimo consilio ad missionem sanguinis per sectam venã in brachio potissimũ dextro ex iecoraria recurrere,animaduertendum sæpenumerò id in mulieribus euenire ex suppressis menstruis purgamentis, aut alia cessante euacuatione,quæ per hæmorrhoidas; & in eo casu si sanguinem ex brachij venis extrahemus,pessimè nostro ęgrotanti erit consultum;potius enim fluxioni addemus occasionem,ad superiora ratione vacui sanguinem attrahentes: præstabit igitur,secta vena in talo,ad inferna retrahere sanguinem, mox repetitis vicibus ex brachio etiam conueniet eundem corriuare.

149 Sed vt in reliquis occasionibus in hoc morbo, dùm ex venis brachij sanguinem euacuantes repetitis vicibus, & in non multa quantitate id præstamus,ità dum ex talo sanguinem ob eas causas detrahimus,copiosè,& affatim id pręstabimus vt vera fiat reuulsio.

150 Conantur aliqui in sanguinis per os reiectatione cucurbitulis,aut illũ ad loca,vnde effluit, reuo-

reuocare,aut in iisdem retinere fęlici interdùm, successu,aliquàdò cum ęgrorum calamitate,proptereà distinctione opus est: nàm si ab externa aliqua causa in his partibus vas fuerit disruptum, indeque per os sanguis reiectetur, si cucurbitula fluxum retinebimus,phlegmonem in parte sinè dubio concitabimus,quòd si non roso, aùt disrupto vase,sed recluso id fiat,tutò cucurbitulæ tunc admoueri parti poterunt .

151 Cauendũ maximè ne,quod pleriq; faciũt, à reiecto sanguine per disruptam venam glutinãtibus statim vtamur; vt enim hoc aliquandò confert,si effusus à vena sanguis in pulmones,aùt thoracẽ per tussim sit totus euacuatus: ità si illius portio adhuc conclusa,& fluitans remaneat circà pulmones, tantùm abest vt glutinãtia iuuare possint, vt potiùs ægrum præcipitem ducant in mortem: viscidiorem enim reddunt sanguinem,& crassiorem,sicq; ineptum magis reddunt ad excretionẽ, vnde suffocationes, anhelitus interceptiones, febres vehementissimæ, inflammationes partis laborantis,& subinde mors:grumi igitur priùs erũt incidendi,& excernẽdi, & tunc glutinantium vsus erit ineundus. Glutinantia in sanguinis spũto quãdo cõueniãt.

152 Quod de glutinantibus dictum est, ad exsiccantia,& adstringentia omninò etiam erit deducendũ. Videas enim plerosq; statim ac inspuentem sanguinem incidunt, non etiam benè perspecto vero loco laborante, an thorax, & pulmones illum per se euomant,an à capite ad spiritalia loca sanguis feratur,neq; grumi adhuc adhæreant, & an sanguis adhùc ibi fluitet,adstringentia, & quidem valentiora iniungere,& etiam lambendo propinare,vnde lethales suffocationes oboriũtur. In sputo sanguinis adstringẽtia quãdo vtilia, & quãdo nõ.

153 Præ-

Adstringẽtia suspecta in sputo sanguinis cum febre.

153 Præsente febre vehemente in adstringentibus,& agglutinantibus temperati esse debemus, potissimùm si aut ab inflãmatione, aùt etiã independens sit:non minùs enim ex ea imminet periculum,quàm ex sanguinis eruptione.

In sputo sanguinis ex acri humore statim purgandum.

154 Vbi ab erosione vasis,vel etiã apertione ex acriori sanguine,ac bile referto sanguinis fiat reiectatio, purgandus ab initio statim erit biliosus ille humor,ne,dùm attẽperare illũ priùs tentauerimus,copia sua,& acerrima qualitate perfectum producat symptoma;neq; enim putrefactus est,vt coctione indigeat,&,cùm tenuis sit, medicamentorum attractioni facillimè cedit.

In sputo sanguinis valida medicamẽta fugienda.

155 Medicamenta tamen non sint valentiora, quòd ea calida cùm sint, acrimoniam in humoribus adaugeant; & valida motione potiùs fluxionẽ concitent:hinc, quæ scammonium continent, fugienda erunt, non solùm ob eam causam, sed etiã quòd venas aperiant.

Aloes sanguinẽ reiectantib. mala.

156 Qua etiam ratione, & aloes, & ex eo parata medicamenta in vsum duci non poterunt, & quòd venarum ora aperiant, & acriora sint, quàm par sit.

Rhabarbarũ in sputo sanguinis suspectum.

157 Quinimò rhabarbarum aliquandò in hoc symptomate noxium esse solet; cùm enim igneis suis partibus altiùs se se insinuet, & sanguini misceatur,quod vel ex locio impẽsè flauo ab eius assumptione perspicuè colligitur,vbi fortè non prò ratione bilis educatur,acutior,& calidior sanguis redditus morbũ magis acuet,& deteriorẽ reddet.

In sputo sanguinis quãdo valentèr siccantibus vtendum.

158 In sputo sanguinis ex vasis,aùt pulmonum erosione illud maximè animaduertendũ, an plùs sanguinis expuatur an puris: si enim plurimùm sanguinis,adstringentibus maximè res erit agenda:

da: sin verò multùm puris, & parùm sanguinis excernatur, potentèr siccantibus erit vtendum citrà multam adstrictionem, alioqui pus perdit pulmones, sic Gal. 5. meth. 6. solis Trochiscis Andronis Polyide, vel ex carta combusta vtebatur: Vndè, & cùm pus merum excernitur, solis similibus Trochiscis vtemur.

159 Non placet eorum sententia, qui Themisonis, & Thessali sententiam sequentes in rupto, vel aperto vase sincerum acetum ad sorbendum, & lambendum concedunt, vt aùt adstringant, aùt grumosum sanguinem incidant: certissima enim vtentibus illo sincero imminet pernicies; partes etenim certissimè exasperat, ac vbi per asperam arteriam transit, tussim excitat, vndè nouum fluorem promouet: dulcorandum igitùr erit, aùt melle, aùt saccharo, atque sic in vsum ducendum. Aceti solius vsus in sputo sanguinis suspectus.

160 In Topicis adhibendis placet Tralliani consilium, vt emplastra frequentèr mutentur, ne incalescant; id enim inquit, sanguinem eò vocat, propterea irrigationes potiùs placent. In sputo sanguinis Topica sępiùs mutanda.

161 Frigidissima tamen actu hæc esse non debent: præterquàm enim quòd talia omnia pectori inimica esse censuit doctissimus senex, si externæ etiam partes rubrę, & calentes fuerint, sanguinem ad interna propellendo fluorē concitabunt. Frigidissima actuesso non debent, quæ thoraci applicantur.

162 Quàmuis quæ valentèr adstringunt, & exsiccant vrgente morbo maximè commendentur; cautè tamen etiam hac in re agendum est, & incrassantia erunt admiscenda; vt amylum, far, & lac; quod immoderatus siccantium vsus tussim excitet contumacem, sed inanem, vndè aùt noua fluxio sanguinis promouetur, aut venæ magis lacerantur. Siccātia valenter in sputo sanguinis emplastricis admiscēda

De

De Phthysi.

In phthisi à lacte assũpto dormiendum.

163 CVm inter omnia præsidia, quæ in phthisi in vsum veniunt, lac primũ sibi locũ vendicet, vt multa de specie lactis, de quantitate, de tẽpore, de modo, ac mixtione optimè à Gal. 5. & 7. meth. med. proposita, & recentioribus plerisq; recipienda, & cõmendanda iudico, ità illud, quod ab omnibus ferè recentioribus additur, nusquam tamen à Gal. traditũ, nõ recipio, vt à lacte assumpto non dormiant ægri: cùm enim per quinq; horas antè cibum velint exhibendũ esse ægris lac, si sõnus inhibeatur, & præstantissimo auxilio tabidi destituentur, sõno nempè matutino, potissimùm, cũ exsiccati sæpè noctes insomnes ducere soleant, aut ob tussim molestã somnus impediatur, si etiã eo tẽpore à somno arceamus, & siccitatem augebimus, & vires vitales imminuemus; per somnũ autẽ, & vires instaurabimus, & corpus siccatum humectabimus, & coctionem lactis in ventriculo accelerabimus. Neq; enim valet ratio Mercurialis, quòd somno maiores fiant euaporationes; quòd in tabe, siuè hectica febre, siuè catharro, & pulmonis vlcere blanda illa euaporatio lactis maximè ad somnum maiori ex parte deperditum conferat; in verã autem phthisi cum distillatione acri, & salsuginosa, & vlcere pulmonis temperata hæc euaporatio vtilis erit, ac acriorum exhalationum calorem tẽperabit: plùsq; vtilitatis somnus ille cõferet tussim cohibẽdo, quã damni euaporando; maximè cùm tussis concussione lactis concoctio impediatur.

In phthisi blandè aluus mollienda.

164 Cùm phthisi consumptis, si alui fluor superue-

peruenerit, lethale sit, maxima cautione vtendum est, si in ijs aluus non deijciat, in vsu subducentiũ; blandè.n.omninò agendũ, neq; cassiam, prunorũ dulciũ decoctũ, mannã, mel violatũ, aut ad summum mel rosatũ solutiuũ transcendere debemus.

De Tussi.

165 QVòd scriptũ sit ab aliquib. & doctis quidẽ viris, esuriat, sitiat, vigilet, qui rheumata curat; in curanda tussi, quàmplures ægrotantes vigilijs macerant, vt fluxiones impediant, pessimo sanè consilio: vt enim superfluum somnum cerebrum nimis replere concedimus, ita immoderatas vigilias multò maiora incommoda afferre experimur; potissimùm cùm per eas vitales vires corruant, quæ in huiusmodi morbo maximè necessariæ sunt: vigilandũ sanè est, cũ à cerebro adeò affluit materia, vt subitę suffocationis periculũ immineat, & tandiù vigilandum, quandiù tale imminet periculum: secùs in tussi moderata; dormiendum enim vt concoquantur humores, & quiete pectus firmetur; si enim Galen. 1. de hum. cap. 28. vt citat Rabi Moyses 23. sect. aphor. scribit tussim, sternutationem, & singultũ curari aliquandò, cùm homo sustinet, atq; se se ab ijs, quantùm fieri potest motibus efficiendis abstinet, [quoniam cùm motus iste fiat à voluntate, sed irritata, potest quis interdùm volens non tussire,] cur etiã somnum non commendabimus, in quo omnes sistuntur fluxiones, & tussis quasi suspenditur? In tussi quomodo vigilandũ, & quandò.

166 In vsu pilularum in tussi ad euacuandam materiã in capite existentẽ non placet aliquorum sententia, intèr quos fuit doctissimus Mercurialis, Pilulę in tussi malè post cœnã dantur.

qui

qui voluerunt eas exhibēdas esse per quatuor, aùt quinq; horas post cęnā: quandò vētriculus nondū, vt ait Mercur. ex toto vacuus est, qm̄ tunc magis supernatāt, & facultatem mittunt in pulmones, & asperā arteriam. Cùm è contra illud certissimùm sit ex hoc modo exhibitionis multa sequi incommoda; nā aùt cū cibo citiùs subducentur ad intestina, quàm oporteat, aùt sanè semicōcoctū cibū deducent ad inferna, aùt omniū fiet confusio quare præstat aùt incęnatum illas sumere, aùt sanè summo mane ieiuno, & vacuo ventriculo deuorare, procurato somno per vnam, aùt alteram horam.

De cordis palpitatione.

In cordis palpitatio ne quādo, & quatenùs sāguis mittēdus.

167 IN grauissimo hoc morbo curando cauendū maximè, ne Gal. verbis 5. de loc. affect. 2. vbi asserit omnes, qui passi sunt palpitationem cordis à sectione venæ iuuamentum accepisse; quem secutus Auic. 1. Tertij tract. 1. cap. 7. in omni cordis morbo, scribens, vtilem esse sanguinis missionem, quispiam adductus in omni cordis palpitatione sanguinem per sectam venam euacuet; neque enim in omni, neque semper Galen. sectione venæ vtendum ibi cēsuit; sed omnes, quibus subitò, cùm sani essent, sinè vllo alio accidente cordis palpitatio superuenit, sanguinis eductionem iuuasse: hos verò, quòd integra, & inculpata valetudine fruerentur, à sanguinis copia forsan, & calidioris, in eum morbum incidisse mihi sit verisimile: quod quilibet etiam ex Gal. 2. de causis pulf. cap. 2. colligere poterit, cùm dicit; Accidit etiam pulsuum inæqualitas interim ex sanguinis copia; qui aùt in venas, aùt arterias ipsas sit infusus; atq;

hæc

hæc quidem sanguinis missione sedatur facillimè hactenùs Gal. Causa est, quia copia illa in venis arterias illis vicinas præmit, & coarctat; quæ si venæ sectione tollatur, tumorem, extensionéue venarũ tollit, locumq; subindè dat ad motũ arterijs; vndè verissimũ est, cuicumq; cordis palpitationi ex humorum copia in venis existentiũ optimum esse præsidiũ sanguinis per venã detractionẽ; quod cõfirmauit etiam Gal. lib. de venę sect. aduersus Erasistratęos c. 4. quemadmodũ etiam, si aut æstuatio, feruorue sanguinis, siuè erysipelas, aùt cor ipsum tentare aggressus sit, aùt etiam venas, arteriasque vicinas inuadens, & palpitationẽ inducens ad hoc auxilium aggrediendum nos inuitat. Pręcepit hoc Gal. 13. meth. cap. 11. & lib. aduersus Erasistratęos c. 8. At vt hæc verissima sunt, ità asserendum est, in vera illa cordis palpitatione, quę illi cum alijs particulis cõmunis est, quæq; morbificæ solius causæ soboles est, nõ conferente facultate, quę maiori ex parte ex flatu est, diminuto calore; tùm etiã in non vera, quę cordis ꝓpria est, si vel ex frigido humore, qualẽ describit Hipp. vel si alio lib de sacro morbo, cùm scribit: si porrò ad cor progressum fecerit affluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & corpora corrumpuntur, aliqui etiã curui fiunt; cùm enim descenderit pituita frigida ad pulmonẽ, aut ad cor, perfrigeratur sanguis, venæ autem violenter perfrigeratæ ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat, nullo modo sãguinis missionẽ conuenire: quin ne tunc quidem sanguinis per sectam venam euacuatione vtendum est, cùm cordis palpitatio à virulenta materia cor impetente fit, aùt à vapore, fuligineue venenosa. Quòd si Auic. in omnibus cordis affectibus venę sectionem

vtilem

vtilem esse dixit, nō propterea tamen in omnibus causis euincendis morborum cordis vtilem esse pronunciauit, sic etiam in palpitatione conueniet, at non semper, neque in quacunque palpitationis causa commendanda.

In palpitatione cordis vbi in sanguinis abundātia mittendus sit sanguis quę cautio adhibēda.

168 *Sed illud* in euacuando sanguine per sectā venā maximè animaduertendū, si maximā in corpore laborantis hoc morbo subesse sanguinis, & humorū abundantiā cognouerimus, quæ non tantùm vires præmat, sed & ipsa quoq; vasa distēdat, tutò nos ad illud auxilium descendere non posse, nisi sanguinis motum cor versus abundè proficiscentis simul compescamus, ac ab ipso corde reuellamus: cùm enim cubiti vena, quę secanda est, ab axillari, axillaris autem non longè ab ascendentis venæ cauæ ramo proficiscatur, vnde in cor ramus insignis coronarius diuaricatur, abundantiorē sāguinis copiam ex vena caua hauriri continget; ex qua quidē re fiet, vt plurimus sanguis cor versus iter arripiat, sicque cordis viscus magis suffocabit, ne igitur in hoc incommodū incidamus, eo ipso tempore, quo in brachio vena tū detur, vtrisq; hypochondrijs optimum erit cucurbitulas affigere dextro quidē, quòd indè vena caua exoriatur, sinistro autē, quòd illic plurimæ terminentur arterię, quæ spirituosum à corde sanguinē reuellere poterunt: sic enim fiet, vt quæ iam inuasura erat cor sanguinis copia, cucurbitulis admotis reuellatur, quæ verò influxit, vena secta exhauriatur.

Cucurbitulæ in palpitatione cordis qn̄ applicandæ.

169 Quòd si humoris, & sanguinis tanta non adfuerit copia, aut sola sufficiet sanguinis per sectam venam euacuatio, aùt sanè post illam applicari poterunt.

170 At vbi insignis adfuerit sanguinis abundantia,

dantia,in vtriusque brachij cubito venam aperire vtilissimum erit, si verò non adeò magna fuerit, sinistri tantùm sufficiet sectio.

In palpitatione cordis quę vena secãda.

171 Quòd si, ne sic quidèm affectus cessauerit, arteriosum,& spiritibus plenum subtilissimum in arterijs potiùs abundare iudicabimus; & tunc cum Gal. de cur. rat. per sang. miss. 22. sectione arteriarum opus erit.

Arteriotomia in cordis affectibus quãdo conuenit.

172 Sed in eo casu non magnas,sed exiles potiùs eligemus secandas, quales sunt eæ, quæ per digitos excurrunt: licèt.n. paruæ sint, maximũ tamẽ iuuamentum afferunt; atq; faciliùs inducta cicatrice sine aneurismatis periculo coalescunt.

Arteriæ quę secandæ in cordis palpitatione.

173 Cucurbitulas scarificatas dorso affixas cordis palpitationem curare scribit Rases 7. continẽtis. At Auic. 4. fen. primi Doct. 5. cap. de cucurbitulis, easdem dorso applicatas aliqua quidèm bona facere scribit, sed, & ventriculum lædere, & cordis tremorem inducere: si tamen cautio adhibeatur, vtrunque optimè obseruasse dicemus, quidquid dicat Mercurialis noster in sua Praxi capit. proprio, cùm sciamus peritum Medicum nunquã repleto corpore cucurbitulas antè totius expurgationẽ applicaturũ. Distinctione igit̃ potius alia opꝰ est; nam si ex humoribus palpitatio cordis proueniat, si dorso è regione cordis, vt plerique faciunt, cucurbitulæ applicentur, id in manifestam ægri perniciem fiet: augetur enim circà cor sanguinis copia ob calorem, & dolorem, docebat enim Galen. 11. meth. 17. vbi in ijs sit plethora non magis ex pulmone in pectus aliquam excrementi partem transferri, quàm ex toto corpore in vtrumque. At vbi palpitationis cordis flatus fuerint in causa, euacuata materia, vndè eleuantur,

Cucurbitulæ dorso affixæ in affectibus cordis quãdo prosint.

M tur,

tur, cucurbitularum applicatio dorso, è regione cordis præstantissimum erit remedium. Quinimmò applicari etiam commodè poterunt, vbi cum flatu frigidus quispiam humor coniunctus fuerit; nam ventosus spiritus admota cucurbitula digeretur; qui verò reliquus est humor, faciliùs euacuatione detrudetur.

In flatibus cordis prouidendum flatibus ventriculi.

174 Flatibus etiam cordis palpitationem inducentibus semper humorum, & in ventriculo, & intestinis, & flatuum ibidem collectorum maximè habenda est ratio, atque ij, indè subducendi; quod ijs inanitis sæpissimè solutos etiam eos obseruauerimus, qui circà cor obuersabantur.

In palpitatione cordis ex flatibus, externis calidis non esse vtendũ præsẽte materia.

175 Fugiendum verò quàm maximè illud, de quo nos Gal. 12. meth. vltimo admonuit, si adhùc in ijs partibus succi, ex quibus flatus eleuantur cõtinebuntur, à nulla re magis esse metuendũ, quàm à calore, quòd eos colliquet, atque in flatum vertat, sed digerere non valeat; crassa enim, & glutinosa dùm calefiunt, flatuosum spiritum gignere solent, Galen. teste ibidem.

Repellẽtia dum mittitur sãguis, cordi applicanda.

176 Vbi ad cor aùt efferuescens sanguis, aùt bilis affluat, vt phlegmones, vel erysipelatis periculum adsit, quibus in corde productis desperata omninò salus esse solet, statim à sanguine misso, vel dùm mittitur, circa cordis regionem repellentia adhibere cõuenit; quæ quamuis in morbis pectoris omninò fugiẽda esse constitutum sit; in hac tamen affectione, cum ad quamcunq; partẽ materia fluens repellatur, ea sit ignobilior corde, nec inde adeò subito mors immineat, nulla interposita mora applicanda sunt.

Corde laborãte ex crassis humoribus diuretica, & sudorifera non cõueniunt.

177 Vbi ex crasso sanguine cor huiusmodi morbis laborat à diureticis, & sudoriferis erit abstinen-

ſtinendum; nàm hæc exhauriunt ſerum ſanguinis, & ſanguinem craſſiorem reddunt.

178 Verùm ſi aquoſus humor, & ſeroſus morbum illum producat, nihil eſt, quod faciliùs vim huius morbi poſſit euincere. Si ex ſeroſis optima ſunt.

179 In flatulenta palpitatione vehementèr reſoluentia damnanda ſunt, nàm ſpiritus vitales nimis exhauriunt; quòd ſi in vſum ea ducere neceſſitas cogat, adſtringentia aliqua erunt admiſcenda. Diſcutientibus flatus in cordis palpitatione miſcendæ ſub adſtringẽtia.

LVDOVICI SEPTALII MEDIOLANENSIS,

ANIMADVERSIONVM, & cautionum Medicarum, Liber Septimus, comprehendens eas,

Quæ in reliquis à spiritalium partium morbis sunt obseruanda.

De dolore ventriculi.

Dolēte vētriculo ob inflammationē purgantia fugienda.

Quæ evacuantia in vsum ducenda.

Rhabarbarum in dolore vētriculi inflāmatorio fugiendum.

1 IN Inflāmatorio dolore inflāmationē partis, aūt Erysipelatosum affectū insequente genus omne medicamenti purgantis fugiendū erit, nisi simùl affluxā ad ventriculū bilē cognouerimus; in quo casu purgātia omnia euitabimus ob innatā caliditatem, & ne nouæ fluxioni ad partem iam dolore laborantem detur occasio, concedemus tamen lenientia, abstergentia cū refrigeratione aliqua: tamarindi, serum, syrupus violatus, & similia concedi poterunt.

2 Rhabarbarum multis in hōc familiare omninò fugiēdūm, nam, & igneis qualitatibus nocet, & biliosi humoris affluxum solet concitare.

3 Opium, & opiata licèt in omnibus ventri-

culi affectibus fugienda sint: vrgente tamen dolore inflammatorio cũ lenientibus ea admisceri in pauca quantitate possunt; sic enim neq; actionem impedient, dolori succurrent, & intemperiem imminuent: etenim sic Gal. de compos. med. secundum loc. circà medium, examinans medicamentum quoddam Asclepiadis ad stomaticos, quod recipit plura medicamenta, & intèr hæc aloem, & opium, reddensq; vtriusq; rationẽ inquit, aloem viciatos humores expurgare, & infernè per aluum euacuare: opium verò sensum obstupefaciẽdo mitigare molestiam ortam ex acrimonia humorum: erat tñ opij ad reliqua medicamenta dosis vnius ad vigintiquatuor; quam etiam non improbat.

Opiata in dolore vẽtriculi inflammatorio quãdo cõcedẽda.

4 In inflammatorio dolore ventriculi, aût incipiente Erysipelate aquæ frigidę potum, aût frigidi applicationem, vt conuenire aliquandò concedimus, itâ id faciendum ab initio maximè censemus; affluxa enim materia, si frigida exhiberetur, morbus curatu difficilior redderetur.

Vẽtriculo dolente ob inflam mationẽ frigidę potus & extra appositio qñ conueniat.

5 In doloribus autem ventriculi, & in testinorũ, à frigida materia, aût à flatu ex ea genito, si contumaces fuerint, & multa subsit materia hiera licèt à Gal. cõmendetur, & à plerisq; medicis, quoniam tamen tardissimè operatur, ac sæpè dùm ob viscidã materiã tunicis ventriculi adhæret, attenuata, & in halitus conuersa materia ventrẽ distendit, & dolorẽ auget, necessarium esse cẽseo medicamentũ aliquod purgans admiscere, quod, & materiem adiuuet subducere, atq; hieręvim intendat, vt diaphænicũ, electuariũ elescoph, & similia; neq; multũ dubitandũ est, ne ad partem laborantẽ fiat multus materiæ affluxus; cùm enim tã multa adsit crassa, & viscida materia vim omnium medicamentorum.

Ventriculi in dolore ex frigida, & crassa materia hieræ aliquod medicamentũ purgãs miscendum.

totũ hebetat, & impediti ne à longinquis trahat, materiã autẽ etiã in eo existentem, & attractam, quamprimùm subducat, ità vt minima ventriculo noxa inferatur ex affluxu materiæ, vtilitas verò maxima ex causæ morbificæ euacuatione, potissimùm sedato dolore.

De ventriculi imbecillitate ex frigida intemperie.

Puelli ventriculo applicãdi ne somnũ interrũpant.

6 IN puelli bonæ constitutionis, aùt catelli per pinguis applicatione regioni ventriculi prima hæc sit animaduersio, quòd, cùm in tarda coctione ex frigida intemperie, nihil sit quod magis coctionem adiuuet, quàm longus, & nõ interruptus somnus, animaduertant patientes, ne ex inquietis sit puer, qui ex assiduo motu somnum patientis interrumpat: maius enim indè damnũ ex impedito somno sequeretur, quã vtilitas ex blãdo illo calore; quod etiam ex catellis magis verendũ; potissimûm si patiẽtes ex ijs sint, qui, & facilè expergiscantur, & difficillimè in somnũ relabantur.

Puelli in applicatione cauendus sudor.

7 Secundò illud etiam animaduertendum est, sæpenumerò ex hoc complexu sudorem excitari, qui nisi assiduè detergatur, noxam affert magni momenti: quarè vel ab eo desistendum erit, vel intermedio subtilissimo linteolo in eo perseuerandum.

Itẽ pollutio noctur na.

8 Sunt etiam aliqui adeò in venerem proni, vt ex eo amplexu in somno polluantur, aùt ad venereos congressus concitentur, in quibus omninò ab huiusmodi remedio est abstinendum.

De

De Nausea, & vomitu.

9 ETsi quamplurima ad vomitum attinentia superiùs proposita sint, hoc tamen loco aliqua non sunt ommittenda magni momenti, quæ in vomitu exercendo pro nauseæ, & vomitus curatione maximè sunt, & animaduertenda, & cauenda. Primùm igitur sit, quòd licèt in aliquibus, quibus, aùt ob ventriculi imbecillitatem, aùt ob affluxum aliundè humorum colligitur materia, in ventriculo, concedendus sit vomitus, frequentiùs tamen id non erit præstandum, sed semel, aut bis in mense, ne, & in malam consuetudinem deducamus naturam, partem imbecilliorem reddamus, & membrum coctioni ciborũ, & nutritioni inseruiens sentina excrementorum efficiatur. Vomitus fugiendus frequêtior sed vrgête necessitate fiat semel in mense.

10 Cum vomitu materia expellitur siuè sponte, siuè leui vomitorio [nunquã enim forti in hoc casu vtendum est] non erit longiori tempore in eo insistendum; cùm alioqui cupiditas euomendi sæpè perseueret, ne ex nixu, seù vomendi impetu, aùt vena aliqua in pectore, aùt in gula disrumpatur, aùt affluxus nouus materiæ potissimùm biliosæ concitetur, infrà igitur potius subsistendum. In vomitu nõ diutiùs insistendũ.

11 Repetita etiam potiùs euacuatione, & interpolata id fiat, quàm vnica. Vomitus potiùs repetendus quãdiù in eo insistendum.

12 Quinimò prior magis protrahi potest, posteriores autem breuiores sint, licèt cum aliqua vehementia maiori, illud quidèm, vt multa materia expelli possit, hoc autem, vt crassior pars, & quasi amurca, aùt fex in fundo ventriculi subsidês educi quidèm possit, sed nulla alienæ materiæ ad partem attractione. Vomitus quales esse debeant.

Vomit' qui singulo mẽse fiunt nõ habeát diẽ statutum.

13 Si quis, non ex nausea necessitatem vomendi commonstrante ad vomendum promoueatur, sed quòd se id effugere non posse experimẽto cognouerit, statutum in mense diem, aùt terminum non præfigat, sed nunc plures, nunc pauciores dies interponãtur, ne in prauã, & ineuitabilẽ consuetudinẽ ità deducatur, vt si statutũ terminũ aliqua data occasione trãscẽdat, in morbos aliquos incidat.

Vomitu q abstinẽdi.

14 Quamuis autem data hac occasione vomitu euacuandi sint, si tamen ad vomendum inepti fuerint, aùt si perpingues fuerit, aùt angusto nimiùm pectore, aùt si aliàs sputo sanguinis tentati fuerint, aùt si cerebro admodùm imbecillo, aùt oculis debilibus præditi sint potiùs per inferna purgabimus.

Vomẽdum quãdo ieiuno vẽtriculo, & qñ à cibo.

15 Vt cõcedendum vomitoria, quæ vehementia sunt quibus humores expellũtur à toto corpore, aùt saltem à lõginquis attrahuntur ieiuno stomacho esse exhibenda, ita in leuioribus concedẽdis, quę contentos in ventriculo humores euacuant, ea distinctio adhibenda est, quòd si quis ad vomẽdum non ità facilis est, præstat à cibo vomitum proritare, potissimùm si crassi fuerint humores: si verò ad vomendum fuerit facilis, nec humores multùm rebelles sint, præstabit id ieiuno ventriculo tentare, aùt leuiculo auxilio iuuare.

Crassis humoribus in ventriculo existentib' à cibo vomendum.

16 Quinimò si non solùm crassus fuerit humor è ventriculo euacuandus, sed in pauca quantitate licèt malus, post cibum erit vomitu eijciendus; admixtus enim cibô faciliùs expelletur, etiam qui in fundo vẽtriculi consistit, quòd alioqui non ità facilè ventriculus in se se contrahens illum eleuare, & propellere poterit.

Vomituri non nimis repleantur

17 Cauenda tamen magna ventriculi ex cibo reple-

repletio ei, qui cibum ad vomendū assumit, difficilior. n. redditur vomitio, quòd vētriculus se ad expellendum, quod illi molestum est, vix tanta posita repletione contrahere potest.

18 At ne statim quidem ab assumpto cibo aut euomendum est, aut vomitorium sumendum, sed tantùm temporis interponendum, quantùm sufficere posse conieceris, vt humori noxio admisceri possit, agitari, circumuolui, & versùs os ventriculi subleuari; id verò fit spacium vnius horæ, aut ad summum duarum: id autem semper intelligendū est de vomitu ad euacuandum ex excrementa, quæ in vētriculo cōtinentur, & de leuibus vomitorijs; quid enim in vomitu vniuersum corpus euacuante, & in vehementibus vomitorijs obseruandū sit, & aliàs dictum est, & ab Auic. petendum. Vomitoria assumpto quandiù à vomitu abstinendū.

De siti immoderata.

19 VT sitis ex immoderata caliditate, & siccitate ventriculi, aut etiam cum præsentia humoris calidi, & sicci aquæ frigidæ largo sæpè potu curatur, & æstum extinguēdo, & bilem ob multam aquæ copiam ingestā subducendo, ità maximè obseruandum erit, si sitis hæc inexhausta ex salsæ pituitæ adhæsu parietibus ventriculi, vel eiusdem in fundo illius mora producatur, frigidæ potum non fore vtilem, quòd contumacem magis causam reddat, & crassiorem, eam verò etiam facilè potus præterfluat: præstabit igitur vti aqua calida, quæ magis penetrat, attenuat, diutiùsque in ventre cōmoratur, potissimùm si quippiam illi admixtum sit, quod attenuanti facultate præditum sit, sed & in pauca quantitate, & non excedens. Siti in magna quando frigida bibēda, & quādò calida.

De Colera.

Cholera laborātes quandò per superna, & quā io per iferna adiuuādi.

20 QVàmuis in hoc affectu, & per superna, & per inferna humores excerni soleant, & impetu tali, vt fræno potiùs, quā stimulo opus sit, quoniam tamen aliquandò irritationes quidem adsunt, sed prò multitudine materiæ non complētur, ideò adiutricem manum medicus porrigere debet: at tùnc ambigitur an suprà an infrà. Primò igitur considerabimus an natura ad vomendum ægri sint faciles, & an consueta sit aliquandò talis euacuatio, tunc enim per eam partem adiuuari poterunt hac distinctione adhibita, si cibi corrupti talem morbum produxerint statim vomitu excerni posse; vt etiam si biliosi humores ab hepate, aut vniuerso corpore fuerint transfusi, quòd biliosa per superiora faciliùs excernantur: sin verò aut ad vomendum natura ineptus fuerit, aut crassior fuerit mater a, præstabit abstergentibus subducere.

vomitoria in cholera sint ex lenibus.

21 Sed si vomitorijs agendum, ea omninò euitentur, quæ vel aliundè attrahendo vomitu attractam expellunt.

Vomitoria in cholera varianda prò varietate materiæ.

22 Sed cùm blanda illa multiplicia sint, aqua tepida, hydræleum, mulsa, oximel, quæ varia ratione id præstant, quomodo ea in vsum ducemus? si biliosa sit, & mordax, vt etiam syncopem inducat, aquam tepidam, vel ius pulli simplex, vel hydræleum potiùs eligemus; si crassior fuerit materia, & pituitę admixta, præligenda erit, aut mulsa, aut oximel cum aqua: si putrefactus cibus, omnia hæc conuenient.

Manna, & Zuccharo parata suspecta in cholera.

23 Per inferna, si opus sit, ideſt si moueatur imperfectè, si biliosa fuerit, à manna omninò abstinen-

ſtinendum, & abſtergentibus ex melle, aut ſaccharo; ſtatim enim in corruptelam trahuntur, & bileſcunt; ſed ſerum lactis omnium erit præſtantiſſimum remedium; aut caſſiæ ſucci portio, quæ ardorem cohibet, mordicationem comprimit, & blandè ſubducit: quòd ſi pituita putrefacta id excitabit, aut bilis craſſa, nihil præſtantiùs erit melle roſato, aut ſoluente ex ſero lactis, aut facto cum infuſione roſarum rubearum.

24 Vt vomitoria in alijs morbis curãdis in multa quantitate aſſumi debent, vt etiam mole natura ad vomendum proritetur, ita in hoc morbo minor copia ſufficiet, vel Aretheo teſte, quòd diſtento nimiùm ventriculo, & difficilior exitus humorum acrium reddatur, & maior vis, & dolor ſtomacho inferatur. Vomitoria in cholera non ſint multę quãtitatis.

25 In repellentium, & roborantium vſu hæc adſit cautio, nunquam ſtatim ab initio ea in vſum duci poſſe; ſi enim ex copia ciborũ, aut humorũ in ventriculo, & vicinis partibus talis morbus peruenerit, non priùs ea concedi poterunt, quàm materia illa maiori ex parte ſit euacuata: quòd ſi aliunde affluxerit, niſi vires exoluantur, permittendum etiam erit, vt pars illius euacuetur; ne illius impetu repreſſo, aut febris exitialis concitetur, aut ad membrum aliquod princeps repat; ſed non dierũ numero hæc mouenda erunt, quòd morbus acutiſſimus ſit, & aliquandò vno, aut altero die ægros interimat, ſed horarum dumtaxat, vt vnius quandòq; aut duarum horarum ſpacio viderim tantam humorum copiam euacuatam, vt vires conciderint, & corpus quaſi conſumptum, & depreſſum vndequaq; apparuerit. Repellẽtia in cholera quandò, et quomodo in vſum ducenda.

De cardialgia.

Cardialgia laborãtibus in principio repellẽtia cõueniũt, nõ adstringentia.

26 QVãuis quæ adstringunt aliquo modo etiã repellant, in hoc tamen morbo in principio repellẽtia conuenient, at nullo modo adstringentiá: illa enim affluentes ad os ventriculi humores mordicãtes, potissimùm in febriũ principio affluentes repellunt, adstringentia autem licèt id præstare possint, affluxos tamen quasi retinent, atq; parti impigunt; secùs tamen euenit, si repellens aliquod per os assumatur; repellit.n. deorsum, præcipitat aduenientem, corrugat, adstringit & indurat, vt facillimè munita parte interna vim affluentis humoris retũdere possit, atq; repellere.

Cardialgia laborãtibus qñ vomitoria & quãdò deiectoria cõueniãt. In subducẽdis acribus, & biliosis humorib9 in Cardialgia leniorib9 vtẽdũ. Subducentia biliosus humores i Cardialgia quę magis conueniãt & in qua forma.

27 In vomitu promouendo in hoc morbo hæc adsit cautio; si fluctuet materia, & proindè per interualla inuadat, neq; noua affluat, tutò vomitorio licèt blando vti possumus, vt hydræleo, aqua tepida vel sola, vel cũ syrupo acetoso, vel oximellite: quòd si vel ab hepate, vel aliundè affluat bilis, potiùs reuocanda erit à superioribus, & per inferna subducenda.

28 In biliosis, & acribus subducendis i js humoribus licèt Gal. & Trallianus aloe, siue hiera vtantur, vt si qua tunicis oris ventriculi materia adhæserit, detergi possit, alij autem rhabarbaro: placet tamen magis blãdioribus vti, maximè cùm iam leniora cõmodissima nostro æuo inuenta sint; sic decoctum tamarindorum, syrupus rof. sol. cassia, vel ex prunis paratum medicamentum, aut etiã addito sero lactis magis conuenient.

29 Placet tamen magis bolo vti, quàm liquido medicamento, quòd diutiùs in ventre morã trahens non solùm commodiùs subducet tales humo

res

res, sed simul contemperabit illorũ acrimoniam, in quo genere, & cassiam, & pulpam tamarindorũ supremum locum obtinere censerem.

30 Quòd si à pituita fiat acida, quod rarissimè accidit, etiam si vsus hieræ à me commendetur, ꝙ humores illos attenuet, & simul subducat, quoniã tamen, & tardissima est in actione, & sæpè à materiæ viscíditate euicta etiam magis retardatur, vndè sæpè symptoma adaugetur, optimum esse censeo, illi aliquod medicamentum admiscere quod vim illius acuet, & quam primùm medicamentũ cum infestantibus humoribus deorsùm ducat. Hieræ pro cardialgia miscendũ semper aliquod medicamentum.

De Nausea.

31 MVltos video in nausea omni statim, aut euacuantibus per vomitum, aut per secessum vti, felici aliquandò successu, aliquãdò infelici: quod vt euitemus obseruandum erit, an inanis omninò sit nausea, an cũ aliquo vomitu: si inanis coniectandũ, an aut infarcti tunicis sint humores, aut admodùm adhæresc ãt; tunc enim omninò præstabit illos attenuare, abstergere, & incidere, vt præparati possint educi facilius: quod si in capacitate ventriculi contineantur, & symptoma maximè vrgeat, statim aut vomitu educendi adiuuato motu, si ad vomitum faciles sint, aut per secessum erunt abstergentibus euacuandi. In nausea quãdò humores vomitu, & quãdò per secessum sint euacuandi; & an priùs præparandi.

De hepatis intemperaturis.

32 IN calida hepatis intemperie neq; semper ab initio medicamẽto purgante vniuersũ corpus; & iecur expurgandum est, ꝙ doctissimi quidã viri ex Archigene, & Gale. 8. de compos. med. sm loc. Hepatis in calida intẽperie quãdò purgandum, & quãdò nõ.

hoc ad finem colligunt, neque semper ab hac abstinendum victus sola ratione, & alterantibus ad frigidum contentis, quod ex Tralliano, & Auic. alij censent: sed distinctione vtendum: si ex procatbartica aliqua causa subitò talis intemperies introducta sit in corpore alioqui sano, detracto sanguine vena secta, & refrigerandi totius, ac hepatis causa, & reuellendi eiusdem à parte laborante, statim ad alterantia veniendũ erit: quòd si corpus bile priùs refertũ fuerit, & paulatim intemperies sit introducta, altiùsq; radices egerit, & quasi habitũ contraxerit, non solùm sanguinis missione erit vtẽdum, sed medicamento aliquo blando, calidi humores iam indè geniti erunt priùs expurgandi mox refrigerantibus erit agendum.

Hepatis in intẽperie calida mãnæ non suspecta.

33 Neque verò in hoc casu fugiendus est vsu mannæ cum sero, aut syrupi rosati solutiui, quod doctissimo Massariæ visum est ob eam rationem; quòd cùm dulcia sint, periculum sit ne bilescant; valet enim argumentum in ijs, quæ alterando diutiùs in corpore moram trahunt; non autem in subductorijs, quæ; & magis euincant, quàm euincantur, & bilem subducendo potiùs refrigerant.

Hepatis in intẽperie calida rhabarbarum suspectũ.

34 Rhabarbarum potiùs mihi suspectum est in hoc casu, cùm enim tardiùs operetur, igneas, aut multas partes habeat, quibus penitiores partes facilè adire potest, & iecur magis excalefacere poterit, vt ex lotio, quod statim ab assumpto medicamento flauiciem assumit, & rufum conspicitur, quilibet cognoscere potest.

Hepatis in intẽperie calida refrigerantia, & adstringentia impensè suspecta.

34 In externis applicandis ea adsit cautio, vt refrigerantia, & adstringentia sint moderata tùm actu, tùm potentia, ne viscus scyrrhum contrahat, neuè calor, & vapores, qui indè exhalant, retineã-

tur, ne etiam claudatur via sanguini, aut denique putredini detur occasio.

De frigida hepatis intemperie.

35 IN calidis, & siccis externis applicandis ea sit animaduersio, ne nimiùm in ijs excedant; fit enim sæpenumerò, vt humidioribus partibus absumptis, aut exsiccatis scyrrhi in parte conciten-tur.

In hepatis intēperie frigida calida, & sicca suspecta

De hepatis obstructione.

36 IN topicis in vsum ducendis. Primò hæc adsit cautio, ne attenuātibus vnquam vtamur, nisi longo interuallo post cibum assumptum, vt nō modò in ventriculo cibus in chylum mutatus sit, sed in hepate etiam iàm mutationē in sanguinem nactus sit, qua propter cùm à cęna ad prandium multo maius temporis intetuallum intercurrat, quàm à prandio ad cęnam commodissimū tempus iudicamus esse, si fiat per horam antè prandium.

Hepatis in obstructione attenuātia curātè prandium applicāda.

37 Animaduertemus prætérea, antequàm linimentis, aut inunctionibus vtamur, semper viscus esse fouendum decoctis attenuantibus, & discutiētibus cum spongia, vt, & inunctiones altiùs penetrare possint, & materia ab actuali, & potentiali calore attenuata, aut per se dissipari possit, aut medicamentis è corpore duci.

Linimētis fotus calidi cū spongia prēmittendi.

De hepatis inflammatione.

38 LIcèt repercutientia extrinsecùs apposita medicamēta in inflammationum principio

Hepate inflammato repellētia in principio antè sectionē venę nō cōueniunt.

pio adhiberi soleant; in hepatis tamen phlegmone non priùs applicanda erunt, quàm sectione venæ euacuatũ sit corpus, & pars materiæ reuulsa: s.n. secùs fiat, vel si ob abundantiã repellere non poterunt, rebellis magis reddetur tumor, & contumax, crassior reddetur materia, & duritie contracta scyrrhum excitabit, vel repulsa ad cor, & spiritualia membra impetu ruens mortem statim inducet.

In inflammatione hepatis in caua parte purgandũ, sed in declinatione.

39 Laborante concaua hepatis parte, licèt facilius sit medicamento purgante materiam euacuare, id tamen cruda existente materia, & in principio fieri non debet, sed concocta, & in declinatione. Quàmuis autem in phrænitide aliquandò ab initio ad reuellendum euacuandum sit medicamento purgante; sicut docet in Pleuritide descendente ad hypochõdria dolore Hipp. 2. acut. quià, vt aliàs docuimus, nondùm cruda est materia, sanguis nempè biliosus, in hepatis tamen inflammatione nullo modo id præstandum est: quòd, cùm pars illa laboret, humores, qui à venis vndequaque euomuntur ad iecur, etiamsi aliqua ex parte euacuentur, per partem tamen laborantem feruntur ad ventriculum, sicque, & imbecilliorem reddunt, & reduuiæ crassiores remaneat, magisque impinguntur.

In inflammatione hepatis in principio non purgandum.

Hepatis gibba inflãmata antè diuretica lenienda aluus.

40 Quæ in gibba hepatis parte fit inflammatio, & quæ ad eam partem affluxa est materia, licèt per lotium commodiùs expurgari communi omnium doctorum sententia posse constitutum sit, antequàm tamen diuretica hæc in vsum ducamus, optimum censemus leniente aliquo medicamento, aut etiam abstergente materias in primis vijs contentas euacuare, ne vsu ducentium per vrinam, quæ in prima illa corporis regione

con-

continentur, ad penitiora deducta inflammationem adaugeant.

41 Licèt autem in principio inflammationum aliarum partium simplicia repellentia in vsum venire debeant, in huius tamen visceris phlegmone aliqua etiam attenuãtia calida admisceri possunt, & debent, non eam solùm ob causam, quòd frigida, & adstringentia ad penitiores partes faciliùs deuehant, sed etiam quòd cùm viscus illud vndequaq; angustissimis venis sit refertũ, & illius substantia ex illis ferè solis sit composita, vt proindè parenchima optimè dicatur, si frigida sola, & adstringentia aut exhiberentur, aut applicarentur facillimè adstrictis venulis, & crassata materia scyrrhus in parte concitaretur, aut sanè tumor per se incurabilis fieret. In hepatis â flãmatione repellẽtibus attenuantia in principio miscenda.

42 Vt proindè etiam hęc eadem hepati nõ valdè frigida actu applicari debeant ob easdem causas, tùm etiam ne naturalis facultas noxam aliquã contrahat natiuo calore quasi extincto. Hepate inflammato actu frigida fugiẽda

43 Si tamen nulla adhùc affluxerit materia, sed affluxus certò impendeat, vt in casu, ictu, aut externa aliqua causa, pura repellentia etiam cum aliqua adstrictione concedi poterunt. Hepate inflammato, sinè materia, repellentia sola côueniũt.

44 Quinimò in Erysipelate vero eadem pura concedi possunt; cùm & materia sit tenuissima, & calidissima, vt periculum non sit, ne nimis crassescat, & obstruat venulas. In erysipelate hepatis repellẽtia sola cõueniunt.

45 Vnde etiam frigida actu repellentia ea applicari regioni hepatis poterunt; cùm, & intensissima sit ibi caliditas, quæ etiam medicamenti intensionem refringere facilè poterit. In quo etiam casu pauxillum aceti indendum erit, vt frigidissimi medicamenti penetratio adiuuari possit. In erysipelate hepatis frigida actu applicanda.

In hepatis inflammatione in declinatione puris resoluentibus nō vtēdum.

46 Et quemadmodùm ratione partis ab initio dictum est non puris repellentibus vtendum esse sed attenuantia aliqua esse admiscenda; ità in declinatione non puris resoluentibus vtendum docuit Gal. 13. meth. sed non nihil adstringentium admiscendum erit, ne laxata nimiùm parte tonus illius destruatur.

De hydrope.

In hydrope serosi humores ab initio purgari possunt, sed à lenioribus inchoādū. Post hydragoga valētia vētriculus roborandus.

47 QVàmuis illud, & verissimum sit, & Galeni auctoritate confirmatum lib. quos, & quandò purgare oportet, serosos humores ab initio purgari posse, quòd nulla in eis expectari debeat coctio, quòd nullam coctionem admittant, cauendum tamē erit validis vti hydragogis statim ab initio, sed leuiori aliquo medicamento erunt prima excrementa educenda, & sic viæ ad validiores euacuationes præparabuntur.

48 In valentiorum hydragogorū vsu semper maxima ventriculi habenda est ratio: cùm enim maiori ex parte tonum illius labefactent, si frequētiùs, vt à multis solet, exhibeantur, nisique ab illorum exhibitione ventriculi habeatur ratio, imminuta aqua flatus augebitur, & in deteriorem speciem hydropis, & curatu difficiliorem, si Auerroi credimus, ægrum nostrum inducemus.

In hydropicis attenuantibus vtendū, vt humores per vias vrinæ duci possint.

49 Vt verissimum est serosos hos, & aqueos humores nulla coctione esse præparandos, ità, cùm potissimùm per lotium sint euacuandi, viæ, p quas promeare debent, infarctu sunt liberandæ, in quē vsum, & decocta, & syrupi attenuantes, & abstergentes, & incidentes maximè conuenient, vt crassiores, & limosi humores vias obstruentes, & efflu-

fluxum

fluxum vrinæ ad renes, & vesicam impedientes præparentur, ac facilè educi possint.

50 Nec tamen in horum vsu diutiùs insistendum est, ne dum id tentamus, morbificam causam adaugeamus.

In hydropicis in attenuantibus diù nō insistēdi.

51 Hoc autē maximè in vsu vrinam promouētium est animaduertendum, & cauendū: vidimus enim quàm plurimos, dùm obstinate nimis per lotium humores hos serosos deducere potionibus ijs tentarent, nec obseruarent, an copia vrinæ augeretur, mortem ægrotis suis accelerasse, potulenta illa materia in corpore retenta, & in morbificā causam mutata.

In hydrope in ictericis nō diù insistēdū, & quādo.

52 Præstat igitur per tres, quatùorue dies periculum facere, & potionibus rem hanc tanquam aptioribus aggredi: quòd si prò voto hæc non succedant, aridis res erit transigenda, succis concretis puluisculis lotium promouentibus, Trochiscis, & similibus.

Potulenta in hydrope ascite sæpè suspecta.

53 Rhabarbarum, quod in hydrope laborantibus à plerisq; commendari video, vt fortè alijs pro roborando hepate admixtum concedi potest, ità si frequentiùs in vsum ducatur, aut commansum, aut in pulueris formam assumptum ad euacuandum nunquam probari à me potuit, quòd talia aptum non sit euacuare, qualia opus esset, quòd que docuerit Gal. lib. de purg. med. facul. capit. 2. quæ flauam, vel nigram bilem purgant, importuna esse, & inutilia hydropicis.

Rhabarbarū hydropicis inutile.

54 Non ommittēda est Gal. animaduersio ex Asclepiade 9. de compos. med. secundum loc. & à Tralliano repetita: cauendum esse à frequentioribus, & iteratis vacuationibus; quòd hidragoga hæc per se noceant hepati, corpusq; vniuersum reddant

Hydropicis repetitæ sæpiùs hydragoga noxia.

reddant debilius, & plùs obsint, quòd prosint; itaque satius est testante Alex. lib. 9. cap. 2. paulatim, & tutò vacuare, quàm festinandò, perturbandoque vnà cum morbo ægrum de medio tollere: præstabit igitur euacuata parte materiæ per secessum hepar per aliquot dies roborare, moxque vacuationem repetere.

Hydropicis vesicantia cruribus applicata periculosa.

55 Quàmuis duos hydrope laborantes sanatos viderim vesicis in cruribus per se excitatis, & disruptis, & multa aqua per eā partē euacuata; exhibitis postea multis hepar roborantibus; nullos tamen vnquā spacio hoc quadraginta annorū, quo in magna hac vrbe medicinam facio, curatos vidi, quibus à medico vesicantia cruribus admota fuere; sed ferè semper gangrenæ subsecutæ sunt curatu impossibiles: vt optimè etiam doctissimus Massaria longa experientia obseruauit.

De lienis obstructione, & duritie.

Splene obstructo nō validis attenuantibus agēdū. Splene obstructo, & duro molliē dū primo post resoluēdum. In Splenicis alterna tim molliēdū, & resoluēdū.

56 IN splenis obstructione non statim resoluentibus, quin ne quidem attenuantibus validis medicamentis est agendum, cùm enim viscus hoc semper fęculentis, & crassis succis refertum sit periculum impendet ne subtilioribus, & liquidioribus partibus absumptis, crassiores, quæ remanent, per eā quasi lapidescant, & verum scyrrhum inducant.

57 Principio igitur emollientia adhibenda sūt, & fluxilem materiam reddentia, post autem discutientia tutò adhibere poterimus.

58 Sed cautione hic opus est, non esse vtrunque hoc officium semel tantum præstandum: sed repetitis vicibus nunc emolliendum, nunc quod emolli-

emollitum est, & fusum discutiendum, iterùmque quod iàm emollito subest, iterùm emolliendũ, & mox resoluendum, donec tota moles dissipetur.

59 Nec placet quod plerisque vsitatum scimus, ab initio emollientibus attenuantia admiscere, vt illa incommoda euitemus; cùm enim eodem tempore duorũ illorum operationes perfici nequeãt, sed attenuantium, & discutientium ob caloris efficaciã actio multo citiùs absoluatur, in illud semper incommodum incidemus, quod discussis subtilioribus partibus, quæ supersunt sicciores euadent, ac difficiliùs superari poterunt. In splenecticis mollie tib. attenuãtia nõ miscenda.

60 Nullo modo Hier. Mercur. sententia in obstructionis lienis curatione lib. 3. de cogn. & curãdis humani corporis affectib. c. 21. recipienda est, cũ in lienis affectibus curandis, nunquã necessariũ esse cẽsuit, vt medicamẽtis laxantibus cõmisceantur adstringentia ob eam rationẽ, quòd, cũ viscus illud admodùm sit ignobile, sua natura debet esse laxum, & latum, vt facilè recipere possit humores melancholicos; cùm sententia hæc è directo repugnet 13. meth. cap. 17. sed maximè, secundo ad Glauc. cap. 5. & ratio id docet; cùm enim viscus sit non parui momenti multùm refert nimiùm ne sit laxatum; sic enim illius tono perfracto, facultatibusque naturalibus redditis imbecillibus minùs rectè sanguinem defecare poterit, & hepar, corpusque vniuersum expurgare; minùs tamen, quàm in hepate curando hac in re erimus soliciti, & in minori copia emollientibus adstringentia admiscebimus. Splenicis laxãtibus aliqua adstringẽtia miscenda.

61 Frustrà obstructum, aùt duritie tentatũ lienem curare conantur ij, qui diureticis id aggrediuntur; cùm enim nullus ab hoc viscere ad vias Lien vix per lotium expurgari potest.

vrinæ fit transitus Gal. etiam teste 13. meth. 17. id frustrà tentare censendum est; in quo medicũ frustrari fine cõtingit: per secessũ igitùr ea materia ducenda est; quòd si quãdoq; aliqui per lotium copiosum curati visi sunt, vt de Bione scriptũ est secunda sect. 2. Epid. id vel tanquàm rarum, & per vias occultas factum recenset Hipp. vel sanè alijs adhibitis remedijs emollientibus, & dissipãtibus, & per aluum subducentibus, cum multa fęculenta per venas superesset materia, qua foueri, aùt renouari tumor ille poterat, per vrinas ea subducta præseruatio potiùs, quàm curatio facta est: quod imitari medicus poterit, vbi nigras, aut crassas, fęculentasue vrinas adesse cognouerit, diureticis enim tutò tunc vti poterit ad antecedentem materiam per eam partem vacuandam.

De ictero.

Ictерici in principio nõ purgãdi, sed prę parandi.

62 Licèt Gal. noster, lib. quos, & quãdo purgare oporter docuerit tenues, & serosos humores nulla expectata coctione ab initio esse euacuandos, non proptereà tamen in icteritia biliosi succi sunt statim euacuãdi: neq; enim sēper tenues sunt, neque serosi dici possunt: præparandi igitur ante euacuationem, & si putrefacti, omninò concoquendi vel ex Ruffi sententia apud Aetium.

Qñ icterici valẽtioribus medicamẽtis purgandi.

63 At verò cùm bilis quàm minima copia, aùt nulla ad intestina transmitta ex obstructione vesicæ felleæ torpida remaneat expultrix facultas intestinorum, valentioribus semper medicamentis erit vtendum.

Qñ valentiora purgãtia cuitanda.

64 Cauenda tamen valentiora hęc medicamẽta erunt, si aùt ex hepatis inflammatione symptoma

ma hoc superuenerit, aût motu critico, sed imperfecto vndequaq; bile dispersa euenerit.

De colicis doloribus.

65 IN vsu anodynorum in hoc morbo illud primò animaduertẽdum est, in initio, si in vsum ducantur, antequam euacuata sit materia, non esse admiscẽda valenter discutientia flatus, & rutaceũ oleũ, aût olea, quibus ruta, bacchæ lauri, & similia incocta sint etiã ex Gal. præcepto 12. meth. 8. cùm enim ob copiã materiæ assiduè flatus generentur, non valentia illos discutere, sæpè dolores augent.

In colicis doloribus in initio valẽtẽr discutientia noxia.

66 Errant multò magis qui ijs oleis vinum potens, aût sapam statim ab initio admiscent, & clysteribus infundunt, cruciatus enim sæpè augentur excalefactis, & attenuatis nimiùm crassis, & frigidis humoribus, & in halitus eleuatis.

In colicis clysteres ab initio cum vino, vel sapa, noxij.

67 Et quemadmodùm calidiora hæc potentia siuè intrà, siuè extrà in principio non laudamus, ità actu etiam nimis calida concedenda esse negamus.

Colicis calida valdè actu mala.

68 Animaduertendum etiam ne clysteres indantur repleto adhuc ventriculo; sic enim cibus attraheretur antè tempus; magisq; impingerentur crudi humores in intestinis; augerentur dolores, & curatio redderetur difficilior.

Clysteres colicis ne indãtur repleto ventriculo.

69 Stupefacientia, quamuis in omni dolore colico conuenire possint, frequẽtiùs tamen in vsum duci possunt vbi materia morbum faciens calidior sit, & acris: non solùm enim sic sensum obtundimus, sed etiam causæ morbum facientis rationem habemus.

Stupefaciẽtia in colicis optima potissimũ si à materia calida.

70 Si quando tamen ijs vtendum est, eò vsque

Opiata in colicis [illegible] valetus.

non sunt differéda, donec vires vitales iã collabascit, ægerq; nó longè absit ab interitu: sólet enim sæpenumerò sine dolore dormiédo vita terminari.

Colicis in dolore [illegible]

71 In colico dolore ex pituita siquis recentiorum dogmata secutus lenientibus solis, aùt ad sũmum his diacartamis admixtis aloe, aùt hiera Gal. cõtentus à purgantibus veris abstinuerit, tandẽ honoris iactura facta, aùt ægros mori cum maximis cruciatibus sinet, aùt alterius medici accessione, qui curã grecis omnibus, & Mauritanis validiori medicamento purgante, & abstergẽte propinato materiam ab intestinis deturbabit, ac ea ratione dolores aùt cito minuet, aùt tollet, existimationis non paruam iacturam faciet: nó valente enim leniente medicamento viscidam, & crassam pituitã deturbare, & hiera ob tarditatem actionis diutiùs in intestinis commorante, & sæpissimè non valente pertrãsire, sed materiæ illi crassæ adhęrẽte ele[illegible] validissimi dolores excitantur, & au[illegible]gentur. Quare præstaret vrgenti dolori quam p[illegible] educta materia succurrere, & ijs vti, c[illegible] cum attenuantibus mixta citò materiam subdu[illegible]re possent, neq; impedit, quòd ad locum affect[illegible] materiam deducamus: nam neque verè locus a[illegible]ctus ità lęsus est, vt hunc transitum non admitta[illegible] quòd ad hoc à natura sint instituta intestina; & [illegible] quæ materia ad eas partes ducitur, simùl etiã cu[illegible] præexistente euacuatur; si affecta esset pars, si [illegible]flammatione tentaretur, tùnc maximè peccarem[illegible] si talem in eo casu euacuationem procurarem[illegible] Neque cruda hæc materia dicenda est ea crud[illegible]te, quæ ab initio præcepto Hipp. euacuari non [illegible]bet; de ea enim ea sententia intelligenda est, q[illegible] ex putredine facta, coctionem requirit, quæ

tridis

tridis crudis debetur humoribus, quales sunt humores in febrib. putrescentes. Hęc extrà venas eius in locis ad euacuationem institutis sine genere illo putredinis, ità vt solis attenuantibus aliquibus, & abstergentibus tàm per os sumptis, quàm infusis praeparari ad euacuationé possit, quinimò infusis per clysmata parata via, & attenuantibus mediocribus disposita materia, si etiam purgantibus attenuantia admiscuerimus, qualis est hiera, integrè omnibus satisfacere poterimus, sic enim subducta materia, & discussis, quin & expulsis flatibus, aùt dolores soluentur, aùt certè mitiores fient.

72 Olei vel ex amigdalis, vel ex semine lini vsus, vbi multa adfuerit materia crassa, inutilis sæpènumerò esse solet, retinetur enim aliquandò, & viscidiorem materiam reddit, & licèt tanquā anodynum quādoq; mitiores reddat dolores, quoniā tamen materiā peccantem subducere nō valet, solent nō curari dolores, sed sæpè denuò insurgere. In colicis vsus olei, nō euacuata materia prius, inutilis.

73 Aperta igitur via, & subducta parte materiæ aùt enematibus, aut medicamentis purgantibus, si adhuc vrgeant dolores præstantissimum esse solet præsidium. Oleum in colicis qñ optimum presidium

74 Sed si vereamur aùt ob crassitiē materię, aut ob eiusdem quantitatem, ne possit præterfluere, admiscendū illi erit nō nihil abstergentiū, vt mellis rosati solutiui, aùt ét purgantiū, vt diaphænici, vel electuarij elescoph dissolutorū cum aqua aùt glandiū persicorum, aùt anisorum, aùt similium. Olea in cicolis adiuuāda cū abstergentibus, aùt purgātib.

75 Quòd si à flatibus dolores prouenerint sine multa copia materiæ, nihil est quod magis ex vsu esse soleat eodē oleo ét ab initio, aùt per se sūpto, aùt, q meliusesse sæpiùs expertus sū, cū prædictis. In colicis à flatu olea data etiam ab initio vtilia.

76 In vsu vomitoriorum cauti sint maximè: si enim

enim ventriculus,& supernæ partes intestinorum repletæ nimiùm fuerint,ex vsu maximè erunt,vt medicamentis ad deijciendum ingestis locus detur pertranseundi:quòd si totus dolor,eiusq; causa infernas partes obsideat non solùm frustrà tentatur vomitus, sed aliquando fit cum ægrotantiū certa pernitie: voluulosi enim sæpè fiunt, ac cum certo mortis periculo etiam stercora per eam partem euomunt.

Cucurbitulæ magnę in colicis applicádæ cautio.

77 In cucurbitulæ magnæ appositione regioni vmbilici ea adhibenda est cautio, vt ea ex illis sit, quæ sunt in medio perforatæ:fit enim sæpenumerò,vt,cùm pars subiecta mollis sit ac pinguis, multa illius moles introtrahatur ; quæ subtractionē cucurbitulę impedire solet:vnde vel diutiùs retenta in sphacelum subiectā partem deducit,aut si frangatur,vt hoc incōmodum euitemus,aliquandò ex vitrorum fragmentis cutis vulneratur.

Vmbilicus muniēdus in applicatione cucurbitulę.

78 Cùm pluribus potissimùm mollibus & per pinguibus hiantes ferè sint vmbilici,& ex vi superpositæ cum igne cucurbitulæ pinguedinis aliqua portio aliquandò trahatur per eam partem, consulo orificio illi,vt priùs superponant paruum ceratum puta ex cerusā cocta,vt tale incommodum euitent.

Colicis ex flatu valēter discutiētia noxia.

79 Vt in colicis doloribus ex flatu anodyna statim,& interna, & externa concedenda sunt, vt cruciatus illi mitigentur, etiamsi nondum materia,vndè eleuantur,sit euacuata,ità ea fugienda esse censeo cum Gal. 12. meth. quæ insigniter calefaciendo discutere quàm maximè valent ; attenuata enim materia maiorem locum occupans intestina magis distendit,ac flatibus adauctis dolores auget.

80 Cu-

80 Cucurbitula etiã in ijs doloribus ex flatibus, vbi vrgeat symptoma, vti possumus; sed cessato dolore vel mitiore reddito, materia, vnde eleuantur, subducenda est, alioqui redeunt, vt optimè Gal. 12. meth. c. 8. si tñ non adeò vrgeat dolor, vt omnẽ ad se trahat indicationẽ curatiuã, præstabit euacuationẽ præmittere, præsertim si multa subsit materia, aùt adhuc noua affluat ex 12. meth. 19.

Colici ex flatu antè cucurbitulæ vsum purgandi.

81 Contingit aliquandò, vt colici dolores adeò vehementes sint, vt omnem medicorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potiùs augeantur, in casu ad contraria erit transeundum: Cùm enim colici dolores maiori ex parte à materia frigida fiant, aùt à flatibus distendentibus, fit aliquandò, vt, aùt ratione dolorum, aùt vigiliarũ, aùt mœroris ob contumaciam aùt incalescant nimiùm intestina accedentibus etiam calidis, & intrà, & foris appositis remedijs, aùt phlogosi quadam tententur, aùt etiam vera inflammatione incipiant affici, aùt multa præexistens bilis ibidem transfundatur, vndè ad contraria erit transeundum, & insigniter refrigerandum, quod mihi anno preterito contigit primo in nobili hyspano peditum duce egregio, post in N. à secretis Illustrissimi, & Excellẽtissimi Marchionis Carauagij, qui, cùm colicis doloribus per aliquot dies fuissent acerrimè cõflictati, & iàm iàm mors esset præ foribus, nulli persentirentur arteriarum pulsus, sudores adessent resolutorij, nulla denique ampliùs superesset spes salutis ne quidem apud medicos etiã præstãtissimos, accersitus, & ego, cũ sitim inextinguibilem, linguæ scabriciem, nigrorem, ac duriciem, per tactis autem hypochondrijs, & ventre inferiori calorem in partibus illis æstuantem adesse

Colicis in doloribus frigida aqua quandoq; vtendum.

ſe obſeruaſſem, Hyſpano aquam multam niue etiā refrigeratam bibendam exhibui, cùm natura abſtemius eſſet, & multæ aquæ potator egregius: in ſomnum prolapſus eſt, & quatuor horarum ſpatio cùm dormiuiſſet, dolore quodam inferioris ventris à primo maximè, vt ipſe referebat, diuerſo excitatus à ſomno miram bilis flauæ copiam euacuauit, & à doloribus liber euaſit; vnde collegi medicos, qui illius curationem ſuſceperant, in cauſa morbi illius longè deceptos fuiſſe, cùm calidis remedijs curationem inſtituiſſent, à frigida materia factum morbum iudicantes. Alterum autem, cùm iam agentem animam inueniſſem, non alia ratione ſtatim curaui, quàm lineo panno multiplicis in quadrati formam cōpoſito frigidæ immerſo, ac mirantibus aſtantibus quid facerem, ventri ſuperpoſito, cùmque vt dormiret, iniunxiſſem, diutiùſque etiam ſomno oppreſſus ſine motu cùm conquieſceret, verentes affines, & vxor, ne iam fatis ceſſiſſet, cùm expergēfeciſſent, indignabundus, quòd tanto bono eum priuaſſent, quaſi è lecto exilijt à doloribus omninò liber.

In colicis ex inflammatione purgatio lethalis.

82 Si ex inflammatione inteſtini dolorem fieri contigerit, caueat medicus ne vllo quantumuis leui medicamento ſubducente vtatur, ne attractis ad partem inflammatam ab illæſis partibus calidis, aùt prauis humoribus, aùt inflammatio augeatur, aut impedito tranſitu in voluulum deſinat.

Caſſia in colicis ex inflammatione vtilis.

83 Caſſiæ tamen ſolius vſum aliquando nō reſpuerem in tali caſu, quòd miti illo, blando, & humido calore ſæpè inflammationem ſedet, dolorē leniat, & ſuppurationem tumoris adiuuet.

84 Quamuis venæ ſectio ex brachio in colico

dolore

dolore ex inflammatione decreto Gal. 12. meth. med. comendetur, si tamen eò vsq; morbus peruenerit, vt vrinam supprimat, secta vena in talo maximè conferet, aùt post priorem illam, si multa adfuerit plenitudo, aùt etiam si talis nõ adfuerit, si ex talo loto sanguis primò mittatur, nõ erit præter rationem, & experimenta.

Colico in dolore secta vena in talo aliquãdo cõfert.

De alui fluore.

85 IN alui profluuio illud maximè cauendum, ne dùm virium maxime habere rationẽ voluerimus consumptis carnium, & iuribus pinguibus laxitatem ventriculi, & intestinorum nimiam procuremus, aluique fluorem adaugeamus.

In diarrhęa pinguia suspecta.

86 Sunt sæpènumero nostrates medici in frigido potu concedendo adeò restricti, vt malint cum manifesto detrimento repente aqua fluxũ laxitate introducta alui augere eo cõsilio, quòd frigidũ naturæ inimicũ censeant, quã iusto ægri desiderio satisfacere, quod tamẽ natura etiã benè operante fit, vt & adstrictioni per frigiditatem satisfiat.

In alui profluuio frigidus potus sæpè conuenit.

87 Inflammatione tamen vera tentatis intestinis frigidæ potus vitandus est.

Frigida fugienda in inflammatione intestinorum.

88 Cauendum in diarrhęa, quod plerisque video consuetum, ne semper, aùt in plerisq; statim abstersorium aliquod exhibeant, vt mel, aut syrupum rosatum, aut simplicem, aut solutiuum cum sero lactis, aut mannam; cum enim aliquando benè operante natura id fiat, non erit aut irritanda, aut promouenda, sed totum negotium naturæ erit relinquendum: sin verò mala qualitate irritata etiam id natura præstiterit, non etiam erit adiuuanda; ne calcaribus naturæ currenti addi-

In diarrhęa quando abstergentibus vtendum.

additis præcipites in mortem ægros agamus: spectatores igitur potiùs huius motus naturæ aliquandiù erimus, & morbi morbificæque causæ potissimùm rationem habebimus; Quòd si naturam hiscere, aùt succumbere viderimus, neq; materiam posse pro ratione euacuare, irritari tamen partes, sæpiùsq; ad excretionem ferè inanitèr prouocari, tentiginem inano, & inane desiderium egerendi subesse, tùc manus adiutrices porrigere cōueniet, atq; abstergentibus vti, quin aliquandò soluentibus blandioribus vt manna, & syrupo, aùt melle rosato solutiuo, vt quod pluribus egestionibus cū dolore, & naturæ labore euacuari tentatur, breuiori tempore, & minori molestia educi possit.

De dysenteria.

In dysenteria quādo purgādū, & quando abstinēdū à purgatione.

89 CVm in curanda dysenteria adeò dissidentes sint etiam doctissimorum virorum sēntentiæ, an referto corpore prauis, & acribus humoribus laborante dysenteria vera, vlceratis, aùt abrasis intestinis conueniat medicamento aliquo saltem blando puta rhabarbaro, mirabolanis tamarindis, manna, syrupo rosato solutiuo, & similibus humores euacuare, an potiùs omninò ab ijs sit semper abstinendum; quæ res in medicina facienda maximi momenti esse constat, ego non aliam hac in re sententiam in medium proferre tētaui, quàm eam, quam nobis tradidit doctissimus Vallesius quartò Epid. cap. 96. qui ab vtraq; sententia extremè dissidens aliquandò purgandum censuit, aliquandò omninò abstinendum esse voluit: verba eius sunt. Aut in dysenterico est cum cacochymia magna exulceratio nondùm magna; aùt

cum

cum exulceratione magna cacochymia exigua; aût vtraq; exigua: aût vtraque magna; si primùm expurgari debet: si secundum minimè, sed ad sudores, ad vrinam, aut vomitus vocandum, & instandum localibus interiùs, & exteriùs pro vlcere curando: si tertiùm, ne tunc quidem localibus admodum, neque purgatione opus est, sed bono victu, & facili, ad alias euacuationes deriuatione: si quartum insanabilis est, facies aût nihil, aût omnia tentandi gratia, velut in re desperata. Tales enim etiam curationes aliquando profuerant: neque mihi semper displicet illud Celsi, sæpè, quos ratio non iuuit, temeritas adiuuat.

90 Debet igitur quam primùm huiusmodi humor prauus, & acris euacuari aliquo ex prædictis medicamẽtis, si illius magnam copiã ex oris amarore, ventris turbatione, aut alijs signis subesse cognouerimus, antequã ex frequenti, sed pauca excretione vlcera adaugeantur, aut vires deijciãtur.

In dysenteria vbi purgãdũ, quã primũ id prestandum.

91 Animaduertendum tamen si subesse copiã attrabilarij humoris cognouerimus, etiamsi exulceratio adhuc magna in intestinis facta non sit, non statim purgante medicamento esse educendam; cancerosa enim vlcera, & pessima excitaret, sed attemperari, eiusq; ferocia deliniri priùs debet; quod vbi factum esse cognouerimus, omninò euacuari debebit, sed blandissimo medicamento decoctione tamarindorum, vel mirabolanorum cum syrupo, vel melle violato solutiuo, ijsque similibus.

In dysẽteria humore attrabilario exhuberante, priùs ferocia illius tẽperãda, quam purgandum.

92 Rhabarbarũ in dysenteria ab ijs, qui Mauritanorum dogmata sectantur, quique purgandũ sæpè in ea censuerunt, quamquam videam passim ad hunc finem in vsum duci, potissimùm vbi biliosi,

Rhabarbarum in dysenteria suspectum.

vrinæ sit transitus Gal. etiam teste 13. meth. 17. id frustrà tentare censendum est; in quo medicū frustrati fine contigit: per secesſū igitur ea materia ducenda est: quod si quādo aliqui per lotium copiosum curati visi sunt, vt de Bione scriptū est secunda sect. 2. Epid. id vel tanquàm rarum, & per vias occultas factum recenset Hipp. vel sanè alijs adhibitis remedijs emollientibus, & dissipātibus, & per aluum subducentibus, cum multa fęculenta per venas superesset materia, qua foueri, aût renouari tumor ille poterat, per vrinas ea subducta præseruatio potiùs, quàm curàtio facta est: quod imitari medicus poterit, vbi nigras, aut crassas, fęculentasue vrinas adesse cognouerit, diureticis enim totò tunc vti poterit ad antecedentem materiam per eam partem vacuandam.

De ictero.

Icterici in principio nō purgādi, sed prę parandi.

62 LIcèt Gal. noster, lib. quos, & quādo purgare oporteat docuerit tenues, & serosos humores nulla expectata coctione ab initio esse euacuandos, non propterea tamen in icteritia biliosi succi sunt statim euacuādi: neq; enim sēper tenues sunt, neque serosi dici possunt: præparandi igitur ante euacuationem, & si putrefacti, omninò concoquendi vel ex Ruffi sententia apud Aetium.

Qñ icterici valētioribus medicamētis purgandi.

63 At verò cùm bilis quàm minima copia, aût nulla ad intestinā transmittia ex obstructione vesicæ felleæ torpida remaneat expultrix facultas intestinorum, valentioribus semper medicamentis erit vtendum.

Qñ valentiora purgātia cauanda.

64 Cauenda tamen valentiora hęc medicamēta erunt, si aût ex hepatis inflammatione symptoma

ma hoc superuenerit, aùt motu critico, sed imperfecto vndequaq; bile dispersa euenerit.

De colicis doloribus.

65 IN vsu anodynorum in hoc morbo illud primò animaduertēdum est, in initio, si in vsum ducantur, antequam euacuata sit materia, non esse admiscēda valenter discutientia flatus, & rutaceū oleū, aùt olea, quibus ruta, bacchæ lauri, & similia incocta sint etiā ex Gal. præcepto 12. meth. 8. cùm enim ob copiā materiæ assiduè flatus generentur, non valentia illos discutere, sæpè dolores augent.

In colicis doloribus in initio valētēr discutientia noxia.

66 Errant multò magis qui ijs oleis vinum potens, aùt sapam statim ab initio admiscent, & clysteribus infundunt, cruciatus enim sæpè augentur excalefactis, & attenuatis nimiùm crassis, & frigidis humoribus, & in halitus eleuatis.

In colicis clysteres ab initio cum vino, vel sapa, noxij.

67 Et quemadmodùm calidiora hæc potentia siuè intrà, siuè extrà in principio non laudamus, ità actu etiam nimis calida concedenda esse negamus.

Colicis calida valdè actu mala.

68 Animaduertendum etiam ne clysteres indantur repleto adhuc ventriculo; sic enim cibus attraheretur antè tempus; magisq; impingerentur crudi humores in intestinis; augerentur dolores, & curatio redderetur difficilior.

Clysteres colicis ne indātur repleto ventriculo.

69 Stupefacientia, quamuis in omni dolore colico conuenire possint, frequētiùs tamen in vsum duci possunt vbi materia morbum faciens calidior sit, & acris: non solùm enim sic sensum obtundimus, sed etiam causæ morbum facientis rationem habemus.

Stupefaciētia in colicis optima potissimū si à materia calida.

70 Si quando tamen ijs vtendum est, eò vsque

Opiata in colicis viribus valētibus.

non sunt differēda, donec vires vitales iā collabascāt, ægerq; nō longè absit ab interitu: solet n. sæpènumerò sine dolore dormiēdo vita terminari.

Colicis in doloribus purgātib. In initio vtendum.

71 In colico dolore ex pituita si quis recentiorum dogmata secutus lenientibus solis, aùt ad summum stercorarijs admixtis aloe, aùt hiera Gal. cōtentus à purgantibus veris abstinuerit, tandē honoris iactura facta, aùt ægros mori cum maximis cruciatibus sinet, aùt alterius medici accessione, qui cum græcis omnibus, & Mauritanis validiori medicamento purgante, & abstergēte propinato materiam ab intestinis deturbabit, ac ea ratione dolores aùt imminuet, aùt tollet, existimationis non paruam iacturam faciet: nō valente enim leniente medicamento viscidam, & crassam pituitā deturbare, & hiera ob tarditatem actionis diutiùs in intestinis commorante, & sæpissimè non valente pertrāsire, sed materiæ illi crassæ adhęrēte eleuatis flatibus validissimi dolores excitantur, & augentur. Quare præstaret vrgenti dolori quamprimùm educta materia succurrere, & ijs vti, quæ cum attenuantibus mixta citò materiam subducere possent: neq; impedit, quòd ad locum affectū materiam deducamus: nam neque verè locus affectus ità lęsus est, vt hunc transitum non admittat, quòd ad hoc à natura sint instituta intestina; & qua materia ad eas partes ducitur, simùl etiā cum præexistente euacuatur; si affecta esset pars, si inflāmatione tentaretur, tùnc maximè peccaremus, si talem in eo casu euacuationem procuraremus. Neque cruda hæc materia dicenda est ea cruditate, quæ ab initio præcepto Hipp. euacuari non debet; de ea enim ea sententia intelligenda est, quæ ex putredine facta, coctionem requirit, quæ pu-

tridis

tridis crudis debetur humoribus, quales sunt humores in febrib. putrescentes. Hęc extrà venas est, in locis ad euacuationem institutis sine genere illo putredinis, ità vt solis attenuantibus aliquibus, & abstergentibus tàm per os sumptis, quàm infusis præparari ad euacuationé possit, quinimò infusis per clysmata parata via, & attenuantibus mediocribus disposita materia, si etiam purgantibus attenuantia admiscuerimus, qualis est hiera, integrè omnibus satisfacere poterimus, sic enim subducta materia, & discussis, quin & expulsis flatibus, aùt dolores soluentur, aùt certè mitiores fient.

72 Olei vel ex amigdalis, vel ex semine lini vsus, vbi multa adfuerit materia crassa, inutilis sæpenumerò esse solet, retinetur enim aliquandò, & viscidiorem materiam reddit, & licèt tanquã anodynum quãdoq; mitiores reddat dolores, quoniã tamen materiã peccantem subducere nõ valet, solent nõ curari dolores, sed sæpè denuò insurgere. In colicis vsus olei, nõ euacuata materia priùs, inutilis.

73 Aperta igitur via, & subducta parte materiæ aùt enematibus, aut medicamentis purgantibus, si adhuc vrgeant dolores præstantissimum esse solet præsidium. Oleum in colicis qũ optimum præsidium.

74 Sed si vereamur aùt ob crassitiẽ materię, aut ob eiusdem quantitatem, ne possit præterfluere, admiscendũ illi erit nõ nihil abstergentiũ, vt mellis rosati solutini, aùt et purgantiũ, vt diaphænici vel electuari j elescoph dissolutorũ cum aqua aùt glandiũ persicorum, aùt anisorum, aùt similium. Olea in colicis adiuuãda cũ abstergentibus, aùt purgãtib.

75 Quòd si à flatibus dolores prouenerint sine multa copia materiæ, nihil est quod magis ex vsu esse soleat eodẽ oleo et ab initio, aùt per se sũpto, aùt, quod meliusesse sæpiùs expertus sũ, cũ prædictis. In colicis à flatu olea data etiam ab initio vtilia.

76 In vsu vomitoriorum cauti sint maximè: si

enim

enim ventriculus,& supernæ partes intestinorum repletæ nimiùm fuerint,ex vsu maximè erunt,vt medicamentis ad deijciendum ingestis locus detur pertranseundi:quòd si totus dolor,eiusq; causa infernas partes obsideat non solùm frustrà tentatur vomitus, sed aliquando fit cum ægrotantiũ certa pernitie: voluulosi enim sæpè fiunt, ac cum certo mortis periculo etiam stercora per eam partem euomunt.

Cucurbitulæ magnę in cọlicis appli cādæ cautio.

77 In cucurbitulæ magnæ appositione regioni vmbilici ea adhibenda est cautio, vt ea ex illis sit, quæ sunt in medio perforatæ:fit enim sæpenumerò,vt,cùm pars subiecta mollis sit ac pinguis, multa illius moles intròtrahatur, quæ subtractionē cucurbitulę impedire solet:vnde vel diutiùs retenta in sphacelum subiectã partem deducit,aùt si frangatur,vt hoc incōmodum euitemus,aliquandò ex vitrorum fragmentis cutis vulneratur.

Vmbilicus muniēdus in applicatione cucurbitulę.

78 Cùm pluribus potissimùm mollibus & per pinguibus hiantes ferè sint vmbilici,& ex vi super positæ cum igne cucurbitulæ pinguedinis aliqua portio aliquandò trahatur per eam partem, consulo orificio illi,vt priùs superponant paruum ceratũm puta ex cerusa cocta,vt tale incommodum euitent.

Colicis ex flatu valēter discutiētia noxia.

79 Vt in colicis doloribus ex flatu anodyna statim,& interna, & externa concedenda sunt, vt cruciatus illi mitigentur, etiamsi nondum materia,vndè eleuantur,sit euacuata,ità ea fugienda esse censeo cum Gal. 12. meth. quæ insignitèr calefaciendo discutere quàm maximè valent; attenuata enim materia maiorem locum occupans intestina magis distendit,ac flatibus adauctis dolores auget.

80 Cu-

80 Cucurbitula etiã in ijs doloribus ex flatibus, vbi vrgeat symptoma, vti possumus; sed cessato dolore vel mitiore reddito, materia, vnde eleuantur, subducenda est, alioqui redeunt, vt optimè Gal. 12. meth. c. 8. si tñ non adeò vrgeat dolor, vt omnẽ ad se trahat indicationẽ curatiuã, præstabit euacuationẽ præmittere, præsertim si multa subsit materia, aût adhuc noua affluat ex 12. meth. 19.

Colici ex flatu antè cucurbitulæ vsum purgandi.

81 Contingit aliquandò, vt colici dolores adeò vehementes sint, vt omnem medicorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potiùs augeantur, in casu ad contraria erit transeundum: Cùm enim colici dolores maiori ex parte à materia frigida fiant, aût à flatibus distendentibus, fit aliquandò, vt, aût ratione dolorum, aût vigiliarũ, aût mœroris ob contumaciam aût incalescant nimiùm intestina accedentibus etiam calidis, & intrà, & foris appositis remedijs, aût phlogosi quadam tententur, aût etiam vera inflammatione incipiant affici, aût multa præexistens bilis ibidem transfundatur, vnde ad contraria erit transeundum, & insigniter refrigerandum, quod mihi anno preterito contigit primo in nobili hyspano peditum duce egregio, post in N. à secretis Illustrissimi, & Excellẽtissimi Marchionis Carauagij, qui, cùm colicis doloribus per aliquot dies fuissent acerrimè cõflictati, & iàm iàm mors esset præ foribus, nulli persentirentur arteriarum pulsus, sudores adessent resolutorij, nulla denique ampliùs superesset spes salutis ne quidem apud medicos etiã præstãtissimos, accersitus, & ego, cũ sitim inextinguibilem, linguæ scabriciem, nigrorem, ac duriciem, per tactis autem hypochondrijs, & ventre inferiori calorem in partibus illis æstuantem adesse

Colicis in doloribus frigida aqua quandoq; vtendum.

se obseruassem, Hyspano aquam multam niue etiã refrigeratam bibendam exhibui, cùm natura abstemius esset, & multæ aquæ potator egregius: in somnum prolapsus est, & quatuor horarum spatio cùm dormiuisset, dolore quodam inferioris ventris à primo maximè, vt ipse referebat, diuerso excitatus à somno miram bilis flauæ copiam euacuauit, & à doloribus liber euasit; vnde collegi medicos, qui illius curationem susceperant, in causa morbi illius longè deceptos fuisse, cùm calidis remedijs curationem instituissent, à frigida materia factum morbum iudicantes. Alterum autem, cùm iam agentem animam inuenissem, nõ alia ratione statim curaui, quàm lineo panno multiplicis in quadrati formam cõposito frigidæ immerso, ac mirantibus astantibus quid facerem, ventri superposito, cùmque vt dormiret, iniunxissem, diutiùsque etiam somno oppressus sine motu cùm conquiesceret, verentes affines, & vxor, ne iam fatis cessisset, cùm expergefecissent, indignabundus, quòd tanto bono eum priuassent, quasi è lecto exilijt à doloribus omninò liber.

In colicis ex inflammatione purgatio lethalis.

82 Si ex inflammatione intestini dolorem fieri contigerit, caueat medicus ne vllo quantumuis leui medicamento subducente vtatur, ne attractis ad partem inflammatam ab illæsis partibus calidis, aùt prauis humoribus, aùt inflammatio augeatur, aut impedito transitu in voluulum desinat.

Cassia in colicis ex inflammatione vtilis.

83 Cassiæ tamen solius vsum aliquando nõ respuerem in tali casu, quòd mitiillo, blando, & humido calore sæpè inflammationem sedet, dolorẽ leniat, & suppurationem tumoris adiuuet.

84 Quamuis venæ sectio ex brachio in colico

dolore

dolore ex inflammatione decreto Gal. 12. meth. med. comendetur, si tamen eò vsq; morbus peruenerit, vt vrinam supprimat, secta vena in talo maximè conferet, aût post priorem illam, si multa adfuerit plenitudo, aût etiam si talis nõ adfuerit, si ex talo loto sanguis primò mittatur, nõ erit præter rationem, & experimenta.

Colico in dolore secta vena in talo aliquãdo cõfert.

De alui fluore.

85 IN alui profluuio illud maximè cauendum, ne dùm virium maximè habere rationẽ voluerimus consumptis carnium, & iuribus pinguibus laxitatem ventriculi, & intestinorum nimiam procuremus, aluique fluorem adaugeamus.

In diarrhęa pinguia suspecta.

86 Sunt sæpènumero nostrates medici in frigido potu concedendo adeò restricti, vt malint cum manifesto detrimento repente aqua fluxũ laxitate introducta alui augere eo cõsilio, quòd frigidũ naturæ inimicũ censeant, quã iusto ægri desiderio satisfacere, quod tamẽ natura etiã benè operante fit, vt & adstrictioni per frigiditatem satisfiat.

In alui profluuio frigidus potus sæpè conuenit.

87 Inflammatione tamen vera tentatis intestinis frigidæ potus vitandus est.

Frigida fugienda in inflammatione intestinorum.

88 Cauendum in diarrhęa, quod plerisque video consuetum, ne semper, aût in plerisq; statim abstersorium aliquod exhibeant, vt mel, aut syrupum rosatum, aut simplicem, aut solutiuum cum sero lactis, aut mannam; cum enim aliquando benè operante natura id fiat, non erit aut irritanda, aut promouenda, sed totum negotium naturæ erit relinquendum: sin verò mala qualitate irritata etiam id natura præstiterit, non etiam erit adiuuanda; ne calcaribus naturæ currenti

In diarrhęa quando absergentibus vtendum.

addi-

additis præcipites in mortem ægros agamus: spectatores igitur potiùs huius motus naturæ aliquādiù erimus, & morbi morbificæque causæ potissimùm rationem habebimus; Quòd si naturam hiscere, aùt succumbere viderimus, neq; materiam posse pro ratione euacuare, irritari tamen partes, sæpiùsq; ad excretionem ferè inanitèr prouocari, tentiginem inano, & inane desiderium egerendi subesse, tūc manus adiutrices porrigere cōueniet, atq; abstergentibus vti, quin aliquandò soluentibus blandioribus vt manna, & syrupo, aùt melle rosato solutiuo, vt quod pluribus egestionibus cū dolore, & naturæ labore euacuari tentatur, bremori tempore, & minori molestia educi possit.

De dysenteria.

In dysenteria quādo purgādū, & quando abstinēdū à purgatione.

89 CVm in curanda dysenteria adeò dissidentes sint etiam doctissimorum virorum sētentiæ, an referto corpore prauis, & acribus humoribus laborante dysenteria vera, vlceratis, aùt abrasis intestinis conueniat medicamento aliquo saltem blando puta rhabarbaro, mirabolanis tamarindis, manna, syrupo rosato solutiuo, & similibus humores euacuare, an potiùs omninò ab ijs sit semper abstinendum; quæ res in medicina facienda maximi momenti esse constat, ego non aliam hac in re sententiam in medium proferre tētaui, quàm eam, quam nobis tradidit doctissimus Vallesius quartò Epid. cap. 96. qui ab vtraq; sententia extremè dissidens aliquandò purgandum censuit, aliquandò omninò abstinendum esse voluit: verba eius sunt. Aut in dysenterico est cum cacochymia magna exulceratio nondùm magna, aùt

cum

cum exulceratione magna cacochymia exigua; aùt vtraq; exigua: aùt vtraque magna; si primùm expurgari debet: si secundum minimè, sed ad sudores, ad vrinam, aut vomitus vocandum, & instandum localibus interiùs, & exteriùs pro vlcere curando: si tertiùm, ne tunc quidem localibus admodum, neque purgatione opus est, sed bono victu, & facili, ad alias euacuationes deriuatione: si quartum insanabilis est, facies aùt nihil, aùt omnia tentandi gratia, velut in re desperata. Tales enim etiam curationes aliquando profuerant: neque mihi semper displicet illud Celsi, sæpè, quos ratio non iuuit, temeritas adiuuat.

90 Debet igitur quam primùm huiusmodi humor prauus, & acris euacuari aliquo ex prædictis medicamẽtis, si illius magnam copiã ex oris amarore, ventris turbatione, aut alijs signis subesse cognouerimus, antequã ex frequenti, sed pauca excretione vlcera adaugeantur, aut vires deijciãtur. *In dysenteria vbi purgãdũ, quã primũ id pręstandum.*

91 Animaduertendum tamen si subesse copiã attrabilarij humoris cognouerimus, etiamsi exulceratio adhuc magna in intestinis facta non sit, non statim purgante medicamento esse educendam; cancerosa enim vlcera, & pessima excitaret, sed attemperari, eiusq; ferocia deliniri priùs debet; quod vbi factum esse cognouerimus, omninò euacuari debebit, sed blandissimo medicamento decoctione tamarindorum, vel mirabolanorum cum syrupo, vel melle violato solutiuo, ijsque similibus. *In dysẽteria humore attrabilario exhuberante, priùs ferocia illius tẽperãda, quam purgandum.*

92 Rhabarbarũ in dysenteria ab ijs, qui Mauritanorum dogmata sectantur, quique purgandũ sæpè in ea censuerunt, quamquam videam passim ad hunc finem in vsum duci, potissimùm vbi bilio- *Rhabarbarum in dysenteria suspectum.*

si,

si, & acres humores abundauerint; quòd tamen, & ipsum igneas partes habeat, quod in substantia assumptum, vt in hoc affectu plerùmque fit, tunicis intestinorum, & vlceribus adhærescens dolores pariat implacabiles, vt sæpiùs obseruaui, omninò fugiendum censeo, & quàmuis syrupus de cicorea Guglielmi cum eo paratus adstrictione carere fatendum sit, cùm tamen à cicoreaceis igneæ illius partes retundantur, si cum decocto tamarindorum, aùt mirabolanorum concedatur, non ità reijciendum censerem.

Syrupus de cicorea cũ rhabarbaro Guglielmi in eadem admitti potest.

93 Sed magis etiam recentiores cõmuni errore decipiuntur torrefactũ rhabarbarũ in dysenteria exhibentes, adstrictionem, & exsiccationem augere volentes, vt vtraq; facultate purgatoria, & adstrictoria adaucta meliùs intentioni satisfacere possint; quod innocentius fieri torrẽdo putant, cũ experientia constet mediocritèr torrefactum vehementiùs, & minori dosi purgare, quàm integrum; igneas tamen partes adhuc magis vigere: & si maiorem adustionem adhibuerimus, purgatoria facultate penitùs destituitur.

Rhabarbarum torrefactum in dysenteria reijciẽdũ.

94 De mittendo sanguine per sectam venam, cùm grauissimorum virorum sententiæ è diametro omninò interse sint contrariæ, alijs maiori ex parte sanguinem mittentibus, alijs nunquam. Ego huius sum sententiæ, si simplicitèr dysenteriam consideremus, aùt eius causam, aùt multa ex adiunctis, dolores, febres, inflammationes, omninò conuenire missionem sanguinis, qua, & fluentes humores ad partem laborantem possint retrahi, & plenitudo tolli, & iecur refrigerari: sed cùm sæpissimè à diarrhæa producatur, illiusque etiam perpetuò sit socia, in qua, etiam si non

Dysentericis rarò cõuenit sanguinis missio; & cur.

sit

sit prò multitudine sufficiens, nunquam mittendum esse sanguinē censuit Hipp. & Gal. 4. de rat. vict. in acut. 116. & primò ad Glauc. cap. 14. quòd aût vires vitales sint imbecillæ redditæ, aût periculum immineat, ne prosternantur, rarò censendū est occasionem dari sanguinis mittēdi, potissimū, cùm maiori ex parte in huiusmodi casu sciamus peccare humores à sanguine distinctos, & tales ægros cacochymia laborare facillimèque tum ob euacuationem, tum ob vehementissimos dolores, vigiliasque quasi perpetuas in summam vitalium virium debilitatem incidere.

95 Si tamen aliquandò mittendus erit sanguis alui fluore non magno præsente, inflammata parte, vrgentibus doloribus, hepate, & toto corpore aût ob febrem æstuante, aût ob calefactos humores in venis, viribus præsentibus consentientibus, imminentis virium collapsus periculi habita ratione, nec multùm, neque confertim, & semel, sed parùm, per interualla, & sæpiùs euacuabimus Aetij, & Alexandri etiam sententia: idque non ea solùm ratione, quòd vires non ità dissoluantur, sed etiam quòd iterata euacuatione sanguinis meliùs reuulsio perficiatur, quæ maximè in hoc affectu expetitur, vt Gal. auctor est lib. de cur. rat. per sectam venam capit. 2. si quidem natura totiès irritata maiori cum impetu, & facilitate assuescit materiam ad affectas partes confluentem in contrarios locos depellere, & quasi per alios riuos transferre. Dysentericis qñ, & quomodo sāguis mittendus.

96 De lactis vsu in dysenteria cùm videam doctissimos aliquos viros adeò dubitasse ob Hipp. & Gal. auctoritatem 5. aphor. 64. & Celsi lib. 3. cap. vigesimotertio vt rarissimè in tali morbo ipsū Lactis vsus in dysēteria qualis.

in vsum ducant, quòd deiectiones ferè semper in ea sint biliosæ, & febres non leues maiori ex parte coniungantur, cùm alioqui sciam maximè laudari à Gal. 10. de simpl. med. facul. & 3. de alim. facul. cap. 15. vbi non solùm dysenteriæ, sed omniũ ventris fluxionum acrium optimum dixit esse remediũ: cęterè nullo modo febre præsente, & acribus fluentibus humoribus lac conuenire simplex, & sine præparatione; at paratũ, vt faciebãt antiqui, & vt docet Alex. Trallianus lapidibus, ferro, aùt calybe in eo extinctis frequentèr, vt & serosa absumatur substãtia, & pinguis, butirosaq; corrigatur igneis absumptis, certũ est nõ nisi maximas in hoc affectu afferre posse vtilitates, ꝙ non accendi, & in bilẽ verti hoc modo paratũ certò sciamus; aluum autẽ sistere posse certũ sit, tũ ob caseosam materiã incrassantẽ, & frigidã, tũ ꝙ excandẽtibus lapillis, aùt calybe adstringentẽ nanciscatur facultatem.

In dysentericis clysteriũ abstergẽtiũ vsus cum cautione.

97 Cùm in principio difficultatis intestinorum sæpenumerò mucositatibus quibusdam apparentibus passim medici ad abstergẽtia enemata deueniant, ne adhærescente diutiùs tunicis intestinorũ huiusmodi humore salso, vt ipsi putant, exulcerentur intestina; sæpenumerò etiam maximo in errore versantur: mucositas enim huiusmodi non aduentitia est, neque prætèr naturam, sed naturalis, quæ à natura intestinis indita est, vt muniantur, ne à bile, quæ cũ fœcibus in dies euacuatur, interna intestinorũ pars abradatur, quæ cùm in diarrhæa ab acribus humoribus commota, & abrasa exire incipiat, si clysmatibus magis abstergatur, denudata tunica eo, quo munitur, faciliùs exulcerari poterit: diligens igitur cura adhibenda est, vt mucosi, & vitiosi humores, aùt à capite, aùt à ventriculo

defluxi

defluxi ad intestina, à naturali mucositate intestinorũ discernantur; quod licèt difficile sit, hæc tamen frequẽtiùs cum pinguedine iuncta esse solet, & cũ aliqua rasura internæ tunicæ: & tunc nõ solũ non est abstergenda, sed potiùs incrassanda, pinguioribus, & viscidioribus iniectis tentandum erit munire loca illa, & acrimoniam fluẽtium humorum reprimere, quod oleo rosato omphacino, aut vnguento rosato commodè præstari poterit.

98 At in eodem errore versantur ij, qui fluore materierum cessante, dysenteria tamen perseuerãte, & vlcere in intestinis, ijsdem abstergẽtibus clysterijs vtuntur; ex aqua hordei, vitellis ouorum, & sacchato; impedientes hoc modo agglutinationẽ, quòd sæpenumerò natura viscidam in fine materiam nutrire aptam, vt reponatur, quæ naturalis erat iam abrasa, eo mittat. *Clysterĩũ abstergentiũ in fine dysenteriæ abusus.*

99 Tanta est doloris in hoc morbo vehementia, vt nullo tentato alio remedio narcoticis sit statim vtendum non solùm per os assumptis, sed etiã per inferna iniectis. *Narcotica etiam in principio qñ conueniant.*

100 In ijs tamen diutiùs non est perseuerandum, quoniam sæpè imponunt: cum enim somnũ conciliarint, & proinde fluxiones stiterint, & refrigerando, & incrassando humorum, & acrimoniam, & fluxilitatem imminuerint, dolore imminuto morbus curatus videbitur, nisi tamẽ glutinãtibus, & siccantibus vlcus sanemus, recrudescet morbus, & nouo dolore superueniente noua fluxio excitabitur, & vlcere non curato difficultas intestinorum denuò fiet. *Narcoticis in dysenteria parcè vtendum.*

101 Pinguia etiam illa, & viscida substantia prædita, vt in acerrimi humoris fluxione necessaria sunt ad internam intestinorum tunicã vestien- *Dysentericis pĩguia immittere quando vtile, & qñ noxium.*

dam, ne magis abradatur, & ad muniendas vlceratas partes, ne morbus augeatur, & dolores exacerbentur, itá in ijs non multùm est insistendum, quòd sordidum vlcus efficiant, & progressu temporis curatu difficilius; abstergentia igitur sunt interferenda.

Clysteres nimiũ exsiccãtes in dysenteria omninò reijciendi.

102 Quæ adeò exsiccantia sunt, vt arsenicum, & trochiscos recipiant corrodentes, & carnem in vlceribus subcrescentem absumere possint, vt passim à Rase, & Mauritanis proponuntur, nunquam in vsum duci debere consulo; tùm quòd adeò quandoq; valenter carnẽ consumant, vt reliquam intestini substantiã consumentes perforare soleãt, quamuis enim pastilli Pasionis, Andronis, ex minio, & quæ ex arsenico etiam sæpiùs loto parantur, externis vlceribus prauis, & callosis applicentur; si tamen sentienti multùm particulæ, aût nudæ, & non sordidæ, non ve callosæ, aût sanæ applicentur, noxas afferunt inemendabiles. Et erit, qui in abrasis, cruentis, nudis intestinis, etiam si vlcere laborent sordido, audeat clysmate infundere acria huiusmodi, & corrodẽtia medicamenta, quibus, & acerrimi dolores excitantur, & intestina dilacerantur, & sæpè perforantur.

Acrib. infusis in dysenteria q. statim faciẽdum.

103 Si qua tamen acria, & valenter siccantia infundenda sunt, vt muria oliuarum, aquæ naturales salmacidæ, lixiuium cum sapone, & similia, statim superindendus erit alius clyster ex oleo rosato, aût ptisana, aût decocto furfuris cum syrupo de portulaca, & ouis, vt & dolor leniatur; & tunica vestiatur.

Clyster vt retineatur quid præstandum;

104 Quoniam autem euenit, vt iniectu clyster statim aût exeat, aut propellatur statim atque iniectus est, fouendus erit anus lineo panno intin-

cto in decocto rerum adstringentium, atq; etiam aliquo conatu manu pars erit comprimenda.

105 Quamuis hepaticis sub morbis hepatis collocari deberet, quia tamen à practicis sub dysenteria curatur volui præstantissimum remedium hoc loco docere, quo si alio vllo hepaticos curari posse experientia multiplici cognoui; eoq; libentiùs, quòd Euporiston est medicamentum, & rationi conueniens: sumitur vua rubra, quam pignolam nostri dicunt; acinis est non magnis, racemis adstrictis, vt tardiùs maturescat, & vinum nobile, rubellum, & quod picantem vocant, facit colligi debet dùm media est intèr acerbitatem, & maturitatem, quod solet apud nos esse versus diem festũ Natiuitatis B. Virg. Mariæ mense Sept. soli per quatuor dies primò exponitur, mox in furno semicalefacto exsiccatur; & seruatur ad vsum: & veniente occasione quoniam emolllescit in vase vitreato, aùt ad ignem, aùt in furno iterùm exsiccatur adeò vt in puluerem duci possit. Huius ℥ ij. per duodecim, aùt quindecim dies ex vini rubri potentis onc. iiij. singulo die per quatuor horas ante prandium exhibeo, & cum hoc solo præsidio non paucos ad pristinam sanitatem deduxi. Nec mirum si semper non succedat, cùm, vbi radices egerit, difficillimè curetur, ex vino autem concedemus, si ægri careant febre, quæ si coniuncta sit, loco vini sumet decoctionem rad. cicorij crassarum longa ebullitione cum expressione: in qua si calibs ignitus sæpiùs extinguatur, meliorem effectum producet.

Hepaticis singulare remedium

De vermibus.

In vermes enecātib. ex hibēdis qu id præstandum.

106 IN medicinis, & per os assumendis, & per inferna infundendis semper hæc adsit cautio, vt antequam ea in vsum ducamus, dulcia aliqua, aût pinguia concedamus, vt ijs allecti vermes faciliùs ea comedere tentent, quæ propriè, & verè, & enecare, & expellere è corpore eos possunt, melle igitur, saccharo, lacte, aût pinguib. præmissis, succedent quæ enecandi vermes facultatem habent.

Vermes enecā cib. dulcia, vel pinguia ad miscenda.

107 Quin ne hæc sola tunc danda erunt, ne à dulcibus ad amara, aût acria accedentes facta mutatione in contraria potissimùm à gratis ad ingrata ab eis abstineant, cum dulcibus igitur admiscenda sunt, aût pinguibus, vt aliqua similitudine ducti, ac grato sapore allecti ijs etiam nutriantur, quæ occidere eos solent.

Ante emplastra enecantia vermes clystercs dulces indendi.

108 Ob hanc autem etiam causam obseruandum erit, vt cùm vnguentis, aût emplastris ad eos occidendos vtendum erit, priùs indantur clysteres ex dulcibus, aut pinguibus, vt ijs allecti ad intestina inferiora alliciantur, vt ventri inferiori illis applicitis, & enecari, & expelli faciliùs possint.

In vermibus enecādis emplastra vbi applicanda.

109 In ijs autem externis applicandis, vt quæ ex farina lupinorum, aloe, myrrha, ex succo rutæ, aut rutæ caprariæ siuè Ialegæ, vel aceto parantur, cauendum, ne regioni ventriculi applicentur, sed circà regionem vmbilici, & ventris inferioris: illa enim sæpè ventriculo infesta sunt; & cauendum etiam, ne, si ad ventriculum ascendissent, in eo loco enecentur, solent enim ex tali occasione quam plurima, & grauissima symptomata produci: præstabit igitur ventriculum fouere adstringentibus,

&

& acidis, vt roborata parte, & deorsum pulsis vermibus, applicatis ventri inferiori remedijs illos euincere, & enecare possimus.

110 In ijs, quæ per os assumuntur, illud omninò obseruandū est, vt si ex ijs fuerint, quæ, & enecare, & è corpore propellere possunt, vt est aloes, colocinthis, & similia ea satis esse, solūq; indigere aut re aliqua abstergente, aut etiam refrigerante ebibita: at si ex ijs fuerint, quæ enecante facultate sola prædita sunt, aliqua post superbibenda sunt, quę abstergendo eos iam enecatos expellere possunt.

Vermes enecātib. per os sūptis quid faciendū.

De hemorrhoidibus.

111 IN hęmorrhoidum curatione, quia vbi superfluè sanguinem emiserint, medicos in contrarias sententias abire cum maxima ęgrotantium calamitate quotidiè obseruamus: asserentibus plerisque cum Hipp. 6 aphor. 12. non omnes occludendas esse, sed vnam saltem esse apertam relinquēdam: sic enim, & immoderati fluxus sanguinis rationem habebimus, casum virtutis vitalis impediemus, & morbis ex immodica hæmorrhagia imminentibus contraibimus; neq; tamen morbis illis occasionem dabimus, qui ex fæculento, & atro humore oriuntur, qui per illas partes euacuari solet: Alijs è cōtra cum Aetio defendentibus, vbi superfluus sit sanguinis fluxus omnes omninò occludendas esse; & recta victus ratione instituta, statisque temporibus, & expurgandum esse corpus, & sanguinem per sectam venam euacuandum. Ego verò huius sum sententiæ, vbi sanguis per eas venas immodicè effluat, ità vt, & vires vitales deijciātur, pallor sequatur magnus, sub tu-

Hęmorrhoidibus superfluè euacuātibus an oēs occludendæ, an vna relinquenda sententia auctoris.

mida conſpiciatur facies, ad malum habitum tendat corpus, omnes omninò eſſe, ſi fieri poſſit, occludendas, quia virtutis ſupra omnia habenda eſt ratio, neq; vllam apertam relinquendã vllo modo eſſe, cùm in curatiuis indicationibus ab eo, ꝙ magis vrget, ſẽper ſit inchoandum: Ne verò res hæc Hipp. aduerſari, & cõmuni ferè omniũ medicorũ ſententiæ videatur, obſeruandum eſt, sãguinis per has venas effuſionem aliquandò eſſe conſuetã, vt ſtatis quibuſdam tẽporibus, puta ſingulo mẽſe, aut etiã frequentius, vel bis, vel ter in anno fieri conſueuerit, aut certè vi morbi, puta in magna febre cũ ſumma plenitudine ſemel, aut iterũ acciderit; aut deniq; quòd cum ſtatis temporibus moderatè effunderetur ſanguis vi morbi, aut alia occaſione ſuperflua tunc fuerit. Secundò obſeruandũ eſt antiquos in immoderata ex venis ſedis effuſione venas illas aut ligaſſe, aut ſuiſſe, aut vſſiſſe, itaut nunquam per ligatam, aſſutam, aut vſtam venam amplius sãguis euacuari poſſet, vt apud Græcos, Arabes, & Latinos, & antiquos, & recentes cõſtat; quę tamen curandi ratio noſtris his tẽporibus exoleuit, puluiſculis emplaſtricis, & adſtringentibus cõtentis, aut ad ſummum vſtione. His ſic ſtantibus, ſi exceſſus is hæmorrhagiæ inſolitus ſit, & vi morbi, & plenitudinis ſuperuenerit, cenſeo omninò eſſe ſupprimendum nulla aperta vena relicta: ne vena ſanguinem euomente in propoſita incommoda incidamus: Quòd ſi ſtatis temporibus aut quantitate excedens, aut qualitate infeſtans, aut vtraque ratione moleſtus à natura per eas venas expurgari ſolitus alquando modum exceſſerit, vt & vitales vires proſternantur, & alia incommoda inducantur, aut etiam ſingulis euacuationis temporibus

puta

puta per duos, aut tres illos dies solitæ euacuationis superfluat, aut si frequentius exiens quàm soleret, aut oporteret, illa inducat incommoda, si, vt illis obsistamus, occludere venas illas velimus, si causticis medicamentis, ligaturis, abscissione, aut ferro candente id pręstare quis tentauerit, cùm ex illa curandi ratione non solùm transitus præsenti tempore sanguini interclusus sit, sed omnis via etiam impediatur in posterùm, per quam transire possit, ne in ea incõmoda ægri post incurrant, de quibus Hipp. 6. Epid. & Gal. ibidẽ, & 6. aphor. 12. & 3. in 3. lib. de humor. necessarium est etiã alijs vstis, assutis, abscisis, ligatis, vnam relinquere apertã, vt per eam excrementitius sanguis, qui in corpore in dies aggregatus statis tẽporibus euacuari solet, expurgari ex more possit, ne affectus illos melancholicos, maniam, melancholiã vlcera, cutis defędationes, & alia producere valeat, sed si solùm puluisculis adstringentibus, emplastricis, aùt, & vrentibus res agenda sit, & eum curationis modũ sequamur, qui, & facilior est, & securior, licèt aliquandò recidiuas admittat, si ad eum terminum euacuatio sanguinis peruenerit, qui iam descriptus est, omninò via omnis erit intercludenda, vt præsentibus incõmodis occurramus: cùm per hanc curandi rationem non ità obsignentur venæ, vt humore denuò exuberante iterum natura sibi viã inuenire, & struere non possit; aut ope medici, aut perfricatione cum rebus asperis, aut scalpello, aut hyrudinibus aperiri denuò venæ nequeant.

De renum inflammatione.

Renib. laborãtibus quæ vena secanda.

112 CVm in curandis renum affectibus euacuatione sanguinis per sectam venam opus est, à qua parte mittẽdus sit sanguis nõ vna est omniũ medicorũ sententia, quòd Gal. lib. de cur. rat. per sectã venã partibus supra renes laborantibus è partibus superioribus nempè brachijs mittendum esse sanguinem docuerit, infernis autem affectis, puta vtero vescica, & coxis è vena vel sub poplite, vel in talo, cum renes penè ambigat: lib. autem 13. meth. med. in renum affectibus secandã venã esse doceat in poplite, aut talo: alijs maiori ex parte supra; alijs infra, alijs sine distinctione alterutram partẽ eligentibus. Ego cũ doctissimo Trincauellio habita ratione cõmunicationis venarũ maiori ex parte ex infernis mittendũ censerem, cùm, & euacuationis gratia, nisi fortè plenitudo ad vasa præsens fuerit, & deriuationis certissimũ sit à partibus laborantibus, & vicinis sectis illis venis sanguinem euacuari posse: At cum in inflãmatione renũ, cum reuulsione opus sit, potissimum in principio, in cõtraria retrahi sanguis debeat, & ex parte à fonte sanguinis versus superna retrahendo, potissimũ si sanguinis multa copia refertum sit corpus, à iecoraria brachij dextri, aut sinistri sanguinem extrahemus: quinimò si etiã in principio inflãmationis nõ versemur, sed iã affluxerit sanguis, sed magna tamẽ adsit plenitudo, ab ijs locis sanguinẽ extrahemus, ne si ab infernis euacuetur, cum ex motu sanguinis in venis, qui in fonte est, & in supernis confertis versus locum incisum affatim affluens per locum affectum, & vicinas partes transiens, &

dolores

dolores augeat,& inflammationẽ quòd si inflammatio nõ fuerit,sed aliquis ex alijs affectibus, aut renum,aut aliarum illarum partiũ,nec plenitudo magna adsit,indicatio tamen mittendi sanguinis cõcurrat ab infernis ob venarũ coniunctionem,& rectitudinẽ mittendum esse sanguinẽ iudicamus.

113 At in renum inflammatione in principio potissimum si multa subsit plenitudo, licèt, vt dictum est,mitti debeat sanguis ex brachio,progressu tamen temporis ex talo mitti etiam poterit,vt qui in vicinis,aut in parte consistit,euacuari,& deriuari commodè possit.

In renum inflammatione post sectam venã in brachio secanda etiã est alia ĩ talo.

114 Qui clysteres indi solent ad refrigerandũ, & emolliendas fęces,ex ptissana,violaria, malua, oleo rosato, aut violato, syrupo violato, & similibus,quãtitate mediocres sint, ne per repletionem subiecti intestini renes comprimant.

Renib. laborãtibus clysteres sint in pauca quantitate.

115 Quamuis in principio aliarum inflammationum materiam fluentẽ medicamento purgante euacuari posse alias docuerimus, quòd adhuc cruda non sit materia,& dũ fluit, reuulsione euacuatiua à parte,quæ statim eã suscepturа erat, retrahatur,vt in Pleuritide docuit faciendum dolore descendente Hipp.2.de rat. vict. in acut. & in inflammatione linguæ Gal.13.meth.med. in renum inflammatione,si aliqua iam ad partem fluxerit,omninò abstinẽdum,ne per intestina fluente materia cum medicamento magis renes exardescant;quarè cassia fistulati contenti, aut syrupo violato solutiuo,aut solis,aut mixtis, aut sero lactis ex malua,violaria, endiuia, vel iuiubis, siuè euacuatione opus sit,ad alias complendas indicationes descẽdemus,eorum enim etiam si pars aliqua intestina subterfugiens ad renes peruenerit,

In renum inflammatione in principio nõ purgãdum, sed blandè leniendum.

vtilitatem afferet non mediocrem.

Renib. inflammatis Rhabarbari vsus suspectus.

116 Rhabarbari vsus in hoc morbo, vt, & in vrinæ ardore, sẽper mihi fuit suspectus: & si quãdò ab aliquibus in vsum ductus est, semper malè cessisse vidi: quamuis enim aptissimũ sit medicamentum ad bilem euacuandam, quæ duos hos affectus plerunque producit, qm̃ tamen ob igneas partes, quibus pollet, per venas diffundi videmus, & subsequenter ad renes, q̀ locia crocea post illius assumptionẽ ostendunt, meritò fugiẽdus videtur.

Renib. inflammatis impẽsè refrigerãtiũ vsus, & in principio malus.

117 In morbo hoc inchoante licèt vsus repellẽtiũ externè applicandorũ conueniat; ab ijs tñ, quæ nimiũ impensè refrigerant, abstinendũ est Alexãdri etiã monitu, quãuis enim cũ ex parte repellatur materia affluens, & calor partis æstuans retundatur, videatur affectus mitescere, & oĩa symptomata imminui, quæ tñ iam affluxit materia aut in scyrrhum vertitur, vel crassefacta indolentẽ quasi tumorẽ producit, qui processu tẽporis suppuratus vlcus in parte producit, & morbum incurabilem.

De renum vlceribus.

Renum vlcuscitò ad cicatricem ducẽdum

118 VBi autem vlcus sit excitatum in renibus præcepto Galeni curandum est, vt sit maximè solicitus medicus, vt vlcus quàm citissimè ad cicatricem deducatur.

In vlcere renum validè exsiccantium vsus malus.

119 Ad id autem præstandum, licèt, quæ exsiccante facultate prædita sunt, maximè in alijs conueniant, in renum, & vesicę vlceribus omninò fugienda sunt ob mordacitatem, cuius occasione excitati dolores nouam fluxionem concitarent; quæ blandè igitur abstergunt, & doloris mitigatoria sunt, conuenient, qualis est mulsa, & syrupus de iuiubis,

iuinbis, vel ex rosis siccis, cum portione syrupi de portulaca.

120 In renum vlceribus curandis, cùm, & mulsa conueniat, & lac, nisi diligens adhibeatur cura, & in tempore exhibitionis, & in lacte seligendo, & in illius quantitate, aut frustrà concedi, aut cum detrimento cognoscemus: In principio enim post disruptã vomicã, aut vlcus ab acribus humorib. excitatũ, cũ vlcus sordidum fuerit, lac cõueniet serosum, quodq; abstergere magis valeat, quale asininum: illud verò ex locio cognosci potest, si in eo pus subsit copiosum, fœtens, & sordidum. Vbi verò vlcus meliorem acquirit conditionẽ, ac à sordibus repurgatũ fuerit, quod cognoscemus, si pus in vrina contentũ albũ, & æquale fuerit, lac conueniet; quod minùs abstergat, & magis carnẽ producere valeat, quale est caprinũ. Vbi autẽ vlcera expurgata ritè fuerint, vt lotiũ non ampliùs purulentũ appareat, tunc potiùs lactis genus conueniet crassius, magis nutriens, carnẽq; generans, quale est ouillũ, aut bubulũ; in primis illis pauxillum mellis, aut sachari, aut iulepi rosati, aut violati adijciendum erit: in postremo minimum sachari, aut iulepi rosati cum leui quantitate tragaganthæ.

Lacte in cõcedẽdo in renum vlceribus quæ cautio.

121 Quantitas lactis neq; vno in omnibus modo metienda est. Ratione loci laborãtis multa cõuenirent; & potissimũ si ad abstersionẽ exhibeatur lac asininũ, potissimũ si lacti æger assuetus sit, nec ex eius vsu molestiam sentiat, libram cõcedemus: sin nõ assuetus sit, ab vncijs quinq; vel sex incipiẽtes paulatim ad maiorẽ quantitatem accedemus: Caprilli minorẽ sẽper quãtitatẽ cõcedemus, neq; vncias sex excedemus, quod diutiùs in ventriculo cũ cõmoretur, si multũ illius concedemus, aut acescet

Lactis quãtitas in renum vlceribus quæ.

aut in grumos concrescet, ob quā rationē ouilli, & bubuli etiā minorē solemus quantitatē cōcedere.

De calculo renum cum dolore acerrimo.

Calculo renū laborantes sæpè ab initio purgādi contrà communē consuetudinem.

122 Qvamuis in calculo renum curādo, vbi dolores non adsint acerrimi, ea curandi ratio conueniat, quæ ab Auic. & Mauritanis tradita est, quamq; recentiores pleriq; secuti sunt, vt repleto ventriculo vomitus prouocetur; mollibus clysteribus feces subducantur, alijs itidem emollientibus laxata parte leniantur dolores, & si qua materia in intestinis consistens, vnde eleuentur flatus distēdentes, abstergatur, & euacuetur, mox emollientibus laxantibus, & anodinis, & mitigetur dolor, & dilatentur viæ à calculo distensæ, quod fomentis, inunctionibus, emplastris, & id genus alijs etiam tentari debet, mox conterentibus lapidem, & eundem propellentibus diureticis curatio prosequi debet: quinimò si vomitu euacuari ventriculus non potuit perfectè, per os etiam ad similia præstanda exhibent cassiæ fistularis medullam aut per se, aut ex leui portione olei amygdalarum dulcium, aut diasebesten non solutiuum, aut diaprunum, mox abstergentibus, incidentibus, & attenuantibus antecedentem, & coniunctam materiā ad euacuationem præparant; nunquam autem ab initio soluente, & verè purgante medicamento vtendum iudicarunt, ne aut cruda materia ab initio non præparata euacuetur, aut deorsum lata laborantem partem magis affligat. Quoniam tamen sæpissimè euenit in nostris his regionibus, & potissimum in magna hac vrbe, quòd, & nimiùm genio indulgeant, multaque assiduè ingerant, &

multis tenentur à capite distillationibus, vt vẽtriculus, intestina, & venæ meserei refertę sint multis crudis humoribus, à quibus per venas ad renes delatis adeò frequentes fiunt dolores renales, & podagræ, qui nisi euacuentur, neq; tutò anodinis vti poterimus, neq; conterẽtibus lapidẽ, neq; eundẽ propellẽtibus, quin nec diureticis; cũ præterea sæpè adeò vrgeat dolor, vt longã illam curationẽ expectare nec velint ægrotantes, nec possint, nec expediat ob collabentes vires; blandissima verò illa lenientia, vel lubricantia sæpissimè muneri illi euacuandi materias multas, crassas, & viscidas satisfacere non valeant, sed retenta, & ipsa, & per se molẽ augendo, & cõprimendo dolorẽ augeãt, aut eleuatis, & ex se, & ex cõmota nõ expulsa materia multis flatibus, censeo sæpissimè expedire medicamento vti soluente pro varietate materiæ, benedicta laxatiua, diaphænico, electario elescoph; electuario de succo rosarũ, indo, & similibus addita portione cassię, vel lenitiui, cũ melle rosato solutiuo: sic enim, & crudas illas materias in ventriculo, & intestinis cõsistentes, & si quæ sũt in primis vijs tanquã causæ antecedentes, euacuabimus, easdẽq; & similes reuellemus, molẽ, & fęcum, & humorũ in intestinis renes comprimentem, & dolorem augentem imminuemus anodinis, mollientibus, laxantibus, diureticis, conterentibus lapidem, & propellentibus viam struemus. Qua curãdi ratione, cum sæpius ad eos acciti essemus, qui nephritico dolore laborãtes curabantur priori illo modo, clysteribus mollibus videlicet, & bolis ex cassiæ medulla, aut lenitiuo, aut solis, aut cum portiuncula hierę, medicamẽto soluente exhibito, mox anodinis, mollientibus laxantibus, & lapidem propel-

Lenientia sola in calculo non sufficiunt.

lenribus adiunctis citò, & feliciter cũ magna mea gloria, ac inuidia curationẽ absolui: cũ verò curandi hæc ratio rationibus ijs nitatur, quæ proximè enarratę sunt, Hipp. & Gal. duo medicinę vera lumina habet, & doctores, & assertores 6. Epid. sectio. 5. tex. 5. vbi postquã tradidit Hipp. signa quib. nephriticus affectus cognosci posfit, breuissimis etiã verbis totã curationẽ absoluit, & iuuenes etiã elleboro purgandos docet: & in com. Gal. dum vnamquãq; vocẽ varia præsidia medica cõtinentẽ sigillatim explicat, dum de purgando corpore agit, medicamẽto purgante tanquã vecte esse propellendũ docet. Neq; verò cruda tunc euacuare, & purgare dicemus contrà pręceptũ Hipp. prima aphor. concocta medicari: Coctio enim illa de qua in aphor. illa est, quæ humori putrido cõuenit, potissimũ in febribus, cui coctio illa cõuenit, quæ secundo loco describitur ab Arist. 4. meth. quã putridis humoribus excrementis cõuenire docebat, secundũ quã bilẽ crudã dicimus, & lotiũ crudũ tanquã signum in febribus putridis, at cruda, quæ alimentalẽ coctionẽ subterfugerunt, aut per inediã ad bonam frugem duci debent, aut si plura sint, quam superari possint, atque à calore ventriculi euinci, aut cõcoqui, quamprimùm sunt euacuanda aut lenientibus, & abstergentibus, aut etiam si in venulis miseraicis, & altiùs infarcta sint, purgantibus: qualia hæc esse cruda censemus, quæ in nephriticis exuberant. Neq; verò per euacuationẽ per inferna ad renes materiã trahimus, sed ab illis reuellimus: & per intestina subducimus; quãuis enim in transitu adsit vicinia, non adest tamen coniunctio; neq; periculum est in trãsitu, ne noxã renes sentiant, vt in renum inflammatione in trã-

situ bilis;quia neq; hic inflammatio in parte adest, neq; calidus est humor,qui mouetur,sed laboranti parti etiam succurrimus,inanitis intestinis,quæ ob repletionem comprimebant renes à lapillo vndequaque compressos.

123 In calculo renũ curãdo,vbi acerbissimi fuerint dolores, & ex situ cognouerimus iã lapillum vreteres occupasse,si quis diureticis tentauerit calculũ à loco dimouere,in magnũ sępenumerò periculũ ægrotantem deducet, ne scilicet in vrinę suppressionẽ eũ deducat ingruẽte affatim ad obructũ locũ lotio,& sæpè cũ arenulis, sæpiùs cũ crassa, & viscida materia. Quare pręstaret tũc emolliẽtibus, & laxãtibus decoctis vti ex caricis, malua, altheæ, & maluæ seminibus; seminibus itẽ frigidis maioribus,liquiritia,iuiubis,sebesten paratis,quòd si ad penetrationẽ aliquid diuretici addere voluerint in pauca quantitate non repugnarẽ. Ad quem vsum etiam optimum semper indicaui oleum amigdalinum dulce ex leui vini albi tenuissimi portione. Calculo vreteres occupante diuretica mala.

124 Communi ferè hominum consensu receptum est,prò auertendis, & præcauendis doloribus ex calculo,& impedienda lapidis generatione expedire bis,aut ter in mense diureticum aliquid assumere,aut in syrupi longi,aut iulepi, decocti, aquarũ stillatitiarum,aut electuarij,aut puluisculorũ formam, quo materiæ, quæ in dies in renibus aggregantur,paulatim expellantur, & abstergantur,ne calore accedente renũ indurentur, & lapidescant:quod institutũ vt omninò non est improbãdum,si cum ratione fiat, itã quãplurimis perniciosũ esse solet: si enim ab homine continẽte fiat, aut ante illorũ assumptionẽ leniens,aut abstergens medicamentũ sumptũ sit,vtilitatẽ afferre potest. Diuretica pro pręseruatione calculi sæpè noxia.

At si gulæ is deditus sit, aut cruda multa in primis vijs aggregare soleat, vt solent maiori ex parte podagrosi, & calculosi, tantũ abest, vt illorum assumptio eos præseruet à calculo, vt potiùs frequentiorem illi præbeat occasionẽ, & sæpè etiam in suppressionem vrinæ deducat, & grauissimos alios morbos, & symptomata, deducta materia, quæ in ventriculo erat, & in primis vijs, ad vias vrinæ.

Thermales aquę in curando calculo sæpè suspectę.

125 Cum quàmplurimi pro lapillis ex renibus propellendis aquis Thermalibus vtantur, vt illarum vsum aliquando laudamus, cum impacti nimium in renibus fuerint, nec alijs cedãt remedijs; sic enim refrigeratis illis aliquãdò dehiscentes locũ cedunt lapidi cõmoto, quin, & quantitate aquæ propulsus aliquandò descendit; ità rariùs eædem cõcedendæ erunt, quòd deducta crassa materia ad locum lapilli, sæpè etiam morbus redditur contumacior, & aliquando ad suppressionẽ vrinæ omnimodam per illas ægrotantes deducuntur.

De lapide vesicæ.

Lapidẽ in vesica cõcretũ frangentia fictitia, & falsa.

126 Scio ego, & antiquos, & recentes scriptores infinita propemodum, & simplicia, & composita medicamenta tradidisse ad cõminuendum, & frangendum lapidem in vesica: At horũ auctoritate etiam scio quàmplurimos ægrotantes in perniciem à medicis nimium credulis deductos. Ægrotantes cum ex lapidis per incisionem extractione quàmplurimos mori obseruent, omnia malunt priùs experiri, quàm genus illud carnificinæ etiam periculosum. Medici partim experientia destituti, promissis scriptorum adducti, & spe premij ob auaritiam allecti curationem protrahunt,

trahunt, omnia experiuntur,& denique aut spe defraudati, aut iam curationi succumbẽtes tãdem non aliam se viã inuenire curãdi quàm per sectionẽ profitentur,sed interim æger crumena exausta, ob dolores,& vigilias cõsumptis carnibus,viribus vitalibus etiã ob vigilias consumptis, exardescentibus renibus,vesica, & vrina ipsa, tandẽ vt experiatur,etiã in hanc curationẽ consentit; & eã etiã ob rẽ maiori ex parte moriuntur dissecti. Quare præstaret ab initio, dùm vires vitales vigent, dum corpus adhuc carnosum,& succi plenũ est, dũ vesica adhuc mucosa materia vestita est, nondũ autẽ perfricatione lapidis,aut vi calidorũ medicamentorum,& acriũ abstersa, vnde adhuc dolores non adeò acerbi sunt;dum deniq; calculus nondum ad magnã molẽ excreuit,curationẽ hanc tentare optimo artifice electo,quales hoc tẽpore aliquos excellentes cognoscimus;cũ enim primis ætatis meę annis plerique ex huiusmodi curandi ratione per sectionem interirẽt,triginta ab hinc annis eorum maior pars superstes euadit:eorum, qui à Ioanne Acorombono à Nurcia patre iam hoc anno vita functo, & Ioanne Antonio filio curati fuerunt: Quarum rerum tanquam instar omniũ historiam pulcherrimam hoc loco referre vtilissimum esse duxi. Comes Georgius Triuultius Senator,& Eques,bonarum litterarum patronus,cum stranguria per aliquot menses laborasset, & in canali vrinario carneum aliquod impedimẽtum persentisset,in illud omnis molestiæ causam referebat, vt lapidis in vesica,quantum posset, suspitionem declinaret,me semper reclamante,& maximam lapidis in vesica concreti suspitionem subesse asserente. Cum autem aliquando ad amænissimam

Lapidis in vesica vnica curatio extractio.

Lapidũ ex vessica extractorum admirãdæ duæ historiæ.

P a Sancti

Sācti Floriani suæ ditionis villā secessisset, in grauissimos, & acerbissimos dolores incidit, qui cū p 40. horarū spatiū sine intermissione perseuerassent, citatis equis ego accitus sū, & cū oēs subessēt notæ, quibus persuaderi poteramus lapidē esse in vesica saltē probabiliter, cū nullū inueniatur signū pathognomonicū lapidis in vesica; persuasi vt ad vrbē remigraret, vt certā rei huius habere possemus immisso cathetere cognitionē. Aduenit, sed cū caruncula impedimēto esset, ne catheter in vesicā immitti posset, priùs auferendū fuit impedimentū, & strata catheteri via; cūq; à perito illo artifice immissus esset, lapis inuentus est: Qua re cognita, vt aliquādò se ab acerbissimis doloribus eximeret vir clarissimus omnia quamprimū parāda censuit, vt ad sectionē veniret, expurgaremus nos corpus dixit, se animum expurgaturum, ac medijs Christiano homine dignis firmaturū, & testamento de rebus suis dispositurū. Nos diē seligeremus ad placitū se inscio, & die statuta rebus omnibus paratis accederemus, se sēper paratū fore. Omnibus ritè paratis accedimus, alacri animo nos excipit, & nos ad opus adhortatur, & se omnia intrepidè passurū profitetur; fit sectio, nulla vox querula, nullus eiulatus, adhortationes solùm ad artificē, vt intrepidè negotiū perficeret, vnus primo forcipe extrahitur lapis magnitudinis magnæ castaneæ: alium adhuc superesse extrahendum artifex profert, ne dubitet, extrahat, iterū adhortatur, secundū extrahit, tertiū, quartū, quintum, & deniq; sextū eiusdem magnitudinis spatio mediæ horæ, nulla vnquam querela, nullus eiulatus, cel si animi omnia inditia, sola post actionē Deo gratiarū actio. In lecto repositus, refectus de more, omnia benè

cesse-

cesserũt, nulla febris superuenit, nulla inflãmatio, nullus dolor, sõnus post tãtas vigilias suauis, vlcus termino 15. dierũ pro media parte optimè ad cicatricẽ deductũ, eccè ea die superuenit febris vehemẽtissima cõtinua nulla occasione à vulnere habita, quæ adeò ardẽs fuit, introducta etiã hectica febre breui tẽpore, vt ad tabẽ, & extremã siccitatem corpus deductũ sit, in qua adeò carnea substantia cõsumpta est, vt etiã cutis exarruerit ità, vt extrema cuticula in corpuscula furfuracea per omnem corporis ambitũ dissolueretur, & excideret: cutis autẽ vera tanquã storea tota fissuris distincta conspiceretur, & aspera, dura, & sicca tãgeretur; vlcus exarruerat, & labia in calli modũ exsiccata conspiciebãtur, nulla ampliùs sanies, nullus ichor promanabat. Et cũ res ferè esset cõclamata, & respectu ad has res habito, nulla spes salutis ferè superesse videretur, cũ alioqui vitales vires adhuc satis validæ cõsisterent, egoq; humectãtibus, & refrigerãtibus calori febrili contrairẽ, & instaurantibus naturalẽ calorem fouerẽ, tum humidũ substantificũ optimis cibis reponerem, post triginta septẽ dies à sectione paulatim acer ille febrilis calor deferbuit, cutis aliquãtò mollior reddita est; & quod maiorẽ parere potest admirationẽ, maioréq; salutis spẽ nobis adiecit, vlcus iã tanto tẽpore aridũ, & quasi callosum iterũ recruduit, dolere aliquãtulũ cepit, mox sanguinẽ emittere, mox ichorẽ, post aliquã etiã saniẽ, deinde per se, nullo adhibito præsidio externo ita conualuit, vt ad perfectam sanitatẽ sit restitutus, anno ætatis suæ sexagesimo tertio, cum adhuc octuagenario maior sanus viuat adeò litteris deditus hac etiam ętate; vt perpetuò ferè in instructissima sua bibliotheca versetur, perpetuò etiã

cũ mortuis viuẽs colluctari videatur. Admirabilẽ aliã fortaſsè hiſtoriã non erit prȩter propoſitum, ſi recenſeã. Nobilis vir Henricus Pecchius octuagenarius, cùm per quindecim annos doloribus ex lapide in veſica eſſet conflictatus, nec vnquã curationẽ per extractionẽ admiſiſſet, cũ acerbiſſimis doloribus angeretur, vt ſatiùs mori cẽſeret, quàm huiuſmodi tormentis perpetuò affligi, cùmq; extractum proximè lapidem trium vnciarũ feliciſſimè ab Illuſtri viro Cæſare Paganò ſexagenario obſeruaſſet, à quo ad hanc admittendã curandi rationem proprio experimẽto erat incitatus, tandem me acciuit; qui D. Pagani curationi adſtiterã, ſe omninò experiri fortunam ſuam etiam *in illa* ȩtate velle, & ſe aut ab acerbiſsimis illis doloribus eximere, aut vt fortem virum mori profeſſus eſt; cùm vndiq; anguſtias ſubeſſe cernerem, quòd pauciſsimis diebus cum tot, tantiſq; cruciatibus, vigilijs, & virium vitalium imbecillitate ſuperuicturũ obſeruarem; eaſdem tamen vires imbecillas, ætatẽ iam effætam, & magnitudinẽ lapidis tanto tempore auctam illi operationi repugnare, anceps, & animo dubius, quid conſulerem, hærebam tamq; in ſalo, & tandem ſuæ voluntati totum negotium commiſi. Qui tandem omnibus expenſis decreuit ſe huic curationi cõmittere. Exciſus, & extractus ab eodem artifice lapis ſeptem vnciarum, & dracmarum quinque: & quamuis per longum tempus vulneris curatio tum ob magnitudinem, & dilacerationem, & ſanguinis multi in grumos concreti in veſicam collectionem, tum ob ætatẽ proſtracta ſit, conualuit tamen poſt duos menſes, & per annũ etiã ſuperuixit; fȩlix eo tempore, quòd doloribus careret, quibus per tot annos fuerat conflictatus.

De

De Gonorrhæa.

127 ADeò sæpè in seminis hoc inuoluntario fluxu, & cognoscendo, & curando medicos video à recta via aberrare, vt necessariũ sit aliqua etiam hac in re annotare. Cùm autem morbus is ob varias externas occasiones obuenire soleat, & ex congressu venereo sæpenumerò communicetur, omni diligentia inuestigandum erit, an ex lue gallica originẽ duxerit, an potiùs ob excessum in lucta, an ex congressu cum muliere eo morbo laborante sine suspitione gallici morbi: solet enim etiam communicari is morbus sine lue venerea; dissimilis enim omninò est curãdi ratio, si sit sine lue illa, & si ex morbo gallico contractus sit, simplex enim illa affectio purgato corpore refrigerantibus, & adstringentibus tolli solet: altera verò, quæ ex lue venerea pendet, si ita curetur, defluuia capillorũ, crustas in capite, dolores in artubus, & gummata producit, & sicut illa curari quãprimùm debet, ità hæc longiori tempore sinenda est: nam dum euacuatur cum seminẽ virulẽta hæc materia aliquandiù laborantes à grauissimis illis symptomatibus præseruantur. Neque priùs illius rationem habere debemus, quàm virulentia introducta omninò deuincta, & superata sit: tunc. n. si cùm morbo vniuersali deuicto non cessauerit, adstringentibus superanda erit, & roboranda vasa seminalia, vt tempore debito semen contineãt: ex continuo enim affluxu partes illæ retortæ natura adeò laxantur, vt ob eam causam diutiùs duret fluxio illa ob illam solam causam.

Seminis profluuio in curãdo diuersa ratio seruãda pro varietate causæ.

Gonorrhęa Gallica nõ statim supprimenda.

128 Vnde etiam cùm ex diuturno seminis effluxu acrimonia, & calor materiæ refrixerit sæpe-

numerò, decipiuntur medici refrigerātibus in eo casu vtentes: cùm excalefaciendum sit aliquandò: semper autem adstringendum: in quem vsum vti sæpè soleo decocto ex ligno lentiscino, aut ex ligno cupressi, aut decoctione mastiches, & aliorū ex aqua chalybeata, aut mineralibus aquis ex ferro.

Gonorhęa mutatur i fluxū albū.

129 Decipit verò, & sępè peritos medicos, quod cū ab initio ab externa aliqua causa excalefaciēte, & laxante is morbus inceperit, ex longa autē fluxione spiritibus multis inanitis, & multo semine euacuato, & corporis habitus sit refrigeratus, & multus humor aquosus, & frigidus genitus, multaq; pituita producta, cū in primis illis remedijs insistāt, omnia in deterius ruāt, & augeatur fluxio. In quo casu sēper ad contraria erit transeundū, & ijs vtendū, quæ excalefaciunt, & siccant cū aliqua subadstrictione, in quē vsum conueniet decoctum ex Guaiaco, cū portione ligni lētiscini, aut iuniperi, aut cupresi, aut masticis; vno verbo dicam, ea omnis curatio etiam conueniet, quæ præscribitur mulieribus albis purgamentis laborantibus.

Gonorhęa aliquandò curāda, vt fluxus albus.

De mensium suppressione, & diminutione.

Mensibus suppressis curandis quæ venæ secādæ, infernæ, an supernæ.

130 VT in suppresis mensibus, vbi sanguinis missione per sectam venam opus est, semper Gal. decreto à venis crurum euacuandus est lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 11. & 18. ità vbi hæc eadem suppresio curāda est cum magna sanguinis abundantia in dubium verti video, an hæc eadem curandi ratio sequenda sit afferente Aetio lib. 16. cap. 57. priùs extrahendum esse sanguinem ex cubiti vena, mox verò ex vena tali, ne affatim ad inferna ob copiam irruente sanguine magis, ac

mag

magis venæ vteri repletæ obstruerentur; quã opinionẽ tanquam etiam à Gal. non dissentientẽ sequuntur Altomarus, Trincauellius, Mercatus, & alij multi: Mercurialis autem, & Massarias, etiam summa præsente plenitudine in suppressis mensibus nunquam censuerunt à cubito mittendũ esse sanguinẽ, sed sẽper ab infernis, quod etiã per illã sectionẽ plenitudinem tolli posse cum Gal. crediderint, & si qua sãgninis copia per venas vteri fertur à supernis attracta, etiam per eandem viam ad inferna attracta euacuetur p infernas illas venas. Crediderim tamen ego prestare, vbi plenitudo ad vasa in corpore aceruata fuerit, illius habita ratione primò, antequã suppressionis curationẽ aggrediamur, secta vena in cubito, illam soluere, mox verò interposito debito tempore sectis venis in talo conueniet suppressioni mẽsium opitulari; & cùm prima illa non sit facta ad curationẽ suppressionis mensiũ, sed ad soluendã plenitudinẽ, hac in re non repugnabimus Gal. censenti sẽper in suppressis mẽsibus curandis secandas esse venas crurum: Aetij tamen non placet sententia, quem alij recentiores sequuntur, censentis primò mittendũ esse ex cubito sanguinem, mox statim ex pede, vt per primam soluatur plenitudo, per secundam, si qua ab vtero ad superna facta sit per primã euacuationẽ retractio, iterùm ad consuetam viã vteri retrahatur, sic enim, & habenas equo retraheremus; & post calcaribus stimularemus, cũ fieri posit, vt magis valeat secta vena superior ad impediendum, quàm altera inferior ad promouendum menstruas purgationes.

Aetij sententia refutata in sectione venæ in mensibus suppressis.

131 Si quis quę traduntur à Gal. lib. de cur. rat. per sectam venam cap. 18. vbi in vena secanda in

Venæ sectio in brachio i suppressione mensiũ qñ fienda.

in talo pro curatione suppressarum purgationum menstruarum tempus solitum euacuationis illarũ esse obseruandũ docet, atq; per tres, aut quatuor ante dies esse euacuãdum sanguinem, diligenter cõsiderauerit, facilè intelliget, vbi plenitudo talis ad vasa in corpore, in quo suppressi sunt mẽses adfuerit, non esse expectandũ tẽpus purgationis solitũ ad euacuationẽ ex cubito faciendã, tũc enim, & auocaretur in contrariũ sanguis, & potiùs suppressionẽ adiuuaremus, & in ea incõmoda incideremus, quæ à Mercuriali, & Massaria proponuntur: sed illud præstandũ erit in medio mense post decem, aut quindecim dies à termino: sic enim, & plenitudo tolletur, neq; consuetus motus, cum eo tẽpore nullus sit, auertẽtur, quod nisi Paulus Ægineta intellexerit lib. 3. cap. 61. quod tamen intellexisse vix fieri potest, nescio quid illi in mentem venerit, cùm in hoc morbo curando dixit non esse secandam venam ante præfinitum mensium tempus, sed per decem dies post.

Mensibus diminutis in promouendis secari potest vena in talo antè tẽpus motus & in fine.

132 In promouendis mensibus diminutis licèt præceptum Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 18. maximè mihi probetur, vt per tres, aut quatuor dies ante tempus statutum ex talo sãguinem mittamus; sæpiùs tamen expertus sum magis proficere, si statutum tẽpus purgationis sinamus aduentare: & vbi diminutè operari viderimus naturam, impetuq; ex cognouerimus defectuosam fore talem euacuationem, versus finem motus manus adiutrices porrigemus naturæ, & motũ illius promouebimus, vt simul cũ natura deficiente totum opus perficiamus iuxta Gal. decretũ 9. meth. med. 5. quidquid hac de re alij sentiant; aliàs enim eorum opinio fuit à me refutata.

133 Ob-

133 Obseruandum tamen aliquas esse mulieres, quæ ex missione sanguinis animo delinquunt, aut maximo timore ex sectione venæ tentantur, quas præstat euacuare per sectā venam in talo per tres, aut quatuor dies ante definitum illud tempus cum Galeno, si enim fluente sanguine sāguis mittatur, non solū non promouetur sāguis mēstruus, sed ex animi deliquio, aut timore ita sistitur, vt amplius per illum terminum effluere nō soleat.

Mittendus nō est sanguis in quibus aut timor, aut animi deliquiū solet superueni re ī missione sāguinis

134 In promouendis mensibus secta vena in talo semper præstabit repetitis vicibus bis, ter, aut etiam quater sanguinem euacuare; quàm vna euacuatione sola totum negotium absoluere: sic enim meliùs sanguis ad motum incitatur, & sæpiùs motus faciliùs ad fluxum inuitatur.

Mensibus in pmouēdis prçstat repetere sanguinis missionē.

135 Placet magis sub noctem ex pede sanguinem detrahere, vt ex assiduo motu, aut statione, & humores faciliùs descendant, & ex motu attenuati faciliùs profluant.

Sectio venæ ex talo meliùs fit sub noctē.

136 Per duos tamen, aut tres dies ante abluantur crura ex decoctis attenuātibus, & aromatibus aspersis; & mox longa fricatione deorsum trahendo inuitetur sanguis ad fluxionem ad inferna, & attenuentur humores mixti sanguini.

Crura abluenda, & perfricāda p tres dies ante sectionē venæ.

137 Faciliùs etiā fiet voti compos, si antè hæc omnia aut diebus prçparationis exercitijs vtatur, aut vniuersi corporis, aut saltem partium infernarum, maximè autem lumborum.

Missionē sāguinis ex talo prçcedere debet exercitiū.

138 Præstabit autem etiam ante sanguinis missionem, si crassum, & viscidum humorem, aut sanguinem eiusdem conditionis obstructionē in vtero facere cognouerimus, prius fomentis, & emplastris regionem vteri fouere, quorum materiā, cū prouectioribus hæc scribamus, sylua autem præsidiorum

Antè missionē sāg. ex talo fouenda regio vteri

diorum apud scriptores reperiatur passim, & sit extrà nostrum propositum; apponere non opportunum esse censuimus.

Mēses promouentia per os sint in multa quātitate.

139 In decoctis menses promouentibus exhibendis hęc adsit animaduersio, vt illorum magnā quantitatem concedamus, vt integris viribus ad vterum peruenire possint; atq; non solùm sanguinem in venis existētem crassiorem attenuare, sed & eum, qui in vtero impactus, & obstruens impedimēto est fluxui, secernere, & subtilem reddere.

De fluxu menstruorum immodico.

In fluxu mēsiū immodico sāguinis missio repetita eadē die facienda.

140 Quemadmodum in suppressis mensibus, dum repetita vtimur sanguinis missione, dictum est, præstare non eadem die illam repetere; vt modico illo temporis spatio imminuta materia, & alijs interpositis, & attenuātibus, & attrahentibus natura meliùs assuescere posset ad materiam per illam partem de more euacuādam; ità è cōtra in reuulsione hac ab vtero per supernas partes bis, & ter eadem die repetendum censerem, quòd, & euacuatio sanguinis vrgeat, & retracta quam primùm materia fluxio citiùs sistatur; neq; tempus intermedium necessarium sit concedere, vt in suppressione ad parandam materiam.

In mēsibus immodicis quandoq; purgandū.

141 In hoc affectu video multos vereri vsum medicamentorum soluentium, quòd deorsum latus humor biliosus, ac commotus, vnde sæpè is morbus prouenit, ad vterum etiā feratur, aut cōpressione, quæ in egerendo humore fit, venæ dehiscant magis, atque magis profundatur sanguis: quoniam tamen per eam partem euacuatio aut reuulsiua est, si fluentis ab hepate aut à liene, vel

à toto

à toto materiæ motum conſiderauerimus;aut deriuatiua,vbi aut ab acri,& calido per admixtionẽ bilis ſanguine fiat,aut à ſeroſo,aut pituitoſo, optimum ſemper erit expurgato ab ijs excrementis ſanguine minùs fluxilẽ reddere, minuſq; acrimonia irritantem,illumq; reuocare à parte,ad quam fluit,quòd ſi aliquod incommodum ex motu eueniat,aut compreſſione muſculorum ventris inciderit,cum breuiſſimum ſit reſarcitur, & reuulſione,& humoris irritantis euacuatione.

142 Sint tamen medicamenta hæc aut per ſe cum aliqua adſtrictione, aut adiectione adſtringentium aliquorum. Medicamẽta tñ cũ adſtrictione.

143 Rhabarbarum in hoc caſũ fugiant medici,quia,& ſi adſtringentes aliquas partes habeat, potiſſimùm ſi non multùm maturum fuerit,quoniã tamen in quã tota illius ſoluendi vis in igneis, & tenuiſſimis partibus poſita eſt,quę facillimè venas peruadunt,& etiam ſanguinẽ ſuo colore tingunt,& ea ratione acutiem illi addũt,& calorem, cùm tot alia,& ſimplicia, & compoſita ſuperſint, ſatiùs ſemper duxi ab illo abſtinere; potiſſimum cum ab alijs datũ obſeruarim multa in hoc morbo attuliſſe incommoda. Rhabarbarũ in menſibus ſuperfluis noxiũ

144 Poſt huiuſmodi remedia ex ratione facta cum ea,quæ aut incraſſanti facultate,aut adſtringenti maximè conueniant,vnũ in pręſentia omittẽdum nullo modo eſſe cenſui,quo infinitas propemodum mulieres ab hoc morbo liberaui,inter ſecreta aliquandò reſeruatum, poſt adoleſcentibus qui ſub noſtra tutela ad praxim medicam addiſcendam exercentur,etiam cõmunicatum, nũc omnibus ad cõmunem vtilitatem,cõmune factũ: quo ferè nunquã fruſtrà vſus ſũ,modo exulcerato Remediũ præſtãtiſsimum ad ſuperfluos menſes.

aliquo

aliquo vase in vtero fluxus is menstruorũ aliquam non habeat occasionẽ: est autem omninò Euporiston,& facillimè parabile. Recipit autem aquę libras septẽ, in qua incoquo cortices triũ aurãtiorũ acidorũ aliquantò adhuc subuiridium, & illas in phyliras incido,& excoquo ad duarum partiũ cõsumptionẽ,& facta colatura vncias nouẽ vel octo potandas manè do; quòd si valentius medicamẽtũ parare hoc ipsum volo manipulũ herbæ pilosellę in fine excoquendũ addo; validius adhuc red ditur si in aqua villensi decoctio fiat,aut si in octo libris aquæ fiat,vbi duæ tertiæ partes per coctionem absumptæ fuerint,& excolatũ reliquum chalibe indito ignito sæpiùs adhuc magis roboretur.

De albis per vterum purgamentis.

Boethi vxoris albo profluuio laborantis historia explicata à Gal.lib. de præcogn. ad Posthumum.

145 CVm illud mihi semper sit persuasum in hoc morbo vterum non laborare per se, nisi cum ex longo defluxu etiam pars ea,aut laxatur nimiũ,aut refrigeratur,aut etiã aliquandò vlceratur,sed vel à toto corpore,aut à vẽtriculo, aut ab hepate,aut etiã à capite materiã illã transfundi,laudare satis non possum quod Gal.lib.de pręcogn.ad Posthumũ maximè necessariũ esse duxit, vt aut totius,aut partis laborantis,& transmittentis rationem habeamus, nec sufficere humores diuertere,& euacuare,& per aluum,& per vrinas vt fecit eo loco Gal. qui non solũ diureticis assaro,& apio,& hydragogis vsus est,sed longa,& forti fricatione,cum nõ ab hepate, aut à vẽtriculo tumor ille ventris inferioris,& fluxus aquosus per vterũ originem duxerit, sed ex refrigerato nimium, & humente habitu corporis, & potissimum carnibus

bus

bus partium infernarum, vnde per longam, & validam fricationem, & simplicē, & cum melle cocto non solum reuocabatur ab vtero serosa illa affluens humiditas, sed incalescebat habitus corporis, & ità siccabantur carnes, vt sanguis ad oppositionē, & renutritionē transmissus non ampliùs recrudesceret, aut in pituitam, serosumue humorē abiret; sed nutriret, sicq; optimè nobilis illa matrona conualuerit: non igitur oportuit alia etiam adhibuisse, & exhibuisse præter ea, quæ tradidit eo libro ad auferendā intemperiē à toto, aut parte, vt censuit doctissimus Massarias meus, cum nō alia pars laboraret: vndè excalefacta, & siccata parte ne denuò materia generaretur, satis fuit, genitam, & per aluum, & per vrinas ab vtero reuocare; quòd si assaro, & apio vsus est ad ducendam materiam per vescicam; quæ tamen etiā per menses, & vterū solent euacuare; non videtur mihi reprehendēdus, qui noua generatione humoris inhibita recta victus ratione potissimùm potus parsimonia, & sublata intemperie à parte laborante non aliud habebat, quod faceret pro ea curanda, quàm genitam iam aquā euacuare, & à parte, ad quam tota ferebatur, deriuare: nēpè hydragogis per aluum, diureticis per vescicam, & ijs quidem, quæ simul mēses prolicere possunt, qualia esse assarum, & apium docuerat 5. & 8. de simpl. med. facul. vt etiam si qua excrementa pituitosa, & serosa in vteri venis, & vtero ipso residerent, aut ob crassitiem retinerentur, ne aut corrumperentur retenta, aut intemperiem in vtero inducerēt, tandem etiam quamprimùm expurgarentur.

Albū profluuiū sæpè curādū diuersa ratione à tradita à Gal. lib. de præcognos. ad Posthumū

146. Ex qua curandi ratione illud primò colligendum est, non hac sola via incedendum esse in

curan-

curando fluxu muliebri: alia enim via inceſſiſſe,& alios medicos Romanos,& Galenum ipſum ex Hipp. & optimis quibuſque medicis antiquis deſumpta conſtat ex capite illo: mutaſſe autem poſteà Galenum ſententiam poſtquā iniunctā ſtomachi regione ex vnguento nardino præcordia perſēſit frigida,& humida,ac mollia, nō ſecùs quam lac coagulatum, nondum tamen in caſeum cōcretum, vt ex hiſtoria illa tradita lib. de præcogn. ad Poſthumum cap. 9. colligitur.

In Arena marina laborātis ſepelire malū, & contra Gal.

147 Hinc etiā erroris arguendi ſunt, qui procurādo eo morbo mulieres in calida maris arena ſepeliendas ex Gal. decreto cenſent: cùm tamē Galenus fateatur apertè,& cæteros omnes medicos, & ſeipſum non ſine errore hoc remediū attentaſſe: vt magis ij ſint deridendi, quæ etiam in fluuiali arena ſoli æſtiuo nudas mulieres exponentes, ac demergentes tentarunt morbum hunc euincere.

Albi profluuij vera curādi ratio.

148 Curari igitur poterunt ſimiles morbi deriuata,& ſimul euacuata materia per vias ſeceſſus hydragogis,& diureticis per vias vrinę eo modo, quem docuit Gal. cap. illo nono lib. de præcogn. ad Poſth. Inter hydragoga noſtro tempore primum ſibi locum vendicat Mechiacani radix,& ſi aliqua admixta ſit bilis xialappa, tùm,& Elateriū cum pilulis alephanginis, ſuccus ireos ſylueſtris potiſſimùm, ſoldanellæ decoctum, & alia aut ex ijs, aut ſimilibus compoſita. Præſtantiſſimum verò,& præſentaneum remedium ſunt aquæ Thermalens ſalſæ, vt Fettuciana, & ſimiles, quòd per vias ſeceſſus humiditates deducāt,& per hanc viā naturam aſſueſcant eoſdem tranſmittere: In caſſum tamen hæc omnia fient, niſi partis generantis hos humores rationem habuerimus; aut ſi à to-

to generentur, totius: propterea in vsum ea ducentur, quę intemperiem partis aut totius tollere possint, puta si frigida, & humida fuerit, quod sæpius euenit, aut ventriculi, aut hepatis, aut totius excalefacientibus, & siccantibus conabimur euincere: commodiora autem hęc erunt, si, dum hoc pręstamus, auocare ab vtero materiam possimus, & in contrariũ tractã euacuare, vt sudorificis potissimũ, si à toto ad vterũ transfundatur; in quę vsum maximè cõmendari solet decoctũ Guaiaci, aut si intẽperies hęc frigida, & humida iecur etiã attigerit, quod ex radice, vel ligno sassafras paratur: ex quorũ exemplo quàmplurima alia proponi possunt.

149 Animaduertendum tamen nõ semper aut serosum humorem, aut pituitosum peccare; neque semper hunc esse expurgãdum, neq; semper calidis corrigendam esse causam efficientem: aliquandò enim etiam biliosa esse solet fluxio, & ab intemperie hepatis calida fieri, quod suis signis cognoscitur, & tunc, & talis intemperies erit corrigenda, & per suas vias genita materia biliosa erit ab vtero ad secessum corriuanda.

Purgamẽta mulie-bria nõ sẽper frigida neq; calidis curãda

150 Hinc communis error, & mulicularum, & barbitonsorum, quin, & indoctorum medicorum omninò erit fugiendus, exhibẽtium adstringentia, quæ nullo tempore, nullaue occasione vnquam in vsum venire possunt, vt optimè etiam annotauit Aetius lib. 16. cap. 66. adstrictis enim locis aut nobiliora membra inuadent molesta illa excrementa, aut retenta in malum habitum, aut hydropem laborantes ducent.

In albis fluoribus adstringentium vsus omninò fugiẽdus.

Q De

De Vteri Præfocatione.

151 Vteri præfocatio, vt morbus est perniciosus, ità cum solis mulieribus, & sępè ex improuiso adueniat, curationē ferè eæ solæ sibi asciuerūnt, vt inde quamplurima errata introducta esse non sit mirum. Inter quæ illud primum locū obtinet, quòd in suffocatione matricis ex retento semine in maturis virginibus, & viduis internas vuluæ partes inungunt odoratis oleis ex zibetto, mosco, & similibus, aut pessaria talia imponunt, quibus, licèt ob suauem odorem vterus supernas partes petens deorsum alliciatur, quoniam tamē, & titillatio excitatur, & appetitus veneris promouetur, quasi in furorem virgineum concitantur mulieres; & à compressione diaphragmatis retracto vterò in proprio loco extensus quasi turgente materia vndequaq; mouetur, ac symptomata propemodū indicibilia producit læso cerebro, & corde, hinc cordis palpitationes, & syncopes, hinc pulsuū deperditiones: hinc dementiæ læso cerebro, concussiones omniū partiū, conuulsiones, & similia.

Prefocatis ex retento semine odoratis vulua non inungenda.

152 Quare præstaret suaues illos odores coxis in parte interna propè pudenda alligare, quàm introducere, sic. n. beneficio suauis olentiæ fruerentur, nec in illa tàm magna incommoda inciderēt.

Prefocatis benè olentia coxis applicāda.

153 Nunquam faciem frigida in tali casu aspergant.

Prefocatis faciès frigida non aspergēda.

154 Minus autem odoratis aquis.

Neq; aquis odoratis.

155 Quinimò ne vino quidem facies erit abluenda.

Neq; vino

156 Quamuis. n. vini non nihil vi etiā adaperto ore infundi possit, cū Hipp. lib. de morb. mul.

Prefocatis pauxillum vini cōcedēdū, ma-

cum tamen eodem tempore male olentia naribus admoueat, vino faciem lauandam non esse docet.

le olentibus naribus appositis.

157 Titillationes aut digito medio imposito, & perfricante os vteri, aut alijs instrumẽtis, vt semine excreto subleuetur mulier, à Christiano homine omninò ablegentur.

Titillationes in pręfocatis ex semine retẽto cauendæ.

158 Quam etiam ob causam pessi illi ex alipta ligno aloe, caryophillis, zibetto, & similibus parata, licèt discutere flatus vteri valeant, quin & semen promouere, quoniam tamen tentiginẽ maximam promouẽt, & satyriasim sæpe inducunt, in hac suffocationis specie ex retento semine non ità tutò in vsum duci possunt.

Pessi odorati in pręfocatis ex semine retẽto cauendi.

159 Cerata ex tachamacha, caragna, chalbano, & similibus vt in hoc morbo ex retentis mensibus ob crassitiem, aut putrefactis non refrigeratis excrementis, ac ex flatibus à propria sede dimouentibus proficua sunt, ità vbi ex semine retento, & putrefacto ortum duxerit, non ità secura erunt, nisi cum extinguentibus semen, aut refrigerãtibus, & siccantibus, vt est agnus castus, & corallium aliquid adiungamus.

Cerata ex caragna, chalbano, &c. in pręfocatis ex semine nõ conueniunt.

160 Scio multas, quòd vterus descendat, vt in loco proprio retineant, ne hysterici affectus excitẽtur huiusmodi ceratis ex tachamacha vti, in vmbilici autem cauitate imponere duo, aut tria grana mosci: sed quàm felici successu ipsæ viderint: ex calore enim corporis, & lecti eleuatis benè olentibus vaporibus sæpè in præfocationes incidunt.

Vsus mosci in vmbilico præfocationẽ gignit.

161 Cucurbitulę vt infernis partibus vt suris, & coxis, quin, & ipsi pubi appositę proficiũt, ita regioni vmbilici applicitę maiori ex parte obesse solẽt.

Cucurbitulę i pręfocatis vbi affigendæ.

162 In ea verò, quæ ex retentis mensibus concitatur, potissimùm si plenitudo subsit, ventri quo-

Cucurbitulę in pręfocatis vẽtri-

apposita, si ex retentis mẽsibus malę.
modocũq; appositę noxis afferũt immedicabiles.

163 In ijs,etiã in paroxismo,modò cor nõ oppresserit,& vitales vires deiectæ non sint, licet ex talo sanguinem detrahere,sed in minori semper quantitate.

Prefocatis qñ licèt in paroxismo secare venã

164 Verũ cũ sæpenumero habitus corporis totus refrigeretur,nõ solũ in paroxismo,sed etiã post maxima adhibẽda est diligentia: nã licèt suppressi mẽses præcesserint,quin,& magna plenitudo,vehemẽtia tñ symptomatũ efficit,vt refrigerato toto,&viribus debilioribus factis ab ea sit abstinẽdũ.

Prefocatis qñ nõ licet secare venã

Prefocatis ex flatu cucurbitula magna vtilis.

165 In ea autem, quæ ex flatibus originem ducit, cucurbitula magna vmbilici regioni applicata,vel inter vmbilicum,& pubem præstantissimũ, si quod aliud remedium,esse solet.

Cucurbitula magna ventri applicãda cũ paucoigne

166 Hac tamen cautione,vt aut ex aqua calida applicentur,aut cum non multo igne potissimum in propinguibus mulieribus.

Sit ex perforatis.

167 Sint ex ijs,quæ perforatæ sũt in summitate.

Diù non adhęrescat

168 Diutiùs non permittantur adhærere, ne impedito transitu spirituum pars subiacens in gãgrenam ducatur, quod aliquandò vidi.

De ijs quæ ad partum non naturalem pertinent.

169 Non is ego sum, qui populares errores grauidarum,obstetricum, mulierum, & medicorum in partu naturali, præter naturam, demortuo fœtu,secundis retentis, & alijs, ad hoc negotium pertinentibus recensere velim, quòd & id præter meum institutum sit,qui exceptiones potiùs regularum, & singularia quidam à paucis animaduersa,quam canones hoc libro cõprehendere decreui. Potissimum cum libris ad hanc rem

solùm

solùm attinentibus doctissimi viri Ioubertus gallica lingua libro scripto, & Scipio Mercurius, & in libro obstetricis, & in erroribus popularibus oīa ferè comprehenderint, in quibus circa rem hanc sæpè peccare solēt, & mulieres, & vulgus medicorū. Canones verò curationū omniū morborū muliebriū diligētissimè prosecuti sūt pręter antiquos patres nostros Gręcos, Arabes, & Latinos, ex recētioribus Mercatus, Mercurialis, & Massarias: solū aliqua attingam ad munus susceptum attinentia.

Obstetricibus nō temerè credendū, sed medicus ꝓprio iudicio dicta illarū expendens agat.

Primò animaduerto, & frequētia experiētia obseruaui nō esse temerè credendū obstetricibus, aut astruentibus grauiditatē, aut negantibus, vbi agitur aut de promouendis mensibus, aut de secanda vena, aut purgando corpore ob vrgētem aliquem morbum, sed medicus diligētiam suam adhibeat, coniecturis agat, has cum dictis obstetricum coniungat, & suspenso semper pede in re admodum iudicatu difficili incedat; neq; si dicta solùm obstetricum, aut mulierum sequatur, nimis securè incedens abortum inducat, aut remedijs destitutam languentem sinat.

Obstetricibus asserētibus fętū mortuūnō temerè credendum.

170 Si vnquam tamen in similibus casibus aperiēdi sunt oculi, tunc sanè quàm minimum obstetricibus est credendum etiam iureiurādo asserentibus, cùm mortuum esse fętum testantur, & valentibus medicamentis excludendum persuadent: cùm sæpenumerò multas viderimus, à quibus fętum tanquam mortuum aut excludendum, aut, quod peius est, ferramentis extrahendum esse cēsebant obstatrices, & sub sua, vt aiebant, conscientia iurabant, quæ non ità multò post viuum, & benè valētem fœtum pepererunt.

171 Vt autem non ità facilè credendum est ob-

Partus nó pro adiuuandus à medico ob preces parturientiũ.

ſtetricibus, ità aures non ſunt præbendæ parturientibus, quæ difficultate partus fractæ, & acerbitate dolorum commotæ precibus inſtanter efflagitant à medicis, vt manus adiutrices porrigant, pulueres, decocta, aquas ſtillatitias porrigendo, quibus ſæpè fit, vt infans aut occidatur, aut irritata natura tempus debitum anteuerat, vnde aut acerbus excludatur, aut excluſus ante tempus à natura conſtitutum non ſeruet naturalem ſitum in exeundo.

Partu in ... difficili p... mouentia fetum, aut ſecũdas ſæpè noxia. Fetũ excludentib. qñ vtendum. Oleũ amigdalinũ in à partu neq; ſẽper, neq; quibuſuis conuenit.

172 Ob hanc ipſam cauſam, cùm partus adeſt nec tanta difficultas, laxantibus potiùs, & emollientibus res erit transigenda, quàm ijs, quibus vti ſolemus ad expellendũ fœtum mortuũ, aut ſecundas.

173 Quòd ſi etiã ad hæc eſt veniendum; placidiora ſemper in vſum duci debebunt; ne, dum parturientem adiuuare vellimus, & ipſius infantis excluſionem, ipſum, aut etiam matrem occidamus.

174 Oleum amigdalatum, quod à noſtris mulieribus poſt partum paſsim exhiberi video, neq; ſemper, neq; cuicunq; conuenit: vbi enim commodè menſes fluxerint, neq; vehementes adfuerint dolores, aut ſuperuenire conſueuerint, non ità ex ratione exhibetur, ſæpè enim ſubſequuntur ſubuerſiones ventriculi, & aluus aliquandò euatur: principaliter itaq; vero conuenit, quòd dolores illis ſuperuenire non ſoleant, neque exploratum habeamus quantum fluere velit materia.

Febricitantibus à partu nunquã mittendus ſanguis à ſupernis partibus.

175 Si ſuperuenerit febris, aut inflammatio aliqua nunquam à ſuperioribus venis extrahẽdus erit ſanguis, quicquid alij ſentiant, ne retrahantur purgamenta, ſed ab infernis ſemper erit euacuandus.

De

De morbis articularibus.

176 QVamuis sciam maximè cõtrouersum esse, an incipientibus doloribus articulorũ potissimũ podagra ex vsu sit medicamento electiuè purgante humores euacuare, multis id affirmantibus, quòd humores fluxionẽ facientes euacuentur, reuocentur, & ab articulis, ad quos fluunt, reuellantur; euacuata enim materia, & minores succedent dolores, & breuiori tẽpore perdurabunt; experientiam ducit remultorũ etiã afferunt, in quibus expurgatis humoribus medicamẽto, & dolores leuiores fuerunt, & breui euanuerunt: Repugnãt huic opinioni alij, afferẽtes, cũ medicamẽto purgante humores ad inferna, & attrahantur, & deuehãtur, sæpè humores per se, & à medicamẽto cõmotos vehementius irruẽtes maiori etiã impetu, maiori copia, & magis affatim ad articulos pedũ, & ad genua affluere; sicq; & vehemẽtiores, & diuturniores efficere dolores: & ob hanc vnã causam dicunt, & Gal. & oẽs scriptores à Græcos, quã Mauritanos, & Latinos magis cõmẽdasse euacuationẽ factã per vomitũ, vt in cõtraria humores reuellamus, fiũ, & ipsi adducunt experimẽtat quinimò longa quoque annorũ experientia cõperi purgationes in initio factas aliquibus benè cessisse, alijs multis pessimè. Cuius rei cũ diligẽter caussam inuestigarem, censui nisi distinctionẽ hac in re adhibuerimus, facilè nos aberraturos; cũ enim in podagra, & arthriticis doloribus adsit, & materia fluens, & robur partis expellẽtis, & imbecillitas recipientis, si præualuerit copia materiæ, aut robur partis propellẽtis, curã controuersiã quã optimum tẽtandum

In podagræ principio qñ purgatio confert, & qñ obest; & quomodo cõtrouersia hęc tollenda.

dum est materias illas euacuare, & fluxionẽ à pedibus auocare, id verò aut vomitu, aut medicamẽto expurgãte; sic enim si serosa fuerit materia, qđ frequentissimũ est, aut biliosa, calida, & subtilis, in principio, & reuocabitur, & euacuabitur, aut saltẽ imminuetur; aut si crassior fuerit, cũ sẽper à tenui ad motũ adiuuetur, saltẽ impetũ fluxionis refrangemus. Quòd si laxitas, & imbecillitas articulorũ sit causa fluxionis; ità vt leui quacunq; quantitate materiæ in corpore collecta ad illas partes natura tẽtet trãsfundere, & se se exonerare, dato medicamẽto purgante, & fluxionẽ concitabimus, & naturã imbecilliorẽ reddemus; hæc verò discernemus ex signis exuberantis materiæ, vt puta ex grauitate capitis, vbi sæpissimè scimus aggregari materiã, & indè defluere, aut aliarũ partiũ: vt ex signis debilitatis articulorũ facilius autẽ discernemus, an purgãte medicamento vtendũ sit, an abstinendũ ex experimẽto facto: si enim semel, aut iterum tentata purgatione, & ingrauescant dolores, & diutiùs perdurent, ab illa in posterum abstinere oportebit; sin autem meliùs se habuerit, aut saltẽ breuior factus sit morbus, omninò intrepidè erit corpus purgandum.

Purgatio ĩ podagra cum faciẽda est, statim faciẽda.

177 Cùm verò, si purgandum est, in principio id faciendum sit frustrà præparatur syrupis materia, cùm nec putrida sit, vt coctione indigeat; sit autem aut serosa, & tenuis, quæ statim expurgari potest Gal. magistro lib. quos, & quandò purgare expediat, aut sanè biliosa tenuis, non putrida, quæ facilè expurgatur, nec coctione indiget, ꝙ sit sine putredine: cùm tamen crassa aliquandò super sit, præparari poterit, & attenuari, vt faciliùs, si non resoluatur per insensibilem euaporationem, euacuari possit.

Mis-

178 Missio sanguinis per sectam venā, vt maximè laudatur ad præcauendam podagram, si verè vel Autumno fiat, vbi corpus multo sanguine sit refertum, & ad eandem curandā, si humores mixti sint cum sanguine, ità si serosi fuerint humores, & frigidi, & si à partibus externis capitis defluat materia, frustrà tentatur tale remediū, quòd habitum corporis refrigeret, & huiusmodi humori præstet occasionem.

Podagricis quādo sanguis mittēdus, & qn̄ non.

179 Quin vbi frequentiùs huiusmodi podagricæ accessiones homines inuadūt, sæpiùsq; aliquem afflixerint, nisi summa adsit plenitudo, qualis in ebriosis, & vinosis aggregari solet, huiusmodi remediū erit omittendū, quòd crudis humorib. tūc det occasionem, habitum corporis refrigeret, nec cursum humorum extrà venas cohibere possit.

Podagra frequēter infestatis rarò sanguis mittendus.

180 Repellentia quamuis passim in principio, euacuato tamen priùs corpore, aut sanguinis missione, aut purgatione commendetur à Gal. Aetio, Paulo, & cæteris, ausim tamen affirmare rarò tutò in vsum duci posse; si enim dolores vehementes articulorum nō priùs mitescunt, quàm vbi materia illa maximè calida ad externa prolabitur tumorem, & ruborem in parte excitans, quomodo repulsa refrigeratis externis partibus non morbo occasionem augebit, exitum impediens? quòd si adstrictio repulsioni iuncta sit, magis etiam lædet; sed verò iam ex parte fluxa materia dolorem excitans non ne etiam si refrigerata dolor imminuatur, crassescet magis, magisq; impingetur, & subindè contumaciorem morbum efficiet? non nisi igitur sæuissimis doloribus omnem ad se curationem trahentibus veris repellentibus vtemur, frigida, aceto farinis admixtis, psylio, lenticula palu-

Podagra laborantibus repellentia rarò conueniunt, & cur.

stri

ftri ex aqua,& aceto,& fimilibus. Secundus eft oleũ rofaceum, quod vocāt completum, quamuis enim refrigeret,& aliquo modo repellat, vi tamen olei laxante tranfpirationem non impedit, neque partem conftipat, aut adftringit: quare præftat anodinis vti lacte cum rofaceo, vitello ouii cum eodem, fucco caffiæ fiftularis ex oleo rofato, vel amigdalino extracto,& fimilibus.

In podagra oleum falitum in fine optimum.

181 Quoniam autem ex curandi ratione hæc magis, quia articuli aliquo modo laxati redduntur, placet ex Gal. præcepto 2. fimpl. med. facul. c. 18. & Aetij articulos poft podagram oleo falito, aut fimplici, aut rofaceo completo perfricare, omnibus enim ait Aetius, qui hoc modo fricantur, infitus calor augetur, quod præter naturam eft, difcutitur, recrementaq; confumuntur,& affecta membra redduntur robuftiora, vt amplius eorum doloribus non fint obnoxia.

Oleũ falitum ante declinationem malũ in podagra.

182 Animaduertendum autem eo nequaquam vtendũ effe doloribus vrgentibus, cutis enim conftipatione aliqua facta vehementiores redderentur dolores, maiorq; humorum ad locum fieret attractio, quin,& eorundem,& vaporum impactio; quare conuenit vbi dolores remiffi fint, aut euanuerint: tunc enim frequentiffimus illius effe debebit vfus Aetio tefte ex phylagrij fententia,& experientia vfus id docet.

Oleo falito inungere nō fatis eft, fed perfricare oportet.

183 Non fufficit autem inunctio fimplex, fed perfricandi erunt articuli oleo illo falito, vt falis vis terreftris,& craffa altius penetrare poffit.

Sal quomodo oleo admifcētur, fi fal oleo non liquatur?

184 Quoniam autem fal oleo non liquefcit,& falis micæ olei imas partes folum attingunt,& vix falfedo oleo communicatur, foleo ego falem tritum fubtiliffimè in vini calidi leuiffima portione

paula-

paulatim colliquare, mox salem illum colliquatum assiduè spatulâ cum oleo agitare, & sic oleum salsedinē contrahit: vel in subtilissimū pollinē salē contritum, & oleo admixtum semper antequam in vsum ducatur, diligenter concutiemus.

De morbo Gallico.

185 IN venerea hac lue curanda multa sanè annotare potero, cum illud verè affirmare ausim, post delatum à nouo orbe ad nos hunc morbum, me fortasse multò plures hoc morbo laborantes curasse, quàm quisquam alius, quòd præter innumeros in magna hac vrbe passim curatos per quadraginta annorum spatium magni illius Hospitalis Brolij, in quo solus is morbus curatur, & sæpenumerò verè solo septingentis qua decoctis, qua inunctionibus, & suffumigijs curatio adhibetur, reliquo verò tempore saltem ducenti ex vlceribus sēper curantur, purgato diligēter corpore, & multis etiam, & puluisculis, & electuarijs, alexipharmacis præterea exibitis, curam in adolescentia mihi demandatam semper retinuerim, & adhuc in hac ætate retineā ob multas causas, Tùm potissimū vt adolescētes, & nouitios in hoc morbo curādo possem exercere. Vnde etiā anno præterito multis postulātibus, diebus, quibus à moralibus, & politicis ijs meis lectionibus vacare concessum erat, pluribus sermonibus totam hanc de lue venerea tractationem comprehensus sum. Ex quibus aliqua, quæ in curatione huius morbi singularia occurrunt, excerpta hoc loco annotanda mihi sumpsi.

Gallici morbi curatio auctori quomodo frequēter, & in ea multa obserua re potuerit.

Primò igitur illud annotandum non eandē esse

cura-

Gallici morbi curō diuersa morbo vix inchoāte, & ꝑgresso.

curationem luis huius primis diebus communicatæ, & vbi altiùs radices egerit, sedéq; quam hepar sẽper censui, occupauerit; sæpè enim mala illa qualitate mediante recremento aliquo superficiei penis, aut fœminei pudendi cōmunicata externas solū partes occupat vlcusculo carioso, aut similibus excitato, quo exsiccantibus curato aliquandò penitiores partes non attingit, qua occasione neque mittendus erit sanguis, neq; purgandum corpus; ne, quæ externis partibus solis adhæret contagio, agitata magis diffundatur, magisq; ad interna trahatur, vnde verè morbus contrahatur. Neq; verò timendū est, ne contrà medica præcepta agamus, quibus cauetur, ne vnquā localibus vtamur, antequā vniuersum sit inanitū. Id enim verissimū est in morbis à causa interna ortū ducentibus, nō autem in ijs, qui ab externis; nā in morsu venenatorū animalium omninò ad externa euocamus, sistimus, ac ad cutẽ trahimus, deniq; non purgamus; vt cōmodè in scabie recenter contactu communicata, in qua sæpissimè citrà purgationẽ cuti emendandæ, & scabiei tollendæ solùm insistimus.

Bubonib' nō exeuntibus non multa ingerẽda, neq; quibusuis vescendū, cōtrà Empyricos.

186 Neq; tamen placet, quod ab Empyricis passim cōmendari video, vt indistinctè quibusuis cibis, & cuiuscunq; conditionis vtantur, multaq; passim ingerant, potissimùm vbi bubones appareant, nec ità facilè eleuentur; quomodo enim naturam opitulantem ad expulsionem habebimus, aut ad sui conseruationem, si illam multitudine ciborū, aut mala qualitate obruemus?

Gallico morbo inchoāte, & bubone vix apparente tenuis victus malus.

187 At ne inedia etiam macerandum est corpus, ne internæ partes alimẽto debito destitutæ ab ambitu corporis, & externis partibus attrahant.

188 Exercitium, quod alij iniungunt potissimum

mum in bubone promouendo, vt non possum non commendare,ità si excedat, sæpè officere potest apertis nimium meatibus, & exhaustis internarum partium spiritibus,qua occasione virus externum sæpè ad interna remeat: quinimò si ab exercitio sudor promoueatur abstergi debet, ne apertis meatibus cum recrementis qualitate mala infectis remeet,& interna inficiat.

Gallico morbo inchoante exercitium validè sæpè malum

189 At verò ne decipiamur,diligenter in carie apparente obseruandum est, si à congressu venereo per quatuor,aut quinq; dies caries illa apparuerit,an potiùs progressu temporis: si enim primum illud euenerit,signum erit ortam esse ex sordibus cõmunicatis, & tunc nulla præcedente corporis vniuersali euacuatione,exsiccantibus solùm totum negotiũ transigemus;si verò ex labe hepati communicata illud fieri iudicabimus, tunc euacuato corpore, alexipharmacis rem absoluemus.

Carie gallica apparẽte, quomodo trãsigẽda curatio.

190 Sic,& in Gonorrhæa procedendum: aliquando enim à cõcubitu statim euenit valida existente natura,& statim propellente per eam partem virulentiam contractam:& tunc nullo modo per multos dies erit cohibenda,sed sinenda: subluendum solum quod adhæret. At progrediente tempore si non desinat, aut si nouum aliquod symptoma superueniat, iam prouidendum est sedi,& euacuato corpore alexipharmacis edomare vim morbi, vel potiùs malam qualitatem tentabimus.

In Gonorrheę curatione quomodo procedẽdum.

191 Idem in bubone apparente:si enim primis diebus apparuerit,quoniam robur arguit facultatis propellẽtis luem illam ad ignobilem partem, omninò actio illa erit adiuuanda;nec purgatione, aut sanguinis missione euacuandum erit corpus,

Bubone gallico apparente quomodo procedendum in curatione.

ne

ne reuocemus naturam à motu illo: & sæpè talem euacuationē aperto bubone totā vim morbi edomasse constat, omnemq; virulentiam euacuasse.

Bubone in coutm ic i; aliquandò purgandū corpus.

192 Obseruatum tamen est aliquandò tanta mole humorum premi naturam, & adeò crassam, & cōtumacem esse materiam, vt, quamuis aggrediatur natura tale opus, succumbat tamen oneri, nec ad glandularum locum posit materiam totá propellere, inchoatumq; opus relinquat, in quo casu sæpissimè expertus sum ssubleuata natura à mole, & sarcina, euacuato corpore feliciùs omnia cessisse, tumorem in debitam mensuram esse eleuatum, & materiam duram, & contumacem ad suppurationem esse deductam.

Gallico morbo pgresso purgandum.

In gallico morbo in principio leniētibus abstergentia, & purgantia adiungenda.

In Gallico morbo validis purgantibus agendum.

193 Vbi virulenta hæc qualitas sedem iam occupauerit; & morbus gallicus iam factus sit, radicesq; iam egerit, edomari illa debebit, atq; alexipharmacis euinci: expurgari autem ante corpus debebit, sed non ab initio solis lenientibus agendum; cùm enim ij humores veram coctionem nō admittant, sed in eo genere sint, vt solùm præparari ad euacuationem debeant, cum leniētibus, & abstergentia sunt adiungenda, & aliqua etiam verè purgantia, sed in minori quantitate; & hæc verè sunt minorantia.

194 Quin si in aliquo morbo, in hoc maximè validioribus est agendum; tùm quòd sæpè rebellis, & contumax est materia, puta lenta, & viscida, & sępiùs adusta, tùm maximè quia, cùm per externa prorepserit, & iam bona ex parte extrà venas ad carnes, & solidas partes peruenerit, non potest nisi validis medicamentis educi.

195 In decoctis pro diluēdis syrupis, aut in syrupis ipsis varijs pro varia materia, cui potissimū insidet

fidet virulĕtia illa semper admiscendū erit aliquid ex ijs, quæ alexipharmaca facultate virulentię illi aduersari possunt, atq; illam edomare, Guaiacum, salza Pariglia, china, aut saponaria; ex quorum vsu sępiùs expertus sum post repetitam purgationem, & multos assumptos syrupos adeò imminuta fuisse accidentia, vt multi se iam conualuisse censentes cætera auxilia respuerent; & nisi admonuissem refractam solùm esse vim morbi, non conuulsam, vix alia auxilia ampliùs admisissent.

In syrupis p morbo gallico addenda alexipharmaca.

196 Postremum quod in purgatione repetita sumitur medicamentum, placet esse in forma solida, qualia sunt sub pilularum forma; quòd & à longinquioribus attrahant, & si qua à medicamentis, aut syrupis commota sint recrementa faciliùs possint educere.

Pilulæ in fine purgationis in morbo gallico pręferendæ.

197 In repetita præparatione humorum laudo admiscere syrupos compositos soluentes, vt syrupum Montani, de fumaria compositum, de polipodio, de cicorea Nicholi, vel Guglielmi, pro varietate materiæ, quidquid dicant recentiores, & potissimùm Massarias doctissimus, neq; enim impeditur coctio, quæ nullibi in tali materia expectatur; sed paulatim præparatam materiam, cui virus insidet, euacuamus.

Syrupi soluentes in morbo gallico comēdandi.

198 Quinimò vbi maximam superesse adhuc materiæ copiam cognouerimus, optimū esse censeo antequàm ad vera alexipharmaca veniamus, potissimùm autem antè inunctiones, aut suffumigia, puluisculis, aut confectis ex soluentibus paratis sena, Mechiacano, xialappa, turpeto, hermodactilis, & similibus pro varietate materiæ exhuberantis, addita æquali ferè ad omnia quantitate Sarzæ Parilię puluerizatę exhibitis materiā illam immi-

Puluisculi soluentes, & electuaria in gallico morbo cōmendantur.

imminuere; vt quæ reliqua erit, aut per sudorem propelli possit; faciliùsq; virulentia per vniuersũ corpus dispersa edomari, atq; euinci; aut si per os expurgãda sit, peculiari argẽti viui facultate mole sua non suffocet, aut grauissima illa, quæ aliquandò solet, symptomata non inducat.

Guaiaci species in morbo gallico quæ fugienda.

199 In decoctis ex ijs paratis, quæ alexiteria facultate, & antipathia quadã virus illud euincũt, & ex corpore pellunt, quod ex Guaiaco paratur, primò veniat cõsiderandũ: illudq; primũ animaduertẽdũ non esse illud in vsũ ducendũ, quod annosũ est, nimis crassos truncos habens, atq; per oĩa vetustatẽ redolẽs, quod passim Empirici faciũt, vt acrimonia illa perfectionẽ medicamẽti arguẽtes ægris suis imponãt. Cũ calor naturalis in tali ligno iã ferè sit assũptus, & vis eiusdẽ efeta reddita, humidũ substãtificũ, & oleaginosa pars absumpta, aucta siccitas, siuè potiùs arriditas sine pinguedine: nam ob has causas cũ multas partes terrestres decoctũ tale habeat, nunquã clarescit, & terrestres illę partes cum austeritate quadam acres etiam persentiuntur.

Guaiaci trunci iuniores inualidi.

200 Neq; tñ etiam truncos illos minores laudo: minimus enim illis inest vigor: & calor humiditate superflua hebetatur: & facultas illa à tota substantia tanquam in infante est imbecilla.

Guaiaci species saporis acris & turbidũ decoctũ faciens reijcienda.

201 Est tñ species quædã Guaiaci, quæ nunquã in vsum ducẽda est, quæ nigrorem verum in medio non habet, sed coloris est sub obscuri cũ quadam viriditate, quæ decoctum facit omninò turbidum, quod nũquam clarescit, tum maxima acredine, & in gula, & faucibus ardorem excitat: ob crassas autem, & terrestres partes maiori ex parte in splene, nonnunquam etiã in hepate obstructiones inducit. Empirici syluestre lignum sãctum appellant;

lant; sed cũ apud scriptores nullibi reperiã duplicem hanc syluestris, & domestici differentiam potiùs ratione soli has qualitates acquirere censerẽ.

202 Animaduertendũ etiã ne, aut in crassiores particulas, aut in nimis subtilem pollinem minuatur, illud. n. impedit ne virtus ligni benè aquę impertiatur, hoc autem efficit, vt difficillimè clarescat decoctum, sed semper ferè ebibatur turbidũ, vnde obstructiones in splene, aut hepate. Guaiaci scobes neq; crassior sit, neq; in pollinem ducta.

203 Absurdũ est ꝙ viri quidã alioqui doctissimi etiã scriptis editis cẽsuerunt, nõ posse fieri decocta ex vino, aut saltem ex vino solo, sed infusionẽ fieri debere ex aqua, mox hanc diutiùs excoquendã esse, addendũq; in fine vinũ: quòd hoc censeãt ineptã esse materiã infusionis, quòdq; tamdiù excoqui nequeat, quãdiù oporteret ad eliciendã virtutem medicamenti, certũ est. n. & in chimicis extractionibus experientia cõprobatur, nihil esse aptius ad extrahẽdas medicamentorũ facultates ipso vino, aqua vini, & aceto; quòd igneis, & calidis, subtilibusq; partibus penitiora quęq; permeãs intimiorẽ quãq; facultatẽ poterit extrahere, & in se cõcipere: verũ quidẽ est non adeò lũgã pati coctionẽ, sed aut longa infusione id cõpensari solet, aut in duplici vase solet excoqui. Parare ego decoctũ soleo in morbo inueterato, cum malo habitu; & materia frigida prædominante ex vino, quo aliquos apud alios desperatos perfectè curaui: Paratur autem hoc modo facta infusione corticis ligni sãcti optimæ crasso modo cõtusæ vnc. xviij. in vini albi optimi, vt ꝙ apud nos vernatia dicitur, bocchalibus nostratibus decẽ & octo, sunt autẽ libræ medicinales xlij. per duos dies excalefacto priùs vino, & semper per duos illos dies in duplici vase, vel Vinum optima materia pro parandis decoctis in cur morbi gallici. Vernatia siuè vinũ medicatũ pro morbo gallico.

R cine-

cineribus calente: post fit lento igne vel in duplici vase elixatio ad cõsumptionem tertiæ partis, quo vtatur ęgrotus, & mane loco syrupi, & pro potu in cibis; sumet mane onz. vij. & post horam proliciãtur sudores in prandio autem, & in cœna non excedat onz. xiiij. Vtilissimũ est etiã ijs, quibus inunctione facta ex argento viuo nõ conualuerunt, & portio aliqua argenti viui relicta est in corpore.

Decocta solucntia in gallico morbo rarò in vsũ veniant.

204 Sunt qui vtuntur decocto ex Guaiaco, Salza, vel etiam china soluente ex sena, turpeto, hermodactilis, aliquandò etiam veratro nigro, additosẽper carduo benedicto vt Brasauolus, & Matthæolus, & alij. Hæc sane in robustissimis, & quibus sudores aut non prosunt, aut prolici non possunt, mea quidem sententia in vsum venire possunt: si enim puluisculis, & electuarijs aliquãdò, si non ad restinguendam, ad imminuendam saltem labem felici successu vtimur; cur id etiam cum decoctis præstare non poterimus? non tamen adeò est securum; cùm aliquando insequi soleant grauissimæ dysenteriæ.

Sudores pliciẽdi aut in hypocausto aut in lecto, sed q̃ cautio adhibenda.

205 In sudore proliciendo, si spontè ab assumpto decocto non fluat, vti tutò possumus aut hypocausto, aut capsula cum igne in lecto; sed in posteriori hoc diligentia adhibenda est, mutanda essent linteamina, ne sordes infectæ iam expulsæ iterum reement, quod à paucis obseruatum video: quapropter hypocaustorum vsus, si tolerari potest, multò tutior esse solet.

Euaporatorijs in calidis, & siccis naturis vtẽdũ.

206 In calidis, & siccis temperaturis, & demacratis vi morbi sudores commodè euaporatorio proliciemus.

207 Vbi sudores cõmodè profluunt, non adeò frequenter intermedijs medicamentis corpus per

secessum

ſeceſſum euacuabimus; reuocantur .n. humores à ſuperficie verſus centrum, impediuntque ſaltem, aut difficiliorẽ propterea reddunt ſudorem; corpuſque imbecilius faciunt.

Inter ſudādū nō frequēter purgandum.

208 Non ſtatim ab aſſumpto ſudorifero arte promouendus eſt ſudor, ſed poſt horam, intercedente, ſi fieri poſſit, ſomno.

Sudores nō ſtatim ab aſsūpto ſudorifero proliciēdi.

209 In radicis chinæ decocto parando, cū ſoleant, ſi recens fuerit, & non carioſa, vnciā vnā illius in decē libris aquæ, vel ſi ſelecta non fuerit, & antiqua duas eiuſdē vncias in libris 12. aquæ excoquere, multi etiā medici, vt nimię impēſæ rationē habeant, cū multi totam illā decoctionē vnica die abſumere nequeant, vereantur autē, ſi in alterū diē conſeruent, ne aceſcat, dimidiā chinæ portionē in dimidiata aquæ quantitate excoquunt, & aut dimidias, aut duas tertias conſumunt, ſic cenſentes, & indēnitati crumenæ conſuluiſſe, & decoctū æquè validū paraſſe, ſed maximè decipiūtur, & ſi guſtus iuditiū non ſubtraxerint, facilè cognoſcent, potentius multò eſſe primū illud decoctū, quàm ſecundum; & ratio eſt in promptu; quia nō ſatis eſt dari proportionem radicis ad aquam, ſed ſpectandum maximè tempus coctionis, & actionis caloris ignis, & reactionis aquæ: ad extrahendā enim facultatem ex duriſſima radice, & ſicciſſima, & aquæ communicandam cum quatuor puta horarum ſpatium intercedere debeat, quantū conſumetur in abſumendis per elixationem ſex, aut octo libris aquæ; ſi dimidiata quantitate impoſita chinæ puta ſemiuncia libris ſex aquæ, dimidium conſumere ſinamus, aut duæ tertiæ partes, minori ſpatio quàm duarum horarum abſumetur, minùs aqua actioni ignis reſiſtere valenti;

Chinæ radicis decocto in parādo communis error medicorum.

Neq; verò quis dicere audeat data minori ignis quantitate,& magis lento igne si fiat coctio,posse nos huic incõmodo contrà venire: nam ad extrahendam vim hanc ex solidiori substantia debita, quoque ignis quantitas concurrere debet.

Sarzæ parilię decocto Guaiaci pars sẽper miscẽda.

210 In sarzæ pariliæ,quã in edomanda hac lue, & superandis symptomatibus primas semper tenere censui, decocto illud obseruandum nunquã solam in vsum ducendam esse,cum enim laxante quadam facultate prędita sit,& sapore fatuo,adeò eos,qui illa vtuntur, nauseabundos reddit, vt ob imbecillitatem virium ex ciborũ auersione multi illius vsum omittere cogantur; adijcienda igitur tertia, vel quarta pars ligni Guaiaci,quinimò apud nos Mediolanenses decoctum Guaiaci *solius vix* in vsum dici potest ob temperamentum calidum, & humidum,& ob hepar eiusdem temperaturæ.

Salzę decoctum ęstate parandũ cũ maiori quantitate aquæ fieri debet,& cur.

211 Obseruandum autem cum æstate paratur, cum minor quantitas decocti paranda sit,maiorẽ esse debere aquæ quantitatem quàm hyeme,vt lõgiori coctura tota vis sarzæ communicari possit ipsi aquæ;nàm,quemadmodum in decocto chinę dicebamus,non solùm est obseruanda proportio aquæ ad medicamenta, quæ simul excoquuntur, sed etiam proportio temporis coctionis, tum vt communicetur vis aquæ, tùm ratione actionis ignis caliditate,& siccitate, tùm reactione aquæ cum humiditate, & frigiditate.

Guaiaci decoctũ cur minus longa coctura egeat,cùm durius sit.

212 Cur autem Guaiacum cùm durius sit,& solidius non tantam aquæ quantitatem exposcat, neq; tàm longam cocturam pro extractione virtutis alexipharmacæ,vt china,& sarza,secùs quàm censuerit doctissimus Rudius, qui temporis coctionis rationem non considerauit, in causa est humi-

humiditas illa aerea,& oleaginosa Guaiaci,in qua potissimùm facultas illa alexiteria residet,quę faciliùs,& extrahitur, & cõmunicatur aquæ, quàm quæ in sarza est; quæ quàmuis rariori sit substantia,& minus solida,ex ſucca tamen est,& arida,& in hac tota posita est facultas sarzæ: China tamen multo maiori indiget, & aqua, & coctura, tùm quoniam durissima est, tùm quia, arida cùm sit, nullam etiam habet oleaginosam substantiam.

213 Sed quoniam sæpenumerò euenit, vt aliqui vel vi morbi,vel procrastinatis remedijs, vel medicorum inscitia ab hoc morbo macerati, & ad extremam tabem deducti sint, vt nulla amplius superesse salutis spes videatur, ne etiã ij ope medica destituti remaneant, remedium quoddam proponam,quo quamplurimos ex ijs ad optimũ statum deduxi,simùlq; virulentiam extinxi, & à tali tabe omninò curaui. Est verò consumptum quoddam, quod sola alexipharmaca qualitate sine sudore vllo, sed mediantibus pinguedinosis carnis partibus alimenti vim sumens, & in substantiam aliti versum, & vim illam virulentam euincit, & absumit, & sanguinem generat alexipharmaca illa qualitate præditum, vt mala illa qualitate euicta, in aliti bonam substantiam vertatur. Sic autem paratur. R. Sarzæ pariliæ electæ minutim incisæ onc. vj. infundatur per horas viginti quatuor in libris quindecim aquæ calentis, ita vt lenem calorem conseruet, & operculo bene occludatur vas, mox lento igne decoquatur ità, vt nihil exhalet, donec quinque libræ absumptæ sint, & tunc cocleari perforato extrahatur sarza, & pistetur in marmoreo mortario, mox eidem aquæ reimponatur, adden-

Sarzæ decoctũ mirabile ad tabidos ex morbo gallico.

do carnis vituli macrę libras tres, ſeminum coriãdrorum præparatorum onz. 1. aut eorũ loco, aut ligni ſancti raſi tantundem, aut ſantalorum citrinorum minutim inciſorũ drach. iij. pro varia hominum, & prædominantium humorum conditione, & benè operto vaſe iterùm lento igne ſimùl ebulliant donec remaneant libræ quinq; & in fine aromatizentur cũ drach. iij. cinamomi electi: mox fiat colatura cum forti expreſſione; & reſeruetur in vaſe vitreo, vel vitreato; de qua ſummo mane per quatuor horas antè cibum capiat æger onc. vj. aut ſeptem. Veſperi autem quatuor, aut quinq; vncias antè cœnã, vel per tres horas antè; aut ſi tempus non intercedat commodum immediatè antè alios cibos; quòd ſi in æſtate verſemur, aut febris hectica adiũcta ſit, ſimùl cum ſalza parilia indere ſoleo hordei excorticati vncias quatuor: atq; in aſſumptione huius decocti per quam plurimos dies perſeuerandum eſt, ità vt ad centeſimum quandoque diem perueniam.

Saponariç decoctum.

214 Non omittendus hoc loco vſus alterius decocti alexipharmaci facilè parabilis pro pauperibus optimi ex ſaponaria herba vulgari, & omnibus nota parandi: quin in contumaciſſimo morbo aliquandò vſus ſum eo felici ſucceſſu; ſed guſtui ingratum eſt, & propterea pauperibus reſeruatũ: Accipiantur ſaponariæ viridis M. ij. infundantur per noctem in lib. viij. aquæ, mox exquoquãtur ad cocturam ſaponariæ, deindè libra vna cum dimidia aquæ cum herba iam cocta excoletur cum expreſſione, quæ reſeruetur pro potione matutina ad ſudores prolicendos ſumendo vncias ſeptem, aut octo; quòd verò supereſt, dulcoretur cum paxulis, aut ſaccharo pro potu cum cibis, ęſtate, & bi-

lioſis

liosis naturis addi poterit aut sonci, aut cimbalariæ M.j.valet,& pro mulieribus ad mẽstrua alba absumenda cũ M.ſ.cymbalariæ,& addito tantundẽ philipendulæ; Inuentum est Zapatæ Empirici Hyspani. Ego autem sæpè, ac sæpiùs illo vsus sum. Doctissimus Rudius meus lib. 5. de morbis occultis,& venenatis c. 18. de saponaria,& eius decocto facit mentionẽ; sed vereor eũ nunquã vsum esse decocto illo: cũ pugillos sex decoquat saponariæ in lib. xvj. aquæ ad dimidias: cùm aquæ ad saponariam nimia sit quantitas; & quod maioris est momẽti, tenella herba virens non indiget tã longa elixatione; igneæ enim,& aereę partes omninò euanescent,& in nihilũ abibunt; in quibus tamen certum est vim saltem sudoriferam esse positam.

215 Eorum, quæ ex argento viuo parantur, medicamentorum duæ cùm sint formulæ, quibus vim malæ huius qualitatis, quæ in morbo Gallico reperitur, edomare solemus, aut è corpore pellere humores mala illa qualitate infectos: quorum altera in formã suffumigiorum, altera inunctionũ applicari solet: duos hos remediorum modos ad euincendum hunc morbum experientia inuentos aliqui,& magni quidẽ viri tùm ex antiquioribus, tùm ex recentibus nunquam in vsum traducẽdos censent ob multas noxas, quas ex argento viuo in corporibus humanis excitari à scriptoribus traditum est,& sæpè experientia ostendit: alij nulla facta distinctione statim ad suffitus hos ex cinnabari, aùt ad vnctiones ex hydrargyro descendunt, vt faciunt Empirici; Alij hac in re suspenso quidem pede eunt, priùs regijs alexipharmacis euincere luem illam tentantes; sed vbi tanquam hydram denuò nouum caput emittere luem veneream vi- Ex Hydrargyro parata medicamẽta an in vsum duci possint, & quando.

ne reuocemus naturam à motu illo:& sæpè talem euacuationē aperto bubone totā vim morbi edomasse constat,omnemq; virulentiam euacuasse.

Bubone in coitu ic ij aliquandò purgandū corpus.

192 Obseruatum tamen est aliquandò tanta mole humorum premi naturam,& adeò crassam,& cōtumacem esse materiam,vt, quamuis aggrediatur natura tale opus,succumbat tamen oneri, nec ad glandularum locum possit materiam totā propellere, inchoatumq; opus relinquat, in quo casu sæpissimè expertus sum subleuata natura à mole,& sarcina,euacuato corpore fęliciùs omnia cessisse,tumorem in debitam mensuram esse eleuatum,& materiam duram, & contumacem ad suppurationem esse deductam.

Gallico morbo pgresso purgandum.

In gallico morbo in principio leniētibus abstergentia,&purgantia adiungenda.

193 Vbi virulenta hæc qualitas sedem iam occupauerit,& morbus gallicus iam factus sit, radicesq; iam egerit,edomari illa debebit, atq; alexipharmacis euinci : expurgari autem ante corpus debebit,sed non ab initio solis lenientibus agendum,cùm enim ij humores veram coctionem nō admittant,sed in eo genere sint,vt solùm præparari ad euacuationem debeant,cum leniētibus, & abstergentia sunt adiungenda,& aliqua etiam verè purgantia,sed in minori quantitate; & hæc verè solis minorantia.

In Gallico morbo validis purgantibus agendum.

194 Quin si in aliquo morbo, in hoc maximè validioribus est agendum ; tùm quòd sæpè rebellis,& contumax est materia, puta lenta, & viscida, & sępiùs adusta, tùm maximè quia,cùm per externa proprepserit,& iam bona ex parte extrà venas ad carnes,& solidas partes peruenerit, non potest nisi validis medicamentis educi.

195 In decoctis pro diluēdis syrupis,aut in syrupis ipsis varijs pro varia materia,cui potissimū in-

fidet virulẽtię illa semper admiscendũ erit aliquid ex ijs, quæ alexipharmaca facultate virulentię illi aduersari possunt, atq; illam edomare, Guaiacum, salza Parilia, china, aut saponaria; ex quorum vsu sępiùs expertus sum post repetitam purgationem, & multos assumptos syrupos adeò imminuta fuisse accidentia, vt multi se iam conualuisse censentes cætera auxilia respuerent; & nisi admonuissem refractam solùm esse vim morbi, non conuulsam, vix alia auxilia ampliùs admisissent. In syrupis p morbo gallico addenda alexipharmaca.

196 Postremum quod in purgatione repetita sumitur medicamentum, placet esse in forma solida, qualia sunt sub pilularum forma; quòd & à longinquioribus attrahant, & si qua à medicamentis, aut syrupis commota sint recrementa faciliùs possint educere. Pilulæ in fine purgationis in morbo gallico pręferendæ.

197 In repetita præparatione humorum laudo admiscere syrupos compositos soluentes, vt syrupum Montani, de fumaria compositum, de polipodio, de cicorea Nicholi, vel Guglielmi, pro varietate materiæ, quidquid dicant recentiores, & potissimùm Massarias doctissimus; neq; enim impeditur coctio, quæ nullibi in tali materia expectatur; sed paulatim præparatam materiam, cui virus insidet, euacuamus. Syrupi soluentes in morbo gallico comẽdandi.

198 Quinimò vbi maximam superesse adhuc materiæ copiam cognouerimus, optimũ esse censeo antequàm ad vera alexipharmaca veniamus, potissimùm autem antè inunctiones, aut suffumigia, puluisculis, aut confectis ex soluentibus paratis sena, Mochiacano, xialappa, turpeto, hermodactilis, & similibus pro varietate materiæ exhuberantis, addita æquali ferè ad omnia quantitate Sarzæ Parilię puluerizatę exhibitis materiã illam Puluisculi soluentes, & electuaria in gallico morbo cõmendantur.

imminuere; vt quæ reliqua erit, aut per sudorem propelli possit; faciliùsq; virulentia per vniuersũ corpus dispersa edomari, atq; euinci; aut si per os expurgãda sit, peculiari argẽti viui facultate mole sua non suffocet, aut grauissima illa, quæ aliquandò solet, symptomata non inducat.

Guaiaci species in morbo gallico quæ fugienda.

199 In decoctis ex ijs paratis, quæ alexiteria facultate, & antipathia quadã virus illud euincũt, & ex corpore pellunt, ꝙ ex Guaiaco paratur, primò veniat cõsiderandũ: illudq; primũ animaduertẽdũ non esse illud in vsũ ducendũ, ꝙ annosũ est, nimis crassos truncos habens, atq; per oĩa vetustatẽ redolẽs, ꝙ passim Empirici faciũt, vt acrimonia illa perfectionẽ medicamẽti arguẽtes ægris suis imponãt. Cũ calor naturalis in tali ligno iã ferè sit assũptus, & vis eiusdẽ efeta reddita, humidũ substãtificũ, & oleaginosa pars absumpta, aucta siccitas, siuè potiùs arriditas sine pinguedine: nam ob has causas cũ multas partes terrestres decoctũ tale habeat, nunquã clarescit, & terrestres illę partes cum austeritate quadam acres etiam persentiuntur.

Guaiaci trunci iuniores inualidi.

200 Neq; tñ etiam truncos illos minores laudo: minimus enim illis inest vigor: & calor humiditate superflua hebetatur: & facultas illa à tota substantia tanquam in infante est imbecilla.

Guaiaci species saporis acris & turbidũ decoctũ faciens reijcienda.

201 Est tñ species quædã Guaiaci, quæ nunquã in vsum ducẽda est, quæ nigrorem verum in medio non habet, sed coloris est sub obscuri cũ quadam viriditate, quæ decoctum facit omninò turbidum, ꝙ nũquam clarescit, tum maxima acredine, & in gula, & faucibus ardorem excitat: ob crassas autem, & terrestres partes maiori ex parte in splene, nonnunquam etiã in hepate obstructiones inducit. Empirici syluestre lignum sãctum appellant;

lant; sed cũ apud scriptores nullibi reperiã duplicem hanc syluestris, & domestici differentiam potiùs ratione soli has qualitates acquirere censerẽ.

202 Animaduertendũ etiã ne, aut in crassiores particulas, aut in nimis subtilem pollinem minuatur, illud.n. impedit ne virtus ligni benè aquę impertiatur, hoc autem efficit, vt difficillimè clarescat decoctum, sed semper ferè ebibatur turbidũ, vnde obstructiones in splene, aut hepate. Guaiaci scobes neq; crassior sit, neq; in pollinem ducta.

203 Absurdũ est q viri quidã alioqui doctissimi etiã scriptis editis cẽsuerunt, nõ posse fieri decocta ex vino, aut saltem ex vino solo, sed infusionẽ fieri debere ex aqua, mox hanc diutiùs excoquendã esse, addendũq; in fine vinũ: quòd hoc censeãt ineptã esse materiã infusioni; quòdq; tamdiù excoqui nequeat, quãdiù oporteret ad eliciendã virtutem medicamenti, certũ est.n. & in chimicis extractionibus experientia cõprobatur, nihil esse aptius ad extrahẽdas medicamentorũ facultates ipso vino, aqua vini, & aceto; quòd igneis, & calidis, subtilibusq; partibus penitiora quęq; permeãs intimiorẽ quãq; facultatẽ poterit extrahere, & in se cõcipere: verũ quidẽ est non adeò lõgã pati coctionẽ, sed aut longa infusione id cõpensari solet, aut in duplici vase solet excoqui. Parare ego decoctũ soleo in morbo inueterato, cum malo habitu; & materia frigida prædominante ex vino, quo aliquos apud alios desperatos perfectè curaui: Paratur autem hoc modo facta infusione corticis ligni sãcti optimæ crasso modo cõtusæ vnc. xviij. in vini albi optimi, vt q apud nos vernatia dicitur, bocchalibus nostratibus decẽ & octo, sunt autẽ libræ medicinales xlij. per duos dies excalefacto priùs vino, & semper per duos illos dies in duplici vase, vel cine- Vinum optima materia prò parandis decoctis in cur morbi gallici. Vernatia siuè vinũ medicatũ pro morbo gallico.

R

cineribus calente: post fit lento igne vel in duplici vase elixatio ad cōsumptionem tertiæ partis, quo vtatur ęgrotus, & mane loco syrupi, & pro potu in cibis; sumet mane onz. vij. & post horam proliciātur sudores in prandio autem, & in cœna non excedat onz. xiiij. Vtilissimū est etiā ijs, quibus inunctione facta ex argento viuo nō conualuerunt, & portio aliqua argenti viui relicta est in corpore.

Decocta soluentia in gallico morbo rarò in vsū veniant.

204 Sunt qui vtūntur decocto ex Guaiaco, Salza, vel etiam china soluente ex sena, turpeto, hermodactilis, aliquandò etiam veratro nigro, addito sēper carduo benedicto vt Brasauolus, & Matthæolus, & alij. Hæc sanè in robustissimis, & quibus sudores aut non prosunt, aut prolici non possunt, mea quidem sententia in vsum venire possunt: si enim puluisculis, & electuarijs aliquādò, si non ad restinguendam, ad imminuendam saltem labem felici successu vtimur; cur id etiam cum decoctis præstare non poterimus? non tamen adeò est securum; cùm aliquando insequi soleant grauissimæ dysenteriæ.

Sudores prolicièdi aut in hypocausto aut in lecto, sed q̄ cautio adhibenda.

205 In sudore proliciendo, si spontè ab assumpto decocto non fluat, vti tutò possumus aut hypocausto, aut capsula cum igne in lecto; sed in posteriori hoc diligentia adhibenda est, mutanda esse linteamina, ne sordes infectæ iam expulsæ iterum reement, quod à paucis obseruatum video: quapropter hypocaustorum vsus, si tolerari potest, multò tutior esse solet.

Euaporatorijs in calidis, & siccis naturis vtēdū.

206 In calidis, & siccis temperaturis, & demacratis vi morbi sudores commodè euaporatorio proliciemus.

207 Vbi sudores cōmodè profluunt, nōn adeò frequenter intermedijs medicamentis corpus per

secessum

secessum euacuabimus; reuocantur .n. humores à superficie versus centrum, impediuntque saltem, aut difficiliorē propterea reddunt sudorem; corpusque imbecilius faciunt.

Inter sudādū nō frequēter purgandum.

208 Non statim ab assumpto sudorifero arte promouendus est sudor, sed post horam, intercedente, si fieri possit, somno.

Sudores nō statim ab assūpto sudorifero proliciēdi.

209 In radicis chinæ decocto parando, cū soleant, si recens fuerit, & non cariosa, vnciā vnā illius in decē libris aquæ, vel si selecta non fuerit, & antiqua duas eiusdē vncias in libris 12. aquæ excoquere, multi etiā medici, vt nimię impēsæ rationē habeant, cū multi totam illā decoctionē vnica die absumere nequeant, vereantur autē, si in alterū diē conseruent, ne acescat, dimidiā chinæ portionē in dimidiata aquæ quantitate excoquunt, & aut dimidias, aut duas tertias consumunt, sic censentes, & indēnitati crumenæ consuluisse, & decoctū æquè validū parasse, sed maximè decipiūtur, & si gustus iuditiū non subtraxerint, facilè cognoscent, potentius multò esse primū illud decoctū, quàm secundum; & ratio est in promptu; quia nō satis est dari proportionem radicis ad aquam, sed spectandum maximè tempus coctionis, & actionis caloris ignis, & reactionis aquæ: ad extrahendā enim facultatem ex durissima radice, & siccissima, & aquæ communicandam cum quatuor puta horarum spatium intercedere debeat, quantū consumetur in absumendis per elixationem sex, aut octo libris aquæ; si dimidiata quantitate imposita chinæ puta semiuncia libris sex aquæ, dimidium consumere sinamus, aut duæ tertiæ partes, minori spatio quàm duarum horarum absumetur, minùs aqua actioni ignis resistere valenti;

Chinæ radicis decocto in parādo communis error medicorum.

Neq; verò quis dicere audeat data minori ignis quantitate,& magis lento igne si fiat coctio,posse nos huic incõmodo contrà venire: nam ad extrahendam vim hanc ex solidiori substantia debita, quoque ignis quantitas concurrere debet.

Sarzæ parilię decoctoGuaiaci pars sẽper miscẽda.

210 In sarzæ parilię,quã in edomanda hac lue, & superandis symptomatibus primas semper tenere censui, decocto illud obseruandum nunquã solam in vsum ducendam esse,cum enim laxante quadam facultate prędita sit,& sapore fatuo,adeò eos,qui illa vtuntur, nauseabundos reddit, vt ob imbecillitatem virium ex ciborũ auersione multi illius vsum omittere cogantur; adijcienda igitur tertia, vel quarta pars ligni Guaiaci,quinimò apud nos Mediolanenses decoctum Guaiaci solius vix in vsum dici potest ob temperamentum calidum, & humidum,& ob hepar eiusdem temperaturæ.

Salzę decoctum ęstate parandũ cũ maiori quantitate aquæ fieri debet,& cur.

211 Obseruandum autem cum æstate paratur, cum minor quantitas decocti paranda sit,maiorẽ esse debere aquæ quantitatem quàm hyeme,vt lõgiori coctura tota vis sarzæ communicari possit ipsi aquæ;nàm,quemadmodum in decocto chinę dicebamus,non solùm est obseruanda proportio aquæ ad medicamenta, quæ simul excoquuntur, sed etiam proportio temporis coctionis, tum vt communicetur vis aquæ, tùm ratione actionis ignis caliditate,& siccitate, tùm re actione aquæ cum humiditate, & frigiditate.

Guaiacidecoctũ cur minus longa coctura egeat,cùm durius sit.

212 Cur autem Guaiacum cùm durius sit,& solidius non tantam aquæ quantitatem exposcat, neq; tàm longam cocturam pro extractione virtutis alexipharmacæ,vt china,& sarza,secùs quàm censuerit doctissimus Rudius, qui temporis coctionis rationem non considerauit, in causa est

humi-

humiditas illa aerea,& oleaginosa Guaiaci,in qua potissimùm facultas illa alexiteria residet,quę faciliùs,& extrahitur, & cómunicatur aquæ, quàm quæ in sarza est, quæ quàmuis rariori sit substantia,& minus solida,ex succa tamen est,& arida,& in hac tota posita est facultas sarzæ: China tamen multo maiori indiget, & aqua, & coctura, tùm quoniam durissima est, tùm quia, arida cùm sit, nullam etiam habet oleaginosam substantiam.

213 Sed quoniam sæpenumerò euenit, vt aliqui vel vi morbi,vel procrastinatis remedijs, vel medicorum inscitia ab hoc morbo macerati, & ad extremam tabem deducti sint, vt nulla amplius superesse salutis spes videatur, ne etiã ij ope medica destituti remaneant, remedium quoddam proponam,quo quamplurimos ex ijs ad optimũ statum deduxi,simùlq; virulentiam extinxi, & à tali tabe omninò curaui. Est verò consumptum quoddam, quod sola alexipharmaca qualitate sine sudore vllo, sed mediantibus pinguedinosis carnis partibus alimenti vim sumens, & in substantiam aliti versum, & vim illam virulentam euincit, & absumit, & sanguinem generat alexipharmaca illa qualitate præditum, vt mala illa qualitate euicta, in aliti bonam substantiam vertatur. Sic autem paratur. R. Sarzæ pariliæ electæ minutim incisæ onc. vj. infundatur per horas viginti quatuor in libris quindecim aquæ calentis, ita vt lenem calorem conseruet, & operculo bene occludatur vas, mox lento igne decoquatur ità, vt nihil exhalet, donec quinque libræ absumptæ sint, & tunc cocleari perforato extrahatur sarza, & pistetur in marmoreo mortario, mox eidem aquæ reimponatur, adden-

Sarzæ decoctũ mirabile ad tabidos ex morbo gallico.

liosis naturis addi poterit aut sonci, aut cimbalariæ M.j.valet,& pro mulieribus ad mẽstrua alba absumenda cũ M.ſ.cymbalariæ,& addito tantundẽ philipendulæ; Inuentum est Zapatæ Empirici Hyspani. Ego autem sæpè, ac sæpiùs illo vsus sum. Doctissimus Rudius meus lib.5.de morbis occultis,& venenatis c.18.de saponaria,& eius decocto facit mentionẽ; sed vereor eũ nunquã vsum esse decocto illo: cũ pugillos sex decoquat saponariæ in lib.xvj. aquæ ad dimidias: cùm aquæ ad saponariam nimia sit quantitas; & quod maioris est momẽti, tenella herba virens non indiget tã longa elixatione; igneæ enim,& aereę partes omninò euanescent,& in nihilũ abibunt; in quibus tamen certum est vim saltem sudoriferam esse positam.

215 Eorum, quæ ex argento viuo parantur, medicamentorum duæ cùm sint formulæ, quibus vim malæ huius qualitatis, quæ in morbo Gallico reperitur, edomare solemus, aut è corpore pellere humores mala illa qualitate infectos: quorum altera in formã suffumigiorum, altera inunctionũ applicari solet: duos hos remediorum modos ad euincendum hunc morbum experientia inuentos aliqui,& magni quidẽ viri tùm ex antiquioribus, tùm ex recentibus nunquam in vsum traducẽdos censent ob multas noxas, quas ex argento viuo in corporibus humanis excitari à scriptoribus traditum est,& sæpè experientia ostendit: alij nulla facta distinctione statim ad suffitus hos ex cinnabari, aut ad vnctiones ex hydrargyro descendunt, vt faciunt Empirici; Alij hac in re suspenso quidem pede eunt, priùs regijs alexipharmacis euincere luemillam tentantes; sed vbi tanquam hydram denuò nouum caput emittere luem veneream vi- Ex Hydrargyro parata medicamẽta an in vsum duci possint, & quando.

derint,experiri alterutrum ex ijs medicamentis permittunt,sed vniuersum negotiū Empiricis, & barbitonsoribus cōmittunt, ne formulā quidem, aut suffitus aut vnguenti,qua vsuri sint,pręcognoscentes:quinimò si ab eis formulam aliquam exposcas,obmutescunt,optimè id Empiricos scire respondentes. Ego hac in re ità censeo,& ità procedo: si in principio fuerit morbus; aut etiam si progressus altiùs radices egerit, nondū tamē vsus sit regijs remedijs alexipharmacis, omissis illis, quid cum veris alexipharmacis præstare possim experior,& quandoque repetita hac curandi ratione omni ingenio tali idem tento; sic enim & malam illam qualitatem euincere soleo, & languentibus particulis robur addo; sin verò sic vis morbi euinci nequit,sed hæc nos eludit, aut si ob tenuitatē rei familiaris illa in vsū duci nō possūt, tutò,& alacriter ad hæc remedia transeundū censeo; & ego sæpè illa remedia in vsum duco.

> Inunctiones, & suffumigia nō ab empiricis,sed à peritis medicis administrari debent.

216 Sed cauendum ne totum id negotiū Empiricis rationales medici committant,qui in omnibus eodem calepodio vtentes aut in multis imperfectum relinquunt negotium, aut præcipites ægrotantes agunt in grauissima pericula, aut etiam in mortem.

> Inunctiones ex argēto viuo aut nō administrandæ,aut validæ tum quātitate continua, tū discreta.

217 Maximo in errore versantur ij, qui post omnia adhibita regia remedia, cùm ægrotantes iam imbecillos videāt,effœta virtute vitali,& quasi vniuersa carne consumpta, nec aliam superesse spem,quàm in remedijs ex hydrargyro paratis,illa quidem concedunt,sed debilia, aut quantitate argenti viui,aut numero, aut inunctionum, aut suffituum; & sæpenumerò interpolant. Aut enim omninò duo hæc remedia excludenda sunt, aut

omninò

omninò valentia concedenda, & quantitate hydrargyri,& numero inunctionum,aut suffituum: alioqui attenuata,& loco mota quidem materia, dolores,& symptomata imminuta viderētur, sed cùm ea non expellatur,alium locum quærens, sæpè nobiliorem partem impetit, potissimùm caput,eò hydrargyro, & cinnabari natura sua tendente,& secum attenuatas materias ducente: quinimò cùm argentum viuum veneficam habeat qualitatem, eo à corpore non euacuato ægrotantes duplici morbo laborant,eo,qui fit à qualitate luis venereæ, & alijs symptomatibus, quæ ab hydrargyro fiunt. Quo etiam fit, vt tales ferè nunquam curentur,sed infelicissimam vitam ducant, & tandèm tabescentes marcescant.

218 Ex duabus formulis semper,& tutiorem, & quæ meliùs morbum extirpat, eam esse censeo: quæ cum inunctione perficitur:in emaciatis enim, siccis naturis,in stricto pectore,in anhelosis magis conuenit, & in omnibus symptomatibus magis est proficua. In cadentibus tamen capillis, in crustosis, externis vlceribus præferre soleo suffumigia. Inunctio qn̄ præferenda, & qn̄ suffumigia.

219 Absurdum est suffumigijs illis vti in euincendo hoc morbo, quæ leuia à doctissimis Fallopio,Mercato, & alijs dicuntur, in quibus non ingreditur cinnabaris; exsiccant enim externas partes laborantes, at vim morbi interni non extinguunt, neque materiam, in qua virulentia illa residet, expellunt. Suffumigia leuia Fallopij, & Mercati in morbo Gallico inutilia.

220 Basis fit Cinnabaris addita portione Antimonij,& Marchesitæ. Vt prò vno ægrotante cinnabaris sint drach. iij. Antimonij, & Marchesitæ an. vnc. iij. auripigmenti drach. j. ſ. aromatum Suffumigij vna formula.

tum ad penetrationem additorum prò varia corporum conditione variantium quantitas sit ferè ad pondus cæterorum, & pulueris illius singulo die vnc. vj. vel vncia vna in fumum dispersa super prunas: Corpus in hypocausto inclusum vniuersum excipiat, canna aerem externū inspirans, & expirans.

Suffumigia ēt ore aliquandò excipiēda.

221 Vtilissimum tamen erit, nisi sit anhelosus, aut angusti thoracis aliquandò ore portionem illius fumi excipere.

Suffumigia anteq̃ fiāt calor in corpore excitādus.

222 Antequam tamen suffumigia fiant, incalescat aliquandiù æger, & post, si sudores profluant, non est inutile.

Hydrargyri pro vno hoīe curādo q̃ quātitas, & quę ad alia proportio.

223 Inunctiones ex hydrargyro apud me sunt multò frequentiores, in quarum vna dosi prò vna curatione iteratis inunctionibus ad sputi apparitionem non minùs tribus, vel etiam quatuor vncijs hydrargyri ingredi debet. extinguitur aliquibus saliua hominis: communiùs tamen ex longo ductu in mortario cum axungia, quæ in duplicata dosi esse debet, additis oleis, puta laurino, de spica, liliaceo, & similibus, & pulueribus thuris, masticis, bezoini, & similibus, aliqui nec malè portionem vnguenti Marciati addunt; non placet crocum addere, vt aliquibus visum est, quòd caput nimis feriat.

Crocū inūctiones ex hydrargyro non ingrediatur.

Aqua vitę vel olea calida chymica, quādo vnguentis addenda.

224 In frigidissimis naturis, & crassa materia præsente, quæ vix attenuari possit, aùt de loco moueri nihil est præstantius, quàm si portio aquæ vitæ addatur, aùt etiam portiuncula olei anisorum, vel rosmarini.

225 Præstabit multiplicatis dosibus multam illius copiam curare, vt pharmacopula aliquis

quis diligens, & fidelis simùl præparet, vt axungia vetustatem contracta attenuationem adiuuare possit: at quotiès dosis necessaria est extrahenda spatula, quæ deorsum erant partes, suprà ponantur, & pistilli longa in gyrum commotione optime de nouo commisceantur; grauitate enim sua hydrargyrum semper vasis continentis infimas partes petit.

Vnguenti multam quātitatē præstat pa rare, & cautio in eo.

226 Peccant communiter practicantes, & grauissimi quoque scriptores, qui ante hanc inunctionem propinant sudorificum aliquod medicamentum alexipharmacum, sic censentes imminui symptomata illa sæuissima, quæ post inunctionem illam insequi sæpenumerò solent: cùm illud potiùs sequatur, vt subtili per sudorem parte educta, contumaciore crassa reddita, non moueatur loco, neque ad os feratur; sicque hydrargyrum maxima ægrotantium pernicie è corpore non exiens perpetuam illis afferat molestiam, & insuperabilia ferè symptomata.

Sudorifera alexipharmaca non præsumēda antè inunctiones.

227 Præstabit igitùr decoctis ijs alexipharmacis vti, postquàm inunctione euacuata fuerit materia siuè per sputum, siuè per secessum, siuè per locium, vt viscera à mala illa qualitate, si qua remanserit, liberentur.

Sudorifera alexipharmaca post inunctiones optima.

228 A pedibus ascendendo ad os sacrum fiat inunctio, & à carpo versus spatulas, & per spinam ad collum vsque: nunquam caput inungatur, quod pessimè aliqui faciunt.

Inungendi modus. Caput nō inungendum.

229 Inungantur ad sputi apparitionem, & tunc per diem intermittatur, & si lentè moueri sputum viderimus, iterùm vna, aut altera inunctione incitetur.

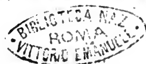
Inunctio qñ interpolanda.

230 Si

Sputo nimis affatim ad os affluẽte,& periculo inflãmationis,& suffocationis præsente, quid præstandum.

230 Si nimis affatim, & cum impetu præcipitare materiam ad os viderimus, periculumque subesse inflammationis, aut suffocationis, deturbanda erit, & ad inferna per secessum medicamento aliquo erit ducenda; id tamen rarò faciendum erit, & non nisi magna vrgente necessitate.

INDEX

INDEX EORVM,

Quæ in hoc opere continentur.

A

Aetij

Asthma-

B

C

D

Gale-

G

Go-

H

Hepa-

Lethar-

Ob-

Pur-

Rha-

non

Rha-

Peste

Pur-

Q

Rha-

San-

Victus

Virtute

LAVS DEO, DEIPARÆQ. VIRGINI.

Imprimatur.

Iacobus Terragn. Vic. Gen.

P.M. Ant. Palumb. Dep. vid.

